

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

لَا يَخْلُقُ اللَّهُ شَيْئًا إِلَّا كَانَ لَهُ وَلِيٌّ وَلِذَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

كِتَابُ مُطَاب

خطاؤ القدر

لهروند

رساله عشق حقیقی

از تصنیفات

قدوة الاولیاء والصلحاء الامام الاصفیاء الکاملین سلطان العارفين المقربين سید السادات

ولی الاکبر الصادق محمد الیدین ابوالفتح

سید محمد حسینی گیسو دراز خواجہ بہتہ نواز حشینی

قدس سرہ العزیز

بمسلسلہ مطبوعات کتب خانہ روضتین گلبرگہ شریف

بہ انتظام و توجہ خاص جناب علی القابو لغنی شہ یار جنگ سہارا دام اللہ تعالیٰ ہم

صوبہ دار صوبہ گلبرگہ شریف میر مجلس کتب خانہ روضتین

و بدین تصحیح و اہتمام

مولانا عطاء اللہ حسین صاحب ام، اے سی ای

ماہر (ویکیٹر) سر رشتہ تعمیرات سرکار علی

در انتظامی پریس کیری بلڈنگ حیدر آباد کراچی

M.A.LIBRARY, A.M.U.

PE9547

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سبحان من حرق قلوب اولیائہ المحبین المحبوبین
بنار عشقہ و شرفہم بتشریف قربہ و مشاہدہ تہ و وصالہ
فلہ الحمد حمداً کثیراً متوالیاً متواتراً دایماً۔ والصلوٰۃ
والسلام علی التَّعِیْنِ الْاَوَّلِ والنور الاقدس سید الانبیاء
والمرسلین امام الاولیاء المقربین والاصفیاء المتقین
الذی کان نبیاً و اداً و مجدلاً بین الماء والطین راحت
العاشقین مراد المشتاقین شمس العارفین سراج السالکین
مصباح المقربین لہ الشافعت الکبری و بیدال لواء الحمد
محمد النبی الامی و علی الہ واصحابہ و ازواجہ و ذریاتہ
اجمعین صلوة دایماً ابداً سرمدیاً۔

تخلیق عالم کے باعث کے متعلق چند حدیثیں روایت کی گئی ہیں
جن کے اسناد محدثین کے نزدیک گویا وہ قوی نہیں ہیں لیکن ان کو اس
کثرت سے اکابر علما اور محققین صوفیہ روایت کرتے آئے ہیں کہ وہ بہ منزلہ
متواتر کے ہو گئی ہیں۔ ایک حدیث قدسی یہ ہے۔ "کنت کنزاً مخفیاً

فاحسبیت ان اعرف فخلقت الخلق“ (ترجمہ: میں گنج مخفی تھا مجھے
 محبوب ہوا کہ میں پہچانا جاؤں پس میں نے خلق کو پیدا کیا)۔ دوسری بھی حدیث
 قدسی ہے۔ حق سبحانہ و تعالیٰ نے حضرت سرور کائنات صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 کو مخاطب کر کے فرمایا ہے۔ ”لولاک لما خلقت الخلق“ (ترجمہ: اگر آپ
 نہ ہوتے یعنی آپ کی آفرینش مقصود بالذات نہ ہوتی تو میں مخلوقات کو پیدا نہ
 کرتا)۔ ایک حدیث یہ بھی ہے بارگاہ رسالت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کا ارشاد
 ہے: ”اول ما خلق اللہ نوری“ (ترجمہ: خداوند تبارک و تعالیٰ نے جس
 کو سب سے پہلے پیدا کیا وہ میرا نور تھا)۔ ان احادیث سے معلوم ہوا کہ کائنات
 کی تخلیق کا باعث حب ازلی تھا اور آفرینش سے مقصود بالذات رسول
 اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کی ذات پاک تھی اور بقیہ تمام کائنات کی تخلیق
 بالواسطہ اور طفیل میں اور بعد ہوئی۔ پس ”تقبضاتے“ جبلت القلوب علی
 حب من احسن الیہا“ اور بقول اے ”هل یحزناء الا احسان الا
 الاحسان“ تمام کائنات کے ذرہ ذرہ کو اس ذات پاک ازلی وابدی کی
 جانب دایا مائل رہنا جبلی فطری لازمی اور اضطراری ہوا۔ محقق ”دوانی لکھتے
 ہیں“ اگر کسے ویدہ اعتبار بکشاؤں دگر دوسرا پائے جہاں برآید وازماد اعلیٰ کہ از لہ
 طبع پاک اند بعام فلک آند و از آنجا بمرکز خاک تنزل کند هیچ ذرہ را از پر تو
 نور عشق خالی نیابد“ و لغری محقق علیہ الرحمہ نے جو کہا نہایت صحیح کہا ہے
 درازل از خم عشق قدسے در دادند   زان فلک چرخ زمان گشت وزین مرتبہ
 تدوین حکمت فی الاشیاء انہما   ما فی الوجود سوائے من شقہ الشیئ
 ہر حب ازلی در ہمہ اشیا ساریست   ورنہ بر گل نزد سے بلبل بیدل فریاد
 خالق کائنات خود ارشاد فرماتا ہے۔ یَسْتَسْمِعُ اللہُ مَا فِی السَّمَوَاتِ

وَالْأَرْضِ أَوْ لَتَسْبِغَنَّ لَهُ السَّمُوتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ
 وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبِغْ بِحَمْدِكَ۔ (ترجمہ)۔ اوس کی تسبیح کرتے ہیں
 یعنی پاکی بیان کرتے ہیں اور حمد و ثنا کرتے ہیں ساتوں آسمان اور زمین اور جو ان
 میں ہیں۔ اور کوئی شے ایسی نہیں ہے جو اوس کی حمد و ثنا نہ کرتی ہو) بعض مفسرین
 نے لکھا ہے کہ لغوی حیثیت سے اللہ کا معنی وہ ذات ہے جس کی جانب سب
 جھکیں اور جس کے ساتھ محبت کرنے پر سب مجبور ہوں۔ غالباً اسی معنی کی پیش
 نظر رکھ کر حضرت قطب الوقت مولانا سید فضل رحمن گنج مراد آبادی قدس سرہ
 نے ایک مجلس میں جس میں میرے استاد حضرت مولانا مافظ شمس الضحیٰ صاحب
 بھی تھے فرمایا کہ اللہ کا معنی ہے ”من موہن“ اللہ اللہ

ہمہ سوروئے تو بود وہمہ روسوئے تو بود

تمام ذرات کائنات کو ذات پاک واجب الوجود کی جانب میلان
 کلی کا ہونا فطری اور اضطراری ہے۔ انسان بھی اسی کائنات کی ایک نوع ہے
 لیکن اس کی نوعیت بقیہ تمام کائنات کی نوعیت سے جداگانہ ہے اوس کو نفس
 اور جذبات دیئے گئے ہیں عقل دی گئی ہے ذہول کی صفت بھی دی گئی ہے
 شیطان بھی ساتھ کر دیا گیا ہے۔ اس لئے دنیا میں آکر اوس کی فطرت اور عقل پر
 پردہ پڑ جاتا ہے اور ہدایت کے لئے اوس کو ہادی کی ضرورت ہوتی ہے
 تاکہ وہ بھولی باتوں کو اسے یاد دلائے اور اوس کے دل سے پردہ کو دور کر کے
 اللہ تعالیٰ سبحانہ کی محبت اور معرفت کا راستہ بتائے۔

ہر فرد پر اللہ تعالیٰ کی وحدانیت اور رسول اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 کی رسالت پر ایمان لانا فرض عین ہے اور اوس کے ساتھ ساتھ اللہ اور رسول
 کی ایسی محبت جو کم از کم ہر دوسری شے کی محبت پر غالب ہو واجب کر دی گئی ہے۔

چنانچہ خداوند تبارک و تعالیٰ نے نہایت صراحت اور سخت تہدید کے ساتھ ارشاد فرمایا ہے۔ "قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ" (ترجمہ :- "اے پیغمبر تم لوگوں سے کہہ دو کہ اگر تمہارے باپ اور تمہارے بیٹے اور تمہارے بھائی اور تمہاری بیبیاں اور تمہارے عشیرہ و اقارب اور تمہارے اموال جن کو تم نے کمایا ہے اور تمہاری تجارت جن کی کساد بازاری کا تم کو خوف ہے۔ اور تمہاری حویلیاں جو تمہیں مرغوب ہیں تو اس وقت کا انتظار کرو جب اللہ اپنا حکم بھیجے۔ اور اللہ نافرمانوں کی قوم کو راہ نہیں دیتا)۔ اس آیت شریف کے رو سے ہر شخص پر واجب ہے کہ باپ ماں بیٹے بیٹیوں بھائی بہنوں بیبیوں اموال و املاک تجارت اور ہر قسم کے کاروبار اور اکمنہ و باغ و بساتین غرض ہر شے کی محبت پر اللہ اور رسول کی محبت کو غالب رکھے۔ اور اگر ایسا نہیں ہے تو حقیقی ہدایت سے محروم اور عذاب آخرت کا مستوجب ہوگا۔ اس آیت میں نفس و جان کی صراحت نہیں ہے۔ لیکن اللہ اور رسول کی راہ میں جہاد اس وقت تک نہیں کیا جاسکتا جب تک کہ اپنی جان کی محبت پر بھی اللہ اور رسول کی محبت غالب نہ ہو۔ خلاصہ یہ کہ مومن پر واجب ہے کہ اپنی جان اور تمام زن و فرزند خویش و اقربا اور اپنے ہر قسم کے تعلقات کی محبت پر اللہ اور رسول کی محبت کو غالب رکھے۔ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کا بھی یہی ارشاد ہے اور یہ حدیث صحیحہ اور متفق علیہ ہے اور تقریباً تو ان کی حد تک پہنچی ہوئی ہے

”لَا يَمُنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَلُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَالسَّادَةِ
وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ“ (ترجمہ: تم میں سے کوئی شخص اس وقت تک مومن
نہیں ہوتا جب تک کہ میں اس کی اولاد اور اس کے ماں باپ اور تمام
انسان سے اس کے نزدیک زیادہ محبوب نہ ہو جاؤں) مختصر یہ کہ اللہ اور
رسول کی محبت عین ایمان ہے اور جس میں یہ نہیں اس کا ایمان صرف نام
کا ایمان ہے لَا اِيْمَانُ لِمَنْ لَا حُبَّ لَهٗ

دوش دیوانہ چہ خوش می گفت ہر کر عشق نیست ایماں نیست
اللہ اور رسول کی اس قدر محبت کہ ہر شے کی محبت پر غالب رہے ہوں
کو عاقبت کے واروگیر سے نجات دے گی اور اس کو اصحاب الیمین کے زمرہ
میں شامل کر دے گی لیکن یہ نیچے کا درجہ ہے۔ عشق و محبت کی انتہا نہیں ہے
اور مقربین کا مقام اس سے بہت اعلیٰ اور ارفع ہے چنانچہ اللہ جل شانہ
(من مومن) نے ارشاد فرمایا ہے ”وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدَّ حُبًّا لِلَّهِ
(اور ایمان والے اللہ کی محبت میں نہایت شدید ہیں) اور ان کے لئے یہ
بشارت ہے۔ ”إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَفْتَوْا نَسْتَسْئِلُ
عَلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ۖ أَلَا تَخَافُوْنَ وَلَا تَحْزَنُوْا ۚ وَأَبَشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي
كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ۚ سَخَّرْنَا أَوَّلِيَّوْكُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ
وَلَكُمْ فِيْهَا مَا تَشْتَهِيْ اَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيْهَا مَا تَدْعَوْنَ ۚ
نُزُلًا مِّنْ غَفُوْرٍ رَّحِيْمٍ“ (ترجمہ: یہ تحقیق جنہوں نے کہا کہ ہمارا رب اللہ
ہے اور اس پر انہوں نے استقامت کی اور ان پر اترتے ہیں فرشتے اور کہتے
ہیں کہ تم نہ ڈرو اور نہ غم کھاؤ اور بشارت ہو تم کو اس بہشت کی جس کا تم کو وعدہ
تھا۔ ہم ہیں تمہارے رفیق دنیا میں اور آخرت میں تم کو وہاں سے جو جی چاہے

تہارا اور تم کو ہاں ہے جو منگواؤ۔ مہمانی ہے اوس بخشے والے مہربان کی۔ یہہ
 بشارت ہے عاشقان و محباں و محبوبان خدا کو۔ غلبہ محبت میں عاشق کی تمام طبی
 کثافتیں جل جاتی ہیں اور اس کی نظر میں سوائے معشوق کے کچھ باقی نہیں رہتا
 محقق دوانی لکھتے ہیں ”ہر جا کہ خورشید جہاں افروز عشق بکرم و آشرفت الارض
 بنو رہے تھا از افق روح انسانی بر آید ظلمات کثافت طبیعت روئے بہ
 مغرب افول نہادہ را عدم پیاید و ہر کجا آتش عالم سوز شوق کہ لا تبقی ولا تذکر
 وصف الحال اوست و صحرائے وجود در گیر در ضیاء طبیعت را بکلی بسوزاند
 آتش عشق توام خرمین پندار بسوخت تن و جان دل و دین جملہ یکبار بسوختہ“
 دنیا و دین و صبر و ہوش از من برفت اندیش جائیکہ سلطان خیمہ زو غوغا منہ عام
 سچ ہے ان الملوک اذا دخلوا قریۃ انفسدوها وجعلوا
 اعزۃ اهلها اذ لہ عشق و محبت میں بڑھتے بڑھتے عاشق کو تمام کائنات سے
 ذہول ہو جاتا ہے اور اوس کے نفس و قلب و روح اور اس کے تمام وجود
 میں سوائے معشوق کے کچھ باقی نہیں رہتا۔

عشق آدو شد جو جانم اندر رگ و پوست تاکہ در اہتہی و پر کرد ز دوست
 اجزائے وجودم ہلکی دوست گزشت نام است و نشان یرمن و باقی ہمہ است

انسان کو طلب حق سے روکنے والی اور راستے میں مائل ہونے والی
 چار چیزیں ہیں دنیا خلق نفس اور شیطان لیکن عشق الہی جب اوس کے وجود میں
 بھر جاتا ہے تو کسی چیز کو اوہیں مسلغ نہیں رہتا اور ایسوں ہی کے شان میں ارشاد
 ہے۔ اِنَّ عِبَادِیْ لَیْسَ لَکَ عَلَیْہِمْ سُلْطٰنٌ۔ حضرت سید محمد حسینی
 گیسو دراز قدس سرہ اسرار الہی کے سرسری و نہم میں فرماتے ہیں ”امانیک بختے
 کہ در اصل خلقت اور محب و محبوب آفریدہ است و نیاز و وزن دارد کہ پابند

راہ مطلوب شود۔۔۔۔۔ خلق ہماست کہ این شخص یکے از ایشان است۔ تغیر
وزوال از نفس خویش احساس درستی میکند چگونہ باشد این چنین لاشبائے ولا ائینا
طالب و محب و مشتاق را مانع از راہ قدیم ازلی وابدی آید۔ شیطان نقش بندی
در نفس کند و رنگ آمیزی نماید عنقریب آن نماند و نپاید ہر خطے کہ حتی بود ہم بیکبار
رخت وجود خود بر بست چہ صورت باشد بکدام معنی مانع و پابند محب شود۔ مجنون
را از عشق لیلی کہ باز آرد و بگونہ باشد بغیر لیلی پردازد۔

نصرت عشق و محبت الہی ہی کا نام ہے۔ جس طرح من احب شیئاً
اکثر ذکر کہ یعنی جبکہ دل میں کسی کی محبت ہوتی اوس کا ذکر وہ ہمیشہ کیا کرتا ہے
صحیح ہے اوسی طرح اوسکا ضد بھی صحیح ہے یعنی اگر کوئی کسی کا ذکر خیر ہر وقت کرتا ہے
تو اوسکی محبت دل میں پیدا ہو جاتی ہے اور رفتہ رفتہ عشق کی حد تک پہنچ جاتی ہے
پیر طریقت عشق و محبت ہی کی راہ سے طالب صادق کو لیجاتا ہے اور منزل مقصود
تک پہنچا دیتا ہے۔ جو اصل خلقت میں ”محب و محبوب“ پیدا ہوئے ہیں وہ نہایت
تیزی سے چکر بہت جلد پہنچ جاتے ہیں لیکن جو ایسی بلن فطری استعداد نہیں رکھتے لیکن
طلب میں صادق اور ارادہ میں مستقیم ہیں پیر کامل مجاہدہ اور ریاضت ذکر اور شغل
فرائض اور نوافل سے اونکے دل میں محبت کی آگ کو جو کثافت طبعی اور دنیا اور
نفس کے تلوث کے خاکستر کے نیچے دبی اور ڈکی ہوتی ہے بھڑکا دیتا ہے۔ وہ تیز سے
تیز تر ہوتی جاتی ہے اور فنائیت تک پہنچا دیتی ہے۔ حضرت سید محمد حسینی گیسو دراز
قدس اللہ سرہ کا مسلک خصوصیت کے ساتھ عشق و محبت ہی کا مسلک ہے۔ چنانچہ
خود اونکے پیر خواجہ نصیر الدین چراغ دہلی رحمۃ اللہ علیہ نے فرمایا ہے۔

ہر کو مرید سید گیسو دراز شد   واللہ غلات نیست کہ او عشقا ز شد
لیکن محبت کی راہ پر خطر ہے بال سے زیادہ باریک اور تلوار سے زیادہ تیز

ہے نہایت دشوار گزار ہے اور اس میں نشیب و فراز بکثرت ہیں۔
 کیف الوصولی الی سعادہ وودہنا قلل الجبال وودہن خیوف
 ایک جانب معشوق بے نیاز اور غنی ہے۔ اِنَّ اللّٰهَ لَغَنّٰی عَنِ الْعٰلَمِیْنَ وہ بے
 پروا بھی ہے اس کو کسی کی مطلق پروا نہیں خلقت ہولاء للجنة ولا ابالی و خلقت
 ہولاء للنازل ولا ابالی وہ غیور بھی ہے دوسری جانب عاشق کے دل میں محبت کی ایسی
 تیز آگ مشتعل رہتی ہے کہ جہنم کے آگ کی بھی کوئی حقیقت نہیں۔

وفی قلب الحب نار ہوی احترار الحب یسمر ابروہا
 اور بے انتہا بے صبری اسکے لوازمات میں ہے۔ اس لئے قدم قدم پر لغزش کا اندیشہ
 رہتا ہے سب سے بڑھ کر یہ کہ محبت الہی ہی بکار آمد معتبر اور موصل الی المقصود ہے جو
 اتبع نبوی اور شریعت مصطفوی کی زنجیر میں جکڑی ہوئی ہو قل ان کذبتکم تحبون اللہ
 فانتہی عنی یحببکم اللہ اور عشق کے جنون میں جب ہوش و حواس عقل سمجھ سب
 رخصت ہو چکے ہوتے ہیں یہ نہایت دشوار ہو جاتا ہے۔

برکفہ جام شریعت برکفہ سندان عشق برہو سناے مماند جام و سندان باخفن
 ان باتوں کو پیش نظر رکھ کر بعض اکابر طریقت نے ضرورت محسوس کی کہ عشق و
 محبت الہی کے اطوار و منازل کے متعلق کتابیں تصنیف کریں جو عاشقوں اور طالبوں
 کو مشعل ہدایت کا کام دیں۔ چونکہ حب ازلی اور حقیقت محمدی (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم)
 لازم و ملزوم ہیں اس لئے عشق و محبت کے منازل و اطوار کے ساتھ حقیقت محمدی کو
 ایک حد تک بیان کرنے سے چارہ نہ ہو سکا اور ان تصانیف میں اس کے اسرار و
 رموز بھی بیان کئے گئے۔

ان مضامین پر سب سے پہلی تصنیف امام احمد غزالی کی ”سوانح“ ہی کتاب
 مختصر اور نہایت فاضل اور عمیق الفہم ہے۔ اس میں گویا دریا کو کوڑہ میں بھریا جو خطرات اللہ

میں حضرت خواجہ سید محمد حسینی گیسو دراز قدس سرہ اس کے متعلق فرماتے ہیں۔ ”شیخ احمد غزالی در سوانح کہ دست موزہ ہر روزندہ و رسیدہ است و ایم اللہ خوش عشق بازی کہ در آں مختصر و باختہ است۔۔۔۔۔“ خواجہ صاحب نے یہ کتاب مریدوں کو بار بار سبقاً و پڑہائی اور اولیٰ کے فرزند اکبر حضرت سید اکبر حسینی علیہ الرحمہ نے اولیٰ سے پڑھا اور اولیٰ سے اجازت لے کر اسکی شرح لکھی۔ اسکے بعد حضرت قاضی حمید الدین ناگوری قدس سرہ نے ”در سالہ عشقیہ“ تصنیف کیا۔ یہ بزرگ حضرت شیخ الیشوخ شیخ شہاب الدین عمر السہروردی رحمۃ اللہ علیہ کے خلیفہ تھے حضرت محبوب الہی نظام الدین اولیاء نے فرمایا ہے ”قاضی حمید الدین پیشوا اے عاشقان بود“ یہ کتاب بھی نہایت غامض ہے لیکن کسی قدر بسط کے ساتھ لکھی گئی ہے کسی اہل ذوق نے جزاۃ اللہ خیر انجمن اجداد آبادکن میں طبع کرایا تھا اور اس کے بعد ایک مرد صالح متقی درویش حافظ مولوی یحییٰ علی مرحوم نے دہلی میں طبع کرایا۔ اسکے بعد حضرت فخر الدین عراقی قدس سرہ نے ”المعات“ تصنیف کی۔ یہ کتاب نہایت لیسف اور دلکش طریقہ پر لکھی گئی ہے اور عرفائے صوفیہ میں نہایت مقبول ہوئی بزرگوں نے اس کی شرحیں لکھیں چنانچہ پہلی شرح حضرت سید نعمت اللہ ولی کرانی علیہ الرحمہ نے لکھی۔ ایک شرح مولانا جامی نے بھی لکھی (یہ دہلی میں چھپی ہے) ایک شرح حضرت نظام الدین تھانوی نے لکھی۔ حضرت سید محمد حسینی گیسو دراز علیہ الرحمہ کو یہ کتاب نہایت پسند تھی اپنی تصانیف میں اس کے مضامین اور اشعار کو بجا نقل کیا ہے۔ اس کے بعد حضرت خواجہ بندہ نواز سید محمد حسینی گیسو دراز قدس سرہ کی کتاب ”مستطاب خطبہ نرالقدس“ ہے جو اب طبع ہو کر شائع ہو رہی ہے۔ یہ عجیب و غریب اور نہایت بلند پایہ کتاب ہے۔ اطوار و منازل عشق الہی اور اسرار و رموز حقیقت محمدی (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم) کو اپنے خاص طرز پر اس خوبی سے بیان کیا ہے کہ کسی دوسری تصنیف میں اسکی

تفسیر نہیں ملتی حقیقت یہ ہے کہ جیسے بلند پایہ مصنف ہیں ویسی ہی بلند پایہ ادب کی تصنیف ہے۔ سلسلہ ہجری میں امیر تیمور نے ہندوستان پر حملہ کیا۔ اس کے دہلی پہنچنے سے پہلے خواجہ صاحب دہلی سے گجرات روانہ ہو گئے۔ یہ کتاب اسی سفر میں لکھی گئی اور جیسا کہ خود کتاب کے آخر میں بیان کیا ہے روز و شب پانزدہم جمادی الاخر سن ۸۹۱ ہجری کی اس کو ختم کیا۔ ادب کی تحریر سے یہ بھی ظاہر ہوتا ہے کہ ادب کے فرزند اکبر حضرت سید اکبر جینی کے ایسا سے اس کی تحریر ختم کی گئی ورنہ معلوم نہیں کہ اور کس قدر لکھواتے نفس کتاب کے ختم کے بعد ایک فصل زیادہ فرمادی ہے جس میں عشق کے منفرد اور مختلف مظاہر کو نہایت اختصار سے بحیدر لیلیٰ پیرایہ میں بیان فرمادیا ہے۔ حق سبحانہ تعالیٰ ہم کو اس کتاب کے سمجھنے کا فہم اور اس سے مستفید ہونے کی توفیق عطا فرمائے۔

اس کتاب کے نسخہ نہایت کمیاں ہیں۔ کتب خانہ آصفیہ حیدر آباد میں اس کے دو نسخے ہیں ایک سنہ ۱۰۶۸ھ کا لکھا ہوا اور دوسرا سنہ ۱۲۳۵ھ کا۔ میں نے ۱۳۵۵ھ میں ان دونوں نسخوں کے یا ہم مقابلہ سے ایک کاتب کے ذریعہ نقل لی اور خود مقابلہ کر کے جہاں تک ممکن ہوا تصحیح کی۔ دوں نسخوں کی کتابت چونکہ غلط تھی اور وہ کرم خوردہ بھی ہیں اس لئے میرے نقل کنایہ نسخہ کی مکمل طور پر تصحیح نہ ہو سکی۔ کلکتہ کے رائل ایشیاناٹک سوسائٹی کے کتاب خانہ میں بھی اس کتاب کا ایک نسخہ ہے۔ میں نے اس کو موصول کیا اور اسکے مقابلہ سے اپنے نقل کنایہ نسخہ کی جہاں تک ممکن ہوا تصحیح کی لیکن سوسائٹی کا وہ نسخہ نامکمل تھا اور نفس کتاب کا تقریباً صرف دو ثلث ہی تھا اس لئے ثلث آخر کی تصحیح نہ ہو سکی۔ سال حال میں سر رشتہ امور نے ہی نے پندرہ سولہ سال پیشتر کا ایک نقل کیا ہوا نسخہ کتب خانہ روضتین بکسرہ میں بھیجا وہاں سے وہ میرے پاس آیا۔ اسکی کتابت نہایت بدخط ہے اور جا بجا غلطیاں بھی ہیں۔ یہ معلوم نہ ہوا

کہ کس نسخہ سے یہ نقل لی گئی تھی لیکن اس نقل سے یہ فائدہ ہوا کہ میری کتاب کے ثلث آخر میں جس کی تصحیح کلکتہ کے کتاب سے نہیں ہو سکی تھی اور کتب خانہ آصفیہ کے نسخوں کے کرم خوردہ ہونے سے جہاں جہاں الفاظ نقل نہیں ہو سکے تھے اون کی تکمیل ہو گئی۔ پھر بھی مکمل تصحیح جیسی کہ چاہیے تھی نہیں ہو سکی اور بعض بعض جگہ الفاظ مشکوک رہ گئے۔ میں نے ناکہ گلبرگہ شریف میں ایک بزرگ کے پاس بھی اس کتاب کا ایک نسخہ ہے لیکن وہ مجھے نہ مل سکا ورنہ ممکن تھا کہ اس کے مقابلہ سے میری کتاب میں جو الفاظ تصحیح سے رہ گئے تھے اون کی تصحیح ہو جاتی۔ بہر حال نہایت کدوکاوش کے بعد میرے نقل لئے ہوئے نسخہ کی جس قدر تصحیح ہو سکی اس پر قناعت کی گئی اور اس سے کتاب طبع کرادی گئی۔

اس کتاب کو طبع کرنے کا خیال تقریباً پچیس سال ہوئے نواب فضیلت جنگ بہادر مولانا انوار اللہ شاہ صاحب معین المہام و صدر الصدور امور مذہبی سرکار عالی کو پیدا ہوا چنانچہ انہوں نے اس کی طباعت کا حکم بھی دے دیا تھا مگر اون کا انتقال ہو گیا اور یہ کارروائی رہ گئی۔ سررشتہ امور مذہبی سے جو نقل کردہ نسخہ کتب خانہ روضتین کو بھیجا گیا اور جس کا ذکر ابھی اوپر ہوا ہے غالباً اسی حکم کے ضمن میں نقل کیا گیا ہوگا۔ مولانا انوار اللہ شاہ علیہ الرحمہ کی رحلت کے بعد سررشتہ امور مذہبی نے اس کتاب کی طباعت کی کارروائی ختم کر دی تھی مگر نفعو اسے کل امر مرہوں با دقا تھا اس کا وقت اب آیا۔ اس کے طبع اور نشر کی سعادت ہمارے نہایت محترم دوست نواب غوث یار جنگ بہادر دام اللہ عمر ہم واقباہم صوبہ دار صوبہ (کنسٹر ڈیوٹن) گلبرگہ کے حصہ میں مندر تھی کہ انکی توجہ خاص اور ان کے حسن انتظام

کی بدولت یہ کتاب طبع ہو سکی۔ چند سال سے گلبرگہ شریف کے روضہ بزرگ اور روضہ خور دکا انتظام صوبہ دار کے نگرانی میں دے دیا گیا ہے۔ اسی سلسلہ میں تین سال سے نواب غوث یار جنگ بہادر کے ہاتھ میں عثمان انتظام ہے اس قلیل مدت میں انہوں نے جو نمایاں ترقی کر دکھائی اس کے بیان کا یہاں موقع نہیں ہے۔ لیکن یہ بیان کرنا ضرور ہے کہ انہوں نے ایک کتابخانہ بھی قائم کیا ہے۔ حضرت خواجہ بید محمد حسینی گیسو دراز علیہ الرحمہ کے روضہ کو روضہ بزرگ کہتے ہیں اور اون کے فرزند اصغر حضرت سید اصغر حسینی کے صاحبزادہ حضرت قبول اللہ حسینی کے روضہ کو روضہ خور دکہتے ہیں۔ دونوں کی جاگیریں علیحدہ علیحدہ ہیں مجموعی طور پر ان دونوں روضوں کو اختصار کے لئے روضتین کہتے ہیں۔ ہر روضہ سے متعلق ایک کتاب خانہ بھی تھا جن میں دستبر زمانہ سے بچکر چند کتابیں رہ گئی تھیں مگر وہ بھی روز بروز تلف ہوتی جا رہی تھیں نواب غوث یار جنگ بہادر نے دونوں روضوں کی سجادہ نشین صاحبوں کی رضا سے ان کتابوں کو ایک جگہ جمع کر کے بنام ”کتاب خانہ روضتین“ ایک کتاب خانہ قائم کر دیا ہے اور اس کا انتظام ایک کمیٹی کے سپرد کر دیا ہے جس کے وہ صدر ہیں۔ مزید احتیاط کے لئے ناظم صاحب امور مذہبی کی نگرانی بھی قائم کر دی ہے۔ اس کتاب خانہ کے متعلق کوشش یہ ہے کہ جس قدر کتابیں خصوصاً خواجہ صاحب اور اون کے فرزندوں کی تصانیف جس مناسب طریقہ پر مل سکیں فراہم کر کے کتاب خانہ میں جمع کی جائیں اور جیسے جیسے رقم کا انتظام ہوتا جائے اور موقع ملتا جائے خواجہ صاحب اور اون کے فرزندوں کی تصانیف کی طبع اور اشاعت بھی ہوتی جائے۔ چنانچہ نواب غوث یار جنگ بہادر کی توجہ و انتظام سے خواجہ صاحب کی کتاب ترجمہ ادب المریدین

گزشتہ سال طبع ہو کر شائع ہو چکی ہے۔ اور اسی سلسلہ میں نواب صاحب
بالتوا بہم کی حسن توجہ اور انتظام سے اب یہ کتاب خطا ترا القدس
طبع کی گئی۔ کتب خانہ روضتین کے مہتمم اعزازی ہمارے عالم فاضل متقی پریزگار
صالح عابد زاهد دوست مولانا مافظ قاری محمد حامد صدیقی صاحب پروفیسر
عربی گلبرگہ کالج سلمہ اللہ تعالیٰ ہیں اور کیٹی کے رکن بھی ہیں۔ انہیں کی تحریک پر
نواب غوث یار جنگ بہادر اور معزز اراکین کیٹی نے اس کتاب کی
طباعت کے کام کا سہ

قرعہ فال بنام من دیوانہ زدند
اور میں نے اپنی نقل لی ہوئی اور تصحیح کی ہوئی کتاب سے طبع
کرانے کا شرف اور سعادت حاصل کی۔ جزاھما اللہ سبحانہ و
تعالیٰ خیرا الجزا۔

اللهم حرق قلوبنا تبارک عشقک وارسر قنا
انقطاعا عما سواک وصل وسلم وبارک علی خاتم النبیین
سیدنا محمد والہ واصحابہ اجمعین

خاکسار

سید عطاء حسین

لکھنؤ پی۔ حیدر آباد کن
۲۹ رمضان المبارک ۱۴۱۲ھ بروز پنجشنبہ

وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ

خطائر القلوب

المعروف به

رسالة عشق حقیقی

از تصنیفات

قدوة الاولیاء الواصلین بام الاصفیاء اکابرین العارفين المقربين
حضرت سید السادات علی اکبر الصادق صدیقین الوفاق
سید محمد حسینی گیسو دراز خواجه بند نواز چشتی
قدس الله تعالی سره العزیز

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله مضيئ الشمس منور القمر مظهر المالك مصور البشر محسن الحسان
 عظيم الملاح مزين الوجوه معلم الشفاء فسبحان من زين تلك الصور
 ولاشكال بجلى الغنى والدلال وتبل الخدود والجباه بوسم الشامة
 ووضع الخال وجعل حركات اطراف الظراف حين المشية والكلام
 ووقت الجلسة والابتسام كالسلم في الطعام وكالكحل في العين
 المستورات في الخيام بحيث تدعو وتنادى كالشمعة المفراش
 لا رباب البصيرة واهل الجاشحى على النقل من الفتوح ببذل النفس ^{نار}
 والروح فأتى ذى سعادة وبخت وأتى ذى سلطنة وبخت يحسن
 راسه بهذا التاج ويهي شعاعه لهذه الديباج فسبحان خالق
 الارض والسماء وواهب الحسن والبهاء ين يد في الخلق ما يشاء
 والصلوة على رسوله سيد الرسل الهادى الى السبل المخصوص
 من بين الارباب بالخطاب المستطاب المحبوب المحب بل حب الحب
 يسعى في طلب ربّه لغلبة شوقه وحرارة حبه فحرق جبينه
 مسم يمينه فأخدر منه على اراضى الطيبة من قلوب عباده
 الصفية الصفوية فنبئت عشب العشق وكلاء الولاة وبتلك
 النضارة والخضرة والبهاء اخذ كل قسمة من دن المجيد كما قيل -

مصراع

وللارض من کاس الکرام صیب

فمنهم من قوی أصله وتطاول وتناثر فرعه وقایل وتکاثرت شمره و تکامل تلك الدوحة عند العرفاء كشجرة طيبة أصلها ثابت وفرعها في السماء فبئر البذر وظهر الزرع فكثرت زرع فحصد حتى يبقى بقاء دين احمد عليه السلام قال الله تعالى قل ان كنتم تحبون الله فاتبعوني يحببكم الله يذبني على قولنا بالاعلان والافصاح محمد عليه من التجة بمجد مؤيد وعلى اصحابه واجاباه واهله وولده ينعت محمداً ووصف مؤبداً اللهم اعصم بحمة نبيك احقر خليفتك واذل ذريتك عمداً ليعنيه

امام بعد پس ما در مثل از خویش و خویشان بوده می آید

طرف مهر و الانظاره از تنگ دلی بجان آمده زبان وقت کلمه چند ذوق آمیز و نکات چند شوق انگیز در مراتب و درجات عشق اگر چه این بیان از حد تقریر و تحریر بیرون است از آنچه علم از عالم بیچون و چگونه است اما اگر در چنانکه یک به بیان گوئی در خلوت خویش با خود سخنانی بفرمایان گوید این گفتار را را بدان میزان اوزان باشد بد آنکه عشق سه حرفیست صبح است مغفل و مضاعف هموز نیست

سه حرفیست ابتدای وسطی و انتهایی باید سه حرفیست - عاشق معشوق عشق باید آنگاه سه چیز جمع شود صحیح است و بی باصحت باید نفس سلامت باید جان باصفوت باید - معقل نیست عشق بی بیجی علتی باشد محل و غیر محل نماند خود بیاید و خود برود و باز گردانیدن باز نگرود -

عشق سه حرفیست عین شکر است عشق اول ادعین است عین از مبداء

نخارج است موجب هر موجود عشق آمد حاجبتان اُعرف فلذا خلقت الخلق
همین حکایت کرد - عشق باصوت آمده است مطلق بعزت مادری و پدری نیست -
عشق خودزاد است - عشق مضاعف نیست خطیئه او وحده لا شریک له باشد -
جنسیت قربت بدان فرد حقیقی چگونه متصور باشد و از کجا ضم توان کرد لیس کیشی
گره بار کشاده و هم بند بار آگسته است -

عین

عین آینه زالمو باشد هیچ حیوانی به قوت آینه زالمو نیستی تواند کرد هیچ
سایه رونده و باشد به عشق نتواند نشست نتواند خاست نتواند رفت
اگر عشق نبود فلک نگر دید و حیوانی نرانی در سبزه زوید و انسان پیروید
خدا چنانچه خود است نشانسته و چنانچه خود است ندید -

عین چشم را گویند اگر عشق نبود هیچ جامی در محسوس پیدا نیامد - اگر
عشق نبود مردم چه دید و هر چه عین دید و عکس عشق دید و میدانی می بینی آنچه
تو آن را منظور خود دانستی جز آن بوده است که عکس در چشم تو پیدا آمد دل آنرا بچشم
خویش دید از آن لطف و علی ره برد و قیته این رباعی خوانده -

رباعی

چشمی دارم همه پراز صورت دوست . بادیده مرا خوشست چون دوست در دوست
از دیده و دوست فرق کردن نگوست . یا دوست بجا دیده یا دیده هموست
ای محمد چنگوست آن چه گوست آه هموست هموست هموست -
عشق عین چشمی باشد آنرا که چشم آب خوانی لیستی بماء واحد و تفصل بعضها
علی بعض فی الالهی بنکر که عشق اینجا چه بافتست و کدام صورتگری از چهره غیب
پیدا آورده است یک را نیشکر خواند و یک را حنظل تحفه دیگر مزه هم زگر ساخته است

عجبہ دیگر خاصیتیں اثرے اگر ہم آنکہ یسقی بقاء و اجد معنی داشت عجب کارے۔ فردا تجلے
شود یک لکہ میت چہار ہزار پیغمبران از فہم او بیرون باشند مگر خاتم الانبیا اکنون دانشی
رنگامیزی عشق را نہایتی نیست تفصیل بمعنی دار و تبدل و تحول چہ صورت بندو۔

عین ذات شے را گویند لا حول ولا قوۃ الا باللہ ما من حق تعالیٰ را عین
اشیا چون گویم گوئند نمیداند چہ میگوید شنونده چہ فہم بردای ملحق زنیقہ یسقی بقاء و اجد
فہم نکردی و افضل بعضہا علی بعض والا کل بدانتی بکدام فہم عین الاشیا
گفتی چہ گفتار است کجا افتادم چون عین ذات شخص باشد عشق بہہ و رواشکل تشکل
بود عجب کلمہ مہوئے و عجب جزوی لا یتجزی کہ انواع تجلیات اور انھایتی پیدا نہ باشد و
غایتی متصور نگردد۔

عین آفتاب را گویند آفتاب یکے را مطلع افتد یکے را مفسد آفتاب ہمہ انواع
لمعات دار و خشوئے را کند سازد کندہ را خوشبوئے با ہمہ محیط است چہاں بنور اور روشن
است اللہ نور السموات والارض نشان میدہد اور اجز بد و نتوان دید باصرہ
مردم از عین شمس فیض گیرد اور ابد بدیند آفتاب سلطان سیارگان است او سلطانی
دارد او قہرے دارد او بھرے دارد و تابش آفتاب را بہ باید تا ہم از دور
از فیضے تواند گرفت عشق تمام رو کس نمود دست آفتاب بر آید فرو نشیند و بصلت خویش و صفت
خویش بر یک حالت مانند گاہ بر آید یکسوت حوا گاہ بر آید بصورت آدم مجنون جمال خود را
در لیلے میدید ہم ازان سنجو است بایلے یکے گرد و اشتیاق ہم زمین گریبان سرگردا ہوا
ہم از نیجا دامن گیر شد آفتاب بر آید بچراغ احتیاج نہاند چراغ بسوزند کار نیاید نرب

نہدہ شعر

کل الجمال غذا لہم جہک جہلاً لکنہ فی العالمین مفصلاً
آفتاب فصل دارد و در زمستان تابشے و گردہ و در تابستان سلطانی گیر

نماید و در بهارستان جلوه و گرگون میبخشد برین مثال رنگ آمیزی عشق را تصور کن بسیار
 باشد که عاشق از عشق تنگ آید و گاه بود اگر شمع از آن حرقت در خود کم بیند نزدیک باشد
 که زهره اش عیب آرد۔ آفتاب گرم خشک است سوزنده است عشق همین عمل می باز د
 عاشق را لب خشک چشم تر سینه گرم دم سرد تنه زار آفتاب همین عمل آموخت است آفتاب
 جهان را روشن کرد است چراغ عالمیان است بمهر لبهاست گاه باشد عشق در عاشق
 چنان بنان بود که عاشق خود را فارغ بهیغم شده داند فجاۃ بغتہ چنان در گیر د که
 کاشش بجان افتد آفتاب نقاب بر رخ کشد فاقد البصر گمان برد که شب افتاد و پلنگ
 اورا از وسع جزع حرارتی نصیب نبود نادانے و گرم گوید که آفتاب پوشیده شد او نمی
 داند که پاره ابر او را حجاب نتواند شد اما تو محجوبی او آن جمال ندارد که گفت گویند
 و بگفتار سازنده چیزے از آن کم آید و در هر بابے بمر فضیلت بجمال خود است و بجمال
 خود تو آفتاب را بچشم خویش می بینی پس آنکه فیض از نور آفتاب میگیری آنکه این هم
 تو بینی از وجه توانی دید لا تدرک الا بصار بر سر چهار سو بازار ندا میدهد
 وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ تَوْقِيعُ نَوَامِيدِی در گلوے هر یکے
 می بندد۔

عین آئینه را هم گویند قدیم خواست خود را خود بیند خود را خود چنانکه
 خودست نمی توان دید صورتے را که شفاف صاف عکس پذیر صفت او باشد
 احداثی بابت کرد در آن محدث قدیم عکس جمال خود نظاره کرد خود را از
 دیگران مشتاق تریافت و بد به یحییهم و یحییونہ را علم فراخت۔ محی الدین
 ابن اعرابی از سر نادانی گوید مَا الْکَلِّ مَفْتَقَرٌ وَمَا الْکَلِّ مُسْتَقْنِی نگر
 احتیاج من خود را خود از برای خود از بهر خود غیر خود سازم که عین خود را
 معکوس ظاهر کنم بینا و هم روی اندازم احسنت بالانصاف تو گوئی

دلی

ما الکَلَّ مفتقر و ما الکَلَّ مستغنی آفتاب خود را خود شناسد اما خور را خود
نه بیند مگر صفاء آب را نظاره کند از آئینه چند فتم خیزد آنکه روست خود را در آئینه
می بیند عکس خود را می بیند نه عین خود را و آن عکس که می بیند آن عکس دیگر است
که از شعاع با صره او منشعب می شود اکنون بهیچیکه عین آفتاب که دید و در آئینه
چرخ نمود و از همه بیگانه مرا و ترا با او چه آشنائی که در صل با او نیستند اریکم
عشق قدوسی و سبوحی من و تو فخری و صلصالی -

عین عشق نشان از عیان هم دهد هر که عاشق شد با دل عشق بعین عیان
رسید بحق شیخ سخن ستانه میرود اگر عاشق باشی بدانی -

عین جاسوس را نیز گویند شنیده صفت ابوالحسن نوری انه یقال له
فی المشائخ جاسوس القلوب انه یدخل فی القلوب یمخرج حیث
یحس ولا یعرف معلوم عشق و الله من و را هم محیط باشد و لا یحیط
و لا یأیس الا فی کتاب مبین - انطقنا الله الذی انطق کل شیء
کشاده میگوید من همه و از همه دور همه چگونه بود که همه چیز را من ندانم ان الله
هو السميع البصیر تعلیمه درستی میکند اکنون ان و ان تو بهش باش اگر خطره
غیر عشق در دل تو آید خطیر کار بود و عظیم روزگار است رسم که بشنم ساری و بگریفتاری
قدم نهاده باشی مجنون بخیا لیلے قرار خواست گرفت خیالش آن نگر کرد که از دولت
حقیقت وصال بمرمان ره برد - استجداء الطاعة ثمرة الوحشة من
الله جاسوس می بیند نیکی و اندر خبر محبوب میرساند که عاشق در خیال صورت
محبوب چنان دنبال دارد که از همه چیز غشاده قناعت بر چشم دل پوشیده است
ورده ان تعبد الله کأنک تراه چه می آموزد و ان له تکن تریه فانه یراک
میگوید اگر هیچ نیست کم از آنکه و می و خیالے حلالے و مالے عاشق را بعد تا زیاده بخشد

دیکم بر نیامده چپا شد میگوید در و هم من آن بود که معشوق حالت اید اشهد وقت من دلم بد آن
مشغول از ازم که خبر یابد نفس از آن چه احساس کند

غزل

من رفته ام ز غولیش درون و بیرون ز نام
از من مرا طلب تو کن من کنون ز نام
چون لحم و دم شده است مرثی تو بدلتک
من مغر و استخوان و دیگر پوست و خون ز نام
بادوست چون کی شده ام صیت و دل بجز
هستم همان که بودم از آن کم فزون ز نام
کس پرسد از من چو نی چسکوه

بیچون چگون چه گوید چه نم چگون ز نام
استغفر الله بی یک بیت خانه پرازا بیات شد راست گفتند
الحديث شیخو نے روزے این آیت اَلَمْ یَعْلَمِ یَا اَللّٰهُ بِرِیْ صورۃ تجلی بر محمد
صلی اللہ علیہ وسلم رو نمود از آن ذوق دست و پای میزد بدین و هم که محبوب من
تَحْنُ اقْرَبَ اِلَیْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرْدِ نشانی میداد و مرا بخود نزدیک میخواند
و میگوید بیت

از بعد کن شکایت ای خسته جگر کز غایت قرب می نه بینے مالا
خیمه در دریا ز وند تمام جامه خیمه شرب دریا شد و مع هذا خیمه از
تشنگی ناله معشوقه نشان دهد دوری تو از غلط است و قربت من بحقیقت حق
عاشق چگون از خود بد و از شورش و غوغا چه کم آید آری لکل باده صولة

ولکل باذة دولة

بر عین عشق عین رو نیست الحق (ایستوی شئی) عین غمزه زده است
الحق لشدة ظهوره یعنی همین نقطه بر عین شد میان احمد و احد چه تفاوت کند
جز یک سیم صفر که در میان و همه زده است ادنی و منی پیدا آورده است تا محمد
فریاد بر آورد لایحیی ثناء علیک انت کما انکنت علی نفسک سنائی
خود ستائی کرده است از بیگانگی بیگانگی آمده است بیگوید

از احمد تا احد پس نیست
میبوی بیان حجاب معنیت
عجب کار بر بلعل موهوم نقطه مستور هم بنا زد و کرشمه زده است دعوی حسنه و ملاحظه
پیدا آورده است بیچاره شاعر چه حقیقت معنی بلطف طبع خویش اطلاع یافته
میگوید شعر

فالوجه مثل الصبح مبيض
والخال مثل الليل مشهود
ضدان لما استجمع احسنا
والضد يظهر حسنه الضد
جشی سفید بنود خنثی نمک ندارد و توفیق با حلاوت نمک تمام داری آنکه میخواند
جمال جهان را بچشم جهان آرای نظاره کند کفر و ایمان را بهانه ساخت و از هر یک
علیه را فرخت و خود بینها با خلافت و نفاق و تردد و اختلاف کند همیشه
بوالعجب کاریست پس طرفه رسیده
بسیار بود که عشق در وجود عاشق کین زده باشد و عاشق خود را

از ان نارع و بیگانه داند گوید عشق را اندانم و از دشمنی ندارم بلکه دو عداوت و دشمنی
در میان انگیزد و تیر را فروز و میگوید خونای دشمنی کشیدنت آن همه دوست کایشما
شنیده پیشتر گفته ام بدخل و میختم و لا یحس و لا یعرف حکیم مناع
حکمت میبازد و شیوه خوشی می سازد همیشه

چون در عشق

کفر و دین هر دو در رهت پویان   وحده لا شریک له گویان
 عالم را صورت چهره تصور کن یکذات و یکتن دان و برو این قصه انجمن
 الانسان عالم صغیر کما ان العالم انسان کبیر زبے شعبه گری
 که میرود صغیر عاشق کبیر و کبیر عاشق صغیر چه میگوئی بدخل
 و بیخج کدام در یکچه سر بر کرد و از کدام ره درون و بیرون شده راره نمود خسه
 خه اختلاف اعتبار است مرد عاشق حریف کار است تحقیق بدانی مراد ترا
 انجان در حساب و نه در شمار است فسوف یحاسب حساباً لیسلیلاً
 آنکه بود از اختلاف و تردد او با اتفاق اجتماع شود چه باشد هر کس خود را چنان
 دوست دارد که همه را از خود فراموش بیند نه آنکه دوست که هر یک با خود است
 و او یا همه در دوست سلطان محمود در علین بار و در عرو و جلال خود بود و
 بشه و جمال ایاز مستغرق و با این همه درین اندیشه که بیست

برو بر شیره مردان زن تو عشق از من چه میخواهی
 سگ رنجور را بگذارد در بانان که می دانی

نمک فروخته بار نیکی بر سر نهاده در محل بار هم بر سر خیال و کار خود
 فریاد برآورده هر طرف گردان سر گشته میگرد و نمک بهائے فریاد میکند محمود
 با همه عز و جلال و عظمت و تکبر خویش نمک فروش را با حضرت احضار فرمود
 و زبان طعن پر خروش کشود که اے الحق نادان چه محل نمک فروش است
 در کوچه و بازار اگر نمک خریدار بین گفت ای بادشاه متعز ز ای سلطان
 متکبر قصه در زبان نمک که بر سر گرفته ام نه نمک بهائی است با ملاحت و حسن
 ایاز سر و کار سے دارم این همه بهانه است سلطان محمود مقصود خود را در
 در طعنه شرکت نمود گفت با همه خزان و فیل و لشکر و مال با همه عز و جلال من

تاب عشق ایاز ندادم عمرے برآمر با همه وصال در زاری و ناله در شور و درین خیال تو که
 باشی و چه باشی با ما هم کلنگے کئی نمک فروش شوریدہ دافروختہ و گداخته جوابے
 با صوابے در میان نہاد گفت ای محمود این ہمہ اسبابیہ صالست کہ تو داری
 ساز و سوز و ذوق و درد در قسمت ما منحصر است مسکین سلطان ازین جہا
 چہ نشان برد گفتا عطار چیزے نسبتی برو زگار ما و بحال کردار ما دارد بیت
 کفر کافرا و دین دین دار را ذرہ دردست دل عطار را
 حرق عشق بدتر از سلوت او باشد آہ درد بحقیقت است وصال جمال بخیال بیت
 خیال است این کسی را وصل یار است خیالی شو خیالش اصل کار است
 چنین داغ و دقت عشق نہاختی عمر بہزل و بازی گذشت خود را ندانستی توہ عشق نکشتی
 و قتیہ این بیت را و در مال خود نہاختی بیت

بمصل عشقش سخن بیش نیست سو ختم و سو ختم و سو ختم
 ف رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرماید اندہ لیغان علی قلبی وانی
 لا استغفر اللہ کذا مرۃ و تو گوئی بر حسین شوق روا نیست البوطالب کی گوید
 لا یجلی فی صورۃ عمرتین ولا یجلی فی صورۃ الانسین رفتہ خواہد باز گردد
 و لن یقبل کے باز آید ازین طلب محبت و جوی خود عین بردل احساس کند ہر
 آنکہ عین در عین شود عین ہمیشہ مستقر ماند جمع الجمع را عبارتے نماید و جمع صورت
 رخت بر بست اللہم اھد قومی فانہم لا یعلمون ہم ازین نقطہ است
 کہ بر عین عین افتادہ است لولاک لما خلقت الاخلالک ازین سرفرازی
 نیز ہم ازین باز نیست نرم دے را بر خون شفت شد بجزرت لیسے بشرط نصیحت
 در آمد بگرد بنے از جمال تو چہ کم آید و از حسن و ناز تو چہ نقصان پذیرد اگر مسکینے از دور
 حفظ گیرد و ہانش بہ نظر قرار پذیرد لیسے گفت کہ ازین طرف بخیال نیست اما اوقات

جمال من ندارد تجلی برکہ نہ صاحب بدین بشارت مجنون را تسلی داد ہم در اشنا دین قصہ
 نذر ایلم در محن عینہ با جاسر پاکشان خرا مان شد گرد برخواست مجنون را آن نظر شد
 فخر علی و جہدہ مغشیا بیہوشا گشت ناصح گفت اے مسکین تو بدر دے
 ہتلائی کہ ہرگز در مان نہ پذیرد ہے دولت جز این دولت مطلوب چیست عشق تابا نہ
 من نباشم من کردم عشق چونہ باشم

نہ ہرگز در مان نہ پذیرد ہے

عین چشم لاسہ را گویند العین حق والستحق تفسیر این آیت میکند اگر حق
 نبود حق بنی را جمال خود نمودے و چشم او جلوہ نمودے داد را از ویردے و اورا از خود
 بخود رہ نہادے چون عین بعین شداول باخر سید آخر بادل انجاسید روی تبلیغ کہ دید و از
 دنیا باخرت کہ رسید البصار المبصرین معارف المعارفین و نور علماء الربانین
 و طرق السابقین الناجین والازل والابد وما بینہما من الحدیث
 تحقیق کرد حسین تصور برائے این کار را شہر و ملکوت شد اما در بیغ و رائے پردہ مستور

اطلائے نشدہ بیت

نہ یک شمس کہ ہر دم ہزار بار شمس نہ یک دریغ کہ ہر دم ہزار بار دریغ
 حَبِطَ الشَّيْءُ لَيْعِي وَيَصْنَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى
 أَبْصَارِهِمْ غِشًّا وَكَأَنَّهُ تَشَابَهُ وَاوَابَ وَتَأْتِي بَيَانُ دَرَسْتِ كَرْدِہِ اسْت
 حَبِطَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ حَرَكِي كَہِ جَمَالِ حَالِ دُرِّ مَعشوقِ ذَوِ الْجَمَالِ نَظَارِہِ كَمَالِ
 نکر و دہمہ خفاش وار بوم صفت از انجمال نتوانست کہ آنجمال را انظارہ کند ہر
 آنکہ مخموم باشد در خود اعمی تصور کنی خود را دیوار را از جمال شمس و اقمار بظیب
 بر کار بود شق کیے را کوہ کہ یعنی آن نظر ندارد کہ خود را خود بدینہ و کیے از تابش دیدار
 انتفا آثار کرد و دیگر جبک الشیء یعنی ویصم انکار بران کار افزود عجائب کار
 حَبِطَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ خُدا خود را چون بیند حَبِطَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَ

سَمِعْتُمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ أَوْ هُمْ كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ
 بیچ میدانی کدام حرمان از دجالا ترک یکے خود را از خود بر نخورد و بعد دے تصور کن کنی
 فرض کن تباہی و نقصانی در خیال بر بد آنکه حرمان از گمان باشد اگر حق نبودے بیچاره
 گفتار ازین گفتار سر بزد کرد و در سنگار من و تو در نیامدے **میسیت** عطا

عشق آمد و خانه کرد و نسالی بر داسشته تیغ لا آتالی
 العین حق چه حق الیقین میگوید حقیقت حق میفرماید العین حق
 این جمله چه معنی دارد میگویی ای اثره کائن میفرمائی ای ثابت مجاز و مجاز
 و حقیقت حقیقت خویش در استنار العین حق موضوع و مشمول را باعتبار
 اختلاف کرد و باعتبار اتحاد او من و تو مساویت بآن اعتبار درسته
 و شرکت محقق حق الحق چه نام باید یکے گوید جمع دوم گوید جمع الجمع -

عشق هموز نیست همزه بے ضغط نباشد بے ثقل نبود و عشق صرف صفا
 است این بقا است و اگر حرمی را بی بی بر صورت الهی نباشد و در حرکت بماند
 آن همزه بود نه الف - الف از هوا و هویت نشان دهد و همزه از قید و از دماندگی
 بیان میکند فی الهمزة ضغطة و فی الضغطة لفظة و فی اللفظة
 بسطة عشق بدینسانست ندارد از امثال این بیزار باشد اگر در عاشق هوا
 احساس شد معلوم شود که او عشق بوی نیافتست اثر ندید است عین عشق چشمک
 زنده هر طرف مردم گمان بر ندیکے گوید او را و کرد فلان را قبول داد و مراستگین
 فرموده است زبے زبے شیوه است عشق واحد و مختلف معانی متضاد و ظاهراً
 باطن شده باطن ظاهر گردد و **میسیت**

سلطان عشق خیمه بچرا اگر زند ملک وجود را همه زیر و زبر کند
 إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا عَن شَرِّ النَّسَاءِ وَجَعَلُوا

اعِنَّةَ أَهْلِهَا إِذْ لَّهُ تَحْمُودٌ بِأَمْرِهِ كَارُوبَارٍ وَسُلْطَنَتُهُ كَمَا دَاشَتْ كَاهُ
 اِيَا زَارِ اَبْرَحِيْمَ نَشَانْد و تاج سرفرازی بر سرش نهند و خود بشرط بندگی بادب
 چاکری پیش بایستد و جَعَلُوا اَعِنَّةَ أَهْلِهَا إِذْ لَّهُ صُورَتِ طَبُوه گری
 درین حکایت تمام تر نموده است چون آنکه ایا از عزیز است و محمود و ذلیل
 و نه آنکه هر یک عزیز است و دیگر ذلیل فعل ایا از گونه اینجا روے خود را وجه
 تحقیق از پرده برون نموده است میگوید مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّنْ
 رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ نَسَبُ ابُوَّة وَ نَبُوَّةُ از میان بدر برده است
 فَقَالُوا الْبَشَرُ يَهْدُوْنَ نَا فَكَمْ وَاچِرِی گوئی نور احدیث را نقطه بیطرا
 مکتب بجز اخوانند اینجا اگر تو گوئی محمد بن عبد الله بن عبد المطلب ایمان از سر
 تازه کن بگو لا اِلَهَ اِلَّا الله محمد رسول الله

الحقیقه کما اکآرة هر جا که انگشت نبی حاق وسط باشد برین
 اعتبار مرکز یاد آورده می شده است حفظ از میان خواسته عشق را با حفظ
 چه کار همه از نیست که او هموز نیست بهمه اعتبار صحت را تحقیق کرده است
 حقیقت را حلقه تصور فرما خطی در میان کش بر مثل دو کمان شود فکَانَ
 قَاب قَوْسَیْنِ دو کمان نموده است اَوْ اَدْنٰی اخطار در میان طرح کن
 حلقه بصفت خویش باز گرد اما چنان نه شود که من قبل بود اثرش باقی ماند
 و هم دوی هم از اینجا سر بر کرده است بمو دیت و ربه بیت هم ازین ره اثبات
 یافتست و درخ و بهشت بجمال و عزت و بقهر و سلطنت پیدا گشته است
 پیغامبران هم ازین جا مبعوث اند و شرا ع هین حکم کرده است حشر و نشر
 هین میکند ثواب و عقاب هم از اینجا میخیزد و عقاب و حساب بحقیقت خویش
 پیدا آید است ان الله لیس فی الامر الذی لکم عین تفسیر کرده است

العين حق اگر عين حق بحق نيست العين يدخل الرجل القبر واللحد
القدس از کجا شد که روزه

در دیده انسان ماصور نه بند پیکر جز عکس عین فضل در نور ما نور نه بین
یا نور یا نور النور یا منور النور یا نور السموات والارض روشن تر
بین صاف تر نظاره کن ظاهر تریبیدار شویدار نما یا نور وحدت بود از وحدت
بشکرت خرامیده هم ازین بلام ازان جنلی موهوم که در وقت منازل طرغ افتاد
جبریل بصورت وحیه کلبی ظاهر شده آن بود که جبریل از صورت خود گشت
بدین صورت شد یا جبریل این صورت دارد اما چنین نمودی اللهم حقائق
ومعارف موارد ومصادر مبین موضع محمود است بیست

گر عشق نبودی و غم عشق نبودی چندین سخن خوب گفتی که شنیده
ایاز میگویی در حضرت بادشاه محمود وقت گفته نکردم مگر آنکه گاه گاهی مراد خبرت
نشانده و خود بشرط بندگی و پاکری بایستد لیخفف لک الله ما لقتل هرون
ذنبک و ما تاتى من مصطفی ایس گفته کرد یا و میگویی ازین گفته میری تا کس
الراس مباحش شکسته دل گرد مارا درین شیوه کار بار است و شرط روزگار است
ناجبر قواعدین شرط ضغط است راه نیست عشق بذات صحت دارد اما ازین
ضغطت برره تو هاست بسیار افتد حکما گویند استر ذنبک و ذهابک
و من ذهابک ذهاب مذهب را همان ره در پرده نهان داشته اند
ذهب بدایم مذهب مذهب استقامت ندارد کار ره گذر است و استقامتی
بگذر پرده مخفی بدر

و لوانه قاضی عین القضاة خوش پندی بشرط تحقیق اشارت
میفرماید بجان درین از عادت پرستی هرگز نهفتاد و دولت را یک مذهب

ن شرط است

کن بر سر کار روزگار خویش باش آری طالب را بر آید این و آن چه کار با
دو رخ و بهشت چه مصلحت اورا یک چیز باید هر چه آید و رود هم بر صفت اختلاف
و تردد باشد خوب طبعی ربائی گفته است رباعی
و نیا شه را و قیصر و خاقان را دو رخ بدر ابهشت مریکان را
تبیخ فرشته را و ثنا انسان را جانان مار او جان ما جانان را
عشق در اهل وجود حرکت دکنند ندارد و لا یوصف بحرکت و سکنه
انده من الحوادث و تعالی العشق عن نعت المحدوث یک نقطه
است که تجزیه و تقسیم نیز بر وجهی و سمتی ندارد قبلی و بعدی نه خلفه و قد
نه اورا بیان خواست شد بیان جز تجرک و سکون نتوان چه بیان لغت
لسان است کلام مرکب از حرف اصوات خواستند اورا حرکت دهند تا
در بیان آید اول حرف را اختیار کسیت شد از آنچه گفته اند الساکن
اذا حرك حرك بالکسر گفته ام سکون هم نبود اما چون حرکت نداشت
لا حرکت و لا سکون بود گوی که آن مستقر و مستقر سکون تصور شد گوی
فلا ترا باقرار و سکون است یعنی اضطراب و اضطراب ندارد اختیار کسر از ان افتاد
که عشق کاسر و س اکابر است عشق شکننده کاهما هر کاهیت عشق شکننده
هر مرغی و بیغضبت عشق شکننده هر دلی و نفسی است عشق بر کس جری نکند لامر فوج
را کسور سازد و جبار قهار از آتش نامد عشق جبر کسر کن و چو کسر جبر و انداخت بجزم
تحقیق کرد همه عالم نصب کرده اوست عشق چه چیز است لا هو الا هو چه باشد
یعنی ما بهیت او عین وجود اوست الله الغنی و انتتم الفقراء اگر گوی
الغنی بنفسه الغنی یعنی حکایت از نعمت و ذات او باشد و اگر غنی بغنا فرمائی باز گشت
هم بدان ذات شود و الفقرا که احتیاجان را تقیض همان و لا ضدان ولیکن

اختلاف اعتبار در قیل قال وگفت و شنود و انداخت احرا کبار را این طرف لحظانیت معتزلی
نفی صفات گوید و صوفی ترقی فرماید مرفعات باید و نفی بی اثبات نه شود و علی هذا کلام
القولین العولین -

ش

شیین را بسکون فرو گذاشت از آنچه وسط است و سطراد و نظر است
آظه منه الی الواجب و نظره منه الی الممكن تعیین طرف را مصلحت نبود -
قاف معنی ندارد و تا چه تقاضه کن و قته نصب فرماید جهان را هم ازو استقامت
شده و قته رفع نماید گوید انا اغنی الشکاء عن الشکر و گاه وقف کند
از آنچه منتی هم برین باشد عشق بر وزن فعل است یکی موزون کن دوم را موزون کن
برای وزن را میزانی مستقیم باید تا ایاک تعبد و ایاک تستعین اهدنا
الصراط المستقیم مطلوب افتد هیچ میدانی صراط را چه اشکال است
گفت و شنود در و قریب بحالت شنیده از تیغ تیز تر و از شب تاریک تر و از
موی باریک تر آری اتباع نفس یعنی خصوص نفس زکی و نقی و نقی اشکال محلی دارد
اما بحسب قیمت نسبت نصیب گیر دوزن اعمال منوط هم برین حالت اما چنین گویند
این وزن بر مثال میزان عوض باشد اما چنین محقق شد و پله دارد و چوبه ریسمانی
چند برهم بسته سنگ و پله نهاده و اعمال را هم سنگ او ساخته اگر برابر آید فقد انجا
و اگر برتر باشد فقد اوفی و افاض بالمقام و الشفاعة عند الله العلی العلی
و اگر بسک رود و آینه لایق سنگسار باشد و اگر این صورت را میزانی عوض نام نهد
فتمسکه ما شئت مرد شاعر منظوم را بر فاعلات فاعلات قیاس کند اگر برابر
آید مقبول ورنه مردود و زحمت را اعتبار نیست نهیات و صفات با جنتاب کبار
غفور معفو اند و شفاعت را و استفاضة نور اتباع را مثالی فرض کن مثله نفس ساز

یابری ماهی را پرسیدند ماکل تو چیست گفت دریا مشرب تو چیست گفت
 دریا مسکن تو چیست گفت دریا معاش تو چیست گفت دریا در چه باشی
 گفت دریا از چه گفت دریا بچه بازی کردی گفت دریا ای رب این ماهی
 آبی نیست آتشی است اما ماهی تخمین میگوید من از دریا ام و از دریا رسته ام
 مثل من بادریا همچو جزا کل باشد نه با او یکی میتوانم شده از بد زشتیو نهم شده
 فعلی هذا اضطراب و اضطراب من چه کم آید آب بر ایست ناله نام شده
 بگذاخت همه آب شد و لکن سر و پیه ضایعیت با خود گرفت که در آب نبود
 هذا بیان الحقیقة و لغت الحقیقة اگر این نبوده و دروغ و درشت
 بزل و فسوس بوده چنانکه حکما گفته اند این گفتار بجهالت است بران باگشتی
 تو او نشوی مگر شود معلومست آرزو ز که تو نبودی او بوده

سنائی هم ازین بیان حکایت میکند **سپید**
 تو او نشوی ولیک اگر چه بد کنی جای برسی که تو قوی بر خیزد
 باعتبار وقت شد و باعتبار حرکت آمد اما حرکتی که تعیین ندارد و تا عمل چه
 تقاضا کند جنید را پرسیدند ما التهایه قال الرجوع الى البدایة
 تا بدایت هر یک چه بود بدان بازگشت شد حکما گویند هر دو مجاز فلک است
 بازگشت از لوح به تمام افلاک او باشد هر کس در پید و کار عرض هو
 داشت در شتی هم بدان باز آید بعضی از سالکان طریق حرص ماسی در سر
 ایشان بود چون کار با آنها کشود آن حرص هو در طریق خود برده بود و غلوه
 کن از گل در دریا شست اند از آب آب پیوند گل بگل رسد الرجوع
 الى البدایة درست شنید نیست اینصورت که پیروایم تو دیگر چیز گردی همان
 چیز باشی که بودی الموجود لا یصیر معد و مائل بنیت قل من صرنا الى

و من مادة الى مادة ومن هيئة الى هيئة ازین موجود نور مطلق مراد باشد
 آنرا که فیض قدسی نامند بجائے خداے خواند و بجل دلی گوید و بجائے و جائے
 که کشف آن مصلحت نمی افتد خالق کل شیء گویند اما خالق القدرات
 و الحنازیر تا دبا بناید گفتن - حریری گوید الفقیر الذی لا یفتقر الی
 نفسه و لا الی ربّه افتقار چه معنی دارد نفس از میان صورت ضحلال
 گرفت فقیر با همه درها و نیستی نابود شد افتقار این بر توج آن رفت چه
 شد مرجع بطل بازگشت چنین هم گفته اند که فقیر خود را بدو گذاشت استیصال
 کرد افتقار هم رخت برست کشاده بطل خود رسید الفقیر لا یفتقر الی الله
 باعتبار این همین توان گفتن الصوفی لم یخلق بیان خود صورت عیان نموده
 است هم ازین جایی گوید انا اقول و انا اسمع و هل فی الدارین غیری
 جمال الدین مغربی طیب حاذق و حکیمه و ائق بود هم برین اعتبار گفت شعر
 کلامی الی مسیحی راجع فانی انا القائل السامع
 محمد حسین بنی سخن کوتاه کن بسیار گفتار سفت احرام بکار نباشد آن برر گواری گفت
 کمون بسخن بنی کنج کمون سخن نمی ارزو بان و بان اکنون در تمام کلام اهتمام کن
 عنان سخن از بهام مرام سوء مقصد تمام کن -

نکته
 ششمین شأنی باشد کل یوم هو فی شأن ازان بیان کن خدا وجود ندارد
 ما رأیت شیئا الا و رأیت الله فیه اشارة بدوام مشاهده باشد شیانکه
 در موضع نفی افتاده است تخصیص اتم کرده است کل یوم هو فی شأن محیی میتا
 و یومیت حیّا یخرج لیل و یوم لکن میزاج حکایت و زیره و بادشاه
 شینده ثانی در ان بیان این حکایت گفت هذا من شأن الله العالم
 متغیر و کل متغیر حادث این شکل تغیر و این روع حدوث هر چهار

اشکال را بر سر اکبر و اصغر و در عالم صغری حد وسط نهاده است تو مکرر ^{تکرار}
را حدیث کن هر آئینه حد بذاته ثبوت یابد -

تثلیث سه دندانه دارد و هم تثلیث بر وجهی الدین ابن اعرابی در خصوص
الحکم بیان کند مردمان و هم تثلیث رو و العیاذ بالله نه اثبتین است اما پیش
برین گمان اشارت کنند و آنکه او گوید خلق عیسی من ماءء محقق من مریم
و من ماءء متوهم من جبریل الاحول و لا حق الا بالان الله العلی العظیم
کلام شنیع بیان وضع و هم تثلیث و خیال تریج باشد میگوید فاعل باید فعل یابد
و قال باید هر آئینه تثلیث آید عجب بران توحیدے که او بیان کند و بیان
الحادے که از و پیدا آید این گفتار را چه اعتبار و هم اینجا میبویا صورت زیند
اگر این سه دندانه را اظهار نشود و سه نقطه بر سرش نمی بیانین مرتب شود
تثلیث در میان نه هم بیک حرکت همه کارها تمام گشت شبلی گوید التصوف
شرك لان الله صيّا انه القلب عن الغير والغير و كذلك توحيد شرك
اللهم رسول الله حين فرأى الشرك في القلب العبد المؤمن اخفى
من حبيب النملة السوداء على الصخرة الصماء في الليل الظلمات
چون توحيد شرك آید خفی او نیست خفی شرك جلی باشد اللهم اني اعوذ بك
من أن أشرك بك شيئا و انا اعلم به و استغفرك لما لا اعلم
اگر شرك همین طرح عبارت او ثان بودے ما لا اعلم را چه معنی گفتن باشد
هم تو استغفار کنی و شرك خفی مغفور مغفود و عجبه دگر مرد عارف محقق
و استغفرك لما لا اعلم فی شرك گوید و تو عنایت کنی
لما لا اعلم مغفرت آن شرك خفی دیگرے اینجا اشارت در مرتے دیگر نماید
کلامنا جمع فی جمع -

شین شراب باشد عمل شراب چه بود مگرے طربے سبلے و غلبے اگر شراب صرف
 آمد اثر بر حسب آن باشد و اگر مزاج شد لذت و عمل مہد ان قسمت افتد یکی گوید
 وَ سَقَاتُمْ زَبْنَكُمْ شَرًّا بِطَهْوَرًا ساقی برین شد و شراب مطہر ہر آئینہ صاف
 در صاف صرف در صرف باشد وَ مَزَاجُكُمْ مِنْ تَسْنِیْمٍ عبارت از ضبط
 و ضبط بود و بے شراب برابر از مزاج ساختند و لیکن در و لذتے باشد کہ در
 صرف نیست فی الامتزاج غیر مافی الامتداد و حقیقت مر و محقق را
 اخذ حظی نباشد و ذوق لذت طس فی طس فی رمیس فناء فی فناء پس
 چگونگی لذت را هباء فی هباء و اما در مزاج وجود شہو و فناء ان
 و وفان غیب و حضور تو اندیش کن یکے در یکے چه لذت گیر دو اگر در خیال تصور
 و تقدیرے کنی ضرورت است کہ بدوی آئی و آنکہ او در آشا مد آنکہ اگر چہ ستانہ
 شود و اما از صاف صرف محروم ماند سکیں کافر جز خبلے و جمیع شراب نباشد اگرچہ
 او را مستانہ کنند اما کہ ربو و سر در دے دار و کہ ناخورد و بگر فتنے دار و کہ ناچشیدہ
 بہ اما اہم دعوی سستی و دعوی وجدائے دار و لیکن مثال احوال چه بود مے بیند
 و لیکن یکے را بدو نہ آنکہ مشرک شد نہ آن کہ بت پرست گشت - شخصے شبلی را
 محاسبہ می پرسید الوت و سئین را حساب کرد پس آن پرسید چند شبلی گفت
 یکی گفت می فسوس کنی کہ ہزار ہا ایکے گوی شبلی گفت تو دیوانہ شدی کہ گشتی
 یکے را ہزار ہا کردی من یکے در یکے ضرب کردم جز یکے نبود و شینہ اہل اعداد
 یکیت آن چند ہزار کہ شود بتکرار آن یکے گرد یکے در یکے جز یکے نباشد
 حکیم گوید الواحد لا یحد منہ الا الواحد ہمین باشد جنید میگوید
 لیس فی جبنتی سوی اللہ اشارۃ ہم ازین شین عشق است خود را میگوید
 خود را اثبات میکند و بود را اثبات میکند و شہود را روے می نماید اشارۃ

بنشلیت میشو و همین تصور انا الحق فریاد میکنی بایستی که بکشند از تو حیدر باشم
آید و از وحدت صمدیت بفر و انیت احدیت باز گردد و نه آنکه پر کاله پر کاله کشند
قاضی هم بدان می گوید بدیست

ما مرگ شهید از خدا خواسته ایم از دوست سه چیز کم بها خواسته ایم
گردوست همان کن که ما خواسته ایم ما آتش نفت بود یا خواسته ایم
بیان حاجت نیست سه چیز خود میفرماید چو میم آن دیوان را ترا یک پیچ
بسته نیست سوسه این چه خطا کرده است بگو لا اله الا الله هیچ درسته
معنی لا اله الا الله چه باشد لا اله الا الله ما احتمال وجوده الا الله اثبات
ما احتمال عدمه ثنائی اینجا خوش خود نمائی کرده است بدیست

نیست را کعبه و کنش یکمیت سایه را دوزخ و بهشت یکمیت
شخص و عکس و عکس السلطان ظل الله ابو الحسن شرفانی میفرماید انا قل
من ربی بسنتین همیهات فیهات هو الخالق الوجود کما هو خالق
العدم فعلی و قوی و آمدنی و رفتنی بودن و ماندنی گشتن و رفتن تو فهم
میکنی من چه میگویم فارسی کشاده است انشاء الله تعالی و فهم تو آید بدیست
ابدا اینجا دل یابی ازل اینجا ابد یعنی بیایی جمله را باقی نیایی هیچ را فانی
خدا را ندید ندو له شناختند محمد را دید ندو له شناختند کی چنین میگوید

بسیار آن خدا را بینند و شناسند بدیست
آنکه برادریم و یاریم دوست اگر چه غلط میگوید نیست غلط او نیست
عشق است که همه چشمهای بینند و همه گوشهای شنود و همه دستهای گیرند و
همه پاهای دو دو و همه زبانهای گوید ان الله هو السميع البصير
يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ الصِّدْقَةُ أُولَئِكَ فِي كَفٍّ الرَّحْمَنُ

یکجا جمع آمده بردستی این مقال گویان راست اند علی کرم الله وجهه
فرماید لو کشف الغطاء ما ان ددت یقینا می گوید اگر وجودشین در
وسط عشق نبود ما را بواسطه راهبره احتیاج نبود و هیچ پروه عشاق
بر بصیرت ما نیفکند لو کشف الغطاء ما ان ددت یقینا فرض
محال تقدیر محال است غطا کجا تا کشف کند شک کجا تا یقین رود
نماید این همه او هام و خویالات اما تربی بها اطفال هذه الطريقة
باشد جنید گفته است هزار در هزار مر در این دریا فرو بردی که ما ایم سر را دریم
بایزید گفته است هر کس به پیچ سر بر آورده است ما ایم که به هیچ سر فرو
نیاوریم احمد غزالی میگویی خواجه در تلاوت خیر بود و نخواهد در بازار بخر کفش
بود و سوخته فروخته بخیمه پستنی ایام ولایت ایشان بهر تبه باهریکه
بدان رسیده که معناد ملاقات ایشان باشد کرد با جنید گفت که سید الطائفه
این گفتار شماست که این دریا هزار در هزار مر در این دریا فرو بردی که ما ایم که سر
بر آوردیم گفت آری گفتار ما است آن مسکین سوخته بدست و درو مند
و جانے بتن دوخته عرض داشت گفت خواجه کاشکے چنانچه هزار دریم
مر در این دریا فرو برد ترا نیز فرو برد تا نفس از تو بر نیاید همواره
دران غرقاب مدح و ثناء تو این بود

الحمد لله على استغنى كصفدع يسكن في اليمه

ان هي فاهت ملئت ما الحما وان سكتت ماتت من الغمة

رئیس القوم ازین سخن شرمند سر فرو دانگنده ماند همان مسکین مستکین همواره ضعیف
نخیمت همواره بیچاره بدست صدمه از بایزید پرسید گفتار شماست هر کس
بپیچ سر فرو آورد ما ایم که هیچ سر فرو نیاوردیم گفت آری گفتار

ن همان
ن همان

ما است آن در دمنده تنه آن بیدل از جبهه رخنه داشت سلطان العارین
ایچ گو که تو هم بجز سرفرو و آوری طیفور با هم غرق حضور در نور بود ازین
سخن بصفت خروش شد ازین شرمندگی بجائے سخن نماند آن مظلوس
موس آن رفته رفته آن شکسته گسته آن ساخته پرواخته از احمد پرسید که
شما فرمودید محمد را که امام بیازار بخیر کفش رفته است گفت آری همچنان بود
آن گم گشته از خود رفته از گم گشته ایچ نه پیوسته برآمده عرض داشت که اگر
محمد در بازار کفش بخیرد رفت احمد را چه افتاده بود پس گرفته دنبال شده
با هم بر ایشان میگشت **دیدت**

ای اهل خرابات کی بشتا بید
ای اهل مناجات که در محراب بید

تا قافله سوختگان دریا بید
صد قافله بگذشت شبها در خواب بید

ای اهل مناجات که در محرابید صد قافله گزشت شما در خوابید

شَارَ . شَهِدَ لِلَّهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ وَالْأَوَّلُ الْعَلِيمُ

بسم الله الرحمن الرحيم

فأبى ما باليسير شهد لله شرفه لا اله الا هو معكم وأمنتم له
 الحمد لله الذي هدانا لهذا الذي كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله

وادلوا العلم قائما بالقسط. مع اجمعين بصورة كوكبيل لفرقة مودبي

شہادت حاضر گشت غائب شاہ شہادت و شاہ خود حاضر است غائبی

بر شاہدے گواہی دہدہرگز این شہادت را بکذب نہ داما و ہم آن بود گوئی

برکہ مائی درجہ کے گواہی میدہ کہ من آنم صفت من چنین چنین است

حاصل نقد و توهم باشد که میگوید که اثبات میکند این بها نیست

کہ از ذائقہ شاد و شاد غائب گردوان صورت انگلیست

له میسار و عاب شاه سود و شاه عاب برود این چه سود این میریست

این سیمیا را بیت جی پاره سوسطای را این در بلاد است آنچه دی لد است

و آنچه امشب بخوابیدی در میان هر دو چه تفرقه نمی بری که از هر دو جزو حکما

وخیالے پیش نمائندہ است لیکن گویم خواب را تعمیر است این جهان

نور نور

100-100000

بقیمت تو مثال خواب شد و آنجهان خواب را تغییر فرود این خواب ترا تغییر
کنند بحسب آن خیر و شر بتو رسد اینک مردی در خواب دید مارے
او را نزد گوئییم دشمنی بر و غالب آید امر و زکیه شخصی را کشت گوئی این خواب
دید فرداش تغییر کند بجای او او را میکشد فمن یعمل مثقال ذرّة
خیراً یبصره و من یعمل مثقال ذرّة شرّاً یبصره همین بیان کرده
است اگر این جهان را خیال گفتی آنجهان را نیز خیال تصور کن چنانچه آنجهان
راحت و مشقت آنجا نیز کنالک

نشان عاشق شاه در است و بلفظ و معناه شهادت و شهادت
و مشهور است بتبلیغ شکلی مبارکت ناله و شور صفویان آه در و مندا
محبان تعبیر و ترمیم ترمیم و متبهران و آرام و قرار غافل همه در مقام
تقلید است تقلید چیز با سوز و با برکت است چیزی با ذوق و راسخ
است مرد متوسط گاه ذوق وصال گیر و گاهی از فراق ناله در و
بدر و مندی آرد همه آمدن و رفتن او ذوق در ذوق باشد امام در منتهی
او لیک کالانها بیک هم اضمحل صفت او باشد و مبتدی را هم
بهمانند ناسودگی در ناسودگی بود انا متوسط اخذ الحیل بطرفین گرفت
مبتدی آرزوئے انتها کند منتهی بوس ابتدا بر و متوسط از طرفین نصیب گیر و
مهم کم باشد زیاد میشود و کم میشود چسبیت زیادتی او بود که کم میگردد و از کجاست
کی و هر چند که از جمال آفتاب بهره مند تر از او از صفت مقابله دور تر و دورتر
بدور تر نزدیکی نقصان کی بیشتر اگر وزیر یا پادشاه باشد کواحد من
اسوانده نماید هیچ عجزش پیدا نشود و چون بدور رود گمان بر نگیرد پس
پادشاه است و انه لیغان علی قلبی و انی لاسستغفر الله کلّ یوم

سبعین حرة بعین بشاره بمقام تو سطر کرده است می رود و می آید بیشتر بشود و میگذرد
و عبارت از استغفار و استغفار میکند.

شکایت میکند از جو معشوق و از جفا یار معشوق هر چند همه مراد
عاشق باشد باز عاشق هوای دارد که هرگز کار یکام او نبود معشوقه گوید چه مطلوب
است بگو که من هوای ترا ساخته کنم آن گرفتار هوای دارد که قابل گفتار
نیست چه می گوئی الحشق شدت الشوق الی الاتحاد گفته اند آنکه اشنان
لا یجتان و حیث لم یبق بینهما الا واحد فردتان و بدین ثان
و لعمری و هم دوی باقیست بلا فراق محقق علی هذا هیچ عاشق معشوق
ز سیده هیچ طایفه رو وصال نمیداند که الا بصره همه را نا امید
کرده و هُوَ الطیفُ الخبیثُ داغ حرمان بر پیشانی همه نهاد عجب کار
او گوید وصال نخشیده ام این ناله که در بودی فراق و در مغایر هجران گرفتار
و حیران ماندم و در دایره فراقیست که هیچ نبی مرسل و ولی محقق ازین پرده در
نگذشت العلم حجاب الله الاعظم سده همه در دل شد و ما سَمِعَتْ
اِذْ سَمِعَتْ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَهَى بَصَائِرُ عَصَابَةٍ عَشَاوَهُ بَسَتْ فَمَهَا كَمُ كَشَتْ عَقْلَهَا
عَدَسَتْ از افعال اشکات لفعل واحد آینه و از فعل بصف روند و از صفت
بذات و از ذات بکه چون ذات حجاب ذات باشد از افعال این حجاب طاقست
که بود لکن تَرَانِی که ام تازیانه است که بر سر موسی علیه السلام زده است
وَلَكِنْ اَنْظُرْ اِلَى الْجَبَلِ کَدَامَ هَذَا التَّجَدُّدِ چه بلا و چه خوشگلی است شنیده هر صراع
هر چه خواهی کن ای دوست کن یار دگر

هر چه میان کنیم از دور بدور تر و می سکوت ثبوت فرماید و فرماید بنا دانی برد
نه گفتن را مسلخ نه سکوت را محال شکایت هم ازین بلا است نه مرا گذارد که

خود بخود باشم و نه خود از من گذرد و بخود متقیم ماند و دیگر گویم معشوق با همه وسبب
 درجه گر خجسته که دهد باز تجلی خفی دارد و ضلعتی نهانی که هرگز عاشق را قابل نیست که
 بدان مطلع شود هم از آن مینال ده نعمت ما فی نفسی و لا اعلی ما فی نفسیه
 خدا را سبب جزو رحمت فرض کن یک بهمه وجودات دادند انسان که ولید را پرورد
 حیوان که نتیجہ خویش را برآرد و بهر چاکه رحمتی شفقته میل میخست است قسمت
 آن جزو است که بهر کسے بجهت الضیعه رسیده است علی هذا باشد وجودی که
 که فیض رحمت او نبود شد

کل الجمال عند الوجه کمال لکنه فی العالمین مفصلاً
 بهین سر را بر روی کشاده نهاده است زیستن آمدن از اجمال تفصیل مرد
 رفتن از تفصیل به اجمال مسکین عاشق گرفتار بشکایت و مبتلا بشکایت باشد
 یانه ای عزیز در صورت مجاز و نفری که دعوی عشق و محبت و دوستی یکدیگر
 میکنند حالتی باشد هر دو بوجه خویش برآید یکدیگر شوند چنان نماید که هیچ پرده
 بینهما باقی نمانده است یعلم الله آن قدر دوری و حجب استار بینهما از به
 المشرقین بیشتر بری بیشتر شاید بهیسات فیهیات معشوقه تمام کس نموده است
 شیین شقاوت هم باشد میدانی عالم را بر دو پایه داشت کما خلق الله
 جعل ابلیس معاً معاً بے شب روز قوام عالم نشود بے کفر و ایمان بروز
 صفات حسن و کمال خویش پیدا نیاید از هر صفتی وجودیست از هر
 قهری پیدا آید و از لطف لطف از جمال جمالی و از جلال جلالی مثالی
 ظاهر از آتش سمند راست از آب ماهی است از بهشت حور اخواست
 و از دوزخ حیات و عقارب و از سمات جلال صور بهیبت و عظیم و چنانچه
 سلطان و غیر آن اگر این دو چیز نبوده شقاوت و سعاده هر دو بجمع نیاید

بدین صفت بکینہما بزم رخ لایسغیان حسین منصور میگوید ماصحت
 الفتحة الا لاثین لمحمد و ابلیس سر سبز بعد محمد صلی اللہ علیہ وسلم و سر
 ہمہ اشقیاء ابلیس بہ بین کہ ہر دو علم چہ بلند برآمد است و باہر دو چہ تقابل و تقابلی
 میرویکے میگوید اعلیٰ هبل و دیگرے میگوید بر بنا اعلیٰ و اجل کو مقابلہ
 و خوش محابا تیت روزندہ را ابلیس کو یاد دل قدمے کہ او در رہ نہدے نادان
 عبادت چند ہزار سالہ را بخلعت پارہ گلیم سیاہی داد و م تا فضل و شرف لغتی
 بر جہہ عرۃ ما نہا و نہا و ہا و ہا و ہا بیا یا بسا کہ در بہتہ از درمان است
 و صل بیوفا تر از ہجران طالب صادق بدین و ساوس متعلق و پابند نشود
 البتہ مسافر از منزلے بمنزلے رفتن ضرورۃ باشد چو لعین بیند البتہ پاکے
 طلب از روش نمی ایستد و خیال طلب از سینہ اش کم نمیکرد و دانکہ البتہ حرف
 جبر از ان خم نوش قطرہ از ان نخمانہ چشید از زوی دیگر برد چون از ان شربت
 متان گردی و از ان قدح حیران و سکران شوی یک لعنتے جدید نام زد
 این مرید کنی تا سوز برافزاید و در در و در و تو گرد و در وقت خوش چنین گوید
 سمندر را در کرانہ آتش آورد و مرغ قاپ آتش اندازد تا آتش پی بخت آتش را
 ہر اد خورد و سوزش را با نہاش بیند فردا عذاب آن لعین جز این نیست
 داعی کہ بر پیشانی ش نہادہ اند و اضافت لعنتی کہ او را سمرافرا زیدہ با کبریا
 و عظمت میار د از پیشانی ش برگیرند نعرہ آن لعین جز این نباشد آہ چہ
 بودے آن داغ لعنتی بر پیشانی من ابدی ماندے در وقت آن بد بخت

جز این نیست یدیت

گر یفر و شمش بر ہمنہ ماند و شمش
 سفید کردن آن نوع از محالات

می نفر و شمش کلیم می نفر و شمش
 کلیم بخت کسی را کہ بافتند سیاہ

بخت را بر کلیم سیاه خویش قناعت ضرورت باشد و اگر نکند قناعت
نا سودگی وقت نقد او باشد و آن آسودگی که او دارد آن آسودگی است که
در نا سودگی آسوده است بر در آرا امیده است با سوز ساخته است
با حفظ ار قرار گرفته است حرمان را و جهان ساخته است نایافت را
یافت نام نهاده است میگوید بدیست

بدست ورنند و عاقبت در دوزخ فرستم
دوزخ را احترام گیر و اگر نیز پاست
اگر سخن بایزید را برین کلام ربط دهیم که من هو الناکر کیف یحاذق
و انتظام درسته و ارتباط مرسته آید بعضی متاخران شیطان ابیس عاشق
صادق گویند مردم نادان برین سخن اعتراض کنند و ندانند بدیست
دارد و در این رشته کی عجز و در گراز
زین سوخته خبر آمد و آن سوخته از است

اگر عاشق باشد و مردم در پی تعبید بود لائق سنگسار شک زار زار خوار بود عجب
میکنی طلب را مانع است بدیست

این توانی که نیای به پرهیزی خویش

لیک بیرون شدن از خاطر او متوانی

أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ همچون صورت نموده است حسن و احسن پیرا آور
بجنون عاشق لیل شد و گریه بر جمال سیومی بر نمان چهارمی بر عذره نه آنکه
أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ اعتبار آید برایت (فی لیلۃ العراج فی احسن
صوره نانی و گریه غمنازی و گریه یاریده یسوسه دگری بردان دهان پیش
باش که گره نگر دی و لا اقصی باهت فی الشیخ سبط و از گونه می نماید تو درست

خواندن بیاموز اکثر منافقین هذه الامته قراءها صوتی و حرفی دانستند
و تحقیق مخارج و مصادر را تحقیق قرآن نام کردند بر سران یقی بناحقی تحفه ذکر دعوی بیعی
صدقه اللهمة آنکه گوید ناری بنار رفت مالی بهاء عذاب رخت وجود را از
طرفین بر بست الاحول ولا فقرة الا بالله بسط لسان در مرکبات کن بساط
را در گوشه شده بهاد عذاب و ثواب نیستند در دوارح را عذات باشد و لے
بتبع اجساد و باقی ماندن از هوا و مراد اے عزیز آنچه من میگویم شریعت با طریقت
با حقیقت جمع است الحاد از دایره ما خارج است زندقه از حلقه ما و راء الباب
شده است چه جواب بود که سلطان العارفين شنود او آتش است تاب
آتش تواند آورد و تو خالی هستی غم خود بخور بحضرت با یزید یوسف مختش المتقین
الى الرحمن و قد اقری خواند با یزید فریاد بر آورد و من کان عنده
فأین یجشش این شقاوت نیست که هرگز سعادت بدل نشود این در رویت
که هرگز پیرمان باز نیاید این حرف نیست که هرگز روزه سلوت نه بیند السعید
من سعد فی بطن امته و الشقی من شقی فی بطن امته بطن ام علم
نفسی باشد که قابل تحسین بود و هر چند ابله چند سال بتوفیق عبادت
بود و اتم با ابلهین تلبیس بوده است و بحقیقت ابلهین این بود و ان عملیات
لغنائی الی یوم الدین آدم را نخست شمرط باب برین صفت آه الی
جاء علی فی الارض خلیفتم پس آن گویند اسکن انت و
نزل جنت الجنة عجب کار است است آدم مقصود خلقت او این جهان
بود در پنج مسکن او را گویند در بهشت ساکن شو مسکین چون نمی تواند ماند لیک
لام کنند رسوا کنند نفیست کنند بهینه کنند خوار کنند از انجا برانند در مقرر مقصود
خویش فرود آردند -

تحفه دیگر میگوید همچنین بدان و مگو دانستن اش چه سود کرد گفتنش چه زیان
آمدی **يَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ** افعال او مطلق باغراض نیست هر که خواهد محیط
بر مصالح او شود ضائع ماند و کارش جز بحسرت باز نیاید در هر مظهری که صفت
اشقیقا صورتی نمود لا قابل باشد که بسعادت باز گردد و آنکه گویند که تجلی تهری
را تجلی لطفی بدل کنند اعجوبه گفتار از هیچ عاشقی نشان این شنیدی که معشوقه
بهمیته و صفتی آید عاشق گوید که صورتی به ازین بایسته این کار عاشقان نیست
شنیده آنکه پادشاه را انداخت در ورطه هلاکت افتادند آنکه از خویش خبر یافت
و بر حسن و عیب معشوقه مطلع شد باز دے آشنائی شکست قوه سباحت رفت
پای شناوری بریسمان در پیچید هر آینه غرق لا بری باشد ذیل از لے
باغزیری اعز بساط آشنائی در میان نهاد و برای آنرا محوه هر جنس غلطائی
باشد هم که جائے بغرض خویش ایستادند اعلم اما دوری و شقاوة نقد است
نیلو فرچه گوی جز از دور فیض گیر دهم برابر بجدائی او باز ایستد پس آن خود بخود
گروید حرامان و زبولے جز خجله نخولے نباشد ازین بد بخت تر هم چیز نیست
تو بدتر باشد.

شین شرف هم باشد میدانی شرف کنگره را میگویند از جمله بلندی او بلندتر
باشد که ام شرفی شارق تر و کدام فضل فاضلتر که او گوید عشق و عشقه و
کدام درجه بلند تر و کدام مرتبه بالاتر فی یسمع و بی یبصر نیابت و کالت
میدان من عرف قدر مطلوبه سهل علیه بذل مجهوده
خواه میگوید چه مقصود چه مطلوب که بعضی گمان اتحاد بردند و بعضی دهم حلول

هم میگویند بدست

گویند آنکس در مقام حصول که تجلی نداند او را حلول

عکس سجات سبوی برآیند دل طالب روشن تر نماید و گمان حلول برد
آنگاه از خود بخود در خوشی احساس کند اتحاد اتحاد داند (احول و کلا
قوة الابد الله نه حلول است نه اتحاد اما این گمانها از ضرورت حال ملک
انامس اهو و من اهو یان

نخن روحان حللنا بدنا

در مصراع اول گمان اتحاد برد و در دوم وهم حلول انا و انا متحد نه شوند
نوری با نوری یکجا مرامت نکنند و لیکن دو باشد اذ اجاء نهال الله
بطل نه عیسی شرط کار است مصراع

غوغا بود دو پاوشه اندر دلیت

لو كان فيهما آلهة الا الله لفسد تاب رانه قوی و حجتی درستی
که واجب با ممکن جمع نکرد و لیکن آفتاب برزاق تا بدثراله آب شود و جید
همین میزان این سخن اوزنه نه و گفت قله یا اخی ان الحد ث
اذا اقتزن بالقدر لم یبق له اشر مد عارف وجود خود با شهود او
این ضرب مثل کند شخصی کوزه از برف ساخت پر آبش کرد و درین بزیذ نه
آفتاب بران کوزه تافت کوزه را این آب یافت میدانی که این کوزه را
چه شرف شد با خلاصه خود یک گشت خلاصه تر شد روز بهان مصنوعی را
این شرف و او که دیر پا ز است که گم کرده بودم پنج پنج امر و نه بدام و بکام
خود دیدم شرف شریف است و فضل عظیم اما کل حیرت بکمالی کم
فرحون غده بهر خواست قد عمل کل انا سست به بیان به
کرده است بایزید گفت کبی را کم تسیر معنی معاذ گفت الماء اذا
کثر المکث تغیر سلطان العارفین توفیق فرمود صبر بجزا

لا تتغیر رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم بشیء و در نه حجره نه گمان بار گذشته هشتاد
 و یک شود همیشه شب و در آن کار گذشته آنکه چه گمان بری درین فوق و تحت درین
 رفیع و حط او از کار خود منوط بود استغفر الله اگر این گمان داری بگو لا اله
 الا الله عزت نبوت آن تقاضا کند لمحظ اگر کشف و تجلی جدا و خلاند است
 آنکه چون شرفیست بحق و حقیقت نه گمان اهل طریقت و قیام گفته بودم سبیت
 محمد خویش را از خویش کرد است شراب بیغمی در پیش کرد است
 سر و در قص و دلف و شک و ننی باب و چنگ و بر بیکیش کرد است
 سواد الوجه فی الدارین دارد ازین رونام خود درویش کرد است
 عجب تشریفی افعل ما شئت فافی محب لک هر چه کند دوست کند
 آن همه مطلوب دوست باشد میدانی این چه قصه است لقل طلع الله
 علی اهل بدای چه اطلاعات و این چه تشریف است سایه سجات ازلی بود
 برق ابدی تر از و نماید برق از لمعات و حرکت ایستاده ماند و سایه سجات
 بیزوال و فنا باشد ز به شوق ز به تشریف باشد هم و قیام عاشق گوید معشوق
 من مرا از دوستی که من با او دارم دوست تر دارد آنکه معشوق عاشق شد
 عاشق معشوق گشت ۵

من زان تو ام تو هم مرا باش خوش باشد عشق اتفاق
 سئل علی کرم الله وجهه عن اصحابه قال عن تسألون قالوا
 عمار قال هو من ملى ايمانا حتى مساسه قالوا سلمان قال
 ادرك علم الاول والاخر قالوا حدیفة قال صاحب
 سر رسول الله وعنده علم المنافقين قالوا وانت قال وایای
 تریدون قالوا نعم قال اذا سألْتُ أعطيت واذا سکت

اکتدیت عمارتا حلقوم بایمان انباز شد سلمان ادر اک علم اول و آخر کرد
 حذیفه اطلای بنافقین یافت آنکه از نیجا چه شود گوش نه شرف علی میگویی بدید چه
 خواهم بیا بم و اگر نه خواهم نا خواسته بدهند و اگر نخواهم مرا بگوید نخواهد و اگر من با و
 سخن نگویم او با من گفتار در میان نهد اینک فضل و اینک شرف قل ان
 کنتم تحبون الله فاتبعونی يحببکم الله و پیگوید اگر شما خواهید که من را
 من محبوب گردید آنچه من کردم شما همان کنید آنچه من کردم شما همان شوید تا من
 نبوی در جهان یک محبوب بودم که او را بدو گذارد و خود را تمام بدو سپارد
 و اگر محب گویی شاید و اگر محبوب گویی باز همانست الله یعلم تا چند محب
 بمحبتی باز آمد آن همه بیک باز گشت گویی همه قوت عشق گشتند در معده هم نشاند
 چنانستی که بذات خود با وجود او محم و دم گشتند رسول الله میفرماید لو کنتم متخلفا
 خلیلا غیر ربی لاتخذت ایا بکر خلیلا میگویی خلیل از خلاست
 و خلا میان دو چیز باشد میگویی اگر رئیس گشته که در دوستی دوئی را گنجایشی بود
 دوستی او بکر گنجیده علی را گفت نفسك بمنزلة نفسي تقابل انت
 بمقابلتی اینجا خلقت را مساغ نیست از آنچه دوئی بره نیستی رفتست
 من اطاعنی فقد اطاع الله همین شرف عشق است من سرانی
 فقد رأى الحق همین معنی اثبات کرده است من المتوفی فقال علی الله
 رزق هم ازین حکایت است من قال لا اله الا الله دخل الجنة
 قال فقلت یک وجود او هزار تجو و اثبات دخول جنت هم بدان مرتبت
 شود حاصل جنت هم عبارت از آرام و قرار اطمینان و سکون و در یافت مراد
 کار خیر و گرنه باشد لا اله الا الله شد ذکر مذکور و ذکر یکی گشت مخوف است
 از دلش فاست مرجوات که نوسیدی بر بست دخول جنت همین باشد آنکه

بمیر و خیز و بید از آن در آید الیوم فی روح و ریحان و فی باغ و بستان
و قرار و اطمینان و آنها را و جان و حور و غلمان و از حمتها خاست
او بام مضحل شده است دنیا با آخرت بازگشته است بهشت و دوزخ بشال
دو غزال در بادیه راحت و قرار بیازی و بگشتن و بستان اند الیوم اکملت
لکم دینکم قرار و آرامی در سینه بخشیده است فرد

امروز پیر و زردی و فردا هر چهار یکی شود تو فردا
عائشه رداے مبارک را در سر گرفت و اطراف را فراهم آورد و خواست بدو رود
همیت زده بینید رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم افتاد بعد استکشاف عرصه داشت
در ره آدمی ندیدم جز شیر و گرگ و مار و کژدم و میل و بوزنه نبوده است پرسید
در برت چه بود گفت ردا مبارک فرمود ردا از بر دو رکن چادرے دیگر در رکن
بر و بچنان کرد و آن ندید پرسیدش گفت اثر ردا من هر که فردا صورتی دارد ترا
همان نظاره شد اکنون معلوم شد دوزخ و بهشت وقت کسی باشد آخرت
و قیامت مشاهده گردد خوف از شرکت لا اله الا الله

شین از احیت شرکت کرده است نقیضان لایحتمعان
ولا یوقفان خوف ردا من بعض ورت باشد سدا و اکل خوخته
غیر خوخته ای بکی بیت وجود الی بکر فرجه نقد وقت دارد که سدا آن
قابل نباشد آن همان خوخته است که مشاهد و معارف بدان ره در آیند و
از ان سوراخ بیرون شوند انا مدینه العلم و علی بابها میدانی چه
میسفراید رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم شهر علم از شهر بیرون شود از ره در بیرون
شود و هر چه در آید از ره در آید شهر شهر نباشد تا کوشش کشاده و استوار نبود علی
سرور مشا سخت خلافت کبری بروے مقرر است درین باب مخالفه ندا

هر آینه مشایخ را در آید از ره علی است اگر شهر نبوت را همچو علی در بر نباشد این
 کثرت اولیا با هجوم و اثر دحام خود چگونه دخل یا بند آری علی ساقی القوم است
 هر که شراب محبت خورد از دست علی خورد هر که شراب محبت چشید از دست علی چشید
 اینجا بتوان گفتن الحمد لله الذی جعل مدینه العلم علیا
 بابها ولا تشرف التواضع لکان من حق الفقیدان بتخت رفو مشیه
 اگر این نبوده که عشق تمام و کمال عاشق را بسوی دوستی برده است شرف عشق
 این تقاضا کرده عاشق بر همه جهان سرفرازی بایزید بخت و خویالات ره
 سیر میگرد و این سخن میگفت و من مثلی و رب العرش محبوبی شطائی
 از نظر شرف است المودون اطول اعناقا یوم القیامة مودے که
 بصلاح و فلاح دعوت کردند بر آئینه خود مصلح و مفلح باشند از خود تمام رفته اند و کار با آخر
 رسانیده لحظ طوف دیگر هم کنند این طول عشق و این شرف سرفرازی جز برف
 عشق نباشد اشرف اثرات جز برف بصریت عشق نبوده رسول الله صلی الله
 علیه و آله وسلم میفرماید لو هلكت هذه العصاة لکن تعبد فی الارض
 بعد عشق نماند عاشق نماند معشوق نماند پرستیدن چه باشد طلب عود چه
 معنی دارد اگر مصاحبت فاجبیت ان اعرف نبوده هیچ ذره از در آ
 وجود را شهود نشد

شین شکرتم هم باشد لئن شکرتم لانیذ نکر شکرتم یا سکرتم
 است الشکر بعمه زائدة علی النعمه من قولهم شکرته اذا
 تجا و نزلت بیخفا عن حد المعتاد و منه السکین هیچ فرد
 نتوانست که حق ادا شکر بجا آورد اقرار بجز بکر گفتند الشکر هو العجز
 عن الشکر جمال عشق که دید روی قدم کرا نمود بساق ازل که رسید آنکه معرفت

شکر چو شد مادرست گفته ایم و النعمة نائدة على النعمة ترا آن شناخت
 شود که عشق را بچشی و در ادراک آن عاجزمانی آنکه عشق را شناخته باشی
 و همین نعمت زائد بر نعمت باشد عشق از عالم قدس است شهبازی دارد بال
 ابدی دارد در رنگ بے رنگی با دوست جهت حیثیت لازم صفت دوست
 از کوتهی و درازی بالاتر است و از دخول و خروج بیرون تر و از کی و زیادت
 کمتر آینه ادراک چوئے شکل تر باشد و در همه و همه در نیاید همه را اقرار
 بجز ضروری بود آنکه چه گویند لا اُحصی ثناء علیک انت کما
 اثبت علی نفسک بهر بیان و عبارتی که اختلاف ادیان کردند
 منتم آن جز بحر نبوده است قف یا محمد فان ربک یصلی محمد
 پر سید الرب کیف یصلی جواب شنودید ح ویدنی علی نفس شاکر
 گوید ح که گوید شاکر آنکه شناسدش او خود را خود داند بحسب که شمارا وید ح بود
 بدان خود را خود خواند و خود را خود شکر گوید و خود را خود ستاید خوب طبع

بیته مناسب این سخن گفته است بدیت

مرغ اینجا پرید پر بنهاد عقل اینجا رسید سر بنهاد
 خود شکر گوید و همه را فرماید که شکر من در وسع شما نیست خوب
 طبعی دیگر هم گفته است هم ازین ولایت ما بدیت

بود عقل پیش ازین باد غور بر سرم

پیش در تو خاک شد آن همه کثر کلاهیم

چنان شکر را اهل محبت و عشق در زاویه بخودی کردند از آن خود را از همه
 کم دیدند لبش شکر کند لاخریند نگردد اگر خود را بنیستی و صید و بدست
 قبضه عجز سپارید هر آینه همه حال زباز از قبیل و قال پامال سازید شل شما

ن زیاده

مد نایب

جز بحسن مال نباشد اینکد نجم کبری گوید بیت
 گر سر ازل طبع به ابدال شود این جمله قیل و قال پامال شود
 مفتی شرع را جگر خون گردد هم خواجہ عقل را زبان لال شود
 زبانها گنگ شد عقلها جوید اگشت قال و قیل ره حلت گرفت آن گه
 عشق جمال خود را بر خود تجلی کرد و شکر خود را خود گفت آنکه من و تو کجا شکر که گوید
 عجز هم نبوت یابد ابو القاسم قشیری رحمه الله خوش سخن گوید العجز عن المعرفة
 معرفت چه باشد مقلد صفت قعود خود را خود دانند عجز او هم علم بمعرفت قعود او
 بصفتی صحیح تراوست قوی تر اقامت کرده است ایستاده نموده است توشه دای
 اینجا فروش قدم مردانست بشکوی هم مفتی شرع را جگر خون گردد یعنی شرح مصلحتی باشد
 عجز در حکمت و در وضع اوست خواص اشیا واضح داند چه حکمت است که سم
 قاتل است چه گوی البته سردی و خشکی او ارضی است و ماده همه خشکیها و سردیها
 زمین است مردمان چه قدر گل خورند و هیچ نمیرند آری بدو سخنی ظلال بیک
 سخنی حرام من خواص را بخر به کردم ازین انبوهها و سحرها شنیده چهل دارد و چه کارها
 بسمی برد لولا التقی لقلت جملت قدرته باشد این خواص که بخداد
 حرف خدائی را که پیدا آورد و طلسمات را که ظاهر کرد و نیرنگات را که ره نمودنی شد
 وَمَا قَدَّرَ وَاللَّهِ حَقٌّ قَدْرًا جَزْفَلْ خدائیت جز بوضع اشیا و خواص
 حروف تعیین و تشخیص نیست بخواص بسیار گوی نمکیم هله از شکر شفا الشفا فی الله

ویدے

شاین عشق چه شفا بخشید گفت شفا دهنده جز خدا چیز نیست
 شاین عشق از شفا حرف تفرقه بزار باشد وَتَنْزِلُ مِنَ الْقُرْآنِ
 مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ بجز عشق بجز شفا پذیرد و دار و دے چه باشد

مصراع

این نه در دیست که جز دوست بود در ماش

شاین در وسط عشق است این درمان هم در وسط کار است اینجا
لا قرب ولا بعد ولا وجد ولا فقد باشد در درمان از کدام
فرجه بیرون کنند گفته ام آمدنی و رفتنی باید پیوستنی و بدو رشتنی باید تا در
درمان بصورت خویش روی نماید عریض هر چه تر آفتی دارد آفت
عشق دو چیز است یکی در آغاز دوم در انجام آغاز عشق را خوف این باشد
مرد طالب بسیار است از هر در که بود دیگری و پائے زدن البته
ره نمونی جلوه نکردم و نوید شد یافت مقصود خود را از بعد المشرقین دور
تر دید آه و سوز و درد و غم و اندوه و ستوه گرفت همبران جاس ایتا دوست
که یافت مقصود از حیران مکان بروست آفت دوم مرد طالب بطلب رسید
تا آنکه گمان بر دورای این مقصد مقصد نماید و پیشتره روی نیست
دانست بانهته وصال کار انجامید کمال بانهته شرف خود مقصود
اتصال یافت اکنون این مردم همچنین گوید رباعی
آنم که همه جهان بفرمان نیست سلطان منم و عشق تو سلطان منست
تو جان منی همه جهان جان منست من آن قوم همه جهان آن منست
یعنی شیخ المذنبین که باشد جز محمد رسول الله صلی الله علیه و آله و صحبه سلم را
تصور توان کرد و شفیق جز واسطه نباشد -

شاین شفا شامت اعدا کند شیطان چنین گوید نه از خود رفتی نه بدو
رسیدی در وسط تلونیات پابند گشتی گاه از خود روی گاه بدر آئی گاه برزستی
گاه شیرستی الله اعلم تا ختم کار بر چه باشد مرد شمار زده را جز شراب و دانه باشد

اگر شراب نیا بدید در گرفتار گرد شراب بدست ساقی است شراب در شمار است
یکه دهر و یکه ندر تا قتبش بر چافتد العواقب موهوم و الخواتیم غیر
مفهوم و انما الاعتبار بالخواتیم از حکایتی که حضرت شیخ الاسلام نظام الدین
از گریه و هسیت بیتاب افتاد و خال مناسب این مقال باشد و آنکه سفیان
ثوری از کوری خود حکایت کند هم ازین قبیل توان داشت بلجم بر این قصه
است کلیب در حالت مناجات این مقالات داشت اللهم
اسمی هذا کلیب و جسی هذا جذوم و درسی هذا فاقه این
جبریل و من المباس و چه جای مبارزت جبرائیل است که او میگوید لو
دفنت انملة لا حترقت غلیل میگوید جسی من سؤالی علمه بحالی
شفا از و میخواهد حالت بعلوم میکند و سؤالی خفی در میان نمی نهد این درودیت ^{در حدیث}
جز بحضرت دوست نتوان خواند و شفا جز از و نتوان طلبید **بیت**
هر دو هستی که هستی همی پند میدهد و هوشش که میرساند و هجران که میدهد
مرد متوسط را گم ناله هجران باشد و گم طلبش باشد **بیت**
هجران خواهم صنما و صل شوایم من تجربه کرده ام هجران خوشتر
این کس است که از وصال بستوه آمده است اول طلب را آرزو کند و
اول سوز برد بکا و سخت آه را کشادگی سینه ناله را آرزو برد و اینچنین اینخواهم
گویند - **رباعی**

من حامل عمر و دست آسان ند هم دل بزکنم زد و دست تا جان ند هم
از دوست پیادگار در دوی دارم کان در و بصد هزار در مان ند هم
اگر در و بجای در مان قرار گیر و همان شفا شود اما خوف آفت تسلی باشد
عشقی را گفتند مرض بلا غرض چون توان گفتن که در عشق غرض نبود عشق را

باغرض چه کار بود عشق را از عشیقہ گرفتہ اند و عشیقہ گیارہی را گویند کہ بیخہ ندارد
از ہوا نشست بر ہر درختی کہ بیخہ شکستہ کند و اثرش تر بود عشق ہمیں عمل دارد
در ہر دلی کہ در آید اور از ہر چیز بر و خلاصہ اش بادے ماندہ کہ عاشق شد
چشمش تر بود لبش خشک سینہ اش گرم آہش سر و تنش نزار و زار و جان بہ بندہ خواہی
گرفتارے

من مات عشقا فلیم ھکذا   لاخیر فی الحشق بلا موت
و رت خوش آید گو لاخیر فی موت بلا عشق ہر کہ بعشق مرد جان بجان
سپردست ہر کہ برنج طبیعت مرد جان بنجاک و گل سپرد بیست
نیک فسوس کہ ہر دم ہزار بار فسوس
نیک درین کہ ہر دم ہزار بار درین

گاہ بگاہے این رباعی خوانی ازین حرفے و نکتہ بدانی رباعی
در مطبوع عشق جز نکور آنکشد   لاخصفتان زشت خور آنکشد
گر عاشق صادق ز کشتن مگزید   مردار بود ہر آنکہ اور آنکشد
ہر کہ را بکار عشق ذبح نکردند سینہ اش بنخوردند ریدند تارکش بہ تیغ عشق
نکستند نہ آنکہ مردار مرد دریناے

بمرگ خویش میرم وہ دریناے   مرا یامے کشد یا شاہد شنگ
خوش شفایت شغل عاشق پس آن صحت ابدی است و حیات مری
است ملالت بنجالت رفتت سامت را سام زودہ است مرد بہ سلامت
در دار السلام رسیدہ است نظم

بہ تیغ عشق شوکتیہ اگر عمر ابد خواہی   کہ از شمشیر لویجی نشان ندید کہ احیا
بمیلہ دست پیش از مرگ اگر تو زندگی خواہی   کہ ادریں از جنین مردن بہشتی گشت پیش از ما

چون شفا نیست اینک فیض دامن شفائی اینجا فرو نهد و سحاب ملائمت
بعارض این طرف بچکد لکن گفته ام دامن گیر وسط لم یکنی بخلو اعزل نقصان
عاشق محمور مبتلا همچو رمد هوش محمور در ماندہ مخدور شفق لب محبوب شفای
پایدار زده را مداوات جز بدان خمر نباشد چنانچه گفته ام

از و بدو ہم بدو توان شد نیک

اگر گرسست چندان مینمود که عاشق غلطیده اورا ازان سستی که باز آرد جز
همان لب معشوق نہ آنکہ از و بدو ہم بدو نبی شدہ عجب کارے قهرہ لطف
لطف قهرہ شئی واحد بکمال اختلاف محال جائے صورت قهر نماید محل
عین لطف باران بارو یکے را خرق کند همان باران کشتی را بر آرد باغی را
تازہ سازد و بسیارے از کار ہا ساختہ شود محقق شود شئی واحد باختلاف محل
قہر و لطف شد بلکہ شئی واحد در شخص احد باعتبارے قہر و اعتبار لطف ہم ازین
گفتہ ایم صفات اللہ لیست عین ذات و لا غیر دیگرے ہمچنین گوید
اغیار لا اعیان دیگرے گوید اعیان لا اغیار مارا ازین تحقیق شد
بعضہا اعیان و بعضہا اغیار ہر چہ اورا نسبتہ توان گفتن ضرورت باشد کہ
اورا غیر گوئی و آنکہ وجود ذات باشد ماہیت عینہ کالحوۃ اورا غیر گفتن غلطی
باشد شفا اینجا شد من عشق و عفت و کتہ و مات مات شہید
می بینے عفت را قید کرد و ملوئے میکند -

شاین عشق عبارت از وسط است خالی از ہوائے نیست شرط عفت
ہم از انست هیچ فاسقے بدر عشق نرود مگر عیف عشق را با عفت چہ نسبت کنند
چنانچہ جبر را بر تابہ نبی چہ قرارش حساس شود ہمہ برین صفت عفت باشد آنکہ متا
نقد وقت او شود عزت شہادت و دولت شہود او برد رباعی

العقل عقيلة الرجال والعشق محلل العقال
العقل يقول لا تخاطب والعشق يقول لا تنبال

عقیده بند بر پا هست و عشق بیرون آمدن از جمله بند ها غایت عقل بر حد
نهایت اوست و آن عبارت جز جس نباشد اما عشق بدان ماند که طوفان
آتش بر سر آورد و کله خشک را چه بقا توان نهاد چنان هم گفته اند الیاس
احدی الراحتین عشق آید از همه امید ها نوسید کند و اگر این را شفا خوانی
هم شاید چندان دوزخیان در آتش دوزخ بسوزند که با آن عذاب خو پذیر
گردند احتراق بجای التذاذ افتد حسیل نعیم باشد حکیم قادر الزلع تعذیبات
دارد آن عذاب بعد از برود و در دایه بجای درد و خند سخت تر
و درشت تر از آن بود که من قبل بود ناری را هم عذاب کند و لے هم بنار در آن
آتش صفتی نهد که این آتش بپشت و شرارے از آن محل نتوان کرد چنان ناله
که از همه دوزخیان ناله او بیشتر باشد درین اضواءات و غلے که بر لے دفع
شیاطین میکنند و قتی نظاره کرده رو غن و نشانند افسونے بران خوانند شررے
از آن بر روی دیوزندان و دیو بنزار عجز و زاری و السحاح فریاد کنند که
مرا خلاصی شود بعد ازین گرد این کار نکر دم اورا و مضیق شیشه آرد از تنگی
و گرفتگی آ مقام چنان میگریزد همه او گوی در چنسانیده و در خلاصیده اند
سوگند ها خورد و عهد ها کند که بعد ازین گرد این کار نکر دم اینک ناری است
با همه حرقتے که او را بر لے او عذاب است از عذاب دیگران سخت تر
فَارْجِعْنَا لَعْمَلِ صَالِحٍ اَجَابَ شَمُودُ قَالَ خَسَبُوا فِيْهَا وَلَا تَكْلِمُوْنَ
هم در آن باشید و با من سخن نگوئید که تدبیر تج تدبیر خو پذیر شوید و چنین هم بود
که ناله احتراق همیشه شنود آرزوے سوختن کند با من سخن نگوئید که بهشتیان

شوند هشت برایشان دوزخ گردد اگر مجھے باکل مشرب و جماع ملتذ باشد
و دیگرے بحکایت محبوب متفرق شود یکے با دوست در منازعات و مناجات
است بر آئینہ لذت نعیم او جمع شود این بویے جگر سوخته ابو بکر است رضی اللہ تعالیٰ عنہ
این خوشگلی را بسیار متنازل دارند آنکہ ازان بویے خوش این در دماغے بہتر نمود
آنکہ بران آرزو برو نظر

گرد ز دوز و آید از حسرتہ تکبر بس جان دلم خداوردی کش باشد
و در خرقة صفا بود در دو کدورت اما بموجب او فرح و اثر این طرح فرح
گذشت اختیار طرح شد - امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ فرماید شاعر
دواءك فيك وصال شاعر و داءك منك و تستنكر
و تنعم انك جرم صغیر و فيك انظرو العالم الاكبر
وانت القدیم بدیع الصفات ففی كل معنی تشاء تظہر
اغنی الصباح عن المصباح اینجا روشن تر شود و شفاء تمامی و درستی ظاهر
گشت و تمام و کمال خود قرار گرفت اما سخن من قبل کہ آمد شدے است از ہائے
بجائے و از طرفے بطرفے مقرر و مقیم این تمام و کمال ہم در آمدہ و شدہ است
ففی كل معنی تشاء و تظہر آنکہ عبارت از آمد و شدہ است انکالہم
بجائے و لا یبع عن ذکر اللہ اگر بیع و تجارت بازماندن از ذکر نیست یا بیع و
تجارت است و بازماندن از ذکر نہ علی کل تقدیرین شفا کلی باشد در و
ازین امراض و اسقام انصوفیتہ چنانچہ مرضی نیست شفا ذاتیتہ باطن
است از عل باز نیدارد و فکان لہ یکن عبد اللہ انصاری گفته است
پیری کردن معلیت از غیب خبر دادن منجبت مقام کبرس باز نمودن
مقویت ملاست با ضعیفان بدخولیت سلامت بودن سلامت

جو نیست صبر باری مبارز نیست شکر باری برابر نیست خود را بزبان خود
 ستودن رسوائیست خود را بزبان خود شکستن رعنائیست گریه کردن سقائیت
 نغمه زدن و لتکیت کرامت فروختن سبکیست کرامت خریدن خریست
 آخر این مقام نیستی است این سخن بیچاره عاجز سرگردان عبد اللہ انصاری است
 این همه بیان اسقام و امراض بود شفا ثبوت نیستی شرای دوست تامل
 و تو ای شفا و خیال نیست آدم که تو تو نباشی و من من نباشم شفا شفا نباش
 مرض مرض نباش صحت ذاتی آن بود گفته ام دریا بجنبه جوش گویند متصاعده شود
 بخار خوانند تترکم شود جمع آید صورت بند دایره گویند حکیدن گیر دبارانش خوانند
 بر زمین افتد و روان شود و کفر و عذیر خوانند بدریا پیوند و همان دریا
 باشد که بود اینجا تحفه هست دریا بصفه خود بجمال و تمام خود از یک حرکت
 او چندین صورت مختلف متضاد از ادعای هر یک بصورتی جمع آید یک گشت
 باز هم بدان دریا پیوست از و بیچ جدا نه شد و بیچ کم گشت و بیچ زیاد نه
 و نقصان موصوف نه شد داشتی که همه اعراض را بقاء نیاشد و این عرض
 هم از ان یکذات غایت بیان که عزیز است نشانه دقیقه میدهد اگر تو از
 محققانی چیز خواهی دانست

محجینك اشكال تشاكلها عمن تشکل فیہا فہی استار
 چه میگوید هر شکلی که مثل شکلی دیگر است نباید که تراور حجاب اندازد از کسی
 که او در آن چیز متشکل شده است آن مشکلات او استار اوست او خود است
 بدین تشکلات و بدین رنگ آمیزی حجاب بازی میکند
 و البیض بجز علی ما کانت فی قده
 لا یتغایر و ما یتبدل و ما از داد

ان الحوادث امواج وانهار

حوادثیک از جزو وجود پیدا آید بدان ذات مقدس و مظهر او بران عین منزله و مبراء
 او نسبت ندارد و الحق نمکند اتصالی نه پیوند هم از و آید هم از و بدو و بحقیقت هیچ
 نسبتی با او ندارد مگر آمدن و رفتن سخن باو الحسن خرقانی انا اقل من ربی بسننایان
 روحی معنوی درستی نموده است تو متوجه شو منی بر اگر محقق این سخن داند و محقق
 است و نه بسیار درین گرداب افتادند و دست و پا زدند اما چون غرق
 این دریا نبودند نهنگ شک و ظن قوت و وقت خویش ساختند قال الله
 تعالی یا ایها الذین آمنوا علیکم انفسکم لا یضسکم من ضل اذا
 اهتد یثم میفرماید بر تو باد انفس خود هر چه جوی در خود جوی هر چه بینی از
 خود بین و با خود بین هر گز این رابطه بدست افتد ضل و ضل نبود این بدان
 از ازل تا ابد باشد احتیاج نباشد اینقدر باید هر چه پیش تو آید تو نفی را دست
 موزه خود ساز و حاصل خود را دست انبویه ندانی پیر جز این تدبیر نکند هر چه
 پیش تو آید بیشتر بر دو بیشتر رفتن میسر نباشد تا که بتواتر و توالی قدم بر قدم
 نزنند لیس العلم فی السماء فی انزل و لا فی الارض فیخرج تا آخر کلام
 نمیگوید تو برو کلستان خود را بکا و درون سینه تو چیزی است
 آنرا بکش میگوید از صفته بصفته شو تا د بوا یا آداب السو حائنین
 تاها پنجه بودی همان باشی اعراض همه امراض بود و شفاعت فان حق حقیقت او
 الحق و داء الحق تو انجا رسیدن نتوانی و تو آن شدن نتوانی و لیکن
 چنانچه گفته ام از و ریاض بود با و ریاض شد چه بازگشت همان بود صلیق
 اکبر رضی الله عنه میگوید العجز عن المعرفة معرفة مرضی درستی بیان
 میکند و مرض در مرض را شفا نامیده مقتصد عاجز بقعود خود همین عجز قعود

او عرفان بقود او شد کنا بآیه الله فی ذلک امکان اگر مرض نبود
 مکان را نشان نبود لبس میگوید عمر قصه بدر از توبتان را سجده کردی
 من خدا را سجده کردم سجده بتان ترا این بار آورد مرا این روزگار پیش آمد
 ترا این توبه میسر شد پرو زگار و کار رسیدی و مرا توبه میسر نتوبت
 پرست بودی من عشق پرست بودم بت پرست از بت پرستی توبه کند
 عشق پرست از عشق پرستی توبه نکند و اگر چنین باشد عاشق نبود بت
 بلاست عشق من آن که بلایه پرستم
 چو عشق خفته بود من برستم انگیزم
 ریش دل لبس آن ریش نیست که از خویش بدر توان کرد و ارا و همان
 در داوست آه رباعی

جامه خوردم صفا ندارد یار که کردم و فساد دارد
 ریشه رست که به نگرود در دایره دارم و ا ندارد
 اے مرد محقق انسان در ترکیب خود جزو از ابلیس شیطان هم دارد
 ترا از هر جزو خود بر خور داری ضرورت است ای یار عزیز که در استار
 من پیش یاش که من در چپار خود پیشه میکنم زده ام حریفان فهم خواهند کرد
 که توانی تو هم استراحت کن سخن خفیه می رود و دوس هم سایه را جز بهنایی در بر
 نتوان کشید سخن ما را بخلی پاید که بکس سر فرازیست که بخون دل خوردن
 شاید چیز دست یابد و چیز بر خور و شنیده رسول الله در انشاء
 نماز چه لطیف کرده حق غلانیق العالی و شفا عتصم ترحمی
 این گفتار که مریخی کار و از ره شورش روزگار سر بر آورد چه اعتقاد جز که
 است تغافل الله القاشیطانی است بے گفته ام جزو شیطان کبریت

اگر قسمی از ابلیس در آدم تبلیس نبوده قطعاً آدم سر به افغوی دست
دشمنه السنت برنگه و تقلید خوش میکند بیکدیگر و نیز بیکدیگر تا هر که خدا
خود را شناسد در پس آل خداست خور و در پیست

اے هوایا اے تو هوا انگیز وایا تو خدا آزار
اَهْلَايْتَ مِنَ اخْتِذَ إِلَهًا هَؤُلَاءُ جَعَلْتُمْ مَرْجِبَ سَيِّئِكُمْ السُّنْتُ بِرَبِّكُمْ
چنین دانم همه هوا را از نیت شر و همه مراد را از نیت گشت - همیشه
کل الجمال غذا لوجها جملا لکنه فی العالمین مفضلا
جمله هوا صابیکبار بیک آینه بیکر و بیکسو جلوه کرده که هواست خود را تب
یافت همه همه وجه بضرورت همه خود فریاد میکرد و ای و الله من و ذلهم محیط
احاطت بیکر شد در جزو دیده هر چه منخست در قشر قشر قشر بید است
قشر قشر قشر خبر از منخ منخ مید صد منخ منخ و منخ منخ با قشر
قشر قشر باشد از و شعور دار و شنیده فصل فصل فصل فصل فصل
فصل است اثنای که بالا گفته ایم اگر ترا با معان نظر آنجا ایقانه شود کلمات
متضاد که از صوفیه زاد و اختلاف نظر که در صفات الله افتاد به بینی همه بزرگوار
نقاب احتجاب کشف و حجاب به نور لو کشف لا حترقت سبحات
وجهه ما انقضى اليه بصر من خلقه نور اسم من اسماء الله
تا آنکه در دعای ماثوره گوئی یا نور یا نور النور و اینجا گوید حجاب النور
اکنون چه گوئی این نور است در و آن نور است در تا آنکه گوئی حجاب او ذات او
از محققان پس لایق تشریح و تحقیق تشریح و حلیه حجاب به نور نور را حجاب
خود کرده لو کشف لا حترقت اگر آن نور بجهت حجاب در میان نباشد
چه باشد نور بیک باشد از حترق حجاب عیار است از چه بود تا اکل الارض

ن برگرد

ن نور از حجاب

من ابن آدم الا عجب الذین صند دکت و صند یحشر بسیار
گفته ام این همه چیه بازی فیض اوست این همه شیوه سازی عکس فرقیست
اوست گفته ام دریا شوریده موج و بخار است از دریا چیز منتهای
نشد جز در بعضی از وجه انگشت از نیخانی که تزدانی که فیض او نه عین اوست
نه غیر او پس بحقیقت تصور فرما تا آن مسوره نمونی بصورت اطلالی تصور ندارد
فالتصور حدک ولا یحتاج اوزعما حدک بایزید نجات الیسین خواست
جوابی با صولب شنید او آتشی است تاب آتش تواند آورد تو خاک استی غم و بخور
این همه امراض است که در راه عشق طالب صادق را پیش می آید و او را جبر این گذر
بیسر نه اما صادق را صادق رهبر است البته تجربه شد از غیبی از شایده کس
بر سر او افتد کار تمام کند اما با متدد و متزلزل سخن نداریم دشوار باشد که او ازین
رنگد رسل است گذر عشق است و موارو و موارو که بحسب اوست ازو
گذشتن دشوار باشد اگر چه ازو گذشته است اما بس متعذر قریب باستحالت
بسیار دیدم و شنیدم که شیوخ برین ارشاد کردند مردی کور است بر لب چشم را
میچ پر میری نمی باید کرد چشمش پیش کرده هر چه خوش می آید میکند و هر چه پیش می آید میخورد
و هر چه زیان در چشمش شود چه شود کور شود او خود کور است ذوالنون جوانی را
سگسار فرمودند آنکه علت غیرت او بود ورنه آن مسکین چه گفته کرده بود حسین منصور
و ابراهیم خواص بینما ملاقاتی شد حسین از خواص پرسید فیم انت گفت سی سال
است نفس در توکل در بادیه ریاضت و آدم حسین منصور گفت ضیعت عملک
فی عمرات باطنک فاین الفنا فی الله گفت همه عمر خوش در آراستن باطن
گذرانیدی آن شده گیرند و رو کجا میدانی مجنون پیلے آنگه رسد مجنون در میان
نباشد همین لیلی باشد معلوم شد که ریاضت خواص بسی سال در بادیه پراے

استقامت توکل را خارے بود و در پائے او غلبه رنج داشت کمین زده
 ریشے بود پنهان رسته تا خواص را صلاح بحق تحقیق چنانچه شرط کار است
 ذرة فذرة کرد نمود شکر را چند صورت سازند چه گویند آدمی و پیل
 و اسب گویند و اگر بشکنند باز چنانچه بود غده سازند باز همان شکر گویند
 نه آنکه مرضی بود که عرض اهل حقیقت است **وَإِنْ مِّنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا**
أَنكَلٌ مُّكْنَزَةٌ لِّرَبِّهِمْ وَنِوعٌ خَوِشٌ لِّغُرُثٍ ضرورت باشد از مادر و پدر و
 از خواهر و برادر چون توان برید یک جزو در انسان ناری است او را
 نسبت آن جزو در نار گذر لا بد است سخن درستی اگر محققان این راه
 بعلمت گفتار نمی نمودند چندین بیان و اشارت در موزن همین موطست
 اندیشه کنی از یکے بیکے چکوی چه بیان کنی و از و چه خبر دهی نه آنکه هر چه گوی
 چیزی بوم خویش قضا باد رسته کنی و بدان نتائج ساخته سازی نمی دانی
 ثانی حال تا چه درست افتد و تا چه کثر بر آید نه آنکه این همه علمت است
 شفا یا بد و شفا را جز انتہا رو نماید ای بستی ذوق عبادش میگردد طالب
 دردمند باش ای متوسط خود را محب شمار و طالب امانده انکار و هر چه ترا
 پیش آید از حکایات و شکایات و الوار همه مرض اهل حقیقت است این
 همه پابند طالبانست و او بدان میدان و او بدان خوش میباشد
وَمَكْرُوءٌ أَوْ مَكْرُوءٌ وَاللَّهُ خَيْرٌ مَّا كُنْتُمْ
 اگر شین عشق را باستقصا بیان میکنم مختصر بدان طول میشود که خواننده
 ملول گردد و یکے زمانه آخر است من خود میدانم تحقیق این حدیث نص

است که با خود میکنند تو آنرا خواه لایه ملکی خوان خواه لایه رحمانی فاما ما این را
 و سوسه نام نمی نهیم هر که شیخ شد مقتدا گشت نبوت یافت شیوه دعوت پیشه
 ساخت ضرورت باشد که از شین عشق پابند اسیر ماند تا باشد ازین جهان
 خبر بیاید علت وقت او همان بوده من عرف الله طال لسانه
 مریض را از طبیعت ناله باشد من عرف الله بصفااته الحسنى
 و اسماءه العلی طال لسانه هر آینه آنکه صفات او توقیفی
 است نمود و چند و آنکه بر صفت معنی اطلاق کنند الله اعلم بحقیقه و کل
 صفات ذات او انحصار ندارد و هر قومی بزبان خوانند و الله
 اعلم بکمیة الخلق و دیگر چون گوی این صفت را با ذات چه
 نسبت و غیرت و اسما و دیگر طال لسانه ضرورت باشد و آنکه
 گفت من عرف الله کل لسانه معرفت ذات اوست و آنجا
 جز حیرت اندر حیرت و بیخودی در بیخودی نیست و لله المشرق
 و المغرب مرد سالک که قدم هست او از و بر نمی تواند شد که بینه مرض
 وسط گرفتار باشد لقاء الخلیل شفاء العلیل یا خفته بود یا رفته
 باشد دهن مریض بمعارض متعلق شود و از اندک احساس غافل ماند مرض
 و علت که ضلت خواست لقاء آن خلیل شفاء آن علیل است من احب
 لقاء الله احب الله لقاءه قصد محبت یگانگی محبوبست و شفا جز
 بیگانگی رسیده و در زوایای تنه قرار نگیرد و لا حول و لا قوة الا بالله
 ازین طبیعت نامموار البسته در گفتار شرط انحصار را من گیر او نمی شود
 استغفر الله

شین عشق از کوره دل محب شرر خواست هفت درک و وزخ

از آن آفریدند گردن مهره مبتنی شکسته باد نگر آن خاکسار چون بر حرارت
دل عاشقان اطلاعی یافتت و ابروی بران دیده است میگوید بیت
و فی قلب المحب ناس هو احترنا المحمد ابردها
خلق الله القلب قبل خلق الاجساد در حرارت عشق نهاده اند
غایت حرارت شرر بر سر بر کرد و هفت در که دوزخ از آن یکیشتر قوت
و استقامت گرفت و قلب را که قلب خوانند زیرا که قلب قلب قبل است
و قبل را قلب کردند قلب شد و قلب را که قلب گویند هم ازین که قلب
قبل است و گویند شتی به لقلبه آری از قبل قلب شود هر آینه تعلق
آید در هر دلی که این آتش افروخت دوازده وجود او بر آورد و مار در منظر
او زوشر را مقرر نباشد جز در مرکز خود آتشی را یا آتش سپارند آنکه قرار گیرد
وَإِنْ قُنْتُمْ إِلَّا وَاوْاِیْهَیْمِیْلَ طَبِیْعَتِیْ هَیْمِیْلَ طَبِیْعَتِیْ هَیْمِیْلَ طَبِیْعَتِیْ هَیْمِیْلَ طَبِیْعَتِیْ
خواهند گردن اما قهر او اما طبیعت قهر هم همان سومیر که نیستی خاصه
است شفا گیر شد شرر تن ابراهیم را که در آتش نمود و انداخت اکثون
چشد قلنا یا نازکونی بزد او سلا ما کل بجز و رسیدش بعد و پس پیوست
خلق حوامن ضلعة الایسر من آدم عروس با فحل هم شد اینها شفا آمد
شر را ابراهیم را اگر در مشرقین مغربین بجوی نشانی نیایی از کجا که شر بود
و سلام گشت ابراهیم کل و ادب شد گاهی میگوید ای لا اَحِبُّ
الْأَفْلَیْنِ جَاءَ لَکُمُ الْفَوْزُ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّیْنَ پس آنکه تاب
آفتاب کل کل شر را مرکز خود معالقه کرد ضرورت مرض را دستدوسی
پیش آورد و قدیسوسی بصورت احترام کرد و معذرت فرمودن بالافز
افتاد و بحقیقت این سخن مار افرو دبالا نیست شر عشق مثال شمع دان

پروانه را عاشق تصور کن این عاشق را بدین معشوق چه راه باشد که بدو وصل
در آید آری خود را فدا می آید و سازد و خود را بر وزنند تا سوزش آنگه دو آید
او بسوزد این آتش و نور گردد و هیچ در هیچ ناپود در ناپود شود و عجب کار است
ابو الحسن نوری میگوید اگر منم او نیست اگر او است من نه ام چو نه گوید بلکه بگویم
من شام و او باشد جنید تسکین میدهد که امر محال را اهل عقل روانداشته اند
نوری هم برین خبر تسکین میگوید گفت نعم للمعلم انت لنا یا جنید
اما دیوانه باشد هر چند استحالت عقلی و انگیز وقت او باشد و خار پیا روش
او شود اما او با این همه از سر بر در زدن باز نماند بیت

خواهی بوصول کوش خواهی بفرق من فارغم از هر دو مرا عشق تو پس
عقل از عالم ملکوت است عشق از عالم لاهوت فکرم بدینهما گفته ام -
شیرین آخر سه دنداندار و ملکوت جبروت لاهوت را در گرفته است -

شیرین شراب یک فتنه هر سه جهانرا سوزد و در و را را و را پر دازد کند
انجا شکار نیست که باز عشق صید باز داما خود بخود باز و بغیر خود نپرداند
شرع عشق شه پیر است را چنان سوزد که بازش کمندت پروبال نماند هان و
بلند پری کن بر آشیان عجز بایست همه عجز و انکسار و شکلی و افتقار باز آید
و ما قدر الله حق قدره مقصد صدق خویش کن برین العابدین میگوید نظم

إني لا أكتن من علمي جواهره كيد أيرى الحق ذو جمل فيقتلنا

وهذا الذي يقدر فيها أبو حسن إلى الحسين ووضي قبل الحسن

فيا رب جوهر علمي لو اوح به لقليل لما انت ممن يعبد الوثن

والمستحل رجال جاهلون محيرون اقبح ما يأتونه حسنا

میدانی که رجال جاهل کیانرا میگوید تا بعین و تبع تا بعین و بعضی صحابه هم بودند

شعین شر عشق آن دندان ندارد که بیان اطوار از هر دصانه سر برون زند
 و یا از هر زبان شمه از و توان شنیذ شر عشق کونین را سوخته است و نیست
 نابود کرده است و الله علم هنوز تا چها کند لا یتجلی فی صورۃ هسرتین
 و لا یتجلی فی صورۃ الانشیکین اورا ازین بازی گری که باز میدارد خالق
 از خلق بچشمی ایستد کل لَوْنٍ مِهْوُونٍ شَانٍ را چرایکار میکند عنان تا کاس
 از دست بر چه میبرد خود بخود بر چه میگرد و سوس کشد قبطی را جرم کرده بود خضرت
 کو که بے گنه را و از عبادت و طاعت نامند و مَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَهْرَی
 هر دو محل این شرط تو تسبیح یافتست اما غایت مافی الباب محل صریح محل خفیه
 که کرد از خود اما این گفتار موسی را سز و بس و آنکه شلش بود چنانچه گفت
 وَمَا رَصِيتَ إِذْ رَصِيتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذَهَبٌ اِزْاحَتْ عِلَّ کرد این دندان
 شرر جهان را سوخت و چنان خورد و خایید که خاکستر نماید شر عشق را که
 تاب آورد آنجا که رسید سوخت اورا از و برد از و باده ازان او بیخ
 نماند آنکه وصال چه معنی دارد اے دوست و یکجمله ساخت نیست و نابود

را از خود چه آگه بود **نظم**

هستم و لیک نیست و نابود نابود و لیک بود را بود

نابود چه بود بود را بود نابود چه بود عین مقصود

عبد الله انصاری گفته است همه برانند تا چه شود من برانم تا چه بود

همه گویند تا چه شود عبد الله انصاری برانست تا چه بود محمد بنی برین

است تا چه نیست این همه -

شعین شر است از عالم شهادت بمعالم غیبت برود و از غیبت در عالم
 شهادت باز آرد اجمال تفصیل را همین معنی گفته اند رسول الله

در همه شئی از آتش انداخت کانه محنون را اگر شناخت گرفت شکست
 مجنون شنید رقصه نزد عشق چنین بود عجبها باشد والله اعلم کل وجهه
 صدقا و حقانی باید دانست تا شکر عشق سینه را نوزد او از جمال شمع
 رخ نه افروزد کان الله بیکلم آدم شفاها اگر آدمیت با آدم
 و آدمی التزامی نبوده شفا را راه نجات توجیه نکرد شر عشق
 وجود آدم را هم در بد و خلقت بر صورت تموه و تنزخرف نمود چو اصل
 نبوده است کینستی باز آمد بیکلم الله شفا ما درست شد الا و حیا او من
 و زاء حجاب او یُرْسِلُ رَسُوْلًا یُکَلِّمُ شَفَا ما درست نبود تا حجاب
 بشریت در میان بود و ما کان لبشر ان یمکلمه الله الا و حیا
 او من و زاء حجاب او یُرْسِلُ رَسُوْلًا الا و حیا با سیکه وحی شد
 او را از دید و بر وی او بد و از و شن گفت بشمر و بشریت را در میان نشاند
 بنود خدائی و خدا را که کجاست شنید شبلی گفت اسرار که ما در سرها
 گوش بگوش گفت شبیه تو بر سر کوی و بازار آشکار کردی شبلی جواب
 عهده داشت انا اقول و انا اسمع هل فی الدلّ من غیری
 علی هذا الا و حیا او من و زاء حجاب او یُرْسِلُ رَسُوْلًا
 همیشه یوه ناک و شعبه گری باشد شر عشق را آن ثابت که این همه
 شیوه مانده و آخر است اللهم قونی بقواک و سد دنی بسدادک
 سبحان الله توان جز بوجود او قوام جان و روان استغفر الله
 چنین گویند عقل را با عشق زور نیست میداند که میگوید و لے آن
 عقل معاش باشد آن عقل تدبیر باشد اما عقل عرفان عقلی علامده است عقل
 عشق بر افرازی دگر دارد و در دل تو چه میکند و عاشق که ره وصال

معشوق جوید بدان تدبیر و حیلها که تو شنیده با هر یک کمینہ در آن کو نشسته و گذر
دار و چہ التزامها و چہ دوستدارها و چہ دلدار یحیائی نماید باختلاف و تردد
ہر زمان و ساعت از عجیب و غریب می نماید و ہم ناظرے ظالمے بے انصاف
نہ رسد کہ چہ غرض و مصلحت کہ درین کو چندین آید و شد و ملازمت است و
اگر پرس جوایش می گوید فلان خواہر منست پدر منست چہ می گویی بارے
بدین بہانہ ہمایہ معشوقہ شد و بدین تقرب جو را با کسانے کہ با او خصمت
دارند و ازو نشانے و خبرے گویند و دانند و بر مزاج او مطلع باشد بچہ غیبت
دارد و از چہ کارہ و معترضست و ہمہین بہانہ توان نام و را پیش او ذکر
کردن اکنون القصہ بطولها مختصہ کنیم

کوئہ کنیم قصہ کار و دقت است

اکنون ہمہین تدبیر کار بجائے کشد معشوق با ہمہ تعزز و تعالی خویش و با ہمہ
تقظیم و تکریم و با ہمہ بے نیازی و سرافرازی و یا این ہمہ کہ از ہمہ مستغنی است
مستغنی است بر در عاشق خود بیاید و با ہمہ حسن و نازے کہ او را است و با ہمہ
حسن و جمالے کہ او دارد و با ہمہ عزے و نازے کہ با ویست عاشق را بدان
اعزاز و اکرام در بر کشد و بسینہ گیرد کہ عاشق را باوے این عمل میسر نبود
بلکہ معلومش ہم نبود

عشق بازی زن آموذ کہ من پیہر مغام

کہ نام ظالم مشرک کہ عشق را بد و نام خواند عشق مجاز و عشق حقیقت مجاز و معنی
احتمال دارد اصل مجاز مجوز بود مفعول باشد یعنی محل جواز حقیقت اسد گوئیم
دلاورے مراد داریم داین گفتار و این ارادت مجاز باشد مجاز مشتق از جواز
بود مجاز یعنی محل گذشتن چون حقیقت نیست ثبات ندارد ہر آئینہ گذشتن

باشد بمبدان مجاز نام نهند شرع عشق مجاز را سوز و حقیقت را دارد در زرار
 خریطه کنی آتش هم خریطه را سوزد و زرار بر آتش تو دارد مجاز خریطه حقیقت
 بود یعنی خلاف حقیقت است عشق پرده را سوزد و بحقیقت این پرده رسد
 پرده بزرگ انداخته است چو پرده سوزد آن کس را چه جا احتجاب باشد شرع
 این قهر و این سلطنت دارد کجا افتاده ایم مقصود را باش دانسته عشق را هم عقل
 هست که آنرا عقل عشق گویند که عاشق را بے آن چاره نیست ورنه هیچ مراد
 نرسد و مہنگانہ و غائبانہ میرود ہر بازے بشرط آن کاریست اگر این تدبیر کہ
 حکایت ازان کردم بکن رہ رویے بملاقات مشوق شود یا نشود شنیدہ
 آنکہ خود را از اہد و عابد ساخت - شیخ شرت الدین پانی پتی را پر سیدند
 چرا طعام و آب گذاشتی گفت تا ما مردم استوار دارند دیوانہ است
 از خویش و خویشاوند بیگانہ است از قدم شرع متجاوز در خود مردے
 فرزانه است اما غرض ما این بود اگر شرع عشق تا بے زند این نظر را پاک
 سوزد مزی کے و مصفی گردد چون این پروانہ بشمع شدہ بخود کشد بجان و
 سرن گوش دار بجان و دل بشنو کہ سخن نازک است اگر با صفائی تمام و
 بشرط استماع کلام ترا اگر ایچا فہمے دست دہزے مرد کہ تو باشی شعر
 کلاھی الی مسمعی راجع **کافی** انا القائل السامع
 این بقول شبلی باز میگردد شرع عشق کاف کافی را بیک تاب سوختست
 چنانکہ کاف کافی نظر الی عرش ربی بارزا گویند رایت اعلی آمد
 و پیش تخت این سخن بود و این مراد باشد بادشاہ آمد و پیش بادشاہ نشین
 کافی نظر الی عرش ربی بارزا خدا یزید صفت ظہور حرمی بیند نہ بیند
 تابا صرہ او از نور انضی نگیرد چہ شود ما را ای اللہ غیر اللہ شرع عشق

رویت درائی و غیر رای را ایک تابش بسوخت جز صمدیت صرف
نماند اینجا چگویم نگو گفتن کہ دید کر اوید کہ ام کس را دید کار او از دید گفت
شنید گذشته است دید او را دیدی کہ دی گذشته است امروز
حکایتش کوتاہ کن **فرو**

امروز و پریروز و دی و فردا ہر چار یکے شود تو فردا
لافتد ولا وجد ولا قرب ولا بعد فان القرب عين البعد
والبعد عين القرب بل القرب بعد البعد والبعد قرب القرب
فعلى هذا المقال امثلة كثيرة ولكن كبحنا عنان الكلام
الى ما الهمنار بنا بالفضل والكرم

سہ دندانہ شین عشق بسہ کوہ مامدیکے را طور نامند میدانی
موسی را در ان طور چہ نور و چہ حضور بود و بچہ موجب برتن او مودور
خود رشت غفلت کہ خودی بخود بود کہ گفت آری خود آنکہ نفس اسدا
معرفت او بود و شہود جان او کوہ اندوہ شد چہ تو با خود باشی ما رہی
ترا از ماندتے استغفار ترا از ماہرتے لاحول ولا قوۃ الا باللہ
ترا با ما دیدارے تو یو الی اللہ جمیعاً موسی را باور نمی افتد گمان
دارد سخن شین دم جمال با بھارا بہنیم لذت او آن لذت نیست کہ غیر
او بدو ملتذ باشد اکنون ہاں وہاں از خود بر خود چہ توان بر خورد
امتحان را قرار شد اگر کوہ را یا چندین قوتے و مکنیتے کہ او دار و قرار
و آراہے کہ اور است و جرے و غلطتے کہ با ولایت حیلے

بدو دریم شعوری بد و خشم بر تو از عکس جمال خویش بروی تا بجم اگر او
 با این همه قوت و کنت خویش تاب جمال مادر تو نیز خیالے بسر بر
 فَلَمَّا بَلَغَ رَبَّهُ لَلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكَّاءَ كَوَّهَ اُزْلِسَ لَذْتَ وَرَاحَتِ
 و خوشی قطره قطره شد موسی را تاب عکس عکس نمود و خرم موسی صریحا
 نقد در دامن جنب او بر بستند او را از ویهوشانه کرد علت توسط
 باقی بود فلما اُخافَ توبه نمی بایست کرد از دم بقدم از وجود بعدم
 چند در چند باشد بهوشی از پس لذت هم بود از غلبه هیبت هم باشد
 کس باشد از پس لذت میرد و دیگری از پس هیبت لما التوا طربا
 هم این اناء را قصه کرد است و کجبل و خرم موسی هم برین مقدمه
 صدق ساخت اگر گذشت ر محل نموده است چه معنی داشت
 باموسی چرا گفته عشق از صفورا آموز

عظمت و جلالت یکدندان شمشیر عشق را شناختی اکنون
 مان و مان بر کوه دیگر بر آنظار کن کوه لبنان مسکن منقلب الاقطاب
 است او بهر صورت و اشکال بهر کوچه و بازار بصورت مختلف گردد بهیبت
 متضاد نماید اما مستقر و مادی او بستان باشد آنجا غاریست قطب
 الاقطاب آنجا کار و بار است آنچیز چشمه ایست قطب الاقطاب
 بران نظاره نظر است روشنی و صفایم از ان آب جلایند لبنان
 محل مناجات ابدالست مقام مناجات او تا است نقبا و نجبا همان
 جا مسکن دارند نام نقیبی - نجیبی - ابدالی - اوتادی - شغل و کار
 که ایشان دارند هم بتوسط کار مانسته دارد و آنجا که ما هم شغل
 و شاغل نامی و کامی و صحنه و بامی و عامی و آنجا صوره

نموداری ندارد الا اله الا الله غمزه زده است ترک جو در صورت نشان
 کرده نیست و نابود ساخت قطب الا قطاب بر سجاده اضافت جلوس
 فرموده است ابدال و اوتاد بر خیال و همی طوائف کنند بود ازان طواف
 مانده شوند بخود باز آیند بجز و اماندگی و در ماندگی صورتی دیگر نظاره شود
 لَنْ اَشْرَكَتَ لِيَحْبِطَنَّ عَمَّا لَكَ هَمِيرٌ كَوْهٍ رَوْدَه است لا بد و لا بد
 من كوناك في طريقك الله اینجا خطی کشیده اند حدی کرده اند ازان
 مناره گذشت تصور نمی افتد شین عشق میانه افتاده است میانه را با نه
 کار نزدیکیست اگر چه باید با هدایت هم نسبتی دارد اما از و قدیمی پیشتر نهاد
 است تا به نهایت نسبتی برده است بدایت را پشت داده به نهایت آورده
 است در توسیعه کردم حاصل ترا دیدم ترا بایگانگی بیگانگیست تو ایر شرک
 شرکی ترا قرار نمود تا بر شرک شرک استمرار شود درین باب قصد میوتم فصلی در
 امید وصلی ندیدم هر آینه اگر چه آشنا بودم جدا گانه استادم اگر چه یکایم دو گانه
 شرم میان من و معشوق من بیگانگی نیست اما بر عاشق شدن من و معشوق
 گشتن او بیگانگی ظاهر گشت از ره باطن تصوریه کردم قابل بیگانگیست نیافتم
 نماز یکجاست نیست جماعت چه معنی دارد مجتمع را جماعت نامند امام و
 چند نفر یکجا شوند گزارند جماعت خوانند اگر دل امام در گشت و همیاست
 و خاطر مقتدیا در بگل جا و صحرائ و تماشاییست علی هذا جماعت
 در زاویه تنهایی قرار گرفته و از ایشان تنفر کرده اگر نماز گذارند که نفس دل
 و روح و سر و خنی یکجا جمع شوند نماز جماعت درست افتد و اگر بر منجم
 فقیه سخن گویم هم بجا عت مرتبه می شود پرستندگان بر انواع اندیکه ایشان
 پرستند و بیکر چهارپای شود سیونی بر سینه افتد بشکر و داین هر سه عباد

۱۰

ن کز

عالمی بخان

ن فم

آدمی را بجمعت درخت سرزیر پایا باشد ایستاده نماید اسپستور چهاره
در رکوع اندمار و امثال این بر سینه و شکم افتاده است انسان هر سه عمل
در کار دارد ایستاده پرستد آنرا قیام نامند چهار پایه شود آنرا رکوع گویند
بر سینه و شکم آنرا سجده خوانند هر سه محقه مودی شوند نماز بجماعت درست
گرد و ابو عثمان مغربی میگوید البداء اربعون والنجاء النجباء سبعة
او تسعة والافواق اربع والقطب واحد وعليه مدار العدد
و به الغيات وهو الغوث آنکه دیدی بیشترت جمعیت نیست ابدال
چهل نجبا هفت اوتاد چهار همه شرک در شرک جمع در جمع جمع الجمع را
عنایت کنیم چنانچه باشد همه را یک گوی ایم در ماقبل همه یکے چون شود و کرب
نمی کنی این جبل روم درسته دارد شکل سلاطین می نماید تحفه ذکر قطب را میگویند
و هو الواحد وعليه مدار العدد گمان مینماین که قطب را نیز
واحد من العشرة شمس مدخول باعتبار داخل و باعتبار خارج
و باعتبار متصل و باعتبار منفصل ای مرد نادان از احتیاجات
کن نسب را در اسقاطات بند فرمایکے بیکے کرد فرد حقیقی باش ای محمد
پندے میدی که مردمان گویند ت محال گوی فردانیت قطب تو حد
او هم بشرکت اشتراک یافت بادوی و دوگانگی آشنائی کرد آه تا منم
این کار است جانے از وحدت خالص نشانے ندارد جز پیرے تاهیر
ندیدیم و همه مردان جز اطفال شیر خواره نیند محمد صیغه اگر بچه زاده
بود یا ماده جنینے در رحم جمع شد هم کارے باشد مگر اونمی خواهد خود را هم
بشرکت سپرده است البته خواستست که گویند که بیج یکے ازین میدان
گوی برده است اکاد اُخْفِيهَا رُبَّ هَمْرٍ بَرْدٍ است آنکه خود خود را

نیت مرا و ترا چه قال رسول الله صلی الله علیه و سلم را خفی
من دبیب الغلة همبرین دلیل کرده است و همبرین سودا است
نموده و مؤمنی صریحاً اگر شرک است و از بس لذت و هیبت

است چه معنی دارد و شاعر
لغالی العشق عن همم الرجال
و عن وصف التفرقة والوصال
و منها جل شئ عن خیال
یجمل عن الاطالة و المثال

هر چند بیان بیشتر و مبالذ کنیم بر آن تصفیه توحید را شرک از آن بیشتر
رفته باشد لبنان را از لبن گرفت اند بقاء و قوام و حیوة و وجود اصل
خلقت هم لبن است من قبل پیشتر شده است که عشق نبود و شهود
وجود نبود و آنرا بیان مرتب شده است جبل لبنان طریق و طریقه
دارد که باشد که جزیه صرت بود از قوم زیاد و عباد و مومنان یک
را که بنشیند اکثر برین رفت مرد طاهر النفس باشد و اگر چه زیادت
تعب نیست ابدال سوی چیز که کند اندازد بجزیه خوش از خوش
گفت استتار از عیون و البصار خوش خلوتخانه است ابدال مختار
را یک حجاب عظیم و گریه صلیح مومن ابدال را شناساند الا بتعریف
منهم و کند لک ابدال و نقباء و نجباء همبرین حکم اند قطب را نیز همبرین
دان اگر قطب را کالوا احد من العشرة گوی علی هذا همسه او عوی
قطبی در سرافشا و سیحانی و انا الحق هم ازین غلط شد اللهم
اهد قومی فالهم لا یعلمون موجب عداوت صیبت محمد
نیکند از احت شرک است میکنند و هم لا یعلمون نمیدانند شرک است و هم
است لات و عوی در با و یه و اهب و منشور اند شود حکمت و خلقت

عالم و پیدا شدن صورت آدم مگر همین اثبات شرکت و اشکال وحدت تا همه
گم مانند و هیچ یک به بد و نبرد فاجبت ان اعرف چه معنی دارد رباعی
هرگز دل من ز علم محروم نشد کم مانند ز اسرار که مفهوم نشد
چون نیک نگه کردم از روی خرد معلوم شد که هیچ معلوم نشد
لبنان را از لبنه هم گیر ندلبنه اصل نبا باشد اصل وجود عالم نطفه عشق بود و آنرا
چه معنی بود الواحد لا یصد منه الا الواحد عقل بصورت خویش
بایمولا پیوست ماده عشق ظاهر گشت هو الظاهر هو الباطن پیدا آمد
ابو عثمان یکی بر جنبه و اصحاب او نبشت که بهای آتشین و خند قهای پر خار
قطع می باید کرد اگر کردید سختان و اگر نه در چه اید و در چه کارید جنبه اصحاب
را جمع کرد اتفاق کردند ازین کو بهای آتشین و خند قهای پر خار کنایت از
فنا کرده یعنی تا هزار در هزار بار دران راه فانی و از خود نیست نگریدی رفته
مقصود نه بینی بحق باقی نگریدی جنبه گفت من ازین کو بهای و خند قهای
جز یک کو بهی و خند قهای قطع نکرده ام حریری گفت شیخ تو جنبه که یک کو بهی
و یک خند قهای قطع کردی مسکین حریری جز سه گامه بیش نرفته است شبلیه
ز دیهوشانه افتاد گفت شیخ تو جنبه که یک کو بهی و یک خند قهای قطع کردی
و شیخ تو حریری که سه گامه رفته مسکین شبلیه هنوز گرد این راه ندیده است
ایدوستان دای برادران و اے عزیزان در چه کار اید و در چه مصلحت
اید کاروان غارت شد و شاید چیز بقیه هست ما محروم ماندیم مسیت
نه یک فسوس که هر دم هزار بار فسوس نه یک ریغ که هر دم هزار بار دریغ
اکنون چه گمان برید نه این کو بهای و خند قهای همه عبارت از شرکت است
اگر شرکت نبود هیچ خطره و نفس مردم رو نداشته اینچنین نشیند

ولا الشياطين يهيمون حول قلوب بني آدم لتتنظر والى ملكوت
السموات ابليس ائيج تلبس ازين بالا تر نيست كه بر انسان هم بر صورت
انسان در آيد و او را هم از ره او برد عالم را از ره علم و زاهد را از ره زهد و عاشق را
از ره عشق بجنس خویش ميل بيشتر باشد اين نوع بر هر صنف باز در اين نقش را
بنگار سر و انگاه از هر صنف اين نوع را پارس بدين هر يك چگونه جواب خود
گويند لشكري را پرسيدند كه اين چه لفظ است گفت سپر باغبان را پرسيدند
گفت بنر صياد را پرسيدند گفت شير ترك را پرسيدند گفت سپر حجام را
پرسيدند گفت ستر جمال را پرسيدند گفت شتر مسافر را پرسيدند گفت ستر صوفى را
پرسيدند گفت ستر عاشق را پرسيدند گفت ستر عارت را پرسيدند گفت ستر
فقير على هذا كلامنا اشارت ككل حزب بآلديهم فخر حوت هم از
حكاييت ما اشارت مى كند قد علم كل اناس مفسر بهم هم از بيان
ما مشرب دارد -

كوه سيدوم عرفات لائق باشد سزد كه عشق از ان نشانه دهد و عشق نسبت
تمام و بيان درسته دارد و عرفات را عرفات چرا نامند حواء آدم عليهما
السلام بعد طول مدت الصرام كثر ايام آنجا ملاقات شد كوه عرفات نام
يافت كه هر يك عريف خود را نشانخت و با شنائى با هم نشست عرفات
جمع چي معنى دارد و كوه كه بعد مدت مديد بيگجا شوند نيز كه هر يك آتش آنها كشند
و آتش آنها كنند على هذا عرفات باشد پس آنكه شنيد كه آدم حواء را چه
دوستيها استقامت يافت و جدا ان الغائب الذي من كل لذيذ عرفات
كو ميت كه موافق انبيا است ميهدي عزت آن مقام را ابراهيم پسر را
فزع ميكند و اصيل برضا و خوشي تنائي برو عرفات متوجه ميت الله مست

یعنی اگر ما بیت الله را محترم دادیم چه میگوی در عرب چنین هم آمده است عجب
 ابتلائیست اهل دل کعبه را گویند بیت الله و دل را گویند عرش الله خداوند عرش الله
 را فرمان شود که بیت الله را طواف کنند او هرگز بیت الله را طواف نکند و نشاید که
 کند او خدا را طواف میکند فی ذلک المکان هم ازین خبر میدهند آنکه بانی کعبه
 هم انسانست این همه سنگ و خشت است همان در و دیوار است که شکسته
 بود عبدالمطلب را آورده است اما هم اساس کعبه را تقدیم آنکه اهل دل سنگ
 و خشت را طواف میکنند این شین عشق است کلام در توسط طیر و دال دل را در
 متخیل صورته متفتش شده است از آن محضر خویش نظاره کرده اند اگر دگر دگر او
 گردند و همه فدای او کنند هر آینه او آن جمال دارد که همه را فدا او باید
 ساخت صفا و موه تفحیف صفا و موه اند و هر دو در اطراف عرفات اند -
 شین عشق را بدند انحصار منشأ هم نسبت توان کرد که از دوی انتشار
 یافت می بینی از ره را بر سر چوب نهند چگونه ذره ذره سازد و هر ذره انا و لا
 غیری دعوی کند و بخودی خود سرافراز دگر ذیب را مبالغ نیست تصدیق
 را محل نه لا عین ولا غیر میباید گفت ای عند الصفات راست آید بدتر
 چه خواهی گفت و ما یکنون من جنوی ثلثه الا هو رب العالمین این
 چهارم ازین سه جلدانه و عین ایشان نه و اگر گوید و ما من احد الا هو معه
 و به و منه درست آمده اما الا هو ثانیه درست نیاید زیرا چه احد
 عدد ندارد و در حقیقی است سخن کشاده کنیم اما غیره اجازت نمیدهد تصور و تفهم
 عقول حجاب را برپا شده است این سخن در دو مقام ایشان نگنجد در
 غیبت زبان در را کند و سر از شقیقین برون افتد ظهور شود قطع

نسخه خطی
 کتابخانه

زمین و آسمان هر دو شریفند   قلندر در این هر دو مکان نیست
 نظر در دید با ناقص فتاد است   و گریه یارین از کس نهان نیست
 سخن کوتاه کن محسود خجری   چو میدانی که محرم در جهان نیست
 عجب این است بیکر سیاهیل رایت رایت لیلۃ المحرم اجم گوید نعم
 از وجه جایی نهانست که او میگوید العجز عن المعرفة معرفة باعائشه چون
 گوید که بخاورین پرده در میان داشت عائشه و راه پرده بود تاجور را نشنید
 با آنکه جز یک پرده در میان نبود و گوید اکنون دانستم که هر جلی خفی که باشد و لقا
 شود و چون سر رویت با او بیان توان کرد او در مقابل و محاذات محاسنه
 افتد و الله تعالی عنه نباشد مصلحت کلامیکه بمفسدات کشد از اینان توان
 نهاد و اظهار می توان کرد ابو الهرداد میگوید لو فسررت هذه الآية
 لقطع عني هذه البلعة میگوید اگر گویم مرا پر کاله پر کاله کشتند دیگر
 اگر گویم آنچه منم من نامم ذره ذره گردم ابو هریره میگوید جئتوني بالجامة
 کلام سبحانی چنان زندگانی بستانی را بکار خانی برد خلاصش جز بخرق
 نبوده است خرق خرق باید کرده هر چیز چنانچه آنچه است بدستی خویش نماید
 رسول الله میگوید انا الاشياء كما هي پس آنکه اشیا بی روی خود
 نماید هر آینه کما هی باشد انا الاشياء كما هي درین باب بیلان درست
 نماید فردا مناصد قنا تجلی کشف شود یک لک بیت چهار هزار
 پیغامبران کارش کنند مگر محمد که او محیط و جامع همه است محمد گوید نبیت
 تو از هر در که باز آئی بدین خوبی و زیبایی
 دره باشد که از رحمت بروی خلق بکشی
 وَمَا مِنْ مَوْجُودٍ إِلَّا لَهُ صُورَةٌ وَمَعْنَى عَالَمٍ لِكُلِّ الْمَكَامِ صُورَةٌ

اولکوت معنیش و کذا لک جبروت معنی ملکوت رالاهوت خلاصه جبروت و صورت
 لاهوت اما لاهوت را نیز صورتی معنی است مثالی و حکایت میکنم از ان
 ذبینه فهم خواهد کرد سرابی و هوای سراب صورت هو است و هو معنی سراب
 سراب بی هو اوجود ندارد و هو بی سراب صفت ظهور نه پذیرد و سراب
 قائم هو است و هو اظاهر سرابی محمد مشنومی

کناسان را بخشش مشک و عنبر بر خاک میندازد و زیور
 گاو سنگ و خر سخن چه داند گو ساله زن کن چو داند
 بر محرم خود چو میخ میبارد و ز خارج خود در پیغ میدارد
 یک محرم را از راجه جنگ آرد پس جمله جهان بر سر سنگ آرد
 ان محرم را از راکه دیدار است آن باغ وجود جهان که حید است
 اکنون سخن که داریم هم را در بادی هویت نیم بسته فرد اینست
 کو بی دهم از انجا اتحاد و توحید و وحدت اینان و ایم بشین
 عشق را نسبت بشفره است کار شفره چیست جز بر یک چیز دیگر ندارد فرد
 عشق آمد و خانه کرد خالی برداشته تیغ لا الهی
 بذل جاه و ترک مال و تنگ نام در طریق عشق اول منزلت
 عشق نیست که جز وجود خود را بیج وجودی را بصفت شهود آرد و
 نیست و نابود کند از اهل و ولد خویش و خویشاوند و زن و فرزند
 بیکبار ببرد و هیچ چیز با عاشق نگذارد کار بجای کشد عشق غیرت از
 معشوقه برد و در شک از شهود عاشق کند هم بدین و هم گفته اند
 لاجرم عین اشیا شد و بحق شیخ لاجرم عین اشیا شد غلطی محض عین
 عشق عین الاعیان اشیا را چه مسامح شد نیست

نکته کلام

مجنون عشق را در گرام و زحمت است اسلام و دین لیلی دیگر ضلالت است
 اجتناء و اقتناء خوانده آنکه چه ماند باو که از او برید و او را از او
 جدا نکرد شفره قاطع مفاصلت و مفروق اعضا بختمه از همه عشق قطره
 قطره پر کاله پر کاله کرد و خود بصورت خصمی بیگانه وار استاد نه خلاصی نهد
 تا مردم امن و تسلی گیرد و نه قرارے گیرد تا کسی بوی خود آنجا میساید عجائب
 حرکتی نه از آمدن و ماندن و نه از رفتن می آید و می رود و مار از مار آس
 بر آس میبرد و نه رفته گذاردنه آمده رها کند بهار به بین روح و فوح و بین غم
 و طرب و بین طلب و ادب بهار عاشق میسکین مبتلا و غمگین گه قرب
 گه بعد گه قبض گه بسط گه صحو گه محو گه رو گه قبول گه فصل گه
 وصل و هیچ یک را صورت استقامتی نه فاستقیمت کما اهل بیت
 رسول الله را هم از آن دشوار آید و از نهیبت آن چند موی سفید گردد
 خود را با خصم ضم کن قوت نهنگ آشناء دریا شوهر آینه آب و آبی
 باشد اما از دریا خبر نیایی اه حظ و غطار فم وضع بیت
 مجنون عشق را در گرام و زحمت است اسلام و دین لیلی دیگر ضلالت است
 اجتناء و اقتناء

ن از هر کس
 و از هر عشق

نبانی

در مانده شدم که از عراقی خود را بچه حیل و اربابم
 او مرا چون گذار و امانت وجود خویش را در من یا بد برای امانت خود
 همه وقت با من در چسبند و نتواند که بستاند چگونه میسر آید جز بقبحریت
 و کل بکلیت خویش در یک مقروماوی قرار دارد و جز را از جزیت چون
 بدر برسد و کل را از کلیت چگونه معزول کنند ان الله لا یؤتی صفی الحال
 شفره نشین عشق را در دناها افتاده است کنای ظاهر کرده است

عاشق را بیگمان از او را بیکیار نمی برد میگذازد و تا اندک اندک میر و حکمت
عشق را نظاره شو اگر یک سطوت کار او بهبات برد آنکه جلالت را چه عز
باشد ذوق و صلت که گیرد من عاشق نمی شد عشق آمد مرا عاشق کرد
اسباب نزول و دخول او بسیار استکشاف کردم مرا همین گوید افعال
من معطل باغراض نیست گفتش أنت الحکیم العلیک گوید حکمت من همین
است ترا از خود برم و بخود راندیم بادشاه مالک الرقاب سلطان منظم حکم
قاهر الارباب در شبی تاریک در بدر گرد و تالق میسر شود که گمان بر که بادشاه
بر در از بهر یک لقمه صبح بخور و زاری میکند و از چنینی خیس از هر نوع ایذا و
ضرر میکشد قطب الاقطاب ید وریا لا ابواب و یلعب بالکلاب
که گمانش بردانده اقرب من کل قریب عند خالق الاتراب
والاصحاب پس ازین بر قدس طاهر آو ندایرتن سبج کن الکیزیا و رد ای
اگر دندان شفه عشق کنی بر کند این دور ماندگی و دیر افتادگی در میان
نبود، عجم حجر اسود را بوسید و پرده احترام او را از میان درید علی فرمود و بیا
عمرانه یضّر و ینفع عظم نظر کنی شفه کرد و علی بحقیقت کاراشارت فرمود
و هم بدان ارادت داد شنیدی که احد در حرب احد با احمد چه دست برد
نمود و چه ناز بازی کرد سا لها حقیقت بحقیقت خود از خود بخود دارد و بر سینه و کتاف
گرفته نیاز پرورد زمانا از اعتنائی و التزای و تقبیل خالی نبود چه
فرزند من زاده من پرورده من بر آورده من هم از من من معشوق من محبوب
من جهان من ان من خاص من خلاص من من من من -

تخفہ دیگر شفقتی که نه هر دلی بفهم برد و نه هر جانے این سو لحظه کند و نه هر
نفس در و هم بردنی بایست کرد و پس لطیفیت یعقوب فرزندان را میکرد

لَا تَكُنْ خُلُوعًا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ هماره شهید و فکر خوردن شاید طبیعتی را لال
 زاید اگر تلخی چشایید یا ترشی باید تا هر یک کمال خود پیدا آید مزید رغبت شود
 حسن زیادت گردد و از طریق عشق افزاید و ندانند هر چند کنند بنیاد
 کنند و لیکن علی قدر الوسع چند تا چند رسول الله فرمود هیچ منتی را از توسط
 چاره نیست کَلِمَتِي يَا حَمِيدُ آنچه معنی دارد آبر خیزی یا بلال تا کجا
 میرساند و قتی در سینه دگانه باشد همه شب در طوالت بود و نه این شیوه
 توسط است باین همه پیر به تدبیر نباشد الغرض خواست از جمله
 بجهانی برود و از نشانی بنشانی کشد و از بیانی به بیانی دهد جمال لطف را
 دید بر ذوق و صلت چشیده همه وقت در شادی و راحت بود
 و همه وقت خود را از خود بر خورد و لیکن خام مرے جز یک قدم و جز
 از یک ره ره دگر نرفته بان و بان اینک در دو غم اینک ذل و الم
 اینک اختلاف قدم اینک رد و رازین شربت نیز قدحی بکام کن ازینجا
 هم شرط نظاره است جمله دیگر است کمال دیگر است حتی دیگر است
 صورتی دیگر است امینی دیگر است در جت دیگر است لِيَغْفِرَ لَكَ
 اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ چون درستی آید تا از
 هر دو قسح منته کرده مرتب می شنید صوفیان گفته اند تجلی قهر را تجلی
 لطف بدل کنند و جلال را بجمال ایشان گفته اند اما ازان گرفتار پس
 إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ عَلِيٌّ مَوْلَاهُ مَوْتُهُ وَلِيٌّ شَدِيدٌ يُنْجِيكُمْ مِنْ
 بهمه عیارات گفتیم توسط کار و بارے دارد و بر خوردن همه از دست
 تنهایی چه لذت دارد یا من جمال مغربی کتابی بدتش بود پرسیدش
 ایشان هذا قال کتاب الوحشة و کانت نسخة فی اثبات

ن غفر

الوحدة تنها کسی مانند خدا را این تقدیر افتاد من باشم و مخلوق من البته
 البته بلکه این هم خوشش آمد یکی را با وی مقابل کند تا اهلش آشنا خلقا
 این بازیچه باز دلو کشف سر الربوبية لیطلت النبوة
 بطلان نبوت از اثر وجدان ربوبیت آمد چنین گویند مرید را با شیخ
 احتیاج نماید اگر مرید و شیخ است احتیاج بر صفت امتزاج باشد اگر
 وجدان بطلان تو امان نشوند روم و حبش بیک نطفه در یک رحم
 چون نه جمع شوند از محله پیشواست سابقانی پیش رو و مقربانی
 سرور انس جانی اما جز یک عالم و گردناری ازین جهان نشانی اگر هر
 دور ایک رشته بر بسته باشی دوی عبث بود محقق این است بهیت
 دارد و سر این رشته یک عجز و گردنار این سو همه عجز آمد و آن بود هر ناز
 سا امان باز پروریدی سائے گرد خیار راه نیاز مودی بکس تقنیک بدر پیشوا
 تو مردود و مقبول را راه نمائی ترا بر هر دو اطلاع باید مردوب تحقیق اقتدار
 نشاید عاشق زن رنندیس باید کرد و شریعت ملامت میباید چشایند
 تا عند رچند گرفتاری و بشفا چند اسیری باشی بشارت فرماید ان الله
 لا یأخذ بما یصعد عن العشاق تجرید و انت که عشاق بهلا
 گرفتار است که عذرا عند الله مقبول و مسموع است مشامه کرد که او
 در نظر زینت بحال رغبت طلب شهوت تجلی کرد و ندای الی الی
 از غیب الغیب بسر السرفه خواند و لیکن تفرقه را یک مجرب است دوم
 مکشوف اما عشق من حیث هو هو لا یمدوم و لا یمدوح
 فم کر کنند چه بد کرد مدح را گویند بر که شکلی کرد از وجه حسن آمد بر که آمد از کجا
 تا کجا محمد را درین قلمزم گاهی بر آرد گاهی فرو برد و قتی گوید لا یخفد فی

مَنْ أَحْبَبَتْ وَقْتَهُ فَرَمَا يَدِ اطِّيعُوا اللَّهَ وَاطِّيعُوا الرَّسُولَ نَحْنُ اَيْنِ سَو
 صرف وجه میگرد و اطیعوا الرسول عطف تفسیری محمد آید و رُود از اجمال
 به تفصیل شود و از تفصیل باجمال رود - مُحْيِي وَهَيْدُتِ را نشان دهد
 احتجاب استکشاف بیان کند اگر تو سطر را اعتبار نبودی همه کار و بار یکبار خواگرود -
 نشین عشق دندان محمد شکست ز سار محمد شکست او را برود در کوک انداخته
 نشین عشق هر جا که شینه است از تست و هر جا که زینه است از تست
 و هر جا که زینه است از تست هر جا که زینه است از تست ای نشین عشق
 اگر شیطان را پشه تو نبودی هیچ تلبیس از آن تلبیسی مستقیم نرفته - ای نشین
 عشق بلند بهر تان را تو پست کردی پس افتادگان را تو بر آوردی گفتند از آن
 سفله بر آید نشین عشق چو کی را بر روانداخت پس آنکار با خر رسید
 تا چه شاید تا چه آید آلهام در وقت خویش نه پان میگویم بنیدانم که بدان
 مطلع شود و الله یعلم ریاء العارفين خیر من اخلاص المریدین
 اخلاص را بار بار بر تو ان کرد خصوص تفصیل و عظیم مصدر را نظاره شو چشمه
 پاک است یا پلید اگر از اصل پاک بیرون آمد و خود روان است رونده
 و برنده است اگر این نجاست ریاد و عمر آب اخلاص و غنای افتد بهر
 سلطانیکه آب دارد هر آینه پاک و صاف بود آب را زیا نه ندارد
 بر صفا و جلالت طهارت خویش مستقیم بود این ریای که آموخت این تزویر که
 تدبیر کرد عارف همه را بیک ره رو بیند نگه داشت مصالح چه معنی دارد
 این معنی هم گویند عارف اخلاص و ریاد را بیک رو بیند و بیک وجه
 شناسد و محصل شرک ریاد از خود پدید برده هر آینه بیدی گراید فشتان
 بدینها بنوت شیر دادن است بدین هر دو پروریدن تا مطلع

به نیتی پناه
 ت انیس

نبدوی

طریقین و نازل منزلین و سایر سلسبیلیں و مارمرین بکمال و تمام باشد
 هر دو شربت را برادر کشیده بود و دست گشته باشد آنکه مستحق دعوت
 و لائق ختمیت انبیا بود آدم را بدانه از خانه برون کردند محمد را زن نید
 بغیر ملامت و ملائت در برش سپردند اما از تلوع طعنه و تشنیه خالی
 زلفت و کلا یحیل لک النساء من بعد و لا آن تبدل یحی من
 از و ارج و لو اَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ و اگر چه ترا پس این از ما بسوی خود برد
 ما را و اندریم میدانی این چه دشنام است می شناسی این چه ملامت
 است محمد داند و دوست محمد داند من و تو چه دایم ربابی
 ر و تا بخوابات خروشته بزیم در میکده در شویم و فوشته بزیم
 دستار و کتاب را فرستیم گرد در مدرسه بگذریم و دوخته بزیم
 هر دو علم بدست محمد بایست او و علم سیاه النقر سواد الوجه فی الدارین
 کالنور فی السواد هم از اینجا اقتباس می برد و علم ثانی سپید و منور و رفیع
 و رضی اگر قبح صاف و در دیر بخورد لذت و اثر هر دو مکاشفی می نه بیند
 محبوسیت را نشاید ان و هَبَّتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ اِنْ اَرَادَ النَّبِيُّ اَنْ
 یَسْتَنْجِحَهَا خَالِصَةً لَّكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ازین خرابانی کدام
 پریشان و آواره تر خواهد بود بد بخت ابا حتی تخصیص التیمم کرد و در و زنی لعنتی
 طالب غیب را اعتبار داد و احوال نفس اعباد تے شمر و زهر را پازهر بست
 هر که قادر آن باشد او را استعمال شاید توانی بگوید که دوسه روزه صلو و
 بریان بره دی قاضی همدانی از سر نادانی گوید شَرُّ النَّاسِ مَنْ اَكَلَ حَبَّةَ
 او خود میداند طعام غذا بر طفل نیست سر را بر صحرانها دهمه را آموخت
 چه آموخت زندقه و الحاد بوسعید را شمار اوراق اشجار عبارت از تنوع

و تکرار کشفیات اسرار باشد طعن ابوالقاسم که بیچاره ابوسعید در شمار برگ
درختان مانده است نیاید اما طعن دندان شین عشق بر هر سینه زخمی در
زده است لویعلم المشتغلون بذكری مافاتهم عن انسی بضکو اقلیلا
ولیسکو اکثر او لویعلم المشتغلون بانسی مافاتهم عن قربی لیسکو
دماً او لویعلم المشتغلون بقربی مافاتهم عنی لتقطع اود اجهم
تحلیه و تجلیه را اینجا استقامت داده است دندان شین عشق طعنه بر سینه
عارف میزند زده خالی یافته گذاره شده است مصرع

تو بگوین می شوی مغرور - رباعی

امروز درین شهر پریشان ما یم ننگ همه دوستان و خویشان ما یم
زندان مقام آن رسوا شده را گرمی طلبی بیا که ایشان ما یم
این همه کار کرده است جز دشمنان عشق که شهباز
سرفراز است استدارا بر انتها و انتها را بر استرامی زند کو مبدل
الارض غیر الارض و السماء و ان مطویات بیمینه فیه
درست میفرماید زمین آن نمائند که بود تسویه فرماید هر جزو را بجزو
او باز گرداند تا حشر مرتب رو نماید هیچ یک با یک مزاحم نه شود
کل شیء یرجع الی اصله پیدا گردد انا لله و انا الیه راجعون
دست موزه تو باشد ختم انبیا از آن شده ره سلوک منقطع شد در فهم
اوراک از ورا آن عاجز آمد از ورا ورا نشان داد پیشتر از آن ره
نیست هر آینه خاتم افتاد اگر جبروت یا اعتبار مجتمع لا هوت ملکوت
ملک است نشین عشق است فرعون انا ربکم الاعلی گفت خطا
خطا کردی که گوید رب دویم گوید اعلی بر سر آن انا را نشانه کرده جبروت

و گویند که

را با اعتبار اجتماع که در دست از لاهوت اعلیٰ نمیتوان گفتش -
 دندانه شین عشق از وراد الورابر نشود برتر خود چه بود هر آینه
 مقعد ز من ماند سلا سلا غلا لا در گردن شین عشق
 کرده اند کشاده کرده بطرف نقصان میبرند بگو شش من تو کمالی
 که جز ما تری فی خلق الرحمن من تقاوت باشد ادراک توان
 کرد سید محمد باقر گوید رضی الله عنه کل ما شغلك عن مطالعة
 الحق فهو طاعوتك تفسیر این آیت فرمود فمن يكفر بالطاعة
 ويؤمن بالله تشكّل محمدی که مثل احدی است صورت موسی و علی
 را که عین واحدیت ثنوی داشت ابلیس هم در زیر اچه از تلبیس
 خالی نیست سبحان الخالق این شین عشق چه ازست است
 دائم است و سرمد است لا حول ولا قوة الا بالله ای محمد اعتبار
 شین عشق را نقطه موهوم که قابل تجزیه و تقسیم نباشد نتوانی
 گفت الواحد لا یصد منه الا الواحد صد و از که نام ره
 مرد کند گویند عیسی را بالا بردند یک سوزن باو بود همان سوزن
 خار راه پای او شد پایش همان جا ایستاده ماند هما بنجام قرش پشیر
 ره نیرو چه چیز از دنیا برابر آوردی نسبت منقطع نشد را بطنه نگه میدار
 بد و نزدیک میباش و سرانجام که هم بدان باز گردی محمد را شفقت
 امت در بلامیدارد و در نه امتی امتی چه معنی باشد الله نیست که گزید
 شین عشق بسلامتی گذرد همه را اینجا سیر گرفتاری بنیغم چه کنند
 نفس نصیب خویش مییابد طبع خط خویش میگیرد دل در ذوق خود متغیر
 میشود عقل بفهم متعلق میشود با در اک می آویزد روح بحسن و احسان

ن شین عشق

ن شال
ن نوی و نوی

ن بهار جردی
ن از ریح

بجمال و کمال نظاره میکند شراب محبت معرفت را ساعه فساد
 کاسا فکاسا پر و پیمان آشاد و خوش بطیب فراغ می باشد اکنون
 هر یک را بنده در پافشاده است بشر تمام خویش بند ماند گذشت
 ازین قدم کراوست میداد انبیا و اولیا و اصفیا کبار و صفار
 گرفتار اند گرفتار ابتدا صوفیان بحالت سماع هم موجب این سرکشوت
 است صوفی گفته است در عین سماع بود لوزاجمنی العرش الاحقته
 حادثه میبایست میکند کانی النظر الی عرش ربی بارسای امری بارز
 است یارائی و هر دو در یک بیکه اند بروز و کمون از صور اشکال
 افلاک پرس که چه بود قلمون است و بجه نوع بوزنه بازی میکند و چه
 عمل دست که او میداند چنین گویند هیچ عصر نیست که موسی
 و فرعون نیست محمدی و بوجیه نیست آدمی و ایلیس نیست -
 حسین و یزید نیست یکے را در مغرب اتلاف کرد ترا از مشرق
 چه خبر که در مغرب چه ساخت گفته اند الاغراض کایبقی نه مائین
 اما سجد و امثال دفع این محال کرد اکنون تو از خود شعور نداری
 که روزی چند هزار بارتائی و باز میروی و می آئی و رخت می پالاید
 و چیز نیست میکا بد هیچ یکے میان این عسوس تو هست از نشن و
 آمدن خویش هم برین قیاس کن -

و ندانهای نشین را امر دخطاط و دبیر پیشه مخلصانند
 آنکه مخلص اسد چه باز در روزی که او را بر تو نظر شفقت افتد ترا به
 سازد قوت خود کند در معده او هم گرمی شیر قوی درنده
 دلاورے مقتحی باشی تو چه می گوئی سمندر که در آتش سوزنده است

یانه رابطه جبل المتین است در رابطه جزئیت جنسیت نباشد ان
رَبِّیْ عَلٰی صِرَاطٍ مُّسْتَقِیْمٍ هر که را بجنس او باز گردانند چو نه مستقیم

نباشد مستقیم

در شیشه خلقت اگر تیره گیت مارا چه گنه که شیشه گر صاف ز نخت
مرد عارف مرد طالب قوت شیر عشق شد و از صورتی نظر نداشت
اورامی جست اکنون تخم است تا بکدام زمین افتاد بر جست آن
بر خور داری شد مارا چک گناه که شیشه گر صاف ز نخت جواب این
شیشه مر شیشه است پروانه قوت شمع شد نور نورانی سوزنده بر آزند
گشت هر تاریکی و کدورتی که بود از و رفت حسن است و حزن است
هر دو تو امان اند یکی از دیگری جدا نه باشد اگر حسن است طلب نهال
اوست حزن نقد و قتش باشد نبود که حسنه بینی و طابش نه شوی دست
دهد یانه دهد از حزن خالی نباشد پس حسن حزن تو امان اند محبت
و محنت را در یک گهواره پرورند شیر یک مادر خورده اند پرورده
یک دایه اند یک شیوه و یک هنر آموخته شده اند - هر جا که محبت
پایه پاهایید تا فرود آید محنت پیش از آن گوی هما نجا آشتیان است
چراغی در خانه نهی تمام خانه بدان روشن باشد هوای تمام خانه نور
این چراغ گرفته باشد چراغی دیگر نهی نور این چراغ را در نور آن چراغ
مکانیست که گنجایش او بدان جا است از بس که هر دو لطیف اند
محبت و محنت را اینچنین تصور باید کرد عشق و عشق در یک مکتب
تعلیم یافته اند این هر دو ذوقین و فهمیم نجیب و بهیب را منیر و آفتاب
این معلم با عدل و انصاف اگر گویم گوش هر کسی تحمل نکند با او بگو سخن

ن از سر بر رفت
ن از سر بر رفت

گفته عمر شنید و نه فهم کرد محمد را دیدند و نشا خند خدا را نه دیدند
و بشناختند انت منی و انا منک انت منی بمنزلة هارون
من موسی و لکن لا نبی بعدی اخص مقامات انبیاء را با اولیا شکر داد
محمد افضل بهم علی نازل منزل و قاعد مقتدا و فعلی هذا ولی باشد بفضل
مقامات انبیاء فائز باشد اعتقاد را ترجیح نمیدهم اما صورت این لفظ
کسوت این معنی پوشیده است من تو تو من بمنزله او بمنزله من همین
شعین عشق است که در تردد و اختلاف میدارد اتحاد را مثالی داریم
اگر سایه را به آفتاب اتحاد نباشد این روشنی ندهد اگر آفتاب نباشد
سایه نباشد سایه را به آفتاب وجود نه این صفت اتحاد است آنچه
مشکلمان گویند بر بسته اند در خیال صوفی نگذشته است دو یک
نظر نگردد دو یک شود عقل مستقیم ماند رباعی
گر عاقلی حدیث تو کم کنی و آنکه ره گفت و گو محکم کنی
دل سوخته چند سر اهرم کنی بر رفته بگریه و ماتم کنی
که ادم ماتم است این فایده نیست طلب مفقود نیست اما هوای
و هوای در سر است که هرگز سر شدنی نیست الطريق سدد لبس
من المنزل بل لا ینفع هنر ولا جد فاما الحيلة عجب کاره
هیچ کس را ازین توسط اتفاق گذشت نیست محکم بلی بسته اند و نه
از سر هوا خواست در فضاء الوهیت طیران کرد بوی هم گمان او خیل
پرو بال ریخت بازش یافت از آفتاب ذره و از دریای قطره در
جنبه خود نیافت بدان ماند کوه شوره بادر یا چفسد دعوی کند قعرش
گیرم و بالا ترش شوم بدین گمان افتاد در میان هر چند بیشتر رفت گذشت

ترش و تپانیش گیرد اثرش میج نمانده بود طائر در طیران جز حیران نماند یکدم
نقد باز کرد و بجه باز آید هیولش جز بصورت و هیئت نشد محی الدین ازین
غلط افتاد معتزلی علیه ما علیه حکایت ازوراء و را کرد و تنی آنچه در حیران امکان
است آنرا خبر داد صابیه و قیصریه علی را پرستیدند این چنین عشق و عویضی
و ادعای احمد خنبل میگوید رأیت ربی فی المنام الف الف مرة منابه
که تعلق بدو کنند چنین گویند له وجه لا کالوجه وله يد لا کالایدی
همین صورت جمله اعضا را اثبات کنند تا آنکه گویند له دم لا کدمائنا
و لحم لا کلهو من این بلاراهین تعمیر کرده است کاستوائی هذا
معنی اگر احتمال دارد اما چون مرد صنبلی هر آینه خبر از مذہب پدرین
قدم سالک را پا در گوشه زاویه قرار نگیرد مرد را خلوتخانه محبس بندی
خانه شود و چه و بازار بنگامه و تماشا بیت المقدس کعبه باشد بلکه آن
ظالم چنین گوید همه جهان یک زاویه تنگیست اگر درین مصیق در گوشه
چشمی طرفی لحظه کنیم معذرت باشیم چه کند هوار ساخته میباید بر زن نید
نظر چه معنی دارد نکاح او چه و هم میزنند ان ربک یسارع فی هوالک
عائشه چرائی نالد غارت اتک این چه بهانه جوئیست ایلام برای
چه باید کردن پیش از سی گذشتن چه نا صوری بود تا آنکه جمله عورات
هسته او بودند از نه چه غم این چنین عشق است گفته ام جبارا پابند است
اولیا و انبیاء اگر رفتار داشته است تعین اولی آخر شدنی نیست دوی
در میان افتاد فراق استقامت یافت بعد قرب گرفت متصل شد
الکلام فی الحیرمان والشفع والو ترشفع زاہد و عابد باشد مثلاً و ظفر
دارد عارف بے نظیر کسی است هر آینه و ترش گویند شفیع مرد متجلی

نیز در حیران

تشکلات و تمثلات و الوترم در صاحب بهمت هم تنش برین نگذارد که تشکل
 و تمثل قرار گیرد پیشتره نیاید هر آینه تنها ماند مسکین بسیار خواست دندان
 شین عشق را از پا طلب و زره کند اما چه کند خلاص میسر نیست بیت
 نیر فتم بلا شد بوی زلفش خراب اندر پئے آن بوی رنم
 بیچاره عاشق مبتلا یکبار که جعد پاکشان دید بر جای تا دپای فتنش
 نماند آواره و پریشان شد خانمان را خراب کرده سیاه روی را برگزید
 همه شب در خیال غرق بوی مانده اکنون کجاش فرصت که از قاش
 و از کمرش و از رفتارش خبر یابد نظری تواند کرد و حال لب و عارض
 جبه و چشمان سینه شکم خنده و گفتار چه گویم برین مثال من قیاس بر تاه
 کسے بچه گفتار و مانند اکل حُرَبِ مَالِدِیْهِمْ فِرْحُونِ اشارت با عبارت
 اللَّهُمَّ اهْدِ قَوْمِي فَاَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ هوا خواهی هر دو طایفه
 هست یکے را میگوید ریه را ستنش نما که اواز شین عشق خبر
 ندارد دیگر را میگوید تردد و گمان از سینه ایشان بدرکن که از شین
 عشق غفلت ورزیدند تشکل کار دسوار راه است اگر بخط
 مانی نقصان باشد پیشتره روی نیابی و گرنه طعنه و تشنیع و مَایَا
 قَدَرُ وَاللّٰهُ حَقٌّ قَدَرًا لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ
 الْاَبْصَارَ و پس بار بر سران نهاده اند
 تحفه و گریستن اَشْرَکَاتٍ لِّیَحْطِطَنَّ عَسَلَاتٍ و شنائے علیّه
 عَبَسَ وَتَوَلَّى اَنْ جَاءَهُ الْاَعْصَى چه شد اگر ادعای است
 نه آنکه فیض بابا او پیدا است و بامر و میکه توی تو چه خواهی کرد فیض
 از ایشان بیزار و ایشان از فیض انکار نقد را غنیمت شمرند

فردا تا آید و گرنیاید شاید لولاك لما خلقت الافلاك اینهم
 تشریف شین عشق است لولا المربی فما عرفت ربی همین شین عشق
 ترتیب میکند و پیر همین را دست موزه می سازد و مرید خواب میدود
 خواهر را در یک تکاح می آر و گفتند دو خواهر در یک تکاح در
 دین احمد درست نباشد یک را بگذار و دومی را بجواه پیر تغییر
 فرمود و دو خواهر دنیا و آخرت اند هر دو بیک تکاح بهم نه پیوندند و دو
 خواهر اند و لے امتناع یکدیگر اند تن انبیاء ازین نخورند آتش نه سوزد
 و لے در زمین دفن کنند خدا دادند تا حرقیل چند مرده را زنده کرده
 و او را چند بار کشتند باز خود زنده شده چه معنی دارد و گاو را از
 مس کنند حرقیل را در شکم او آرد گرم کنند هما بخامیر دای شین عشق
 جهان سوخته است جهان نیست نابود کرده است کرا بر آوردی که
 فرو نه بردی بهیت

خدا یا این بلا و فتنه از دست و لیکن کس نمی آرد و جهیدن
 مصرع - دست بدامان دوست نیست باز دے کس -
 جوانے کیجے آئینہ را نظاره کرد جمال خود را مشاهده کرد خود عاشق
 خود گشت صال چون تصور شد تحصیل حاصل چه معنی دارد تقدیم
 ما تقدم را که اعتبار کنند را اینجا درست آید که گویند فصل اول است
 فصل اول قرب بعد قرب اول فصل اول است قرب قرب
 بعد بعد است نه یک کدو مرانی پرسید و وصول چه معنی دارد گفتیم شوق
 خاصه است آنرا وصول نامند و گرنه در حقیقت کدو است و کدو
 و جزی نه ندارد و خلفه و قدامی کدو آن اول بهمن و در فصل شد

اگر بایزید کلاغ شود در شهر آن شرک نبرد پس الله الرحمن الرحیم
 بایزید این است شقیق کلمه شهادت میگوید و جان بخدا میبازد
 از گرانه بمیان آورده از میان بقعر بردی بنیم عبادت هشتاد ساله
 بتار موی برسته باد از حضرت بی نیازی نمی وزد و نمیدانم باد
 روست یا قبول این همه شعبده گری نشین عشق است چیز دیگر نماید
 بصفته دیگر بر آید همیدان بر آید و همیدان فرو داند از دست
 لاجول و لاقوة الا بالله همین تجوید نشین عشق است شکل تشن
 جز شعبده گری در صیقل ابتداء انتها جهان جیم و جهان تعذیب
 و رضوان جور و تصور و غلمان بحق الحق من حلیات الحقیقة
 جز شعبده گری چیز دیگر نیست یک نفس یک شخص در و راجب
 و استار خود صورت بازی میکند و شعبده گری میکند همه جهان
 از و غافل او مدرک کسی نه آنچنان میبازد هیچکس حرکات و سکنات
 او را بد و اضافت نمکد معتزلی بنده را خالق افعال خود گوید یونانی
 هو تعالی غیر عالم بالجنئیات گویند اندر نه اختفاء استتار
 باشد چنان گم گشت که هیچکس نشان نداند این لعاب استاد چیره
 دست استیاد ما نیز خود پیدا و همه بد و پیدا و همه را او پیدا کند از بس پیدای پنهان
 از بس بگمانی بیگانه - وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ چه معنی دارد و عالم
 شهادت ظل سایه عالم غیب است کشف اصل لطیف است اگر
 از پس پنهانی پنهانی گویم لطیف آید چه گویم از بس پیدای پنهانست
 این را چه گوئی که نور را در سواد و دید نقیضان لایمجتعان این از
 بس پیدای چنان پنهان است که آن یک میان دیگر هَلْ

أُنْثَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينَ مِزَاجِ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا يَكُونُ كَارِ
 وَرَيْنَ عَالَمٍ رَوَى كَارِ نَمَائِدِ هَمَّ رَاهِبًا مَشْهُورًا سَازِ وَهَمَّانَ بَاشِدِ
 إِذَا جَاءَ ظَهْرُ اللَّهِ بَطْلَ ظَهْرِ عَيْسَى جَاءَ دُكْرُ مِخْنِ أَرِزِينَ كَفْتَهُ امَّ اِیْنَ
 بَازِیْگَرِ آن قَدَرِ شِیْوَه نَدَارِ دَكِهْ بِرِیْکِ مِخْنِ قَرَارِ تَوَانِ مِگَرِ فِت -
 قِیَاسَتِ سَهْ اسْتِ صَغْرِیْ وَکِبْرِیْ عَظْمِیْ شَطْرِ بَازِیْ کَشِیدِ اَنْدِ
 شَهْرِ سَوَارِ دَرِیْنَ مِیْدَانِ مِیَازِ دُودُونِیْ نَدَارِ دَكِهْ رِخْ نَمَائِدِ عَقْلِ اِنْجَا پِیَادِهْ
 اِیْتَادِهْ اسْتِ جَاءِ مَحْمَرِ بَازِیْ نِیْسْتِ - صَغْرِیْ وَکِبْرِیْ عَظْمِیْ صَغْرِیْ
 بَعْدِ هَرِ صَدِّ سَالِ زِ تَحْوَلِ وَتَبْدَلِ دَرِ فَعْلِ وَوَضْعِ خَالِیْ زُودِ دُودِ مِیْ
 هَزَارِ سَالِ طُوفَانِیْ کِهْ اَکْثَرِ جِهَانِ زَاکِیْرِ دِچِنَا نِچْ طُوفَانِ نُوْحِ قِیَاسَتِ عَظْمِیْ کِهْ
 کِتَابِ اللَّهِ وَرَسُولِ اللَّهِ بِدَانِ نَشَانِیْ دَادِهْ بَیْجِ یِکِهْ رَا بَدِ وَنَکَذَارِ نَدِ
 هَمَّ رَا اَزِ سَرِ بَرَّازِ نَدِ کَارِ هَمَّ سَاخْتِهْ دَارِ دِ مِصْرِعِ
 سَوْفَ تَرِیْ إِذَا اِنْجَلَى الْغُبَارِ

بیش معلوم نشد که برای چیست و چراست آنچه حکیم فقیه صوفی میگوید با او
 نسبت نمی برد تا جزادهد تا خود را خود شناسد و چه میروی که گوید کار بی
 طبیعت است حِينَ مِزَاجِ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا بیاید کار راست
 کند سر فر از بهار و فتاده است آفتاب بر آید فرود نماید و سر آید حقیقت
 را چه معنی باشد هر چند همه با همتاب نزدیک از نور و صفاد و هر چه از دور
 بحال دیوار برآمده اگر خود را بد و دهم من خود بنود و اگر از دماغ من بام
 بود من با نابود خود و در چه بود و جوانی نصرانی ایمان آورد و از خم نگذشت
 همیوان ادمان مستقیم ماند مادرش گفت چه کردی عیسی را رانجاندی احمد
 را خوش کردن نتوانستی مسکین او دهنده را آنکه چه کند اموه بدین القادین

درین باشد کافر توان شد مشرک توان گشت احمد از به تعلیم گرفت و بهر
تعلیم کرد پس همه آمد معاملات ایشان و قصص ایشان حجت او باشد
لَيْسَتْ بِرِجْوَادِكَ اِذَا نَحْرَكَ كَرَوَانَا اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا
گوایم گشت علی بن ربیع همین اسناد بود چون حقیقت بحقیقت
خویش از حقیقتی باشد طی مکان و طی زمان و طی حروف در کلام دفتر
اثبات یا بند در اتحاد و انصاف استزاج و اتصال صورت نبند و
شعور و مجرد، فهمی خالص علم خالص آنرا اتحاد و انصاف نام
نهند نمیدانم که محقق همین انصاف اتحاد را تفرقه نهند تو گفته صفات
الله نیست عن ذلالت و هم طریقه از کلام در یک سر برون کشید تو نمیدانی
این شین عشق فُضِرَبَ بَيْنَهُمْ لِسُورِلَهُ بَابُ بَاطِنُهُ فَيَذَرُ الرَّحْمَتُ وَ
ظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ درین پرده عشق نهانی میبازد نمیدانی که
عشقی بیوده کاریست چون حق را بحقیقت بتو هم بخیل عاشق و معشوق
عشق پیدا کنی نه آنکه بیوده کار باشد شنیده حکایت کرم پیله که
خود بر خود تند مثال عشق همین باشد **بیت**
چون کرم پیله عشق تنیدم بخویش تن چون پرده است گشت این میان
من بسیار گفته بهر عیار تے و بهر معنی و هر چند که گفته میان مقصود را محتجب تر مستر
تر دیدم یک پرده خواستم که از رویش دور کنم گوی صد قناع بر رخسار افکنم
خدا را خدای هم باشین عشق بود بعثت انبیاء و دعوت ایشان انکار
و قبول حساب عتاب عذاب همه را از چشم کوه شین عشق سر برون کرده
است یونانی از حماقت و نادانی موجب بالذات گوید محتمل اکثر اهل
شرکت هم برین اند صانع گویند اما بدین صفت این صانع نشد منابع

مَانِدٌ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ - هبَاءً أَمْثُورًا ۚ
 گشت چنین دامن شین عشق غمره زدنی ترا بدان ابصارے بودے
 چشمک عارفان اہل نظر علی سرّ مقتضایین فی شے این
 شین عشق رو بہ بازیست شدید الروغان مع قرینہ لغت شیوہ
 بازی اوست لایتمکت احد ان یؤتی من قبل ظہر ضرورت باشد
 کار علی با علی علیین است کہ علم تمام تحت قدم اوست چہ باشد اگر این
 معنی نبود لولا قالت الناس فی حق عیسیٰ بن مریم لقلت فیما
 شیئا صائبی وقصیری را ہیں غلط افتاد شہرے در وہمہ کو را ان خواہند
 کہ پیل را احساس کنند علقے دست بر پایش نہاد گفت بستونے ماند
 و آنکہ دست بگوش برو گفت بشکل ترے و آنکہ خرطوم را القبضہ شیا گفت
 عمومیت و آنکہ پشت را سود گفت تختے است عجب کارے نیت
 پیل نہ این است و نہ غیر این پیل نہیں است نہ این الانسان سرّی
 وصل لب اگر وصل بی محقق است بہشت کجا سر بر کرد - دوزخ
 از کہ ام سوراخ رو نمود سلام جبریل چہ معنی دار و جبریل کہ نام کے است
 مسکین کلیب چہ نالیدہ است اسمی کلیب جسٹنی عجذ و مود
 رسمی ہذا فافقہ این جبریل ومن المیار ذاین ہمہ دلیر بہا شیر
 شین عشق است کہ اورا اسد اللہ و اسد رسول اللہ نامند مسکین
 نفس جتنی دانسی از حضرت عین عشق استراقے خواست کہ در شہاب
 شین عشق از قلعہ و زردہ آن کوہ رفیع بروش انداخت اگر گردن و
 مہرہ اش بشکند ہم کاریست مگر این گردن مہرہ است کہ بدینہا شکند
 طرفہ و گریبا اینہد گریزد و اختلاف را نگذار و ہر بار رو دگستہ و شکستہ باز گرد

۱۵ نصیبی

ن

تا هر خانه و کوچه فاتیحه شهرها ب ثابت باد از بلندندار آرد
 فاستغفرهم الله شد خلقا له من خلقنا چه محاسبه است با کیت این

غزل

مجنون چس است کیت لیل	گل صیت کجاست زخم خار
خس و که بود که ام سر باد	شیرین بچه گشت خوش گوار
از چه سبب اسبابان گرفتار	یعقوب که بود دستگار
از هر چه زن عزیز مصر است	از کرده یک سلام خوار
خود چاکر بنده چرا شد	محمود که بود شهریار
زین حال کس خبر ندارد	جز بنجر کس شرابخوار
در صفای من نظاره باشد	بین عکس جمال رویار
بر لوح وجود نیست نقشه	جز نسخه صورت نگار

شیرین عشق را دایم نام کردند و حامل ارواح جمله اعیان یافتند
 از روح آدم پرسید کنت فی الدنیا من اجبت گفت خدایرا
 اگر این سخن صدق داشت ابتلا بادانه گندم چه معنی دارد از شرمندگی
 این ایدالآباد آدم سرفروا فکنده ماند لوح بهین جواب داد گفت
 اگر چنین بوده است غم پسر خوردن از که ام ره در آمد خلیل نیز هم ازین
 جنس قال و قیل شد موجب شرمندگی رغبت سار بود او را و نیز ایدالآباد
 هم همچنان بشمر ساری می یابست ماندا قحام موسی باستانه هارو
 و خوف تکذیب فرعون اثبات یافت عیسی را هم ازین جنس
 مکالمه بود احیاء و آتش بر چهره دوستی او و دواغی سپید و سیاه
 افتاد هر آینه تعلم ما فی نفسی و لا اعلم ما فی نفسک بهمه

عجز و انکسار گفت **عجل** که از همه دعوی دعاوی فرد و احد است
 خوش مهر غلطایند خدا را دوستی باشد دوست دارم همه عمر و دل
 یکبارے بنیم دیدی این فضل انبیا این سرور اصفیا این رهبر اولیا و
 رہنمای اقلیای کلامی بانهظارے تمامے نفعے خاصے و عامے دایم
 را بدان الزامے و قابل را احترامے۔ امین الدین عاشق ترساچه
 شد آن شطیحات حکایت ہم ازین بود۔ داود با اینہو واقف
 اسرار محرم حضرت میچ از قدسی و لا ہوتی و ازہ ملکی و جبروتی نیستے مذاق
 سلیمان می بایست زاد رسول اللہ بازن زید چہ کرد گفت
 ہوت نفسہ ایاہا این ہمہ رنگ آمیزی شین عشق است
 بایزیدی پرسیدے الی کم تسبیح می جواب گفت اذ اکثر مکث
 الماء تغیر سلطان العارفين گفت صبر بجزا لا تغیر فرمود
 دریا چونہ شوند بدریا پیوند دریا باشد می کم بود آنکہ صبر جہاں
 گے فریاد میکن شبنمی گوید لبیک یارب لبیک یارب مؤمنے
 بانگ نماز گوید حسین فرماید کذبت یا ملعون خوب روی شیوہ ناکے
 غشوہ باز سر فراز چشکے زندہ ہر طرف بہر لحظہ ہر کسے گمان برو گوید مراد عدو
 کردہ است سیکون کذا دیگرے گمان برو مرگفت خموش دم
 مزین دیگرے گوید من ازان تو توازان من و دیگرے در میان ننگبرد
 چہار می گوید مر اشارت کرد مر انظارہ مکن رقیبان در جہس اند
 فعلی مذابا ہر یکے کارے و بار بستیست
 تا ظن نبوی کہ ہست این شہدوتو یکے رست نصل و فرع ہنگرتو تو
 مسئلہ توفیق و استطاعت شنیدہ کثر ہک الخاتمۃ فی الاصلح ہین مثل

ن جہاں

ن خیالے

ن شہاں شہاں

ہفت فلک ہر یکے را گردنے دروہر کو یکے را سیرے علاحدہ سرے
 جداگانہ یک کرہ یک بند ہر گردنے از طرفے موضعے در نظر
 سبحان خالق کہ صفاتش کبریا در خاک عجز نمی فکند عقل انبیا
 گر صدر ہزار قرن ہم خلق کائنات فکر ت کنند در صفت عزت خدا
 آخر بحر معرفت آیند کے آگہ دانستہ شد کہ ہیج نہ است ایم ما
 اہا فاما لہ اہا مسکین پایزید علیہ الرحمہ ما قد ورا اللہ حق قد براہ
 شنید سر بردیوار زد گفت میدانستی رہ بمعرفت تو مسدود است در
 دل سکنے چہ موجب طلب انداختی چہ گویم و ما اللہ یظلام للعین
 آری پایزید بگمان خود خود را طالبے و اورا مطلوبے تصور کرد آری
 نقیضان کایف ترقان ولا یعتقان مصرع

بر دوست مبارکم و بردشمن ہم
 دندانہاے شیں عشق بدندانہاے کلید ماند کلیدے
 کہ اور اسے دندانہا باشد بہر فقلے کہ اور اسے پرہ بود این سہ دندانہ
 بران سہ پرشید فقیہانی شود سہ پرہ را ملکوت جبروت لاہوت
 عنایت کرد نبی کاسلام علی خمس برای این قفل کہ پنج پرہ داشت
 کلیدے با پنج دندانہ حی یالیت کلہ شہادت و صوم و صلوٰۃ و زکوٰۃ
 و حج کشاد عبارت از چہ شہ صوم اثر خود نمود و صلوٰۃ پرہ از جمال خود
 کشود عثمان در محکمہ مشغول با تمام و اسضاء امور خلافت و امارت
 بودہ است مؤذن فریاد بر آورد الصلوٰۃ الصلوٰۃ عثمان بن عفان
 رضی اللہ عنہ برآمد فرمود یحییٰ فی الصلوٰۃ مرد چون بکمال رسانند
 حالات صورت اتحاد و کنار گیر دو ہا ہمہ اشتی سازد میست

آنجا که منم و منم با کس نیست زیرا که همگیست کس با کس نیست
 خطر دنیا موجب و ضو آمد و خطر آخرت موجب غسل کفارت با نذره
 جرمت فانی با باقی برابر نشود و منشین باقی با فانی یو فائز شد شنیده
 نفس منقوفست مجوفست در و نش خالیست او را تهیست دان میست
 هیچ نه در کاسه و چندین گس هیچ نه در محل و چندین جرس
 چه شور انگیزی است که شبی دیوانه میکند میگوید انا قول و انا
 اسمع و هل فی الدارین غیری اگر این صورت محقق است
 انا قول و انا اسمع و هل فی الدارین غیری چه معنی داریم تو بانصاف اندیش کن
 شین عشق حدی کشیده است دانه کرده است ازان
 گذشته صورت ندارد دل را بهفت طور گویند به هفت را یک
 و یکجا بدان پیاز را چون دیدی اطوار دل را همچنین تصور کن آن ره
 و آنجا بدان تنگی و لطافت است جز یک چیز نگنجد نمیدانم شفقت
 در کدام زاویه قرار دارد که او جز و لا یتجسمی است زاویه و مقر را
 با او چه نسبت یا گوئیم شفقت را جدا گانه طبیعت باشد و آن جدا گانه است
 و سکن حب سویدا اقلب است نکوسته است این حکایت ابراهیم
 او هم که نام دوستی ما بازده که بار دیگر دوستی زن و فرزند مشغول شدی
 هم ازین قصه حکایت میکند و طرق عشق اگر سه فرسنگ شین عشق درازش
 نبوده طالب احتیاج بر شد نشسته فو نه پایزا و قطب الا قطاب
 سید الا تداد است در کرانه نیل شسته نظاره آب آبی میگردم ای دید
 ید و سر پر سیدش دویم سر چه گفت سر سر است درین سر چه سر است
 آن قدر حیوان که در رود نیل باشد بدان عدوس که هست من و هم این

چندین گس

مطابق ذرات کبریا

بچه اکتساب شد - ذوالنون را شش دریم انداش من خوردم این اثر کرد -
 نورالدین پانزاد خندی زدی چاره این را سر ما میدگفت صله میگفت
 محبت خدا - گفت عظیم در دے در سینه افرو دو سخت طلع از دل سخت
 آفتد رانده و غم رخ نموده باشد که بطریق قسمته با هم رسد گفت این
 قسمت آدمی رفت مگر تو غذایش کردی گفت غذا کردم من نباشم آدمی
 باشد مرا باید من باشم و از ان بر خورم دهن برادمانه آب ساخته درونه
 را اگر دایه عظیمه ماهی را با برخی بحری از آب درم آورد ماهی در ان آب
 جست جوی آشنای میگردنا گهاش گذر در امواج دل افتاد نور
 از انجا سطح شد چشمها با واد مبتلا گشت او را باز برو دین اداستکش
 حالش کرد گفت دو چیز شد چشم جهان بین را ببادادم بدرد دل
 مبتلا شدم در غرقایی این دو بلا غرقم نمادند بیر جز آنکه دست پا
 میزنم و جان نمیکند فرمود مبارک باد ^{نورالدین} بهیست

کفر کافر او دین دیک را در دزه در دوت دل عطار را
 گفت دعا کنیم چشم تو بینا شود دل تسلی گیر و گفت ایها الشیخ صد هزار
 این چنین چشم افدای پر تو آن شعاع باد چشم بسته ام خیالش بدل
 گرفته جهان را نظر میکنم چه دایم ترا از ان شعور هست یا نه اگر در ره
 عشق این جمله شمیم عشق نبود که شیطان را مساع و مغل در آمد
 و برون شد نشد خصم کمین گیر و بشیوه و مکر غالب آید اما در بر هر که
 تصحیف قبا کردند بر سر هر که مقلوب کلاه بنهادند شرف سلطنت درو
 عشق بدو سلم شد شیطان را ره نماد باد شاه است حراس و حفاظ
 انصار و احوان جوانب طوارف را گرفته اند دشمن را راه در آمد نماده

است دست ایداش کوتاہ کردہ اندھے عداوتیں برپا نہ دے ماضیاً الا لہ
مقام معلوم۔

شین راسہ دندانہ است یکے در میانہ میانہ است وسط است
یکے نسبت ہا ول دار دوم با خریدی وسط را چند مرتبہ است چند
میگوید بایزید باہر علوم مرتب و رفت شانے داشت اشارت
از حدابتد اورنگذشت شبلی دیوانہ بین بچہ حد فرزانہ است شہر
لوکان البوزید فی منماننا لا سلمہ علی یل صبیاننا
این ہمہ سرفرازی دندانہ شین عشق است زہے دندانہ شین عشق چہ
را خائیدہ است در کلہ او پیچ کہے بر نیامد ہمہ را قال تقمہ الحوت خستہ
و آنکہ گوید یکے مایہم سر بر آوردیم دیگرے سر ز نش کنندے کاشکے می بویجا
نیست و نابود تا از تو ہمہ برین سخن بر نیامدے کہ منہم برآمدہ شیندہ صنایع
شمس تبریز و صنایع آن خدا نگیز جلال را از خانمان و از جان
و جان و از دین و دنیا و از کفر و ایمان و از حجیم و جان یکبار بدر و چنان
کہ بالجم و دم یکے گشتہ اور از روے پردہ خود بخود در آمدہ ہر چہ خوش آمد کند
بہانہ بر جلال نہاد و کمال جمال خود را در ان مظهر در ان صورت پیدا
تر و آشکارا تر نمود قصہ آن بادشاہے کہ عاشق کینز کے شد این بندہ خدا
شمس تبریز چہ تدبیرے پر تر ویرے کہ از حکیمے و وزیرے نیامدہ است
و نیاید کہ در خضر ہر چہ کہ دلبصدق کرد و بصدق و اخلاص کرد و لیکن شمس مامور
تر ویر شد مامور شد و لے نقبش مژور آمد علیہ وجود در غایہ شہود ہا بود
نابود و آرا میدہ بود و آنجا کہ کان اللہ و لہ لیکن معہ شے لغتہ کن در گوش
وجود اور سید رقص کنان بر در میخانہ عشق دوید قطرہ ازان چشید دعوی

نہ از کینز
نہ در واقع مدد کینز

اَنَا وَكَأَنِّي بغير یاد بر آورد مجاز دوستی احتمال کند یک مجوز باشد
بمعنی جواز گذشتن دوم مجاز بمعنی جواز رواد شدن یعنی میان اسد مرد و لاول
علاقه تصور کردی دلاوری او را اسد نام کردی از شین عشق گذشت نیست
و اگر گذرند باز گشت هم بدان باشد -

شین عشق خال مجاز حقیقت نماینده هدایت و نهایت نشان دهنده
اول و آخر است از عشق شکایت نیست از آنچه شکایت او منافی شکر
افتد و انتفاء شکر العدم مزید گردد لکن شکر تکرار شد نگردد بگوشت دل
باید شنید حکما گویند هر فلک مقرر و معین باز گشت هر یک هم بدان منتهی
والیه یعود همین میفرماید حجت الاسلام گوید مرجع مرد غیر میباید ورنه
آمدن و رفتن عبث آید محمد بنی گوید باز گشت هم بدان خانه که مسافران
اینجا آمده بود و بمانجا شود و راه را چنانچه امر و نهی در زاویه حجره تکیه
کرد و از و راهی فضا و عرش در طیر و سیر است این مثال آن برهان است
برای اختلاف آن سخنان است معقول بحق وقوع موصول شد ترافعی باید
و ما نفقنا الا رکعتان فی السجراته چپین الدانها همرای راه شین عشق
است هر چند قدم استوار است مرد و هوشیار است با اینهمه کثرتی و کوتاهی
راه و در کار است که تخطات بالباطل با حجام نگر که خونی فاسد
سینه امی در سینه منجم گشته است و راه چیره دست هر آینه یک نشتر که
بر آن علت زد و سبب شفا یافت آری الشفاء فی شرطه الطحان مخاز
گذرانده مهر باشد شیره پیش کنند آری از اطلاق بقیه میباید آمد
راه پر خار ننگ خار و درگ بسیار هر آینه وقفه لایمی باشد دست زیر
سنگ دندان شین عشق آمده است دم زدن مجال نیست مظهر و پیشی

میگوید ما نال الا کا بر فی المفاوز والمخلوات نلناه فی الصدور
والمخافل هر چه گویند از تحصیل حاصل فرمایند شعور را و بدان نام کردند
اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ تَمُورُ تَمُورُ او در علوی و سفلی چه مثال باشد
کَشُکُوتِ فِیْهَا مَصْبَاحٌ چراغی در شیشه به شیشه را در طاق بدار
نجا چه آمد کما لها برنگ نور بر آمد صفادر صفافز و د کوزه روشن تر گشت
آنکه چه شد چه آید همانکه نور علی نور آید دل و روح نفس نور را شد مشکوٰۃ
دل طالع شد روح الله بدان مستفید و مستنیر بدان مثال آید نیکاد زیتها
یُضِیُّ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ شمع

ن زجاجه تها
و کما یستجی

رق الزجاج ورقه الخمر فتشابهات تشاکل الامر
فکانما خمر ولا قدح فکانما قدح ولا خمر

کامایان مثل نور کَشُکُوتِ فِیْهَا مَصْبَاحٌ شرابین همه تشبیهات
و تخمیلات تمویهات و تحقیقات از بوزنه بازی شیش عشق است
فرید عطار سکین هم ازین روزگار هزار زار پرانگاری ناله رباعی
از صفای من و لطافت جام در هم آمیخت رنگ جام و دلام
همه جام است نیت گوی همه می هست نیت گوی جام
کأهنا وزجاجها و مزاجها اشیاء خارجة عن الاشیاء آه
فعل باز گونه میبازد شیطان همین شیوه میکند بحق الحق از ره انصاف
و صدق تالطی بحق با بدان صورتی که درین پرده مستتر و محتجب
گشت بیچاره طالب سکین متوسط مبتلا و گرفتار منتهی بجهت تدبیر حیل این
برقع را از روی افکنند و بکدام شیوه و بهنجار این مقنعه را از رخ بر توان
کرد که مانی حکیم چهره زین بر رخ گرفت عیب بشری پوشید صورت

نور الہی ساخت نہ آنکہ این همان مثال است وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ
لَوْلَا أَنَّ هَذَا أَنَا اللَّهُ أَيْنَ لَوْلَا شَكُّ بَانْفِي امْتِزَاجِ كَرَفْتِ كَيْ رَا اِز
دیکرے جدا شدن متعشیر البتہ ہدایت بتعرف ذات با حاطت
و ادراک میسر نیامد لَا تَقْلِبْهُمْ تَجَارَةً وَلَا بَيْعٌ عَدَمِ الْهَامِ بِاَوْجُو
لمتی تا وقتے چنین گاہے چنان ہر یکے را از دیگرے مزاحمتے نہ القید
قید الاسلام۔

شیں عشق تحت بندے محکم شد در پای و روندہ مثالش پرندہ بود
بیایش لیمانے دراز بستہ و بخیال آزاد گئے در فضا ہوا طیرانے کرو خود را
مربوط و مربوط دید بانتہا لیمان رسید یک طیرانے دگر خواست میسر
نیامد فرو نظارہ کرد پامے خود را چنانچہ بستہ دید ہمچنان یافت بضرورت
سربہ بندگی نہاد سرافرازی از سرش فرو افتاد ہر چہ در سر بود افتاد و ہر چہ
بست بود بنداخت خود را بر ہنہ از ہمہ چیز یافت ہیچ چیز باو بے
نہ و بدیش نہ یقیق نکرد اَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ اِلَى اللّٰهِ عِبُودِيَّتِ فَقَرِّ ذِيَّتِ
احتیاج صلی است نرفته است و زود و نخواستہ رفتن۔ لَوْ تَسَّالَ
اَنْتَ هَلْ يَقْدِرُ التَّوْبُ اِنْ يَخْرُجَ الْعَبْدُ مِنْ عِبُودِيَّتِهِ فَلْيَقُلْ
اِنْ اِلْحَالِ اِلَى اللّٰهِ لَا اِحْجَالُ فَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِ
فَهُوَ عَلَى تَوْزِينِ رَبِّهِ بِبَيِّنَاتٍ مِّنْ مَّوَدُّ نُورٍ يَقْدَرُ فِي الْقَلْبِ
نشان چہ التجافی عن داد الغرور والاناہی الی دار الخلود
والاستعداد للہوت قبل نزولہ شیخ ما استاد طائفہ نور را بیانے
فرمود کار بجای رسید از ظہور ذات و صفات صمدیت اشارتے
فرمود اینہم گرفتاری خم گاہ شیں عشق صمدیت انشاء اللہ رو بہ کمال

خود کشد چه کنم و ما کان لبشر ان یکلّمه الله الاّ وحیاً او من
 وراء حجاب او یُرسل رسلًا در گوش جان تو او از بے هر عقیف
 تر و لطیف تر اندید داشت و این هم اضافت بشر و بشریت دارد اگر چنین
 اتفاق افتد بشر و بشریت قدم بهادیه هلاکت نهند بر آینه خدا با خدا
 سخن گوید و آنرا که تو گوی مخاطبے تصور کنی بوی هم و گمان خویش اور بشرانی
 و ما کان لبشر ان یکلّمه الله الاّ وحیاً او من وراء حجاب
 در شان او درست بنشیند سجاده ذوالاوتاد در جامع کوفه بگوشد
 مسجد نماز میکرد شقی از مسجد طری افتاد نبود در کوفه کس که اذان خبر نیافت
 اما ذوالاوتاد در قدم خویش اذان افتاد درست ترائیاد -

وسط دندانہ ریشیل عشق گران پیئے است هر که بران تکیه یستاز
 زلّ و خسل اورا خطائے و خلط نیفتد الله کوز السموات و الارض
 دو نور را یکے ساخت گفت هر دورا بیک مثال تصور کن گمشکوّه
 فیها و صبا ح نفس ارض باشد که بد و نیست تمام تر بر دو سموات
 لطف و لطافت علو ایشان عم ازین حکایت میکنند و نور هر دو را بیک
 مثال یعنی ترادر خاطر چه می آید عورتے که ذوالنون مصرقی را در تیم
 بنی اسرائیل دو چهار کرد گفت یکے گوی با من چه باشد این و تو از
 کجا بکجا عورتے گوید از مردی که تتخانی جنوهم عن المصابیح الی
 من رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکر الله کیست
 این عورت تمثیل قدوسی تشکل سبوحی است کسے را گمان میرفت
 جبرئیل بر صورت و حیلگی است یا جبرئیل از صورت خود گشته
 بصورت و حیلگی شده جبرئیل چنانچه بود همچنان بصورت خود است

و حیه کلی بصورت خود هم چنان اما این غالیته ها شین عشق است
والله علیه حکیم القابض الباسط نماید اطلاع ندیده معنی را
رمز می گوید صورت بنماید بسط کند حقیقت ندیده قبض کند بسط کند
قبض او در بسط او باشد بسط او در قبض او بود یَبْسُطُ الرِّزْقَ
یَلْتَنَ یَشَاءُ وَ یَقْدِرُ اعتبارات مختلف گه معنی ابتداء جمال خود می نماید
گهی سرانها رمز می کشد شین عشق هر عبارت که میخواند خود را از پرده
غیب امید کشاف کند لا قابست نمی بینی از صفحه وجود عشق
چون سر بر آورده و چگونگی خود نمائی میکند مصراع
عبادتنا شتی و حسنک واحد

و هر رنده نشان می دهد و هر گوینده بیان می دهد و هر بیننده
صورت دیگری بیند فیاتیم الله بصورتی که الی یجر فونها
جز این معنی دیگر احتمال دارد و از ده چشمه از یک سنگ روان
شود هر بسط آب خود را شناسد قَدْ عَلِمَ کُلُّ أَنْاسٍ مَّشَرَّ بِهَمَّ
چه شناخت این فرعون اَنَارَ بَکُمُ الْأَعْلَى گوید دیوانه مردمان
یکدیگر چشمه زنند که نگرید که اَنَارَ بَکُمُ الْأَعْلَى چه غمزه میزند و چه اشار
می نماید این قدر بیاید دانست هیچ یک من و تو در دیگر خالی
از سر بیرون از مصلحتی و غرضی نباشد بیچاره فرعون ای مولانا
فقیه گوش این طرف داران الله خالق افعال العباد کما هو خالق
الاعیانهم هذا مذ هب ابی حنیفة واعوانهم فقول
فرعون اَنَارَ بَکُمُ الْأَعْلَى ما خلقه الا الرب تعالی الیس هو
ادعی الربوبیة بنفسه الی نفسه خلق موسی وارسل

اليه بتلك الايات الكبرى ففعل بينهما ما فعل مما اراد وشاء
 ايشانت ما في بياتنا هذا اي فقيه بتنيه شور بر مذهب تو سخن صريح گفتم
 صاحب القيصدين لا يجد حلاوة الايمان آنكه او در ميان دو
 دندان شين عشق فرو افتاده است او را صلوات ايمان چه سمت آنرا كه
 اوئی و منی برابر شد او را ايمان چه كار و من الله الى الله و انتهي
 عقل العقلاء الى الحيرة و الاحيرة اي حيرة فيها هو الحيرة سخن شير
 نمكنيم شفقت خلق خدا و امن گير وقت ما ميشود طفلک كبر و زه را حلا و اوريا
 دادن زهر قاتل باشد و هم نتوان از خود يكسے نشان دادن صفت مذموم
 است در كل امور الا في حق المحبوب بذل آنجا مذموم باشد و اين كه
 در و نشان نشانه گفتن خصوصيت خود را البته در پرده ضنت در نقاب
 غير محجب مستتر داشته اند البته البته اين همه دو بينهما اين خود نمايها از
 آثار و مناقب شين عشق باشد در دره افتاده است از طرفي كم گشته
 است صورت كار بخلوصيت و شره نمی شود و حيران و حرممان بودن ضرورت
 وقت شنيده اخر ما يخرج من روس الصدقين حب الساه
 اينچه بزرگی در سر افتاد آنكه چه شد قطب الاقطاب گشتی هنوز از دایره ننگ
 نام قدم برون نهادهی در بادیه كمين كمر گشتی افسوس ای ابراهيم خواص
 ضيعت عمرک في عمران الباطن قاين الفناء في الله حسين منصور
 رضی الله عنه انزهك عما يوحدك الموحدون اكنون بايزيد را بايد
 از سر سجاني ما اعظم شاني توبه و استغفار ايمان و از سر كار
 اين شين عشق است بيار كسان لغزیده اند زمين او محشان است
 کمی و كم هي در ميان است خار بيار پيدا و پنهان است تو بهش باش

در اصلاح

در صفت
در صفت

انہی خطر ایمان است۔ المخلصین علی خطر عظیم میان این جهان
 است بیتے را وزن کنی حرفے و حرکتے و سکنتے بطرحے یا زیادتے موزوں و
 ناموزوں خوانی میزان چوبے نہادہ اند تا از ان چہ زک و زبرد چہ کو نفس
 فرماید و اید نام دو پلہ در ہر دو گوشہ آن چوب این پلہ را نیز بر وزن فروکار
 چوب شمار کند لک شکاف ریمان در ہر دو پلہ بہر گوشہ چوب آویختہ بین
 این میزان اعمال چنانچہ در میزان عروض نقصان و زیادت بیان شد
 فلک لک درین میزان بہر چہ ترا اللہ فی اللہ است زان قہانت ترا از ان
 خبر انشاء اللہ شود اگر بر کوہ شین عشق برآمدہ باشی و تمام کار را و ازیر یا
 کردہ با و از بہر چہ بلند تر و فصیحتر خوانی شعر

و کمر جبال قد علّٰ شرفا قہما ذوالجہل جہل بزوال الجبال جبال
 ہمین آفتاب است ہر روز بصورتے دیگر می نماید ہر روز بر رنگ دیگر بر می آید
 الفقر سواد الوجه فی الدارین کرار روشن شدہ است والشفع و
 الوترہ کارا و را بر بستہ است تا آنجا کہ میسر ملک بود بسیر قہم خود بہت
 آورد پیشتر رہ نیست ہر آئینہ و تر ماند باز گشتن را ہمت نگذارد پیشتر رہ
 نہ ہر آئینہ تر و دین قادرین ماند مصراع

از طرفے تو میکشی از طرفے سلا سلم
 گہ رہ بعین عشق میبرد و زمانے بقاف اگر چہ خیر و اہامور
 اوسطہا اما کار بیک رویہ نیست طرفین بخلاف و ریت فاخلع ثعلبک
 انک بالواد المتقدّس ملوی من مید اقم ہمہ اعضا بجیزے پوشیدہ دریا ہم چہ
 پوشیدہ ہم را بر گیر کنند کہ ادب است و این را بدر کنند کہ بے ادبیت ثعلبین
 را عنایت از ہلک علی غنک و زوجک دارند غلی ہذا دنیاک و اخرتک

ہم درست آید و کند لک اوئی و منی ہم ہین معنی دار و ددع لفسک لقال
 نہ آنکہ شرطے مجھے ہست بیست
 مرا کوئی بیابن و بگزار خود خود را اطاعت انہم گردن و شرطے محاکم
 نہ رہنی غبتاً نزد حجابے اہم اعتبار و کارے شد گذاری و گیری
 آئی و روی پوشی و کشائی این ہمہ از عالم خود نمائی است ذوق و شوق
 رد و قبول حجابے حصول ہم ازین فصول شمار ابراہیم خواص یکے از ستر شد
 یوسف حسین شبے خدا در خواب باوے گفت کہ یوسف حسین
 را بکدر بخ زیادت میر تو مرد و حضرت ابراہیم دلیری نتوانست کرد شب
 دویم ہمان دید باز گشتائی نتوانست کرد سیوم بار اینچنین گفتند کیو و رہ
 ترا باوے در یک سلک کشیم از گفتار چارہ ندید بدین عزیم در مسجد یوسف آمد
 فلما دخل یوسف فرمود چیرے یاد داری بخوان خواص بیتے عجبی
 خواند وقت بر یوسف غلبہ کرد تا کار بجائے کشید گریہ از آب گذشت
 بخون رسید پس آنکہ بخود آمد گفت ابراہیم کے باز شستہ ام از محال
 مختلف آیات کتاب اللہ قرآن خواندند بیچ ازین آثار بر صفت
 اظہار پیدا نیاید تو بیتے عجبی خواندی دیدی کہ بر ما چہ کرد اکنون من و خلق
 گوید کہ یوسف ز ندیق و اباحتی و ملی راست و رسد خدا گوید مردود
 حضرت ماست ابراہیم را اعتقاد فاسد شد از علالت باو یہ گرفت
 حضرت یاری باوے گفت نہ تہا رسوا اعتقاد را بر یوسف تہا نہ دارد
 کہ زخم خوردہ عزت است کہ ادا عزت است این بیداری عجبتون
 از لیلی ہوس وصالے کند شہر خجے از نید ما اللہ اب و رب الاباب
 این الماء والطین من حدیث رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

باشد عزت او آن تقاضا کرد هر چه در فرج و هر در سے و هر دریچه محکم
 کرده اند هر آینه شیطان بر معتزلی و سوسه کند سوگند عزت را در میان
 نهد کلام ره تسوئل ضلال گرفته است خبر از راء الوراء میدهد معتزلی
 مسکین چکند که انکار نکند فبعض تکب با مصاحبت باشد هم بعین قهر تو
 موید و متمدن کس راره ندیم و دیگریرا مانع باشم همین عزت او بود که
 ابلیس مانع سجود آمد در ظاهر گرفت اسجد کلام نه سانه فرمود
 لا تسجد لغیری محی بینی بر آب روان معافی نویسد از جبهه که بر تابه
 است قرار و آرام بجوید آب از غوقاب آرد کف پارا از تر شدن
 نگاه دارد در آب آری کیف تحیی الموتی او کیفیت احیاء طبله شهود
 وقوع نماید او کمر تو من گفتن چه حاجت بود بلی و لغمر چه معنی
 داشت کوئی بزدا و سلاماً علی هذا حرارت ناز طبیعت نباشد
 فبعض تکب بای قسم باشد این با قسم محبت نشان دهد معشوق بر عاشق
 غضبه و تغزری نماید بموجب یک و سبب کس او گوید بجان سر تو بعز
 و جلال تو و بجمال تو و بهاء تو و بعزت و عظمت تو اگر از من نقایه بر رخ
 کشتی هرگز نخواهم که جز من ترا دیگرے بنیدم ادر دلبنده است یعنی
 انده من حسن اسلام للمرء ترکه مالا یعنیه اسلام این که جز ترا
 نخواهم و دیگریرا بوجه من الوجوه رواندارم که بوسه و خیالے روے
 ترا بنید -

دندان بشین عشق دیدی چه رخساره ابلیس از ید تا کارش بجرمان
 کشید آه همون می سوزد همین می سازد اکنون بدان آتش آتش نیست
 آب آب نه ایشان همه برباد هوا هبوا منشور انداے زره خیالے پیش

نیست آفتاب را همبران قیاس نه بجان سرخود یک کارے کن بار چشم
 بند آن خویلاتے کہ در نظر تو آید ای یار عزیز من اور انامے بنہ مخلوق گوئی یا
 غیر مخلوق معدومست یا موجود مذمومست یا محمود دیوانہ وجودی را شہود
 باید و آن در واقع وجودیست کہ لا قابل شہود است آنکہ تو چہ میگوئی از
 وجودات را کہ آفرید بہان خلل او موجود او شد یا **تعالیٰ** ای نادان
 نکو اندیش کن کہ من چہ میگویم ہا تو من بسیار پردہ از روی حقیقت کار بر
 گرفته ام اما ترا دیدہ روشن تر و راست بین باشد شمس تبریز عاشق
 تر ساجد شود و خود را امین الدین نام نہد تا چند بلا و فتنہ شود و عوغاد در میان
 ہند شمس تبریز کہ بود شیخ الغیب کہرا گویند خضر کرانا مندر غیب کجا است
 ابدال چہ کار دارند و تا در کہام ریسمان برستہ اند قطب الاقطاب در کہام
 کوک بررو افتادہ است آنکہ خدا چہ محمد کہ و من و تو کجا احوال و الاقہ
الّا باللہ بس اقطع لسانک و اقصر بیانتک و لقد همت بہ
 و همّ بہا لو لا ان رأی بڑھان ربّہ۔ لولا این چوب و شمشاد
 را میدانی کہ لا چہ میگفت اگر نکستی زبے و اگر کینتی تہی یکے گوید و لا منصف
 و همّ بہا است دیگرے گوید بر مجموع تعلق میکنند معنی فرماید ہمت بہ
 و همّ بہا او خواست ہوس خویش را با تمام رساند یوسف ہمبران
 اتفاق رفت تمام اہتمام ہر دو میسر استے اگر یوسف برہان ربّ تعالیٰ
 ندیدے مردمان چنین گویند افضل بر شرط افصح آرد کار برین قدم
 شست و ہر یکے دست بکشا و گرہ شرعی کشادہ کردہ شد کہ عقد شست
 منعقد شود برہان اللہ دستگیر حالت لغزش قدم ہر چہ استوار تر و مستقیم
 تر گردد و القلوب بین اصبعین من اصابع الرحمن یقالہا کیف شیا

در دل زلیخا این ہم را کہ متهم کردیوسف را از قدم سلامت در زلزل و خلل
 کہ انداخت ہر دورا ہم شیطانے کہ بلیقی کرشین عشق بودشین عشق بصورتے
 ہر چہ زیارت طبع یوسف را در دل زلیخا آراست و زلیخا را با ہمہ زیب فریب
 با ہمہ فراز و نشیب بر یوسف کہ انداخت صفار و کبار الی یومہ دینغم
 فی الصود در مسجد و بازار ہر یک باواز ہر چہ بلند تر و لطیف تر ندا دہند
 وَلَقَدْ هَمَمْتُ بِهِ وَهَمَّ بِهَا أَفْضَحْتُ دگر صاحب را اطلاع میدہند
 کوو کے را قاضی الاحکام کردہ اند بحق الحق و حق الصدق این شین عشق
 صورت پر داخت یکے را یوسف نامید دوم را زلیخا سیوم را عزیز
 مصر گشت دگر چہ باخت بہمہ با ہمہ در ہمہ خود خود را با عراز و اکرام کرد
 و خود خود را فضیحت ساختہ ای شین عشق نیست دیگرے کہ
 دندا نہائے تو بشکند قدم ترا پیے برد دست ترا مقطوع الیدین سازد
 اے شین عشق بجزمت تو و بعزت تو اگر قدرتے و مکتے بدست
 من بودے ہم ہمین کردے اما چہ کنمن در میان نہ ام و کسے دگر ہم
 نہ خود با خود بازی و یاد دیگرے نہ پردازی موسیٰ را با انواع بلیات
 مبتلا ساخت ہوا دینم و مظلم باد سر و سخت باد یہ وحش گو سفندان
 از دست رمیدہ تحفہ دگر صفورا دختر شعیب حرم موسیٰ را در شکم وضع جل
 استقبال کرد شب تاریک گو سپندان رمید باد سخت سر و صفورا را قریب
 وضع حمل موسیٰ تیر گو سپندان از دست رفتہ رہ گم کردہ زن بدر ذرہ گرفتہ
 شدہ درین بلا افتاد چکند کجا رود چہ جیلہا ساز و فجاۃ بفتتہ آتشہ مشاہد
 کرد بضرورت تا آنجائی بایست رفت انواع اعراض را بکفایت میباید
 ۲ فف رسانید خسے و خاشاکے جمع میکند پر کالہ آتش در میان می نہند بہر تقدیر

میخواد آتش را فروزه شود گرمی احساس نمیشود آتش در نیکی و موسی
 در حیرت ماند که چه کند این آتش سوزنده نیست این سازنده است همدین
 تعلق و تردد تامل و تفکر ای انا الله لا اله الا انا بجان جان و جان
 جانان اشارت به بشارت می شود عصا مار شده مار یا زمین پا چوب
 در آمد موسی تو خود را خود بدانی آتش آتش نه بینی مار را چوب کشتی چوب
 را عین مار بینی نه آنکه این همه بیکبار خلافت کار و ضد روزگار تواند چند
 مثال و چند نظیر و چند مقال و چند بیان خطیر بر هر صغیر و کبیر در میان
 نهیم هست کس که این را فهم بر و جاء موسی بلا موسی و لم یبق
 شیء من موسی لموسی اگر موسی بلا موسی است چاه موسی چه منی
 دارد فهم میکنی که این مغالط است این سه دندانه ششین عشق یک
 موسی شد و دویم محی شد سویم موسی بلا موسی اے ششین عشق اگر سه
 چیز سستی قابله و لایقه و فاعله ترا وجود نبود لو هلكت هذه
 العصاة لم تعبد فی الارض این بازیگری که تو در بازاء حقیقت
 کشاده می بازی اگر در پیچ بازی و اگر که مطلوب است و ما خلقت
 الحجر و الانسان الا ليعبدون ازان حکایت میکنند در محفل کائنات
 وجود این وجودات محوصات و ذات باشد ششینده قصه سامری چه
 سحر افسانه است صورتی منحرف را سنگی را که سنگ ندارد در نظر کردن
 مرد بکتر از خاکستر غبار باشد در شکش اندازد آن جامد جامد شود
 و آن صامت ناطق گردد آن گوید که در تحمل مساوات و ارضین و ما
 فیها نباشد ششینی که آن ساحر چه عذر خواهی کرد فقه ضمت قهضه
 من اثر الرسول فنبذتها آنکه او جبریل نبود آنکه این نشان آن

سبب نبود این خاک آن خاک نیست -

بر نقش خود است فتنه نقاش ^{بیت} کس نیست درین میان تو خوش باش
 خذْ تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَحَدُكُمْ بِمَا كَسَبَ دُونَكَ إِلَى بَارِكِكُمْ فَأَتَيْنَا الْفِتْنَةَ
 اکنون اینجا آید خود اینجا باز و آخر بدینها پرداز و دم محقق را از بول و شوخی
 ملازم حال ادست این همه قیل و قال از در ماندگی وقت است اشکال
 اسرار خالق ذوالجلال از حد و هم و خیال بذیل ذبول و انتقار اتصال
 کرده است عجب این است موسی یا هارون در حفسد اضافت فعل بد و
 کنند مگر این چنین بود در حال جمع الجمع مقام استوار دار و چنانچه
 شین عشق و قتی آتش شود گه عصا گرد زمان موسی باشد ساعت
 فرعون و فرعون کنای یار عزیز وقت مباحثه سحره دیده قصه موسی
 علیه السلام و فرعون و سحره شلوچه نزد و شطرنج بازی بود موسی از همه
 پیاده رخ بهیچ شهود و وجودی نکرده عصا که تکیه روزگار بود آن
 نیز ز دست انداخته اسب سوار بر بساط و صراحت با همه مهر بازی
 ایستاده نگر که آن سلطان ملک الرقاب را چون شبه مات کرد کدام ^{ناله}
 پیل بدین زور و بدین قوت ایستد نه آنکه آن موسی است یا الله
 تا داوست یا الله گفتار داوست یا الله دیدار داوست یا الله
 رفتار داوست یا الله موسی در میان نیست بهیات فیهات ه
 صیاد همو صید همو و این همو ساقی می حریف پیمان همو
 شیخ امام احمد غزالی در سواخ که دست موزه هر رونده و رسیه است
 و ایم الله خوش عشق بازی که در آن مختصر او باخته است میگوید تیغ او

صمصام او نیام او صیدا و دام او کلام او مہربین کہ گفتیم باشد در سے
 کردہ است۔ مجنون را پر سیدند اگر تو در بستر لیلے باشی و لیلے بمراد تو نبو
 چکنی تا کار بجائے رسید بوجہ و خیالے بسندہ شد معلوم شد ہمہ خیال
 در خیال است تغییر و تفسیر بلا تغییر است تقدیر گذشتہ تدبیر دامن
 نمیکیر دہر و الف دال خواندہ انداجتماع بینہا چونہ میسرا یعلم ازل
 تعلیمش داد لَقَدْ فَتَنَّا قَوْمًا مِّنْ بَعْدِ لَكَ وَأَصْلَهُمْ السَّامِرِيُّ
 اگر فتنہ از تو بود اسناد اضلال بسامری چه تناسب کرد در باغے میروم
 بیاید و بچیتے من عشق ترا دیدم ہر سہ حضور ابریدہ بر سہ شرط کار راہ کند
 حرکتے استادہ این ہر مہربین ویدہ یا من دو چہار خور و خندنی زد کہ
 مردگان زندہ شوند چشمکے نمود کہ اہل دل بفتنہ افتند گفت ز اہل
 عابدے حضورے نامھے نصوے این دم بدامن افتاد بجان سر تو
 کہ پر و بال ز پیش ابریم بال عقلش را کنیدی دم پر و بال گستہ فوافکدیم
 یکے فاسقے بد بختے مدمنے لوطے کردہ ہیں دم بیرون آورد دم او کسے
 بود کہ خاک پایش را خلق بہ تبرک خواستند در دیدہ بجایے سر کشند
 کارش بجائے رسید بہر کوچہ و بازارے کہ گذر دم در مان ارازل و
 اسافل شگسارش کنند خود را امثال و نمیکرد و متعصب دین دانند اینک
 شین عشق اگر بر آید ہمان کند کہ باموسی و فرعون کرد ہمان باز کہ با سامری
 و گا و باخت و اگر فروزند چہ فتنہ بدین کشد۔

و اما در این
 شعر و کلام
 و کلام و کلام
 و کلام و کلام
 و کلام و کلام

و کلام و کلام
 و کلام و کلام
 و کلام و کلام
 و کلام و کلام
 و کلام و کلام

شین عشق ردا و کبریا را بردوش گرفته است از اعظمت
 را بر خود پیچیدہ است قمیص حرمت را اگر د خود کردہ است جنین دامن
 بر سران نقابے و چادرے بر مزید است ہر چہ بخواند میکند اگر مراد

تران بنمود که شمس متحسنته است خدا توفیق داد خدا کرم کرد و شکر مر خدا
 را و اگر بصورتی دیگر بیداشت شیطان چنین کرد ابلیس را و ان النفس
 لامارة بالسوء شد رسول الله ماریه را حرام کرد کفارت سوگند
 واجب نشد زیرا چه ابتدا فضیلت توجه بنمود و منه کیا تواند ایشه بار اقوی
 الجبال پشت گیر دس باره چند بران بر شیند بدان ماند حتی
 یلج الجمل فی ستم الخیاط هم برین شاعر گفته است بیت
 صباه ولو کان ما بی من جوی حبابه علی جمل لم یبق فی النار کافر
 آری زیرا چه محالیت بتقدیر محال گلخن تاب بمثل اجمال بادشاه اتفاق
 حمام آن سوخته گلخن تاب هم بر سره گذر بادشاه بود و هر بار که او با جمال
 و جلال خوش گذشت گلخن تاب یک نظر بآئینه مضره بمنظور رسید
 بر خور داری گرفته بادشاه را از ان ابتلا خبر داد و بدین تش فرمود
 سیاست باید شورت با وزیر پیوست وزیر زیرک بود و گفت کار او
 باختیار او نیست و ترا در ان مضره نه اگر بادشاه را گذارے باشد
 در عظمت پادشاه و جلال او زیان ندارد و از فور آفتاب اگر کسی فیض روشنی
 گیرد آفتاب را چه زیان دهد بادشاه از بغیرت بعد از رخ آورد
 روزی چنین اتفاق افتاد بادشاه را در ان کو گذرے شد گلخن
 تاب بجای بدر روضه بجای گرفتار ماند بادشاه بر هم قدیم کرشمه ناز را
 با حسن پیوند و او این شیوه را نظاره عاشق می بایست تیر مدت
 نبافت خالی رفت قسری در بزم شاه ظاهر تر شد بود وزیر
 بشرط خدمت رفته از فرستاده بر زمین سوخته گفت بادشاه را گذارے
 باید و از سودا و ترانیه نماند در ریاضی دان در کرام اشکال در کرام

آداب در کدام احتساب گرفتار مبتلا باد هواے پیوده کارے آنکه
 اگر تیشلیت مبارک آمد چه شد و اگر تر بیج شود آنکه خلیک تو کیستی
 و بجای در چه مولا نا حکیم زیارت خانه کعبه آمد فتوحش این بود زمین را
 مساحت پیود چشتر است که شتر اینک جزا اینک ثواب و در ره کعبه بودی
 مها لک بسیار گفته ازین چه بد تر باشد و سخت تر و زیان کار تر باشد
 سیرے و سلوکے کند هم به آفات و هواے نفس مبتلا گردند اے
 مرد نادان سگ را بر اے این فریکن تا ترا خور داسپ را میور
 که ترا بر زمین زند فرمان برین جمله است آب از میان غرقاب آرد
 و کف پارا تر شدن ندید مدتی شسته باش و در منزه از بهمه
 پیشتر رس -

اگر شین عشق نبودے ظلم و فسادے کفر و عناد و مثل خارے
 و خسے زستے اگر شین عشق نبودے مهرے و شفقتے و رحمتے
 یاری و دل داری نبودے بهشت و دوزخ و اطوار صافات گفته آید
 اینها همه در ره شین عشق رسته اند خلق ادم علی صودتے
 بهین نقش شین عشق است رأیت ربی فی صودت امر د شاپ
 قطیط بهین معنی را اثبات کرده است اگر این امر د شاپ
 لاحول و لا قوۃ الا بالله سخن میخواستم نبشت نازک بود خدا منع کرد
 چو در گفتار منع خالق اعیان و آثار آید -

اکنون زیان از بیان دنا آنهاست شین عشق در شیم بیت
 قصهای نوشت خانی قلم اینجا رسید به شکست
 اللهم وفقنا بیان سرقات عشق و حقیقتها و صافیتها

وهدایتها و نمایتهها خارجاً عن لغت الافکار با درنا
بوصف الاظہار۔

ق

قاف عنایت از وقوف ہم کنند و آن عبارت از قف باشد
قاف قربت بود قاف قیامت قاف قربت من الله قاف
قله قاف قشاق قارون قاف قاف قیومین بیاید است
ابتدائے و توسط و انتہائے کہ ما گفتم نسبت عشق است او منزہ
از اول آخر و ازدوام است و آن صورت کہ عجب است بحس متوہمہ رو
نماید آن تصویر است کہ شیخ حقیقت موجود اینہمہ ز طرف ما است
اخفی من دبیب المثل ہم ازین رہ نشان داده است قریۃ من اللہ

نقارہ

باشد شعر

القائل والسامع والباصر هو الغائب ما سواه والحاضر هو
العالم بالباطن والظاهر هو الاول والدائم والآخر هو
مجمع الوجودات باشد وصل ہو نقطہ بود کہ اورا موبہومہ گویند تجزیہ
و تقسیمہ احتمال نکند جہات را رہ گذر نبود لیکن مصراع

پا عشق گوید بہت رہے رفتہ ام من بار بار پڑ

آن عاشق کہ ما عنایت کردہ ایم این عشق آن است نمی بہارانی
و از قطرہ بدریائے نسبت برند قریۃ من الله بعبارت و صورت
حکایت از شرکت کند چون خود را و ما را با وے قربت دہی ہر آیینہ
مشکر کہ باشی عشق آتشے است ہمہ را بسوزد خود تنہا خود و خود ماند کار
بجائے کشد از حقیقتش این استعارت کند اکل العجفی بعضاً ہیبت

قلندر را نواز شہا خدای را گداز شہا خدا نذر قلندر در ان قلندر اذ خوین
 وَيَحْذِرُ كَمَا أَنَّ اللَّهَ نَفْسَهُ - دكعتان في السحى چه سو کند دیوانہ سو عانہ پر
 می کند بایکے زاہدے کہنہ دیرینہ در زہد و تقویٰ افسانہ می کند میگفت
 انی ہمہ تو بدین ندہم مشاہدات بسیار است اما فاحشا است تکررات
 از حد شمار بیرون وبے انحصار است اندک بردر دگر باشد لذت بسیار
 این اچہ تمام و برائے چہ این تعلیم است و برائے چیست این گفتار
 حتی تسجد و تغتسل بیان حقیقت می شود دواہ و اہ جملہ حیوانات
 آبی ہم از آب رستہ اند عوگ باہمہ کہ در آب و آبی است اما از
 تشنگی در فریاد و بیتابی است -

مراد در خاطر می آمد کہ ترا گمان خواہد رفت کہ میان شین عشق
 وقاف چہ تفاوت است آنقدر تفاوت باشد کہ ادراک
 باصرہ عاجز بود بلکہ بصیرت اگر در بیان شروع کنیم اکنون وقت را
 درین گفتار چند ضایع خواہیم کرد دروندہ و راء الورا بقدر سمع و حکمت
 بہر بہت طیرانے کرد پروبال گستہ افتادہ ماندہ اویہ ہویت قرار کہ
 کسے نیست فضاء الوہیت متقر جانے نیست دلش بجان بجوف شد
 صورتے در میان آمد باز گشت را رہنمونی کرد اے موسیٰ عشق از
 صفورا آموزی اراں خواستہ اند مگر مقادمتے میسر آید این خواست
 جز از غفلتے نادانی نبود ہمیت

حریقی میکنم باہفت دریا اگر چہ زور یکش بنہم ندارم
 چکویم بی این شبنم بجائے نہم ہم از دیاد و کم ندارم
 این نم اورا بوسے چہ مقاومت فن الامام ومن المؤمنہ اللہ و

اِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ مرجع همه است اما چه دامن گرفتار محض عجایب
 گوید و میخیزد مرا که الله نفسنه فرماید و اَنْتُمْ اِلَيْهِ تَرْجِعُونَ نه دست
 آورید نه پاسی گریز بقدم رجلا و یو آخر آخری تو تنها دومی را دیدن
 نتوانی و گراین چه شیوه است تو هم بوجد خود بشهود خود پا بود و آسود خود
 بوجد خود آسوده نباشی آسمان و زمین چه عرش و کرسی چه ساختی دنیا
 و آخرت کجا آمد بهشت و دوزخ چه شد جبرئیل و میکائیل کجا پیدا آمدند
 چنین می بینم از کوزه عشق شرر برزند همه را بسیکار سوزد جز نقطه موهوم
 جزو هم و خیال نتوان برو باقی ماند الا عجب الذنب ازان فیض گرفته
 است عشق یک حرف اول عین است نقطه ندارد و شین وسط است
 سه و نداند دارد قاف آخرد و نقطه عین حکایت آنچه کرد و انتهای و یکاگی
 از طرف صفات بجلگی از وحدت صرف و از توحد فالصم اتحاد خاصه
 خبر کرد هر چه بران افتاد عین غین شد پس آنخواه تثلیث کن خواه تثنیه کار
 از یک بدو سه آمد مخ و تر سا جو و در نصاری هم بدین سه میدان دو اسیر اند
 از عین عیان فرو افتادند چون میان احمد و احدیم فارق شد قاف
 قوسین خطی که در میان تصویر شد انتفا آن میسر نیامد هر آینه در انتها
 از دوی چاره نمانده گفته بودم خط اگر چه طرح افتاد اما اثرش باقی ماند عجب
 کرد عشق را سه حرفی کردی بینی نقطه که او درو هم و خیال در نیاید و بجهت
 و سمت شود و همیائے و صورتی سازد و چشمه و گرده کند حرکت و قوتی پیدا
 آورد هر آینه خود نمائی کرد حرکت را یا شباغ گفتمت وادی پیدا آمد اکنون چه
 شد جز وای وای دگر نیایش را زین صورت قلبی دگر باخت بران صفت
 باخت که نه بود بد بخت بران سیه روی تناسخ گویند این عرض کجا آمد کجا

لفظ عشق کجا بود و گوی صورت انسان گذاشت شیر شد پید آمد
 عین با ما برابر شد شین با او و نسبت برادری کردند قاف با شین
 یک شد با او آمیزش نمودند این تحقیق میدانم این بیان از فهم تو بیست
 دور است انتها کار است آخر سر رشته بر بسته است بیست
 تا ظن نبوی که هست این رشته دو تو یکتوست زصل مرغ بگر تو نگو
 دو تو چه باشد یعنی رشته دوم با او منضم نیست دو تو چه باشد یعنی رت
 است کثر و خم ندارد جمله عشق همان شین عشق بود که گفتیم اما اینجا رتی
 است که از کثری بدر برود و دشواری دارد و راس چیز به فهم نزدیک
 شود نتوان گفت که عیان است که دو عیان دو بیان است و در این
 برون است هناخر من و طمس و رمس و فناء و محو و تفتی و عدم
 فعلیک بالکون علی مقتضی ذلک الحال یتسر لکل احد بل
 یقرب بالاحتمال یوسف پیغام میریس هفته یکبار علی العموم
 تجلی کرد و عامه ازو حظه میگرفت تا یک هفته احتیاج بغذا نبود
 وجه آن ایام قحط بوده است یوسف و این جمال کاحول و کاحق الا بالله
 از کجا فیض او چو گویم او بدو ظهور و تجلی نمود هر آینه موجب خوشی و سیری
 بود در برج و گندم خاصیت شیع که نهاد فقوسا علیه اربها الا فحال
 چنین و انهم که این بیان ما را کلامی که با شین عشق در صحران ظهور آورده ایم
 ترا ساوی نمایم با تو میگویم نیست تساوی اما خدا ترا بهی بخشید
 هُنَاكَ الْوَلَايَةُ لِلَّهِ بِسْمِ

در پرده دل همین در پرده می گویند پرده چه پرده است این پرده چه پرده است
 لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ نه اینچنین است این سخن و قته

نگفت و نمی گوید آن روز خواهد گفتن بل هو متکلم از او ابد اودائماً
 فهو القائل بهذا الكلام فی وقت نحن نضد شرح بیان و کلام
 فقولہ لمن الملک الیوم لله الواحد القهار ثابت فی زماننا هذا
 فمن انت ومن انا و ما فی البین هو یقول لمن الملک الیوم لله الواحد
 القهار اسقط الاضافات و اراح النسب فاین شرکائی و این
 الملحدون و المتکبرون یکے در یکے چه باشد جز بهمان یکے کثرت
 از کجا خواست بتکرار واحد یکے بود یکے هست یکے را آوردی دویم را
 نهادی دوشد سیویم را نهادی سه شد علی هذا اما تبین و الوفاء بیت
 گر صد است و هزار حیلگیست در نیاید بحجریکے به حساب
 پس بهمان یکیت او را تو گوئی علی کل شیء قدیر آنکه قدرت چه باشد
 در این چنین محل مضیق ظهور اظهار بر صفت اختلاف پایزید میگوید آنچه
 توئی اگر بگویم ترا کسے نیست تا زیانه رو بر رویش زدند اگر آنچه ما یم تو گوئی
 ترا در هر کویچه و بازار سنگسار کنند خاتم از انگشت سلیمان سلب شد و ت
 به گدایه نهاد بر هر درے که پانزدی میکند و می گوید سلیمان خاک بر سرش
 می اندازند و دشنامش می دهند یعنی الکبر یا مردائی و العظمة
 از اسی این جمله را فهمی باید پرو

قاف عشق عبارت از قرب من الله هم باشد مرضی رضی الله
 اشارتے کشاده تر و بیانے لائق تر و مودانه قریب من کل شیء لا
 بمقارنہ و بعید من کل شیء لا بمزایلة آری میتوان گفت
 نوز چشم که بدو نزدیک است بدو متصل یا آنکه دور و آن نادانے که گوید
 قریب بالایشاء بالصفات ای بالعالم و القدیر لا بالذات

تو گو شمشاد ده گواصنای بدل کن فرماید این قریب اعتبار نیست
 و معنوی یا محسوس ضرورت است که یا اول گراید بگو چون اعتبار نیست
 و معنوی فلیقل بالذات او بالصفات حجاب نور و کشفه
 لا حرقه مسجبات وجهه ما انقضى اليه بصره من خلقه
 حاصل معنی حدیث را یک جمله تمام کن مباد و معاد را جمع آورده و
 صورت را اتحاد ده یک را یک بشمار آری هر آینه همه هویدا شود
 او بتنهائی خویش متحد و متوحد ماند و رانیز خوش نی آید که بتنهائی و
 بیگانگی آساید مگر تا بدو چنین بود و تا باشد چنین باشد دریا هم از آن
 باران باران هم از آن دریا عجب و دیگر گویم این را چنین نماید و هو
 هو کما هو و من ثناء جنازه و من جنازه اشرف فیہ بلال ثلاث
 تری موالی یکدیگر برادرانند در میان رخت میکند ضرب بر سینه عمر
 چه سود کرد آخر کار همان شد که مراد او بود اگر این حیات و موات
 نبود و این آمدن و رفتن نشد و عروس و جدت پرده غریب
 و اگر ترا در سر است بقدر حوصله خود و اندازه استعداد خود بحسب
 و هم تو نصیب مائی شود زبیه که توئی مرا میگوید در کنار تو شنیم با آنکه
 ره که مردم است سلمانان این چه شوخ دید کیست خوش تکیه میکند
 غایت مانی الباب چه شود ما را در بند یکجا کشند زبیه ذوق چرا ازین
 نیت گریزی ترا بر مقابله این شکرت باید همو به بنال و همو به
 گردید اوست به چشمهای بدید اوست به گوشتهای شنود اوست به
 زبانهها میگوید اوست به دستهای گیر اوست به پاهای میرود همین رفتن
 و آمدن حجاب آینه و روبرو شد رفتن و آمدن کجا که رشت بر که آمد

بجاریفت کدام جاسیدها پنجه گفته ام الحقیقه کالکثره فلما اذ سارک
 الخرق پس آنکه موسی حج و براهن و سبحات آیات وجود جهان و جهان فرعون
 را در قعر عدم می برد چه سود مندش آید امنت انه لا اله الا الذي
 امنت به بنو اسرائيل خلف و قدم فوق و تحت جنوب و شمال هر چه
 نایمن که سیر کنی پس آنکه ازین وجودات بدر شوی آنکه حیست چه بینی چنین باشد
 خردی که در صحرائی که بعد مشرق و مغرب بجنب زانوی آن صحرای قدر ربع
 گزے شمرند آنکه این سخن درست آید که مثال وجودات بحسب وجود قدیم
 بدان مانند رقع خرقه خرق بحر خضم نه همچنین گویم اوست چنانچه اوست
 همان اوست نه خرقه است نه خرقه سوار کال آبی را و جمع آن لشکر را
 بدان صورتیکه نماید بر آید فردود تصور فرما شمر
 قلاش بزی بکو قلاش او باش بباش یک او باش
 آری قلاش بمعنیست قلاش او باش بصورت او باش
 چند بار مکر میگویم که در میان ددی لادیت و آنکه گوی همه اوست
 و ایم الله جلگی نادرست است بنیدیش که چیکویم سی سال آنچه خدا
 فرمود مسعود بنده همان کرد سالها باشد هر چه مسعود بنده گوید او تعالی
 همان کند تو چه می گوی فعله فعله فعله چون شود تا ذات ذات
 نباشد ریاعی

دوست آمد و گفت کرامی طلبی پس هر چه نه آن منم چرا می طلبی
 در خود نگرا ز برون ز خود آمده پس من تو ام و تو من کرامی طلبی
 شخصی انکار معراج کرد غرقه اش کردند جهانیش نمودند خود را عورتی نیت
 دغدغه شهوت افزود و در شو خواست بچکان زاد سر بر آورد و یاران منتظر

که بیاید نماز بجاعت گذارند زن منتظر طعام پیش کرده نشسته که چرا بنگاه کردی
 بیاطعام بخوریم مرد عقده عقیده بست محکم تر کرد الله یقین محمد را بالا برد از
 عرش و کرسی و از بهفت آسمان گذرانند و هزار در هزار حجب استار گذارد آب
 ابرق هنوز در جنبش بستر عالیه هنوز گرم در قدرت او از قبیل محال نشودند
 این امانتی که مرا شد بچندین دوری و درازی سالها بران گذشت اگر
 دیگر را تعظیم و حرمت و احترام و شمت هم برین قیاس بود چه محال فرد
 حقیقی تعریف کند جز به عدنی باشد امن بنیاد نمی بخد از خود و دیگر
 شود باو حکایات معاطات خطابات موافقات اختلافات مناجات
 مناجات چه مقصود مطلوب الله یعلم قبیل افعال الله لا یتعلق بالاعمال
 ولا یتعلل بالعلل همین تعلیم دروهم انداخته سبقت رحمتی علی
 غضبی یعنی عاقبت برین باشد بعد ازین که وصل پیر شده نماید
 چیزی نقطه مانی بود وجود مانی تصور توان کرد همان سبقت باشد همان
 غیبت عارف شجاع بود چرا نه بچار و دوازده کجا آمده است که آمده است
 که آورده است

نظم

آسجا که منم خصوصتم با کس نیست زیرا چه همه یک است که با کس نیست
 شیخ من بسیار گفتی الله و لا سواه میفرمود مثنویات
 گفتیم که هم پیری تو یا پیر گفتار دوی ز راه برگیر
 چون نیک بدیدم این نکو بود من و او پیر هر سه او بود
 صابیه را همین غلط بود آنار که لا علی هم ازین باب بنیان است
 بیخ کثرت بدان ضعف و نیست باشد بیک تحریک از بخش بر آرد شجره
 وحدت را برین مثل تصور کن اصلها ثابت و فرعها فی السماء بیخ از

تحت الشری گزشت و سر با علی علمین سیده و صورت زبول و سقوط را
 بنیکبار محو کرده و اطراف و جوانب هر چهار طرف گرفته الا کل شیء ما خلق الله
 باطل یکے یکے باشد ما سوا که باشد باطل چه باشد باشد نباشد هر
 شایسته برای اثبات وحدت گویم هم در بیان جزئیات که محض نبی و دلائل عالم
 ما عالم جزئیات و بعضیت عالم کثرت بهر چه باشد بصورت تمثیل محسوس کردن
 نمود جز از عالم اجزاء و ابعاض نباشد نطفة علقة لحماء عظاماً
 هر یک یکدیگر در می رود و هر عبارت از یکے چو فنا پذیرد هم بدان باز گردد
 الواحد کایصد منه الا الواحد صادر و مصدر یکے نگانند یکے نگان می
 دارند زینجا میگوید حجام را که رگ یوسف بکش حجام یوسف را ندید
 زینجا دست خود داد و گفت این دست یوسف است هر قطره افتاد یوسف
 بنیشت بر آید تو وزن تا من بچند کم پس آن جامه پاره کنه را زد و یوسف را
 افتاد ظاهر نازنین ما را چند سخانی شکر را بردی کشته زهره در
 مجلس عیش و سرگشته ای زهره بیلین معارف را و حصول ساخته نتایج را فروغ
 هر بلا که افتاد درین راه هم ازین افتاد من ترا می گویم بهتر است از کسی که
 از خدا ترسد و در صحرائی که خود نمائی میکند و کسی که نظاره
 شود لا بدی مقام راه پس بر قمار حریف نه که یازد و خود شیشه را تصویری نگیند
 الرحمة شجرة من الرحمن مشتقة منه بعض عنه اشتقاق صوری
 و معنوی هستی را در تحیل صورت جوئی بستی کیف تحي الارض بعد موتها
 و کذا لک شجر تخون آنکه از درخت برگ ریخت اکنون چه همان باز برآمدی برگ
 نازک تر و لطیف تر بنجا میست و دیگر بر آید کسی آبا و چه کار و هو قارغ من
 الشار و الضار پس عجب المذهب شمال پنج در شش باشد که از او

بنا کردی

زگرس و سوسن روید ترا آن زگرس دیده شده است چشم تو وقتی نظاره اش کرده
 است همه بیخ است هر چه بر آید بهیبا بار زو و همان بخشش بر جا و استغاثا باشد
 یونانی از حاضراتی چو در ضلال و گمراهی مانی پیچ وجودی را به ماده قدیم و صورت
 حادث ندانی مواد را قدیم و ازلی خوانی بحق استادان خود زمانه این یا
 را بخوانی در فکر و اندیشه بانی بحتمل لطف و فضل و کرم خویش ترا حقیقت
 خویش شعور بخواهد و ندانند حضور بخشش تو و فعلی را اعتبار کردی آدم بود
 و رحم بحقوی الرحمن متعلق و آسوده نمود و اذیان را از فهم حقیقت رها ده تو
 میگوئی من تو نمی دانم لیست یوما و بعضی یوم ازین مقال بعد
 گذشت هفت صد سال این هفتصد سال در شمار بود آفتاب بر آمد
 فرو شد ماه تاب نموده بود بعضی یوم چون شد ندای دوست من
 ایشان بعضی یوم آنکه گفتند محسوس مقدارشان بود و در نه و راء این وجود
 سیر کن بین ترا مشاهده شود لیس هنا صباح و لامساء و الاظلمة
 و الاضیاء یک مهره پیش تو غلطانیدند و راست و تکیه میکرد و میگردد و عالم
 متغیر و تغیر صفت حدوث این که گویند دو بینی از قبل چشم احوال متاخر است
 غلطش این مهره صورت مختلف و متضاد بخوانی اثر مختلف پیدا شد تو چه
 میگوئی آنکه احوال دومی بیند آن دومی را وجودی هست حول چه
 باشد از چه شد یک به چشم را که نهاده یک در صورت نموده چنانچه خیال
 مغربی یا عربی ما زین نشان نبشت

بعضی

یا من یری الواحد اثنتین من حول فی عصب العین
 دع لنفسک لتزی واحدا فتر ابلا مشك ولا بین
 فعلی بذا چنانچه به چشم را بهیچ ساخته هر یک را دید و اگر در لیهیت

و فهم دیگری و در حسن عقل کس و ضعیف نهاد پرده پیش داشت آن
یکه را صد هزار بلکه بیشتر بے شمار دید آنگه ترا چه صورت استحالته
پیش افتاد مصلح

در چشم من آید بد و در نگرید
محمد شوتا از توی بوطبی و جوی بدر شود اینجا عاقل لے مرد قابل حکیم
ای امیر المومنین برائے ترا وضع ضرب مثله کنیم احوالے را شخصی فرمود که
در فلان طاق قزاق نهاده اند بسیار رفت احوال یکے را و دید گفت
خواجہ دو اند که آرام مرد نادان ندانست بمطایبته گفت یکے را بشکن
و ویم را بسیار آفر در است بین و درست دان خوشی هانرا بشکست
و مطلوب که بود دست انداخته میجوید و ویم کجا هر آینه چنین احوالے را یکے بود
شہود است او مکابر که چندین محسوسات محقول را در کدام حساب
آریم تو مرا جواب گوی چنانچه احوالے حجتے داشت میگفت در مزلد یک
مرغ میچرخد خلق را تحقیق حجت قوی و برهان محکم الزام میداد که شما میگویند
احوال یکے را دومی بیند اینک نمی بینم این دو مرغ میچرخند هیچ چہار نمی
نماید العزیزان ای عالمان اہل درس حدیث و تفسیر و فقه و اصول
و ایم اللہ کہ نحن اہل تحقیق بیست

چه بگویند می شوی مغرور
و علم آدمہ الاسماء کلہا مقصود او ابقاع فہوم و تکرار اوام
و جودات آدمہ فضل میدہد باشد اگر اسم بسمی تعلیم بودہ اسم را بسمی
برابر کنند تو حید با و مدت کیجا تجلی کند محمد حسینے او در بد و خلقت
تعلیم کثرت کند و تو در راحت کثرت قدم زنی و در دست در بیان و

حج و بر این نبی ترار دے آن هست و میرت خواهد شد آنچه او خواسته است
 تو عکس نقیض کنی کاحول و کافوة الا بالله **لطف**
 سبحان خالق که صفاتش ز کبریا در خاک عجز نمی گنجد عقل نبیا
 گر صد هزار قرن همه خلق کائنات فکر ت کنند در صفت عزت خدا
 آخر بعجز معرفت آیند کای اله دانسته شد که هیچ ندانسته ایم ما
 محمد بها چه دیدی و دوستی گفتی و شنیدی همبران باش مدد یحییٰ و یونس
 علی قدر کسانک ابطید یک علی قدر غنائک نکونند لیست
 این لطیف بندے در پامی نهد اما مغذ ورم داری بسته را خود کشاید کشاوه را
 خود بندد و درین بستن کشا دن کونین بر بسته است ملجم با عور را بر لب چه
 اسم اعظم می بایست داد پس آن انسلاخ بر لب چه بایست کرد آری تا به
 بسلاخ نرسد بحال هلال صورت بروز نماید و عالم ظهور نکشاید شب معشوق و عاشق یکی
 بستر غلطیدند و عاشق را از ان آگاهی نداشتند از ان حضور شعور یافت آنکه چه
 سود جز و او یلاد محبت با نیست

شب با تو غمخوده ام نمیدانستم هر روز بدوست بوده ام نمیدانستم
 بعد ما صادات المعارف ضرورت قدم ندیدم چه سود مند آید قدم عدم بیکدم
 فقد تم العلیک علیة بل حرف بل نقطة لقطه بجم صفت بر صورتیکه
 تجزیه و تقیید پذیرد حرف چون شود نهو گردد خود گردد و هر آینه صورت ظاهر شود
 می خواهد بلبای سے و التبا سے پیدا تر آرد آنکه چه شود یکے نابود یکے تا سود و جانے
 مضاد و انضمام بایسته کرد -

هو انیکه این آمد پس این قل هو الله احد الله الصمد لم یکن
 ولم یولد ولم یکن له کفو احد تامت بخوان بین قواف عشق

نسبت بقول هو الله هم دار و میگویند هو الله احد محل منصوب است آنرا بشد
 نه بدین معنی که قل درو عمل کرده است رفیعیت فاعل حقیقی هموست و او هم برا
 این نصب است رفیعیت فاعل از علو درجت اوست اگر او را فضل کلام سازی
 جبر برآورده باشی و کسر قوانین اعتبار شود اکنون بجزم دقت کن اگر یکم ترا
 به صورت کثرت پیدا شود بدانش که در بصیرت با صبر تو مریض و عریض
 نهاده است هر چیز را چنانچه اوست نمیدانی و نمی بینی رسول الله هم ازین
 بلا التجا بحضرت باری تعالی میگذشت اینرا نا الاشیاء کما هی
 بسیار معما و خودی ساز و اگر معشوقه بحضرت عاشق بصفت تو اصنع و تخاصع
 بذلول و ذبول تجلی کند نه آنکه او شیوه سازی کرده است آنچه اوست آنچنان نمود
 است اکنون بان تو دانی ابتداء و انتها مصلحت و حکمت هر چه خواهی نام نه و
 هر چه خواهی گو قاف عشق یقل هو الله نسبت درسته برده است
 قل بگو هو او که او الصمد که حمد لم یلد و لم یولد و لم یکن له کفو احد
 ترکیب کلام زشتی از هو به الله آمد و از الله به احد و از احد بصمد و از
 صمد به لم یلد و لم یولد و از لم یکن له کفو احد عجب قطره که بصورت
 دریا بار آمد و عجب دریای که عفتش لقطره باز آید سیت

از قطره لا هو تیم در هر طرف بحر است و چشمه ناسوتیم هر سوراخ نهر بدین
 قاف عشق انتهای کار است انتهای کار را عجب روزگار است
 دو مثال موافق گفتار است وجودی را فرض کن از بس لطافت و صفا
 و صافی خفا هیچ چشمت و سمته تصور نتوان کرد و در نه لطافت بصفت خود بشد
 دگر وجودی تصور کن هر چند و هم تو سیر کن از فوق و تحت و خلف و قدام و جنوب
 و شمال آن قدر که سیر کن آن وجود را پیشتر پیشتر بنید تحفه دگر قایل آن فی

اتحاد و توحید کے محبین میگویند این لطیف آن لطیف است کہ ہمہ را محیط است
او میگوید بلے بلے نعم نعم بکذا دیگرے میفرماید بالقصور آن عظم بدان لطافت
وصفاست کہ تجزیہ و تقسیمہ پذیر دوہم نتواند درست بدان شنید العریز
سخنان نازک است اینجا ہر زہ زبان دراز کردن و دست و پای زدن
مصلحت نباشد انقدر برسلک حتی تنزل بساحتہم۔

نہایت

و قرو و قار ع و قرار رسم سادات و احرار است إِنَّ اللَّهَ قَدِ يَعْتَشَرَ
لَكُمُ طَائِفَاتٍ مِّمَّا كَانُوا فِي الْأَيَّامِ الْأُولَى الْمَلَائِكَةُ الْمَلَائِكَةُ الْمَلَائِكَةُ
ملک نہ این است علم وافر قدرت ظاہر باید علی میان چند ہزار
تیغ زدہ و ہمارہ چشم بستہ بحضور دل یا خدا بود و آنجا کہ خدا زدے علی
مواقفت آن گرفتہ کثیر لک الخاتم فی الاصبح نمودار این سخن باشد
از کجا است کجا است بدست راست گرفتہ بصورت استغناء و استغناء
می نماید ثانی حال چہ رحمت و شفقت است بلب زبانش میجو شد فہم
کردی نقیضین در خیر ارتفاع اندہ تصور بر صورت خیالی پیش نہ بیند
میخواستہم سو گند خورم کہ این سر تا ما باشم در جہان بر کسے نگویم و ایہم اللہ تبارک
بر کسی نہ گفتہ ام اَدَّ کَا دُ أَخْفِیْہَا کَفَّارَ مَا رَجَمَہُ اِیْنِ سَخْنِ بَاشَد شہری بر سر
او یک سید اجل تحفہ بر او جفا کند گفت میانی یا ترا از سید اجل معزول کنم
چہ کسی اندازہ تو چون باشد کہ دادہ باد شاہ است گفت من بر خیرم بروم
تو سید اجل بر کئی ہم خود معزول شدی۔ لو هکلت هذه العصاة
لہ تعبد فی الارض ہمیں لطیفہ را بیانے خوشے کردہ است پیست
ایعارف جانبا ز اگر مرد رہی آسنا کہ منم خدا نلخی کو چیت
مغز این لغز در تقریر و ما خلقت الجن والانس الا لیعبدون

تحریر کرده است ابو القاسم گرگانی از سر هوا چند گام بالا شود پابر
منبر ند چاین قدم من برگردن همه شاخ تقبل و انقیاد احمد کبیر که اول
برگردن من است بهیات غلط در غلط بایزید بسطانی از غفلت
و نادانی گوید سبحانی ما اعظم شانی بهیمات همما لما توعدون
استغفر و الله تو بوالی الله جمیعاً اضافین بالتعجب ترجمه تسبیح
شود حسین منصور این فرمود انزلهاک عما یوحّدک الموحّدون
ترادین بیان چه گمان میرود -

گفته بودم که قاف عشق نسبت به قل هو الله دارد و چند
سخن گفته ام باز هم بدان باز میگرددم از حد بیشتره نباشد و راه
سراوقات احراق بنود حکایت معراج کنند به انجارید مکان نبود
در مکان لامکان محمد الیتاد محمد با محمد نماز محمد از محمد رفت محل خطاب
گذشت بعد ما غیبه فاحضه النشاء ثانیاً منشاء آخر محمد باز آمدن
که رفته بود آن گم شده کجاست همان باز آمد یا او را بردند دیگر بتشیل اندیشه
نمی افتد مردمان را نمی دانم پیش از اطلاع حقیقت آرام و قرار از که ام راه است
و از چه کار است اگر غفلت را جز و بعضی در تعریف و تجرید او ذکر
کنی عجب نباشد فضل و جنت قریب افتد نه آنکه آن رفتن و آن بودن و
آن باز آمدن و آن بصل خویش باز گشتن نمودار و در نمودار
تشکله در تشکله اطوار البصل را نظاره شو همه پوست در پوست بینی مغز
میچ باینست بکذا بیان الحقیقت او از همه مستتر بدان حکمت و مصلحت
که او را باشد کشف آن پرده آنکه لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا تا زیاده در بر
موسی میزند او را خایب خامه و مولم مراجعت میفرماید تو مرد این راه

خواجہ این کاریستی اگر یک دو پوستے از گریہ کشود آنکہ ترا چہ گمان رفت کہ
 حقیقت رخ نمود او در غلاف این پردہ نیست او از ہمہ جدا گانہ است
 ہمدین پر و پا چنان نہان است کالئوس فی السواد از ان عین العیات
 وقد اشار الکلباء ہمہ قسمت اخصل اللہ نصیب خاص و آنکہ ہنوز در طغرا حقو
 بنام و لقب شتہ نشدہ است لیکن ری چون ان کیون باقی کلام لا لئ
 خطاب دل و جان شان باشد حمد را بیان و نشان نیست کلمہ است
 مفہوش این است اورا شش و اطشش از علم بصر بیرون است و از اثرش
 معارف منزہ جو عقل و ادقوفہ نہ شد فہم را شنوائے مانند راستی و واسطی از
 عالم حقیقت بدستی و راستی خوش بیانے فرمود خدا دانست مردم چین تو ہم
 در صفات و لغوت او و در اسماء حسنائش تجاوزے و احادیث کنند اقل ہو اللہ
 اگر ایشان در معانی او چیزے میگویند حقیقی کہ بعرفان تست جز آنکہ ہو کو
 از و کنایت کن تو اشارت یداش کردی ملحد را در گرداب خویات انداز
 و تو سلامت گذر کہ ذات تو بذات اوست صفات از میان رخت
 بر بستہ است گفت و شنود در چشم و زبان کو رو گنگ است صلاح را بصورت
 احتجاج یکے پرسید اھو ہو خوش جوابے فرمود ہو و راء کل ہو و اگر گوی
 لیس ہو ہو و لیس ہو و دون ہو حسین در تر گفتمہ باشد چہنید میگوید حمدانت
 کہ اعدا را بسوے اورہ نیست سبحان اللہ محمد حسینی میگوید خاص
 خواص را بدورہ نیست و لکنہ اعتبار اولیست لا اعتبارات جہۃ متحدہ
 عند السادات و الاختلاف فی الاجتہادات الاختلاف النسب
 و الاعتبار اکثر صورہ اینام او تسمیہ شدہ مگر اخلاص از انچہ از شرکت
 وہی و خیالی و وجودی منزہ است ہر آئینہ اخلاص نام مد جعفر صادق

اخلاص را بیانی خاصه فرمود گفت هو الله احد فهم تو جز تا اینجا نرسد و اگر
 ندانند این گفتار بیرون است به اشارت غایب کرد و سماع را کنایت این
 غایب از خود بغیبت برد گفت الله غیبه فاحضره گفت الصمد
 عذر احدیت خواست آنرا که اینجا فهمی و ادراکے نرسد بر سائل دریا است
 نظاره با موج آتش کن بگو لم یلد و لم یولد باز اهل وحدت ناصیه مرد
 عارف متحد متوصد گرفته همان سومی کشد و لم یکن له کفو احد و من
 دخله کان امنا صا حد اندازد ندارد در حد در نمی آید تا محدود و محدود چون
 می شود نامحدود و راجده دانستند و نامتناهی کر گفتند بود دست و باشد
 ازین عبارت است یا بدان عظم کلیت کل و کل الکل است همه اشیاء
 را بشیء واحد باز آورده معلومات حسی مذوقات طبعی از معلومات الهیت
 است یعنی عالم جز بحس او را که آن نتواند کرد نمی خوری آنکه تلخ دانی نبات
 چینی شیرش دانی و هو تعالی عن الحس و ادراکه فیض او را با هر جز و لا
 تجزئ معیت و میکی از جز و لا تجزئ که در بدن انسانست آن حاسه
 است که مذوقات را احساس میکنند فیض یاوی زنده بد و حساس
 بد و نه آنکه همواره بد و علم شد الخلق معقول الحق محسوس محی الدین را گو که چنین نماید
 الخلق و هو مد الحق حق اگر ترا یک پرده گوش چپ تو کیست تو دست
 بر سر بردست را بلقاره زمره گوش بگم و گو این دانشمندان معتقد صلحا
 نیک و نیک گمان سخنان پایزید و حسین منصور و غیر ایشان بتاول
 گرانند بر حسب که مولانا فقیه دان با حقه که در مکتب نشسته بود کان چپ
 ساله را تعلیم میکند و البته هر کار که کند بی مشورت نکند تا از ویرسی او
 تاویل کند نیک بنظر اینک عزت کلام مشایخ هم بدان ضرب المشکله کردم

همبدان ماند که شقیقه موجب امن امان باشد و من دخله کان امناً
 همبدون آن حرم که مرد با فراغت دستارش بود و در بضرورت فریاد
 برآورد و ای و یلا این نامن و این امان حسین منصور را بکشند چرا او
 را کشف حقیقت است نه به امن پاره و ن پیاے خود قدیم در بستر مرگ
 نهاده موسی سنگسار می شود و ترایان شجیع بود که کوب میخی دآ زبان بکام
 دادن چه رحمت است که سینه را بکوبید کسی را در وصال او راحت
 نیست و کسی را در فراق او در دین هم ازین حکایت است لیس صفاق
 خنده عواهنه من له شعور فی قضیب هو کلاه چنین باشد هم از عضو
 بعضی و از جزو است بجزو است از خط و لذت صورت بند لیتنن
 اقوام ان یستکثرون السیئات بتبدل سیئات بحسنات موجب
 استکار سیئات شد علی نه با اعتبار سیئات هم اعتبار یافت
 تا شنیدم لب تو میگو نیست من از ان تو بهایشیا غم
 اگر از هوا خدانه شود اقرایت من اتخذ الله هوا مستمسک مرد

گرد و چو گوی شمر
 تجلی المحبوب من کل وجهه فشاهدته فی کل معنی و صورة
 چه باشد شلی گوید سکین حار شه نظرش از عرش در گذشت بهی دارد
 چنین و جز او دیگر تاویل کلاش کشد ای عرف طریقته السلوک
 فالله حتی فصل الی المقصود ندانند حار شه اشارت بظهور
 ذات نمود گویند پیش تخت این عرضا داشت گذشت بن گنجین
 فرمود در ایات اعلی یا زگشت و آه این همه عبارت کجی و ذهاب
 و احتجاب از ذات خالق الالباب باشد اما معلّم ادب این چنین

تعلیم کرده است حارثه همبرین تعلیم رفت۔ رسول اللہ
 ہمیں استقامت فرمود۔ عجے و گربشٹوسا لکے در رہ سلوک قدمے
 زند معا ملتے مداراتے در حال او کند جوابے خوبے سخنے امیدواری
 اُمرایت نوری و ناری علیٰ ہذا اگر نویسم شاید جلدے تمام شود
 سپس آن شاید تا ظهور ذات شود در پیشمان شدہ از گفت و شنید
 و دید و بود را بہزل و ہوا یا زدادہ میگوید و یوانہ بودہ ام سالہا خود را
 خود خستہ ام این نور و نار چہ بود این گفت و شنید چہ شد و عدہ کرد و فرود ابر تو
 فلان جا آیم ہر شکلے و صورتے کہ کنم غافل مشوی بدانی کہ نعم مذوقم مردم
 بدکارہ شیوہ ناکے بے ہنجارے و بے باکے بمصلحتے و کارے دعوت
 میکند کہ مردمان را ازان حکایت مہر کردہ است ابھمو اما

بھم اللہ بیست

خود میگویند ازان خود می شنوند بر ما و شما بہانہ بر ساختہ اند
 خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ فَمَا مُحَقَّقٌ وَمَقَرَّرٌ ازان ریت تقدیم یافت
 قطرہ در دریا چہ اعتبار یا بدشخہ در تصادم امواج بجا رہ قوت تو اند
 نمود بکدام مکت و زور ایتاد تواند کرد التجانی عن جوار الخسور
 والا نابت الی دار الخلود والاستعداد للموت قبل
 نزولہ ہمیں دیار تعلیم تعمیر کردہ است نور یقذف فی القلب
 لواح لوامع طوالع بوارق شمر و شمر چہ بیانے کردہ است
 از تجلی صفات گذشت بنظہر ذات رسید شمر للصمدیت رہ
 کار ظہور ذات پیشتر ہم شمر للصمدیت رہ شرح کردہ کہ اقرب
 ولا بعد ولا فقد ولا وجد ولا فصل ولا وصل امن

شَرَحَ اللهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ شَرَاهِ هَازِمٌ جَازِمٌ
 غَافِلٌ بِسِرِّهِ بَيِّنٌ بِرُؤُوسِ كَارِخُوذِ صِيَادِ دَمِ كُنْهَائِهِ انْدَاخْتِهَ اسْتَدَهْوِ
 الْعَالَمِ بِالْجَنِّ بَيِّنَاتٍ وَالْكَلِمَاتِ الْكَرَازِمِ عِلْمٌ وَجُودٌ شَهُودٌ ظُهُورٌ مَرَادُورٌ
 بِصَحْحٍ وَبِحُجُوزٍ وَآكَرِ كَيْتِ بِرِسْمِ كَيْسِ أَنْكَرِ أَنْفَاسِ مَطَاعِمِ مَلَاذِ آخِرِ رَوَاقِ
 بِأَيْنِ حَاضِرٍ مُنْضَمٍّ شُودِ جَوَابِ أَيْنِ سَوَالِ بِرِسْمِ دُحَالِ جَزَائِنِ نُبُودِ
 الْمَحَالِ إِلَى اللَّهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ اسْتَغْفِرُ اللَّهَ مِنْ خُودِ رَاخُودِ طَاعَتِ نَبِيِّنَا
 كَرْدِ وَلَيْكِنْ أَكْرَمِهِ مَسَاوِدُ خَلَاثِ أَنْ كَرْدِنِ مِيسِرَةِ تَحْفَةِ دِكِرِ كُوفِ خُودِ رَاخُودِ
 بَدَامِ خُودِ انْدَازدِ وَازَانِ خُودِ بِخُودِ بَسْتَنِ مِيسِرَةِ شُودِ تَرَامِ كُوفِ زَبَانِ بِرِ
 چَشْمِ بِنْدِ پَنِبِ كُوشِ نَهَنُوزِ صُحْبِ كُوفِ عَمِّي نَهْمُكَ لَا يَحْقِلُونَ لَشَدِّ
 خُودِ اللَّهِ عَلَى قُلُوبِهِمْ هُنُوزِ بَرْدِ رَحْمَتِ بَرْدِ لُ تَوْفَرِ دَهَشْتِ
 تَوْخُودِ هُنُوزِ بِخُودِ بَا زَنْگِ شَدِّ مَنَاقِقَانِ بِأَفْهَمِ خُودِ كُنْدِ دَآنِ خُودِ
 فَهْمِ بَاشَدِ خُودِ أَبَا إِشَارِ خُودِ كُنْدِ كُشْتِ بِأَحْرِيفِ كُوفِ دَسْتِ بِخُ
 بِأَقْوَى دَسْتِ كُوفِ تَرَامِ حَرِيفِ اسْتِ خُودِ هَذَا أَنَا غَنِي الشَّرْكَاءِ
 مِنْ الشَّرْكَاءِ أَيْنِ رَاخُوزِ اعْتِبَارِ كُوفِ شَرِكِ خُودِ بَسْتِ أَبَدِ
 صُورَتِ كَمَالِ نُبُودِ چِنْدِ مَرْدِ كُوفِ دَآنِ از حِجْلِ احْصَا مَتَعَسِرِ بَاشَدِ
 بِحَلْقَةِ تَادِهِ هَرِ كِ بَصُورَتِ بِهَيْتِ بَرَنگِ دَرِ بِنْدِ هَرِ كِ نَشَانِ دِگَرِ

دِهْدِ وَچِنِبِ دِگَرِ دَا نَدِ خُفِيَّةِ اَيْنِ اسْتِ - بِمِيتِ

نَظَارَةِ گِیَانِ رُوءِ خُودِ چُونِ دَرِ نَگَرِ نَدِازِ کَرِ انْهَسَا
 دَرِ رُوءِ تَوَرُوءِ خُودِ زَا بَخَاسْتِ تَفَاوُتِ نَشَانِ انْهَسَا

حِدِ مَتَحِدِ انْهَسَانِ حِیَوَانِ نَاطِقِ اصْنَافِ رَا نَهَايَتِ نَهْ حَقِیْقَتِ مِتَحِدِ مَوْهُو
 اِذَانِ اِشَارَتِ مِیْکِنَدِ اَمَا مَوْهُو دُومِ رَا مَوْهُو اَوَّلِ دَرِ مَوْهِو اَوَّلِ اِندَاخْتِ بِمِيتِ

هباء مشورا شد انگشتی رسول الله از انگشت عثمان در چه افتاد
 بسیار جسته البته دست تیا معلوم شان نشد از دستش خلافت ر بوده اند
 ففعل به رضی الله عنه ما فعل میگویم ترا با ابوذر غفاری میگوید
 آنچه در ایام مصطفی بود بران نتواند رفت الله جز در ره مصطفی هست و گراه
 ناسخ الا دیان والنخل ناسخ الرسوم والممل در فعل شد نبی و گ
 بهوش باید لکن دینک و بی دین ممول آمدنا و ما من نبی الا وله
 نظیر فی امته علماء امتی کانیا بنی اسرائیل فعلى هذا البتة
 و غیره اگر زیاتی و کمی کنند عهده جواب قیامت باشند تیر بے پیکان
 بر تن بوزنه زدند گمان برد پیکان در نقش ماند چندان خود را خود
 کنند که بر دشمن آید که چند گانه بهو نفس زخم مردن پیش آمد شرم ز
 وحدت ثبوت یافت شرکت نجاست بیست

مسلمانان مسلمانان مسلمانان ازین آیین بے میان پشیمانی پیشمانی
 ابی بچاره اینجا در هر گانه کایست در هر گانه استلما و در هر استلما
 بانگ و نام کلام مارا بر سخنان او برابر باید کرد گه از کثرت بودت آید
 و گه از وحدت یکثرت آید این عباس رضی الله عنه تفسیر فاخته پرید
 مرتضی رضی الله عنه از فتوحات دل خود چیز بفتح یانی نسبت بر و از اول
 شب السحر در بیان گزشت تفسیر بسم الله با تمام نه پیوست
 تفسیر بود این متعلقه را اسمیه و فعلیه مقدم و موخر تقدیر کردی نزدیک من
 و تو تفسیر یا تمام سید این گفت شنود از کدام عالم بود خود و صرف معانی
 و بیان با همه صورت بهر بوع خوش پس باز گشتند قل الله را بین چه ترا شد
 اند فرشته است احکام را نقش کشد بدان این نام یابد ندانند ماهیت

واحد را بصورت مختلف باشد و با شکل متصل مینماید سر او با کس ندارد آنکه صهی
 صهی نشد حیت بوسعید را که از بوعلی پرسید تخف جوایی که او گوید اللّٰه
 فی الکفر الحقیقی والخروج عن الاسلام المجازی وان اقلقت
 الاما کان و داءه الشخص الثلاثه بوسعید زبان مدح این کلمات
 کشاده است او صلی هذه الكلمات الى ماله و وصله عبادة
 اربع الاف سنة زهه حکیم بوعلی سینا که سخن او مشرق بواطن را از
 عبادت چهار هزار ساله بیشتر برد نکو میگوید همدانی ما چنین نام بوسعید
 این کلمات را پنجاه بود بله بله پنجاه بود اگر چنین بود مدح
 این کلمات بر زبان او نرفته قاضی چنین میگوید اگر پنجاه بود
 همچون او سنگسار آمدی شخص شکر را گویند ملکوت جبروت لا هوت
 یا ناسوت ملکوت و جبروت یا همین جبروت یا هر یک شمس شخص را با
 خود برابر دارد و سخنی نیک بازگشت در فهم هر کس شوار باشد کفر حقیقی
 چه معنی دارد و اسلام جاری از کدام در چه سر و در کشیده است فکر
 کن همان سخن است با تو گفته بودم هم بجمعی قوم عالم جانی بود حقیقت
 چوبه خود ز خود برید تختهای خود تراشید خود را با هم بر بست رخت
 و اشیا هر چیز خود را با هم برگرد خود رده و جد گرفت بخودی خود بره استقامت
 آشنای میکرد و هر یک گفت استغفر الله سخنی هر یک و هر یک است بقدم
 خود تنی الترام فرورفت قارون و دار مضمعه آبادان مکنه مفر
 اختیار افتاد خود را خرد و متوان ساخت اما خود بخود توان شد و
 توان بود و توان دید لایعکس شهود و وجودات را سیلاب ترهات
 بیاورد و دست و پیاست و خویلاست را یک پلشت پاکتر سوخته است

ن متفکر

ن نازک

ن نازک

عدم را چه دم و قدم آنکه کفر حقیقی هم اسلام مجازی شد اسلام حقیقی کفر مجازی
 سودای سودای سودای به ای از همه چیز در همه چیز بر همه چیز
 سبحان الله ذیبت بیکلام من بداند ابوبکر و عمر و ما هاشمیت
 روزی که جز من شبان نباشد گویند از ربه که باز دارو
 کَلَّمَا نَضِیْعَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَا هُمْ جُلُودًا غَیْرَهَا غَیْرًا عَدَمِ شَلِیْثِ
 کر و مقصود همان بازگشت است تناسخی زبان دراز می کند عدم خانه
 جنیت اگر مخلوق است اگر نه ندم با عدم است إِنَّ اللَّهَ لَا یَسْتَحِی
 أَنْ یَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَوْقِیَّتِ وَتَحِیَّتِ باعتبار
 من و تو آید و این نبود استخیا و امنگیر شد زبان بندی محکم کرد
 بقه با فیل سر برابری بر آورده است گاه گاهی عاجز شس هم کند
 عیسی گوید قال ابی اهرابی ربی و امرابی میگوید ان الله یا مَرَّکُم
 اَنْ تُوَدَّوْا الْاَمَانَاتِ اِلَى اَهْلِهَا اِل امانت جز موسی و عیسی نتواند
 بود اے چه باشد فیض اثر بوثر می برد جز بکل می سپارد طائر علم از قضاء
 لاهوت نظاره راهبوط خواست کرد لایق حال مقرب و مستقر
 می یابست عرش اجداتی بخشید او از مادر و پدر جدا گانه ماند کدام عرش
 قلب المومن عرش الله این ولید صلال زاده از ازدواج روح و نفس
 ولدے زاد علم از آن طرف منفصل شد نسبت خود این سو یافت همان
 جا قرار گرفت دل با نفس یکے نشود که روح طرف خود کشان است
 و نفس بیام فالتقمة الحوت نکند فیض روح برابر و ستل ازین
 دو پاک مصالح داد هر یکے نسبت با اتصال و انفصال داشت بدین
 جنسیت اعتناق و امتزاج آمد فاما تالله مائة عامه جزا کیف

یجی بهین باشد در ضمن آن اطلاع هم شد بر بسیار اسرار چنین گویند این عالم کون
و فساد است این مردن زبیتی است دیگر من صوره الی صوره و من هیئت
الی هیئت محقق تری شود علماء امتی کائنات نبی اسرئیل بهین حکم کند
حدیث حسن رواه الحسن عن ابی الحسن عن جد الحسن
ان احسن الحسن الخلق الحسن من دسی احسن اسوی امراضا فیت
این سخن بسیار بار گفته شده است باین سخن بسیار کار است بوسعید
راهی نوازند و ابوالحسن انی گذارند تفرقه چه آمدیکه را سرگردان کعبه کرده اند
و دیگر را کعبه گردانست و لیکن چنین گفته شده است **بیت**
شن میکنم اینی و جان آنی که جانا نم
کسی بجان سخن گوید من آن گویا بجانم
اگر صوفی شوی یا راهب باشم در پوشم
و گرنه زار بر بندگی آن قیس بهام
اگر در کعبه نشینی مجاور کعبه باشم
و گرنه در سیکه آئی غلام همینم و شام

بیت
نیست را کعبه کنشت بکیست سایه را دوزخ و بهشت بکیست
سنا می میگویی یک در بکیست بهشت دوزخ چه چیز است اگر مثال
خواهم گفتن تجزیه و تقسیم جزو کل بحسب من و تست اگر نمی گویم خود دین
حقه بر بسته است یحلم ما فی الارحام یک مغلوب شد دیگر مذبذبه ناله
و خاصیت و مزاجی در گرانده مع کل شیء لا بمقارنه و غیر کل شیء
لا بمزایله الواحد لیس العشرة و لا یخارج عن العشرة
صفات الله لیست عین ذات و لا غیر سمیت اشیا را با و
همچنین اندیشه کن تشکر از کعبه تو و نمایانست بتدریج بر میرفت
تا قصب الکرتب او را شیشلیک ندختند غلبه شش ساختند تا بمرتب

نبات رسیده از آغاز تا انجام حلاوتی که در آن که بود بند رسد درین مرتبه
قدم نهاد و معیت او را سبحانه یا شایا همچون حلاوت آن که در مراتب
بر میرفت همچنین تصور کن ز بهار اتصال و انفصال و انتقال را گمان
بیزی این فیض اوست این را لا عینہ ولا غیره نامند بسیت
نیست کن هر چه راه در اے بود تا تل خانه خداے بود
مسکین جلوی از سر نادانی و فضولی گمان در حق اولیاء خدا بر حلال
کر ادر اک در جه آن گجا که او در حلال کند بود هم یکے با خود در حلال
شود این معقول این منقول ای عزیز باین طائفه صحبتے باید اکتے
باید بشرط تصفیة تزکیة تحیل نیک بختے بود چیزے از نفد ایشان
نصیب گیر و مغالط این راه این قصص این حکایات و این عالم
و این آدم و این آسمان و این زمین است این صور و اشکال بدن
صور و بدن میانی از پیش تو چون بر گیرم اما یکے باید کرد مصرع
در چشم من آیند و بدو در نگرند

با صد عزت و لطافت چنین شیوه بازی هم باشد ان الله وهب
 لابن آدم ما لا بد له منه بدین عدم جو انوری نشاید خزانه مالی
 خواهد شد کناره آب ام از و را آن بر آب فریاد شنوم خدایا من چنین و
 چنین و چنین گرفتارم سیل آن می گوید من این گفتم تو شنیدی اگر شنیدی
 مرا چرا جواب نمیدی و اگر میدیدی من چرا نمی شنوم جواب دادن تو مرا چه
 سود مندا این و این مثل مانند این در مانده با خود عاجز شده میناله
 گفتم بچاره این حالت این چیز بحالت محمد سینا مانده مردم
 غم بر غم در و در و دانه و دانه میگرد و اینخانه دست آویز نه پای
 گریز مفر نه زمین لختانت و باز گشت ممکن نه تنوع اسباب بیت
 افکنده دلم رخت بنز لگای کاخ ناز و دیر دلیله راس
 هو العزیز ارض غر از اذالم تستقر علیها الاقدام
 عشق جواز هم درین ره جواز کرده است غلامت در ستم پید آورده
 است عشق من حیث هو هو واحد است هو البعض الغیض
 گفتش قاف عشق با قدم کوی تو امان میبازد قاف قله بر کوه
 اندوه بر رفته است در و غم را تحت الشری انداخته است آلاست
 اسباب مفر را در گوشه خانه نهاده است آرام و قرار پیش گرفته است
 خوشی و خرمی را قرین یار خود ساخته است دستک و خنده را پیش
 گرفته است چه بیت

معتوقه بسامان شد تا با و چنین باد

کفرش بهایان شد تا با و چنین باد
 در دوست بهم نشنند غم و شادی یکدیگر گفتند سینه بسینه سود ندم می

ن البعض

بدگیرے بذوق و لطافت پیوستند قلایه الامانی و ذر المثنائی این حال لقب
 ن چند کردند و در آن قضا مطلق باشد بستر چون تقید نمی شود باشارت چون
 معین میگردد ان الله خلق الخلق فی ظلمة چه باشد ظلمت باوه و سیست
 و معورتی و علتی و سببی روی نمی نماید عیث نتوان گفت اورا با عیث
 چه نسبت اما آیهات و حکمیات در فهم من و تو نگذرد عاشق خواست با معشوقه
 یکے شود معشوقه گفت ازین طرف سخن نیست اما تو از لذت اختلاف تردد
 و از وجدان درد و در مان محروم مانی عجب کارے دوی دهمی پیش آرم
 و اورا بوهیم و خیال چیزے سازم و آنکے باوے عشقها بازم تو در ازی این
 قصه امیدانی آخر ازل و ابد است این دو لفظ چیزے ابتداء و انتها
 دارند این چنوں را تو یک جزو لا یتجزئی سازی و مراد خود را بدان
 دعوت میکنی در سرفرازی هیاهات هیاهات این متلع کاسد و ظن فاسد
 العجز عن درک الکلام ادراک اینجا ره نمونی کرده است
 تا اینجا فهم رسید که همه ادراک را غلط در غلط دید این معرفت حاصل شد
 این نقد بدست افتاد این سرمایه روزگار آمد قله کوه عشق تا اینجا بر آورد
 همه را تحت قدم دید و خود را با قدم نیست نابود یافت -
 قاف حرفے از قف هم باشد عاشق با معشوق یکے مرد گیرے
 راقاف گویند و دویم هم همان گوید اشارت بدین باشد که تو بایست
 او گوید ایتا دم قف و قف سیر لوک تا اینجا تمام شد بیشتر مساع طیر و سیر
 مانند یکے در یکے نیستی در نیستی قضا در قضا چه سیر و چه سلوک راره دهمش
 و من گیر است باز گشتن نیک ناز و او قف فرموده است محل در آمد مانند
 سلوک رخت مراجعت برست و از ره نفس باز تا بنزل ساید مر کارش

باز میگردانند پیر آن همت کجا که بیای همت ایستد این خواری باز گشت
بر خود رواند و دهریهات میهایت سر بر در نهادیم و جان همان جاده اویم پیشتر
ره نیست باز گشتی مانده ایم -

در اندیشه

قاف عشق از داره قاف قوسین حلقه کشیده است کسی را از ان
گذر صورت نه بند و بود چه عروس سر پوشیده چه دایم چه بود چه شد چه گذشت
هر یک که لاجول و لا قوۃ الا بالله فرو خواند هل ائی علی الا انسان
حین من الدهر لم یکن شیئا مذکورا شد و عروس بود ج و حجاب
بیکه هاله در یک خطره کلیمه بالنصر طفرانستی بنام وجود خود ثبت
فرمودند بر نام من تو این جهان و آن جهان خطی دراز کشیده اند
و درازی خط را تو میدانی از ازل تا ابد در کشیده چیز ساخته کالحلقه
المفرغه که دیدی این طرفها نخل در حلقه جاری چه تدبیرش جز که
در وسط ایستد امن یحیی المصطر اذا دعا هم برای این مصطلحت
است همه در برابر بند هم راه با تنگ گیرند همان کو چاه مسدود شود در نیخته
چه کند جز که بجای ایستد بضرورت همان شود تزیج بلامرج ازین افسانه
قصه خواند شریعت عبارت از گفت انسان کامل است طریقت عبارت
از کرد و حقیقت الحق بیانهای خارج عن حد الامکان جمله آت جلی و خیالی
اصول و ذیل اما این سه دیگر اندرون حجره غیرت اند هر درون برین
کرده کار بجایست او خود میگوید اکاد اخیفها فز حقیقی از چنین چیز
باشد بیانیکه ما میکنیم مثال قوت فعل قابل باشد و این عین شرکت بود
هر چند بر سموات روع یک یک اغرق طلب حق بینی پیچ یک گامی
بکام دل نرسیده همه از من تو مشتاق تر اند افلاک هم بدین خیال میگردند

در اندیشه

کَالْفَرَاشِ الْمَبْتُوثِ قارِعہ درشتے برسینہ جان شان میزند در اثنائے
 آن طرف رعایتی ہم نمی نماید ثَقُلْتُ مَوَازِنُیْسَہ نو میبرد شدن نمیدهد
 خرد حقیقی از حقیقتہ چہ معنی دارد حقیقتہ الحق وجودہ ذات ذاتہ ماہیت حقیقت
 چہ عبارت باشد حقیقت حق حق حق از ہر سہ عبارت روی گردانیدہ است
 اشارۃ بیکی کردہ است شریعت عبارت از گفت است طریقت عبارت
 از کرد حقیقت از دید حق الحقیقت از بود حقیقت حق از بود نا بود حق حق
 بود را بود ای ترا گویم اینجا کس ناسودا لے ولد تے و راحتے مشقتے جز
 در تصور دوی و اعتبار شرکت نیست بیان شان ہما بخاست از یک چہ
 گوی گریک بیک گفت را اہل ولد مانع باشد کرد در گفت پیش پایے
 زند لولا السنن لہلک ز فرہم ازین باب مسئلہ ایراد کردہ است
 پیش دیدہ گرد عارض میشود پس چہ میگوید بچارہ بوسہ حید را از کجا
 بکجائی آرند سہ ہرہ دگر از حجاب استار بیرونست با غلطش او کسے را قرار
 قابل نیست از آتش بدو و نصیبہ گیرند کہ نفسے اندر و در آئین تاجہ است
 و تاجہ تمامی کار است ظلمت در ظلمت است نیکویم این تاریکی کہ تو شنا
 اما کیت کسے را رہ روی پیدا نیست چہ گفتار بایزید است اینہما
 پیام ز و غفران غفار را من قبل این گفتار چند ہزار سال مقدم دید
 ابلیس ایام ز او آتشی است تاب آتش دارد و تو خاکی غم خود بخور باریک
 با خود این خیال بخت کہ کار بدست من است و او را خود میگوید تو
 غم خود بخور اگر راہ کم نبودے و تو شہ کم نبودے و ہادی را بر ہیچ اختلاف
 مذاہب را متصور نبودے مذہبہ در ایام مصطفیٰ اورفت ز نام ہمہ بدست
 ہر کس افتاد آن سو کہ خواست با جہتہا و کرد و ثواب آن دید و ہر یکے را اجہتہا

ورای روه نمودن توان در حق ایشان گفت اجتهاد هر کس بحسب
 هوای او شد و العیاذ بالله سبب میگوید سر میگوید بد خاک
 بر سر می اندازد و می نالد هر چه شد بد بلا این بود که یک غازی
 از مسجد مصطفی فوت شد این دینداری اجتهاد این مرد بحسب هوای
 تو ام گفت قیامت را با قاف عشق گوی برادر خواندگی باشد آخر
 همه کار بقیامت رسد و آخر کار عشق هم بدان رسد در قیامت جوهر
 هر یک پیدا آید در عشق همین کار است **مصراع**

خالصه باید که از آتش برون آید

سلیم قلب میکند لانتجه و افان الناقد بصیر فذلله الحجة البالغة
 نقد قلب در سه راه که تمیز کرد درین بازار و لیکن نیست خریدار نموده است
 خرمنده و فروخته هر دو بیکار گشته اند نموده است هیچ تدبیر
 جز این که عجب کار افتاده آنرا بلبل جوشد لیلی الکبریا مردانی
 همیگفت مجنون در رویت عظمت گم بوده ره روی بنیافت از کجا
 بکجا از علالتا شری هیبت آمد ابد دور تر باشد مر تو خبر نداری با چندین
 دوستی و محبت تنبیه نکردی من گفتم تو ندانستی صله ای چه شد ملاوت
 کجا رفت فلان و فلان در گرچه شد مردمان همه در کار بار خود را با
 کس در اکل و کس در شرب و کس در کار و کس در تجارت بختت قیامت
 قائم شود عشق را همین پیشه است بچاره زاهد با همه وقوع و قرار
 خود چاه و مردمان عاشق بدکاره شد چه تدبیرش سو او نیست اینک
 قیامت اینک بلا آمد اینک بختت فرو گرفت بیست
 عشق آمد و خانه کرد خالی برداشته تیغ لا ایالی

نه نداری

قیامت چہاں باشد عشق یکے ہر چہاں عبارت از تحول و تزلزل و انقلاب و تقلب باشد ایمردن ز سستی است و بگر من مات فقد قامت قیامتہ از کون یفساد رفت از ان فساد کوئے دیگر شد پس آن کوئے دگر شود بعد آن چہ پیش آید این عفا و اولیا خوف عاقبت کنند ہم ازین و لا ادری ما یفعل بی و لا یکم گفتہ اند در بہشت اطمینانے و قرارے خون جلال چہ معنی دارد کہ از قہر سخت تر است آنکہ محی الدین ابن عربی گوید ما الکمل مفتقر وما الکمل مستغنی اورا ہم ازین جا غلط افتاد لوہلکت ہذہ العصابہ لہ تعید فی الآرض پس آن ہر صد سالے اختلافے و اختلافے بندے و تحولے رسوم و عادات بگرد آید چہ مرد میدان نمایند بدان وصف نباشد یوم تبدل الارض غیر الا رض ازان نشانے دہد بعد ہر ہزارے دورے دگر دائرہ دگر سائر سلطانے عظیمے و قہرے قوی کہ از مشرق تا مغرب و از مغرب تا مشرق و جنوب و شمال ہمہ را بیک رنگ کرد و برا بقائے تخم چندین را نگاہبان شود آن سہ قیامتے کہ گفتیم علامت و نشان قیامت باشد و مثال او نموداری بود ہفت دور گشت دگر حکم خدا باز گشت علما گویند رویت بالاترین ہمہ نعمتہا فعلی امرا باید کہ جو در بہترین امکانہ نباشد در کرسی قضا جلوس فرماید مومن و کافر مطیع و فاسق را در محضر کشند اکنون اورا بینند و طاقے راست کردہ باید نقشے و نگارے باید جا روئے دہ باید تا بہترین امکانہ شود جلوسے سستی خالتی ہمان شد تہنرہ کجا رفت ہمیشہ بہہ چرائی شود

دل مرا آئینه ساز یک لحظه آن سو روشن ترین که چه مکان لامکان
است و چه انوار لامکان در آن مکان بهر ضیاء و لمعان با تو گوید
اَنَا لِلَّهِ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فاعبدون صحرائست و جودات کونین
از جبهه خرد لے خرد ترین و مقصود را به محیط دوراء و راشد

تخفد دیگر یکے را در آن قضا و طلب جسته جو حیرت اندر
حیرت پس آن بهو باز آرد ترسم در مزاج خلل افتد اگر پیر دستگیر شود
ببازی و تو نیازی نازی بازی او را باز آرد و هم دشوار باشد
انما العلاج بالاضداد و در آن صحرای گم نشده است که
مضیق و فضا را باو جدای توان نهاد کلهم هجران
با عما لهم قیامت شد کثرت با وحدت صورت اظهار کرد هر یک را
نماند جز ره اقرار و عجب با این اقرار و با این تجلی وحدت بظهور خود
پیدا دانستی اینجا نیز یکے باشد با همه تعلق و تکرر تعین صفت وحدت
غرق بود علی هذا تجلی بر همه شد و آنکه تو گوی بعضی در صفت فلیکن چه
شد شد بارے او شد و مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ طَاعَ اللَّهَ عکس
با عین ظل با شخص چون یگانگی کردند شخص را در آفتاب ستاده کن
و ظل را جلده و ضرب زبے ایلائی که آن شخص را خواهد شد ز بهار
نگذاری تا توبه نکند امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه هم ازین
صورت بدیع نمود و گفت اقمه الشمس واضرب الظلال
چون میگویی ظل را با شخص برابر کنی عین ضلال باشد یا نه از بهر آسمان
گذشتم فرشتگان رحمت اعلی بر من گریست میسین از کجا بگنجای برند ظل را
با شخص چه عین بود سنائی از ره خود کای و خود رانی ازین جهان ستاد

و خوش خود نمائے کرده است بیت
 نیست را که و کنشت نکیست سایه را دوزخ و بهشت کیکیت
 السَّلاطَانُ ظِلُّ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ اے عدو بد بخت ای طالب
 سلطنت ملکیت بادشاه با همه دولت و عزت بر تخت برآمده است
 و سایش پیش تو افتاده کارش تمام کنی هم برین مزبله که ایستاده تخت
 ساز و یاز شاهی بران شنیده حکایت جنید و مریدے که ازان
 او علی کینوری بهین شیوہ می باز دمن میان باز گیران ہم بودم دگر
 نماید چیز دیگر باشد عیسی مرده را زنده کند از گلے جالورے ساز و پف
 ز ندیر اندیش عجوبه این میخواهند بکشند او میگردد تو مردمان را زنده میکنی
 تو چرا خود را زنده نمیداری چرا گریزی و مَا قَتَلْتَهُ وَمَا صَلَوْتُ هُوَ
 ده همه شده است و لَکِنْ شَبَّهَ لَهُمُ عَذْرَیْنِ و تو خواسته است
 من این را دیده باشناسم تا بوده ام ازان این بوده ام عیسی گفت
 هر چه از ماسته باز ده نه مارا شده اند و را از میان ضایع
 رفت بروگو علیک بحفظ القلب هر چه دل فرماید آن کن جل
 را از پریشان شدن نگاه دار عصا میزند اجبی باذن الله میگوید
 عصا چون زنده میکند آنکه عصا گرفت خدا را عصای الله شد آنکه عصای جزا تا
 نباشد برودش تا بر آید عیسی بفرماید سبی رسید او هم بدان ضرر که جز یک
 نان نانے و گیرند و یکے کم شده است آن یکے متوهم بود و تحقیق نداشت ورنه کجا
 رفت آنقدر دن زیستی است بگر یک سخن بهش دارا از ابتدا و وسط و
 انتها جز بر یک حرف نه ام و جز بر یک نقطه نه علی کرم الله وجهه
 میگوید العلم نقطة کثرها الجهل این جمل ماصورت اشکال

وامثال پیداوردیکے ہمہ رنگ ساختہ بہمہ کل پرداختہ در حجابے
در رفتہ و راہر یکے سخنے گوید زبانے در از کند ہر یکے بو ہم خوش نشانے
دہ چند شیشہ بیار ما شرط آن باشد کہ ہمہ سپید باشند یا برنگہا سے
مختلف و آنچه فی بطن شیشہ باشد ہر رنگے کہ بود شیشہ ہمان نماید یا
آنچہ در ویست او پر رنگ شیشہ نماید این آمیزی را تو خبر نداری بہت
نظارہ گیان روے خوبت چون در نگرند از کرانہا

در روے تو روے خوش بیند ز انجاست تفاوت نشانہا

و اعجاب مجنون دران شیشہ خود را نمی یابد لیلی گم گشتہ خبر آن نہاید اکنون
شیشہ شکنیم اکنون چہ کنند مجنون عاشق کہ شد لیلی کجا شیشہ شکستیم
ما فیہ مذاب شد در دہم ازین دریچہ ہر بر کشید ہر چہ کہ دیم کہ دیم در دہم ہر
ندیدیم ہر دو دست خود را اصغر الیدین یافتیم بے بریدہ صہم بکلم
عَمَّيْ اَضَلَّتْ جُودَ مَا شَدَّ فَسُبْحَنَ اللّٰهِ حَيْثُ تَقْسُونَ وَ حَيْثُ
تَضَيُّحُونَ وَلَهُ الْحُجُودُ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَعِشْيَا وَحَيْنِ
تُظْهِرُ وُنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي
الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ چون مبداء و معاد و مرجع

و مآب المحال مافی الباب ہم ازین جا انحصار یافت شمر
است حقیقتہ کل موجودید و سو اکتفی العالمین تو ہم
نہایت کار رسائیدیم یا این ہمہ ہمیں من در ان جمع بیگانہ بودیم
و ما تو او و کجاست بگو کار ببقا و ہم رسید علی ہذا سار و سوزہ درد و درد
بر فور آن غلبہ باشد سود مند ما چہ آید ہمیں کہ درد مند ما کرد و قضا
رَبُّكَ اَنْ لَا تَعْبُدُوا الْاِلٰهَ اِلَّا اِيَّاهُ بِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا نَّا تَرَ جَهَنَّمَ

می آید قضی افضل ماضی است بر حکم ثبوت مصنی کرده است چه باشد رنگ و چوب
وخت و درخت بر پرستیدن حکم کجارت گرد او هم بر بهاء منشور امید می
و یا لَو الدَّيْنِ احْسَانًا جواب این سوال کرده است بیت
بفراغ دل مانے نظر ببا هر دے باز آنکه چتر شاهی همه عمرها و هوے
چون ذوق تو کافر بتی بیاید مسکین چه کند که بت پرستی نکند
بحق آن خدای کان بعالم ندیدم جز وجودش هیچ دیگر
مرا طعنه مکن در بت پرستی که فرقی نه میان بت و بتگر
و اَدَّيْهِمَا كَمَا دَرَبِيَّانِي صَغِيرًا اگر تربیت کرد اندیشه کجارت
و اَحْمَضُ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ این رحمت که میکند الو الحسن فوری
میگوید من در حمام باشم جامه من در دلبهنگاه دارد آیت دینی فی صورة
اُمِّی کَمَا دَرَبِيَّانِي صَغِيرًا و جَنَاحَ الذُّلِّ هم اینجا با کمال حلقه
المفرغة لایدری این طرفها کرده خوشی کشیده است در ندارد
و ره ندارد گرفت ندارد آید زود رود و نتوانی نگاهداشت بسیار بار رفته ام
جز نداء و در باش نشینده ام ایاک و بساط الملوك لهم میثاقون
و لکم فیها ما تشتهی الالفنس و تلذ الاعین گردن بند هم شده
است القید قید کلاسه عمر بر گیر کرده میدارد و لا تجعل یدک
مَغْلُولَةً اِلَى عُنُقِکَ دست را با کله نمی دست با کله سازی دست
مرا هم در گردن من غل کردی و مرا فرمای لا تجعل یدک مَغْلُولَةً اِلَى
عُنُقِکَ و لا تبسطها کُلَّ البسط وسط الطريقین از کجارت و
نمود مناخله مسلله مقدره زینت او را گوی بره راست دیدر و در
رو نیکی بے نظیر آن چپاره چه کند فتقعد ملکوما محسورا نشیند

بحق تو بعزت تو بحسرت تو خیلے عمرے درین آرزو گذشت من باشم
و تو آه میسرم نیامد او تنهاست دومی را دیدن نتواند یا ادمه اسکن
اَنْتَ وَ زَوْجُكَ الْجَنَّةَ چه از دواج بود این جو را هم از آدم کشید
خَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا عَلَىٰ هَذَا آدَمُ رَا سَكُونُ با خود شد
فَمِنْ إِلَيْهَا حَيْنِ الْكُلِّ إِلَى الْجَنَّةِ هر دو با هم سرید یو آرزنند باشد که بنوع
هر دو یکجا گردیم این جدائی است هرگز دوری نپذیرد این بیگانگی است
که هرگز به یگانگی باز نیاید **سیت**

تا بجلقم بچوشتی غرقه گردا بسم دست و پا میزنم تا نگردم آب از سرم
و یَحْذَرُكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ او مرا از خود ترساند و من مبتلا او تیج میدانی
که ام گردا ب است که ابد منه و لا سبیل الیه بیرون آمدنم میسر نباشد
بودن ره کاره نه راهی است که جز سایه همه نه در دیست که جز درد
بردرد و تو شدن در مانے نه منفر که ره روی و ره بری و تعین منفر
محقق نه **سیت**

دلالتا که درین زندان قریب این و آن باشی
یکه زمین چاه ظلمانی برون نشو تا جهان بینی
جهانے کاندرو هر دل که یابی بادشایا بی

جهانے کاندرو هر جان که بینی شادمان بینی
سنائی خود رانی و خود ستائی میکند چنان برهم بریسته است که مجال نمزد
نیست ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ درین تنگی و تاریکی یادشاهی و شادمانی
فضای راحت هوائے کامرانی از کدام دریچه سپر بر کرده است از کدام
فرج فرصت برون شدن یافت و من فقه الرجل اذا اراد ان

۴ از آن
 يتوضأ أن يبدل بالخلاء نعم نخت تطهير نجاس سپس آن از زلالست و سوس
 سپس آن انتقاء حجاب ثم وثق فشم تا آنکه پاکتر و لطیف تر نگردی الصلوة
 معراج المؤمن چون توان قدم آنجا نهاد سبحن الذی اسرى بعبدہ
 لیلاً ترا که در آن حضرت برد تا بره و قفل که رساند و در اوقات سر ایچه
 کشیده در بانے برداریتاده است چوبے بدست گرفته سر ایچه است نه از زرو نه
 از دیبانه از حریر نه از اوطولے نه عرضے نه از زر عے و میخے اما سر ایچه اش نامند
 و آن در بانے که بردش ایتاده است نه او ملک نه او بشر نه او جن نه او بد
 اما رونده چنین داند مردے چوب در دست گرفته برداریتاده و آن چوب
 که بدست گرفته است از زر و نقره نیست از لعل و زبرجد نه و از مروارید
 و گوهرے نه طولے نه عرضے نه و انبویه نه عقد کار برین جمله است گوی چوب
 دستے است و بدان دستے که او گرفته اندست را قبضه و قبضه و راحته
 و بسطه اصبعه لمحے غظمه عصبه نه اما دست گویند برنده رونده را
 تا آنجا رساند مصرع

این ره نتوان رفت پیالے

و گر آن رونده بقدم رود برنده ره نمائی کند تا آن در رسانید سپس آن از
 و را بر اوقات عزت نداء الی الی بر آید بدان نازکی بدان نرمی بدان
 لطافت بدان خنکی لو سمعت اهل الدنیا قوا طرھا برنده رونده
 را درون فرستندانی که آن درون عرضے و صحتے کونے و مکانے دارد
 والله اعلم تا در میان باوے چرود بیننده نداند که دیدم نمانده نگوید
 که چینی بینی مصرع

اینها زسد ز ورق هر سودائی.

آن پیر برنده که رونده را تا آنجا برده است و را نیز از آن شعور تهنیت
 که با او چه گذشت با هر یک شطرنج بازی دگر نی باز و تو چه دانی که بکدام مهره قرار رخ
 نماید خانه نژاد آن شهمات ساز و بیچاره نیست نابود مسکین نابود در اصل وجود
 از چه شعور تا چه حضور در کدام نور یا آن بود ایلای الی این آدم دور باش عزت بهم
 رفعت و جلالت دور باش که بر یا و سلطنت جز این نگویید بان و بان دور
 و دور و دور آه آن نادان در خانه وصلت که بوهیم و خیال خود او را
 وصل نامیده است هم بعزت او هم بمرمت او هم بگمانگی او هم بفرزانی
 او هم چندانی بینما جدائی و بری و گمراهی آن قدر تصور توان کرد که
 بعد المشرقین دور تر باشد محکم تو در قبه نور بر و بعد دق الباب در و
 قبه نشو و گیتی تو بر در نیم محم لاهول و لا قوة الا بالله باز کرد که اینجا منی و مانی
 نگذد مانی و منی در مضیق که اضیق لا امكنه است محل در آمد و برون
 شد و ندارد یارب چه گویم مسکین بیچاره پرورده کافر و یتیم زاده
 زنی بیوه قدید خور دی روزگار گذرانیدی ییچی نیستی نابودی هر آینه

چنین گویند شعر
 حید اوجهاک المبادک فلا
 مرحبا مریحبا مریحبا مریحبا
 آن آمدن سودمند نبود و در نه دعوت دگر چه معنی داشت محم را از خود بخود
 و را به خود رفتن چه مصلحت باشد بتبر دین صحو و محو بین فنا و بقا بین
 ریس و طمس و صفور و غیب و شعور و نکره وجود و عدم و حق و عظم الله
 باز گشت راه نیست آنجا که ستاده ام ایستاد ارجال نه پیشتر شدن میسر نه ریائی
 مراد و نیست در سینه که در ماش نمی نیم
 نه کفر که من ایم که ایمانش نمی نیم
 پریشان خاطر هم دم که سامانش نمی نیم
 نه ربه که پیشش مد که پایانش نمی نیم

اضطراب محمد معینی داشت ستارش از سرفقادن چه بخودی و بهیهوشی بود بدکار
 زبان توان التقیات لله والصلوات والطیبات ^{شعر}
 ای یار عزیز من کجائی   با این همه کبریا کر ای
 آنجا که نیکون و نه مکانت   و آنرا که شد از منی و مالی
صدیق اگر میگوید العجز عن المعرفة معرفة چه دانیم تو این را
 چه معنی با خود راست گیری ای عزیز خلاصه رساله قشیری جز این سخن نیست
 قد احاط الله بكل شئی علماً - العلم من الصفات الذاتية والله
 من ورائهم محیط دائره است که هیچ کس را و آن گذشت نیست نیست
 بسیار خواستم که شوم سوی باغ لیک   پروای آن نبود که از تو سفر کنم
 السلام عليك ايها النبي ورحمة الله وبركاته ^{کتاب} قلیل کیست
 سامع که نام کلام چه السلام علينا و علی عباد الله الصالحین که می
 تواند و گرامی سر آید آری او خود را خود ستاید او خود بر خود بر آید او خود بر خود
 نماید او با من و تو نیز دارد او خود با جمال خود سازد سالک مجذوب متذکر
 مسلوک از بریدر بر بندد و از در بکارش فریست مسکین محی الدین ابن عربی
 و بیچاره قاضی اهدائی چه کند که ولایت را بر نبوت ترجیح ندهند چند وزیر
 همنشین و مشیر و بشیر پیشوای اوست با این همه از بریدر است و از در بکار
 متعزست گویند که لا یحب الخلق عن الحق والحق عن الحق آری همچنین
 است چه میگوئی معشوقه هماره حاضر باشد و نفس از توجده خواه در خلوت
 خواه در جلوت اما این عاشق با عشوق خود در محضر و مجمع و در منظر و محشر چه
 باشد باو چه توان کرد پس آنکه در خلوت باشد نه آنکه همه مراد با هر چه پیش
 یکدیگر است یکام خود بر بندد و دیگر در بسته باید رقیب مرده باید سگ خفته شاید

دلاله درون و برون رفته آید چراغ را ہم باید کشت درین تنهائی و تاریکی چنانکه
 چه شود و تاج رو دو کار است یا دریا اگر در بر میسر نیست بارے بر درو آنکه
 از در هم گذری آنکه ترا باوے صورت کارے نیست رقبه عبودیت تو سر از
 رقبه اطاعت برون کشیده است بحقیقت آن اگر در بر است کار درست
 است چنانچه باید تمام تراست اگر درین قلب شمع ویر در افتد رباعی

بادل گفتم مرا مبر بر در او   کو فحشتم است من ندارم سراو
 دل گفتم که این حدیث پیوده گو   یا در بر او کشند یا بر در او

صوفی را چنین در باد چشم بسته دم در کشیده بے طعام و بے آب عمرے مانده
 جزم الزام حال آئین و نفس صور اکام او هیچ مرادے نرسیده و همه بلاها
 کشیده جلیده خواست رحمة بران بیچاره کند خواست تا شمس بزاوے
 خود دهند آن شهباز آن سرفراز حقیقت و مجاز را در یک پله نهاده بیک
 سنگے وزنے کرده همه وجودات را چون چوبے مغز پوست در پوست
 دیده فریاد بر آورده کیست این فضول میان من و دوست من فرجه مدخله
 میجوید برگرد از سر من بگذار مرا باد دوست من یقلب منی کیف یشاء چلیند
 ازین نوید دست و پای خویش را در تصرف و قدم سیر و سلوک پے بریده
 دید آن سید الطائفان رئیس القوم آن مرشد الصوفیه آن مؤدب اهل سلوک
 خود را از همه همه امانده پس افتاده تردید اکنون چکن که بگوید عبادت
 هفتاد و هشتاد ساله را بتار موی بر بسته اند در فضا بے نیازی آویخته
 صرصص از فضله کبریا یی نمی بردند اغم یار دداشت یا قبول خورا
 در ان پله نهاد در میزان الاعمال حالات او را در پله بجای سنگے نهاده
 دانست که سنگ او نیم بلکه پیا سنگے ز ستم هم سنگ او چون تو اغم بود با تریید

در او

در او

چگفت یک چشمی بسته ام بخوابم نشود ترا یا بسطام فرو برم سلطان العار فین
 انذرعایا و چاکران این در که میشود آه بار کجای میاید بسیار آن خواستند جز بر کوفته
 رخ شکسته باز نگشتند اللهم انی اعوذ بک من أن أشرك بک شیئاً
 وانا اعلم به واستغفرک لما لا اعلم که ام شرک است آنکه معلوم
 نشود مخفی مانده عجب ایها بیست این علی هذا جمله مومنان خود را در شرک شرک گرفتار
 بیند

انت حقیقة کل موجودیدا و سو اکو فی العالمین توهم
 همین توهمیست که او را شرک خفی نامند با خود از خود بخود در خود از خود بهمین
 شرک نامند آنکه گرد ما و شما و احوال و اعمال کذب از بود و وجود بهم که آسود
 بهمین شرک شد یعنی فرد حقیقی را انقلاب انقلاب چه نسبت تو حید شرک تصوف
 شرک تو حد شرک اتحاد شرک اتحاد شرک وحدت شرک ای همه بیهوده در همه
 کم از همه همون گرگ همچو رمه ان الله کایمیدی قوم ما ضل عن سبیل
 الحق یوسعید میگوید یا کل یا خالق کل یا رب کل یا کل کل یا کل یاکلیه کل یا
 کلیه کلی - هیهات فیهیات کل الانس و الضحل
 الکلام و اتحاد کل ذی رای برایه بلی - ان الملوک اذا دخلوا
 اقربیه افسدوها و جعلوا اعزاه اهلها اذله قهر سلطنت بهمین
 تقاضا کردیم رضی الله عنه میگوید ای بنی هاشم عصیت و غومت
 شما گم گشت که رو داد شتید یک از بنی تیم و دیگر از بنی عدی از شما تقدم
 کرد قدم پیشتر نهاد او حاکم شما محکوم او امام شما مومتم چه کنیم قهار این بار
 برگردن ما هر چند من الثقال ایسا راست بقهر و غلبه نهاد و اعز را اوله
 ساخت چه تدبیر جز گردن نهادن بحکم تقدیر -

ذوالنون میگوید خدا خلق را آفرید و دوزخ را عرضه کرده آباد
گرفتند نه صد نود و نه جزو بهیبت زده از آن آتش طلب نجات و فرجه خلاص
جستند من قبل این بود که برایشان دنیا عرضه کرد نه صد نود و نه جزو در دنیا
خلاص فرو تر رفتند آن یک جزو بقیه را هزار جزو کرد نه صد نود و نه جزو همان که
گفته بودم بهمانست آن یکجزو را هزار جزو کرد بهشت بر روی ایشان
جلوه داد نه صد نود و نه جزو مبتلا او شد بان یک جزو باقی خداوند
سبحانه و تعالی فرمود بر شما دنیا عرضه کردم رغبت نکردید و دوزخ نمودم
نترسیدید بهشت نمودم محمل اجابت قبول نبود النون چه اطلبید و از من چه می خواهید
قالوا انت تعلم ما نريد يا رب محمل گستاخی نیست حالت علم مرید و
هم بدین مصلحت است این الماء والطین من حدیث سرب
العالمین و این الماء والتراب و سرب اکابر باب شعر
بجلی الى المحبوب من كل وجهة فشاھد به فی کل معنی و صوره
فی ظرف و مظهر و فی طلب عجب حالت -

این قاف عشق را گوی کوه قافیت همه وجود را کفص الخاتم
در قبضه قدرت خویش آورده عشق باب الى الجنة العشق فرجه
من النار العشق قصر فی المحور و الا نهما العشق کبیر من جمله
الکبار العشق رشح من فیض الله الجهار العشق قهر من اول
القهار عشق آن نعمت نیست که وصف او در زبان هر بنی و ولی
و هر فیضی بلیغی در بیان تواند آورد عشق آن بلا نیست که رطب
و یابس را با تو گدازد عشق آن دوزخ نیست که انبیا و اولیا را بنورزد
عشق آن فقر نیست که نهایتش کس دریا بد عشق آن سلطانیت

که بر عین و اعوان محتاج باشد عشق آن حریف نیست که با من تو باز
عشق آن سوار نیست که در صحن دل تو گوے چو گان باز و عشق آن آشنا
نیست که با تو وفا کند پس برگز ازین بیشتر مصلحت نیست امساک
لسانک و اقطع بیاناك والزم عذراك عشق را همچو مد
که گپے زیاده شود و گپے کم شود عشق را آن کو کب بدان که بر آید و فرود رود
نبود نفس و زمانے نبود ساعت و اولے که محمد را در اعلیٰ علیین نبرده است
و اور از ان فرو تر زده است معراج چه معنی داشت باز گشت چه شاه
نه آنکه بر آوردن و فرود نشت محمد چون گوید اللهم انی اعود
بحفوک من عقابك و اعود برضاك من سخطك
و اعود بك منك خضانت كما انتیت علی نفسك
میدانی یا محمد چه طعنه است این و لو شئنا البعثنا فی كل قرية
نذیرا انك لا تهدي من احببت عشق از مادرے و پدرے
نژاده است عشق از تختے برون نیامده است و از علوے فرو نیفتاده
است عشق کما هو هو کسی ندیده است عشق پرده از رخ و قته بزرگده
است روے عشق و قته کس ندیده است عشق از صفورا بیاموز
موسعی چنین گوید انا و غیری هم از ان انا اعلیٰ فرمودیم از ان
خضر گفت انك لا تستطیع معی صبرا اما هی بریان زنده در آب
آشنا کرد موسعی را ازین نکته گر خبرسته احتیاج بتعلیم خضر نبوده
اورا بجهالت و بلاهت نسبت نکردے موسعی بشرف انکیم تفضیل
یافت و اعجاب است

او با همه در جمال چشم همه کور   او با همه در صریت گوش همه که

لن ترائی گداے از اُمت محمد چنین گوید سب
 حسن رخ تو ملک عالم فرو گرفت بیچاره که از تو گریزد و کجبار
 ایتماؤ کو افسد و جبر اللہ نصیب عیش کرده اند عجب ظهور
 نیست تو چشم بند ای اجلا لا و تعظیما ہیته و ربیته او اور اہم درون حلقہ بستہ
 بین عشق آن نور است کور اظہار و مظهر خوانند خواجہ سن میگوید اِنِّی
 جَاعِلُکَ لِلنَّاسِ اِمَامًا خیمہ در دریا زده اند ربع مسکون ابرن
 مثال داشته و کان عَرُشُهُ عَلٰی الْمَاءِ جملہ وجودات در بطن
 عرش است بیچ جزوے از اجزا خیمہ بیچ تارے از بود و ازان تسبیح
 حقیقت بیرون شدن نتوانست است اِنَّ اَوْهَنَ الْبُیُوتِ
 لَیْسَتْ اَلْعَنَکُبُوتِ۔ بَسْطَةُ فِی الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ چه قوت نموده است
 ترین باد ہا شود و عمارت در قعر آن دریا فکند چون تو خواهی آن خیمہ بر قرار
 باشد از عشق کسے نیا سوده است دیدہ عشق وقتے لغنوده است تو این
 سو لحظ کن نظر بامعان ببین تحقیق تو شود کہ عشق بازی نیست نکتہ مجازی
 نیست کار سازی نیست محل دلنوازی نیست مکان سر فرازی نیست
 عشق بہر است بر کسے نظر شفقے نکرده است خبر از در دمن و تو ندارد او
 خارج از جملہ نسب اضافات مسکینہ ہمارہ در دمن مستمند از چند تا
 چند آنکہ او را بیچ شفقت می آید تجہہ ہُم و یجہو نہ برای چه میگویی دوستی
 این بود دندان و رخسارہ محمد شکستہ و باوے چنین گوید اگر بتو نبود
 بیچ وجودے نشدے بہین محبت است در آرد فروزند عشق دفاوند
 عشق جز جفا نیازد لقا را انکار دارد صفرا باکد و رت بہم آمیزد کفر و ایمان
 در ہم زندہ مرا گوید کعبہ را چنین احترام حریم را چنین عظام شستہ سیاہ رویان را

بعث کرده بهانه بر سر ایشان نهد و خود برنگ سیاه رو برآید قطره قطره
 اش کند و تسبیح است فَبُحْنَ اللَّهُ حِينَ تَمْسُونَ وَ حِينَ
 تَصْبَحُونَ باین سیه روی این عشق از همه منزله فَبُحْنَ اللَّهُ حِينَ
 تَمْسُونَ ازین سیه روی بنزاهت نماید وَ حِينَ تَصْبَحُونَ بدان
 جمال و صباحت پرستیدن پیش ساز و مخرج الْحَيِّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ
 يُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ لطف قدرت بدان صورت نماید پس
 آن خودش ستاید لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ
 چه میگویم مرده مردار شد آن حسن تقویم اقبح الاشیا گشت لباس بر تنش
 عاریت کرده بود باز ست بقولای که او بود پیرا آورد کون با فساد جمع کرد
 آن حسن تقویم ثم رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ رفت پس آن
 شعبه گری إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ازین انشا الانعم
 چهره بازی کرد هر آینه بازی گر را جلع شاید فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ
 اگر منت نهد مقطوع شود و محمول موضوع از مبتدا و منتهی خبری ندارد و صا
 حای باید تا این تمیز تواند و روی صرف از نحو تواند آورد ای مسکین ترا
 اسمی نیست تواز فعل او حرف معلوم نداری این ترکیب سنادی نیست
 این مرکب استزاجی نیست ای مسکین بعلبک بت اضافیت الیاس
 از جمله حقائق و معارف رویه یابس دید ازین تلبیس الیاس و ازین تقیه
 و التباس لباس نهانی در بر کرده به واسطه فضائیه الوهیت پروانه
 نمود جز سوختن در سوختن كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَإِنْ يَحْجُجُ موجودی نه بتصور
 صورت خیالی تعین اول را اثبات محو کرده چه هم محو گرفت و بقی وجهه
 زیادت وجودی محقق ماند عشق عاشق را مثله شدن رواندارد و خود را کسی

بدخواست است و خود کسی پرداخت است عشق ملی است عشق زندق است
 عشق کافراست عشق بیدین است اما خوش حرکتی دارد نهان شد و پنهان
 که خواهد باز دو القاجیل در غارت هر یک کند تحفه دگر بدین حساب محاسبه
 فرماید نگو سریت صوفیان در مراقبه و همی را بوی همی دهند تا وجود حقیقی
 چنانکه اوست که هرگز خفا بر و سار و نیست حجاب نقاب از رخسار آید من
 چنین خواستم انتظام بیکار شد مجنون بهیاس لیلی زیبا بود ایام دولت جمال
 لیلے پشت داد روی بکشت آورد اما نهشته و اما ایضه نسبت را نسبت برابر
 کرد این هر دو نسبت میروید رخ بحقیقت کار نهاد همه مردم بیک دست شدند
 دامن عشق را هر چند گرفته تر داشتند و استوار قدم است که انگو بیستم
 اجمعین آن بد بخت لعین با همه قوت و مکنات الی یوم الدین
 پارسای مریم از بی چادری نیست کلتاید بر می بین دست گیر
 من و تو شده است لطیف القلب است مع الله بودن چینی بنشته
 ای الصبر اشد الصبر عن الله من که او را از خود جدا نه بینم
 و صورت دومی در میان احساس شد صبر از و چون میسر است یک
 عمر با شتیاق بود معشوق بود خلوت فرمود ستر و پرده در میان
 تنهایی و برهنه از همه اعراض و اغراض سینه بینه شود معشوق فرمود
 و مان بهش باید بود پاز خط ادب قدم از اندازه خود نباید کشد و اشد الصبر
 باشد یانه چندی گوید النهایة الرجوع الی البدایة عشق را
 بابتدا و انتها چسبند او است او را فلک فلک او اطوار شمس
 و اقمار را ابتدا و انتها نامن قمر کاسه است من شکفت است انا
 لله وانا الیه راجعون علی که سرور فان است رهنمای اصفا

است ہمہ بدین نشان داده است اما استغفر اللہ کہ او ابتدائے
 وانتہائے درمیان آرد و این صور خاکی را با سوار کان آبی ہمہ بر زده است۔
 حشر عشق جاہمہ را صوابت کر دیم ہمہ را سد نہادہ است
 عشق برستی و درستی تصحیف عشق است سہ داندانہ میانہ اور اشک دستان
 قاف را با عین یکے کن ملکوت و جبروت و لاموت را بفضاء وحدت
 وہ پس آن بہتر فرغ و استغفار بہیمہ عظیم و استعلاے بر کنگرہ عرش و جوہر آیین
 ندافراخن الملوك اہر اید ہمہ جیم و ذہبت ہمہ و وہبت ہمہ
 لاجلہ لنا الیکم رباعی

آنم کہ ہمہ جہان بفرمان نیست سلطان منم و عشق تو سلطان نیست
 تو جان منی و جہان جان نیست من آن تو ام ہمہ جہان آن نیست
 ومن العصمات ان لا تحد یا لیت رب محمد لم یخلق محمدا
 عشق یا بود با ہمہ آرام و قرار بخلوت خانہ فردا نیست خود لغتہ کن فیکون
 ہاقت ریب المنون بگوش اور سائید رقص کنان بردر میخانہ آن
 فرزانه گوی دیوانہ از ہمہ بیگانہ ہمان سود وید نگر از ان وحدت چہ کثرت
 افزود و ازین کثرت چہ بلا ہارخ نمود آنکہ گوید حسبنا کما قال اللہ
 او چرا در معنی آئے طلب کرد و او در زن اور یا چہ دید و یا وے چہ
 کار و بار بود تا چندین طامت منی باید کشید با انبیا چہ افتادہ است
 این اگر ہمہ با ہمہ در یک پلہ نہیم یکے زن سنجیم تا ہمہ ہم سنگ گرد نہیم
 آتش ہیا خرمین آزادگان بسوز تا باد شلہ خراج سخا و خراب را
 اگر تو تو نباشی و من من نہاشم بدانی کہ این توئی و منی من بہین و ہم جدائی
 من و لت ہیبت

چو ملک بادشاهی دیده باشی   ترا کردن گدائی مصلحت نیست
 شمار بے شمار میخواند آن یار   شمار از شمائی مصلحت نیست
 مولا جلال رومی دیوانه است نامعلوم عاشق است ^{نور}
 نامفهوم حکم الله علی قلوبهم وعلی سمعهم وعلی
 انصارهم وقت بحقیقت معنی او خوانده جوکان المشاهد ^{نور}
 مهر بے مهر است العلم حجاب الله الاعظم نظر بفکریت
 صم بکم عمنی فهم لا یعقلون گم کرده عشق است نظم
 باز آمد چون عید تو تامل ندان بشکنم   این چرخ مرده خواره را بپیکر دندان بشکنم
 گر پاسبان گوید که بر تو بریزم جام می   دستم اگر در بان کشد زینت بران بشکنم
 هر که من بدست او رفته خود دره دبی   پس نمی آتی اینقدر این بشکنم آن بشکنم
 آنکه دیدی آن دیوانه را جلال جز تخم ضلال و نهال و بال نکشته و چرخ
 خود کانی و تربیت بدنامی دگر نه نشسته است روز بجهان چه گم کرده
 همدانی از که پس از چنین غرقاب که هیچ ره روی پایاب در مال و
 آب پیرانه عیسی را میگوید و ما قتلوه و ما صلبوه و لکن شیخه
 لهم چه باشد این محفل مجسمه تا چند بیک زانو بهم در تعین تشخص یک را
 عاشق خوانند آن جمال ندارد که کسی از او تواند که چشم بردارد و
 ز باز از مدح و شناس او باز دارد و دل را از لذت شهود او جان چهره را
 گمارد با اینهمه یک را عاشق نامند و یوسف پس هفت آناه دو هفته
 جبهه خود را بر چشم بسته خود بیان نموداری کرد بجا این مهر دو هفته
 تا هفته دیگر احتیاج از طعام و آب برد با اینهمه توقیع عشق بازی جز
 بنام زینحایت نیافت اللهم اهد قومی فانهم لا یعلمون

تو در بیان مانگمان نبی که من از کثرت بوحده تے و یا از وحدتے بکثرتے
می آیم چنانچه رسم اہل بیانت این نموک در قعر دریا افتاده است
ہر چه گوید از دریا گوید یا دریا گوید در ان قعر او ہمہ خود خود را صاف
تر و پاک تر شود۔ انا اقول و انا اسمع و هل فی الدارین غیر
کلامے نسبتے با عہدہ ہائے مادر و زال زنے با جنید کہ سرور مردان
دین است پیشوائے اہل یقین است چنانچه رسم زنان و زنان زمین
است چہ باشد کہ اسرار خدا با عوام بگوی سید الطائفہ طائوس العلماء
بشرط تشطیح و ارتفاع برآمدہ میفرماید اسرار خدا با خدا میگوید کہ بیت
ناظرین نبی کہ ہست این رشتہ و تو یکے است اصل و فروع بیکے تو نگو
گویندہ نمیداند کہ چہ میگوید اللہ اعلم تا شنودہ ازین چہ نهم برد خواصہ
من این دو بیت را با چند صوفی دیگران ازان نصیر علوی دوم
زین دیو گیری بذوق تمام اشارتے میفرمود رباعی
او حد دل را از خویش بگریز گرد آر و این رخت بہر سو میفلک گرد آر
عمرے چون گل بیا دادی یکدم چون غنچہ فراہم شود اس گرد آر
گفت این از قبیل انھاس است شیوے دعوتے نمے و رسوخے و
قد مے می زدند ہر یکے با دیگرے تحفے و تقصے میکرد و الحی القیوم۔
الحی ای لہ الحیوۃ المطلق الحی ای ہو غیر الحیوۃ الحی بجا لذلک
بہ کل شیء شہر

وز رشح لاہوتیم در ہر طرف بحرے سین
جز عکس عین شخص مادر نور ما نورے سین
این ماہتاب شیدہ در ہر مہی بد رہبین

از قطرہ ناستویم ہر سور و ان نہر بہین
در دیدہ انسان ماضو نہ بند بیکے
خورشید ہر روز بہر راہ روز دیگر مطلعے

معشوقه پارییه را سالیم تازه تر
در شکل کبریا میقتضی هر صغیر بین
ای تنگ محشر بیا بیوده ترا تا اینجا مخا
رفتی زمانه باز آه نشسته را نشتر بین
ولدت اعی اباهاشهر

دختر چو مادر شد مرا من در خود را پدر
اوزاد از خود این پدر هر هر بین
الطریق لائح والحق واضح فایها الانسان الغفلة من الحما
یواد الحقیقه لو نفخت لاحترقت کل طلب واربع کل قلب
و طلب بر محمد عشق قوت کرده است همه را یک چشم نموده است سر از نور
بر کرده امتی امتی میگوید و آنکه از خود بدر نشده و آنکه همه را بیک
تار مو بسته ندیده و در یک باون بجمع نیامورده و بدسته الا الله
نکوفته را و همه را بیک رنگ و بیک نوع و بیک شکل مزج ساخته هر آینه
امتی امتی گوید بیت

ان وان كنت ابدا هم صوره
فلی فیه معوض شاهد باو قی
نحن السابقون الاخرون نحن الاولون الاخرون نمود
از من قبل بود ظهور بعد اکل نور فی النور شد و این همه اطوار فلک
بیک گشت باز آمده است روز و شب همه آشتی کرده اند ظلمت
وضیا بهم پیچیده اند آنکه خود را آدم نام نهاد محمد بود و آنکه خود را
خلیل الله خواند احمد بود و آنکه خود را کلیم الله خطاب کرد
محمود بود و آنکه خود را روح الله با حیات و امانت شهید بود
قطره از آب صوفی محمد چکید ایا هم ازان بود امانت آنقطره بر زمین افتاد
و خشک نمود یک کلمه در ملتقات ماست لا اله الا الله محمد عبد الله
لا اله الا الله محمد صلی الله علیه و آله لا اله الا الله محمد نبی الله لا اله الا الله محمد خلیل الله

لا اله الا الله محمد ^ص کلیم الله لا اله الا الله محمد روح الله لا اله الا الله
 محمد ولی الله لا اله الا الله محمد حبیب الله لا اله الا الله محمد رسول الله
 لا اله الا الله محمد من الله لا اله الا الله محمد الى الله لا اله الا الله محمد لله
 لا اله الا الله محمد لله لا اله الا الله محمد لله لا اله الا الله محمد لله لا اله الا الله
 محمد لله لا اله الا الله محمد لله لا اله الا الله محمد لله لا اله الا الله محمد لله
 الله همه را حذف کن الله شد لام اورا نسروا فکن هو

باقی ماند و او از هو سقط یافت هه قدم ثبوت گرفت نقطه محو شد چون
 از میان خاست نقطه جزو لای تجزیه شد یافت حرکتی ندارد و رفته
 و خفته و نصبی بجز نم آید اکنون اینجا زبان ببردست و پاگرد آرد چشم را
 فرو بندد با هم در هم شود هه مده ذکر و مذکور و ذکر را ظهور و مکنونی شد
 اتصال پیدا آمد سوگند بروی و موی محمد خوردند روی محمد همه
 جهان را نور بخشید ضیا و جمال هم بدان باشد موی محمد عالم را اختفا و مکنون
 نهد و الضحی و اللیل اذ انبجی اشارت میبیدین بشارت باشد
 هیچ میدانی اگر معشوق بروی و موی عاشق سوگند خورد چه عزت
 و چه عظمت و چه جمال و بها و چه بتخت و ارتقا و ید خود بینی و خود ستانی که او
 ظاهر روشن تر گردد و آن و آن برین روی سپید خالے سیاه همی بآید
 نهاد اگر چه موجب جمال و از دیا حسن و کمال است اما نامش نقطه سیاه
 است گفته اند شعر

الوجه مثل الصبح مبيض والشعر مثل الليل مسود
 ضدان لما استجتم احسن والصد يظهر حسنه الضد
 گویند دو چیز از او برخ برون کنند در نه کوشا آرند در آن غلبه دهند

سیاهی که از احتراق آتش بر جلو و جنبه ایشان پیدا بود همیشه گرد و سپید
و لطیف و زیبا شود یک خالے ازان سیاهی بر رخسار ایشان باقی ماند
قیل روی عن النبی صلی الله علیه و سلم و ذلک زین الوجه
هر چند که آن خال سیاه موجب مزید بها و جمال شد آنکه نشان آن سیاه
روی است سنائی میگوید رباعی

کو جمال طاعتی تمام تر از خصمت بود   بهر دفع چشم بد خالے ز عصبیا داشتند
کو کمال حیرتے تمام تر از فتوی دایم   صورت جانانه کافره مسلمان داشتند
أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ وَأَنَّىٰ
اكرام پس آن این طعن خفی بر منزه نهانی که بهیست محمد متیبی بوده ما ترا بخود
جلای دادیم گمراه بودی ره نمودیم از محمد پرس ازین غم چه در هم شد اگر چه محبوب
محب در هر خطایے اگر مستطاب اگر فصلی من ذلک الباب باشد آنرا که فرج
و طرب خوانند عاشق را و محب را همه جز موجب التهاب و اقتراب نباشد
با این بهم طعن طعنست مدح مدحت قبح و حسن سینه حسنند در یک مقام
معین قدم نه نهند لیکن بحسب معین و منعی و اعتنائی و التفاضل تصور
شود رباعی

بر کنگره عیش چه خورشید چه ماه   رخساره معشوق چه روشن چه سیاه
در راه یگانگی چه ایمان و چه کفر   در دین قلندری چه طاعت چه گناه
الْحَيُّ الْقَيُّومُ گفته بودم زنده دلائل داشتند بیان مادر کشف معنی نمی
آن تازگی و نظاره دارد حسب العرفا باشد اما قیوم القائل بذاته و القائل
به غیره قیام بغیر معنی دارد یعنی که این این است او او است نمودار است
که این این است او او همین قیام این بدو باشد القائم بذاته قائم بقیام

او قائم بقیاسہ شخصے پیش مجنون صفت لیلی و جمال و غنج اور اکہ بشیوہ و شکل
است صفتے میکر مجنون برسم غیرت برآمد قصد پیوست کہ صمصام بر طایم
قایل زندہ میت

غیرتش غیر در جهان نگذاشت لاجرم عین جملہ اشیاء
مجنون صفت لیلے را با جمال خویش یگانگی یافت عشق از گریبان ہریکے
سر بر کرده دید گفت مَنْ يُطِيعُ الرَّسُولَ فَقَدْ اطَاعَ اللَّهَ - انا غیور
و عمر غیور و الله اُغیر متا مِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَ مِنْهُمْ
مُقْتَصِدٌ وَ مِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ سابق
کیست آنکہ بر خود غالب شد غلبہ او ہام و خویلات را در کتم عدم اصلی
برد عروس جمال معشوقے مقام خالی یافت ہر آئینہ منزل ساخت
قلب المؤمن عرش الله عشق پرده بر رخ گرفته شیوہ ہانی سازد و
آنکہ اورا شناخت یا شناخت سلام از من ہوے من مواجہہ کردانت
منی و انا منک چہ گوید کیست کہ دوئی نماید تا احد الطرفین نسبتے را
الفرام شدہ است حاصل شرح صدر تو مرا شناختی بعد فراغ ازین کلاغ
سیاہ رو ابد اغراب البین فینا ینعق در فضائے عدم پرید فاضح
و ترنم انبسط و لا تنعم میت

معشوقہ بسا مان شد تا یاد چنین باد کفرش ہمہ ایمان شد تا یاد چنین باد
سپس تعریف چنین حقیقت بحال خود چون عروس بہر دریغ و منو
در برکہ مربع شستہ و الی رَبِّکَ فَارْتَحَبْ نشاید طرفے دگر چشم را لحظ
و دیدہ را نظر سے تا از دیدہ بیوہ آید اکنون یا بود نا بود کے شہود بود آتش
عشق قاف وجود تر کہ سدرے کرانے پیش افتادہ بیک لطف بسوخت

با این همه قلمه باقی یافت آدم از عالم هستی دم زد آن دم آدم را بهر ابرار
 نمود و ابوالانبیاء بر فرزندش شیر خوار فرود آورد و در شجره ازان هستی از ره شفقت
 و دوستی و جوار خردان را هم دوستی کرد بست سال در ره ایشان نهاد اے عشق چه
 گویم که تو چه چیزی و کدانی و کد ام کسی این پدر شفق و این بنی صغی این آن
 کس است که و کان آدم یک کلمه الله شفاها خواهد بخشید باز گردد
 العاید فی هبته کالعاید فی قیته ازین تنگدلی ننگ نداشت
 شهید انکار آورد گفت نخشوه دام باو هم چندین هم و دو هم بدین حد هم
 و هم اولیا و انبیاء بدین ستم حرف کثر نوشته اند بیان المذون و القلم
 اختصاص می نماید ستم که می خصص یصلح بیست و هفت
 میکند قل هو الله احد و اے همه خنده قهقهه میزند قل هو الله
 احد افتات وارتباط را اغمازه کرده است کو بهای آتشین و
 خنده قهای پر خار بطریق سیر سلوک پیشتر نهاده است گذر ممکن نیست
 این ربع مسکون بساحت و زراعت پیش من الملک الحی الذی
 لا یموت الی الملک الحی الذی لا یموت مصرع

نسخه
نسخه
نسخه

یو که بود دو باشد اندر ولایت
 لو کان فیهم الهة الا الله نفس تار و بخاری نهاده است
 علی چشم بسته تیغ میزند میگوید حتی تقی الی امر الله قاتل و قتل
 و قتل بیک اسبیل بے مزاحمت قال و قیل بیک ره شده اند بهیست
 گفتیم که پیامبری تو یا پیر گفت که دوی ز راه برگیر
 چون نیک بدیدم این نکو بود من و او و پیر هر سه او بود
 نیام بود صمصام بود مرغ بود دام بود جام بود همو او همو او و لعلی این

حل هیچ نسبتی درست نباشد همه او معنی دارد ایها الشیخ الجیه
ایها المرشد النبیه یَوْمَ یَکُونُ النَّاسُ کَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ
وَتَکُونُ الْجِبَالُ کَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ چه بسا است گم شد را میجوید
یا خود گم اند زبان کشیدن ذوالفقار تا چند سران و سروران را بیک
بار قوت و قوت خود سازد و من المعلوم طول ذوالفقار بحد
ن کوه ذراع باشد شاید گزے کم و بیش این زبان از کجایافت این گونه
ن چون گونه چون دراز شد -

خواجمن میگوید شیخ من مرا طلبید طاقیه بر سر من نهاد خرقه
پنجاهی در بر کرد و رانپایش بر آورد من آن در و دیوار و آن بام و
ن بری آن صحن همه شیخ من بود تو چه میگوی این برخی و درازی پس آن
بازگشت هم بصورت معتاد است تخیله حقیقی و تحقیقی اگر چنین
است اگر آن است این چه عشق گبه نباتی و آبی باشد در صلبه
چون ژاله و برقی منجمد شود -

تخف و در او در آن تنگی و تاریکی چون مینماید تسلط و ترفیع کرد
مفروض کن را اضطراب داد برائے برون شدن خود جہانے
را شورانید هر کس را بلذت و راحت ذہولے غلبتے داد و من
ماء ذائق میخرج من بین الصلْب والترائب از کمنے
از کمنے بمانے و اگر قدم نهاد خود را بخود از خودی پرورید حوض کثر ثل
خود را کسته در زمین ازان دریا بیک تفت برون شد خضه خود
باور شد خود را مرصع ساخت اتاکی پیش گرفت تا بدان پرورش
رسید با همه استقلال و تعالی با همه ارتفاع و معالی انا ربکم الاعلی

منادی شد گفتش ملعون کذابی بے دینی و کافری با خدا مشرک آری
 او گوید اگر تو مرا شناسی بر من چه عیب آری نه من بنده ام نه خدا نه تو
 مومنی و نه تو مسلم با صفا ما می آییم دمی رویم می بازیم می سازیم لیکن نه با
 تائیدی که با هیچ کیکی اینها را می لقمه صدق الله و سوله الرویا
 بالحق و رویت رویا خیال بالحق اثبات عشق ذوالجلال محققین
 زوّه سکند آنکه آن خود یکی بدر شد مقصّرین بقیه با خود دارد
 و خول در حرم میسر نه تا یکی ازین دو حال پیشوای او نباشد آری
 در مسجد بے وضو نتوان آمد محمد را گفتند تو مقتدی و پیشوای بقیه که
 با تو ماند آن از تقصیر تو باشد بسرو جان من سر و جود جان خود را بگیری
 استر عشق صافتر کن تقصیر را با تو چه نسبت است

نسخه خطی
 در مسجد

نیست کن هر چه را در اے بود تا ت دل خانه خدا اے بود
 قاف عشق اینجا قرار گرفت انک لعلی خلق عظیم اگر
 محمد را زوید و باز نکرد اند خلق عظیم از تو که باز ستاند و مکر و اومکر الله
 والله خیر الما کرین - یخا عوون الله وهو خا عهم مکر
 اباد از برادر خوندگی داد و پس آن نسبت بخود بر و خیر الما کرین بهترین
 مکر های خفی ترین شیوه با بازی بچگان ساخت اذا تفر الفقرو فهو الله
 بعیستی چه آید تمام فقر که شود که استغنا بجمال و کمال خود قرار و استقرار
 گیرد والله الغنی و انتم الفقراء چو فقر رفت غنی بفناء خویش در
 مقعد اطمینان قرار گرفت هر جا که مکر نیست و هر جا که خدا اے است
 همدرین افتقار و استغنا است آنکه محی الدین ابن عربی از او
 ادب و بیان حق و طلب خروج کرده است و شرط افتقار تنزیه و تسبیح

نسخه خطی
 در مسجد

را رفض ساخته ما الكل مفتقر وما الكل مستغنى محققان دانند
 باوى چه كرو چه خداى كدام تدبير ساخته است نصير الدين قنوى
 و عبد الرزاق و كمال الدين كاشى بر مثال قيصرو نجاشى باشد
 نجاشى ايمان آورد در رسوم عيسوى را براندازد قيصرو كويد قولك حق و
 دينك صدق ليكن من هم تعلقه و تعلقه دارم ندانداور اهيمن شيوه است
 ربه نمايد و آزاهايت ارشاد دين حق سازد پس آن همه ابياد بود
 مباح شرع را كافر ملحد و دوزخى بدبخت نامند -

قاف عشق قعر قلم است شينده مشائخ انتهائى اورا آشنا
 كرده است و را در اسير كن كمر ازل و ابد برابرند ذره ازين ذرات كه
 بنجد آفتاب كه با صره احساس كند از شفاع آن شمس لحظه در نظر نيايد
 اى مسكين تو اينجا چشم بندى است كه عقلا در دو عالم و عرفاء در سراسر اسم اعظم
 همه گنند و ايشان با خود اين تصور كنند كه هيچ مى و كى نداريم آرس
 مسكينان كم انداز كى و كى خود چه آگهند شعر

بالقادسية فتية ما زير العار
 بالاسلمين لا يجوز لايه و لا نصلا
 بايزيد ميگويد خرجت من قشر البشرية كما تخرج الحية
 من قشرها از پوست بشريت بيرون آمد مرا دانست كه در و كز نهات
 ظهور بى بياشت عيني بى عيانت ليخاد عون الله وهو
 خاد عهم بر صفت عيان و تبياست با پوست چه سازند باوى
 چه پردازند جز آن نتوانند نقش بران سازند هادى القوم معلم
 الصباية ضليح رسول الله هادى اهل الهداية نگر چه
 ميفرمايند ما انا و نفسى الا كراعى غدير كلما اضمها من جانب

انتشرت الی جانب قعر قعیر بحر بے ساحل چنان
 نشان میداد عرفت ربی بفسخ العز الی یست یسوخ مغز
 بصورت خویش بصفت خویش ظهور آمد من انتم فاذ افرغت فالصب
 اکنون همان خوشی شادمانی کار است سبحان الله آن مغز که پیاز
 راز ان پوست بود چندان پوست در پوست بر خود در پیچیده است
 که هیچ بیننده بعد آن قشور و قشیریده است لا احصى ثناء
 علیک انت کما انت علی نفسک و گر چه میگوید جز را از کل چه
 اگر غم را از دریا چه خبر گاه گاه باشد پرده بر پرده نهند او شطاحی بصد
 سرفرازی و بے نیازی نماید **صلیب سی** دید سلطان العارفين را
 که کرازان و فرازان دست پا هر طرف اندازان سینہ کشان فرغان
 خوشان میرو و گفت هر آینه چیز موزجے در منظر دل
 او داشته اند تا بدین حد از دست رفته است قدم بر بساط انبساط
 نهاده به پیش رفت کرانه فرات مرا اندیکرد و پای و هوای صحرای و صیاح
 بر حی آورد اثر آن شراب سکر آن کرد گوشه سکون گرفت باین پید خویش
 آمد ازان ارتقا و ارتقا پس افتاد **صلیب** پیش شد عرض پیوست
 بحق آن وقتی که این زمان حاضر و خویش سر بردی و بحرمت
 روی آن جماعی که تو دیدی اشارت ازان بشارت ماست و
 سلطان فرمان داد تو عانی و غمی ازین اسرار خفی که در فضا اگوشت
 و در صحرا صمدیت با ستار و حجب گم گشته ترا این صورت کے
 فهم آید و بدین معنی تو کجاری عجز و الحاح مسکنت میگفت و پیا رگی
 را بصاعت نقد ساخته از ره ترجم و اشفاق و از ره تلطف و ارفا

باہر عظمت کبریا غمزدہ زور مرے نمود کہ من اللہ سبحانہ پس یا نرزدہ
 این دولت ملک افزون با بخشید صورت قدس پس نیمہ در حوصلہ خطائے
 کہ اینجا شخص نفس در طمس و مس رفته است سبحان اللہ عجبی خدائی زو سلطان
 فرمود اینجا بے ادبیت کہ در حضرت شاہان کنی چگویم باتو کہ آن شاہ
 را با سگیان کار باریست وزیر را در کاہ باری کے را ہزارے از بارے
 بارے نیست آنچه ترا بعد دو ہفتہ بخشند ما را ازان فرصت نمیدہند تنہا
 دارم باشد وقتے یکدمے ازوے فارغ مانم و او مرا بن گذارد تا دو
 ہجران ولذت درو طلب گیرم یا زید گفت ای حبیب طرت ماہم
 نظرے حبیب فرمود سخن چندین متضمن نصیحت و پندے ریائی
 عیار از از خار باشد مفرش عیار نہ پایے ازین راہ بیش
 تا در نرنی بہر چہ داری آتش بہرگز نشود حقیقت عیش تو خوش
 گرت آن میسر آید اکنون تنگ آمدہ خار زدہ گلہ مند از دست ساقی
 و شراب فریاد براری بیت

زیادہ چون کف ساقی تہی نیکرود کجا دماغ لطیفم زمستی آید باز
 نشودہ علی این صورت اشکال افضل علی را بچہ باز دادہ است
 و در کہ ام اعداد آورده است اهل الدین کہ صور علی صحیفۃ
 ما را تحقیق شدہ است کہ عدل عمر تقدیر است کہ اورا ازان انصاف
 میسر نیست نصب او را رفع کردہ اند جزا زوی چون آید واللہ خلقکم
 و ما لتکملون نسبت ہمہ را از ہمہ کار ہا یکا راست عجب شہباز
 نیست و عجب شہوارے نیست میدانے ہموارے گوے سیکارے
 چو کالے بہر قدر قوت رازے باغ او و حریفے در میان نہ و حد حالے

نکرده اند خود با خود میبازد و بغیر خود نمی پردازد و کارے از خود برون نمی
سازد و عجم بین نمیدانم هر که نمی نازد و هر که سر نمی افرازد جزیت و بعضیت ندارد
تجزیه و تقسیم او نپذیرد و اگر دید پدید بودے یا بے نیازی و دلنازی چون
با هم آمیزند مسکنست سرفرازی بیک قدم چون روند و سوسطائی بامرو
خداے مهر خیال بازی کنند و محقق دست در اثبات حقایق بقوت
خود گشاده کرده و بیایست بهت با ستواری استاده من میگویم با این سوسطائی
متوهم و متخیل را انکار همین است که تو گمان بروی این متخیل را که تو میگوئی
وجود خیالی دارد آن وجود خیالی را پرس الی احسان سبکی بر تن خویش
آنجا هم همین خیال را بر باشد ایلام بخمال الذاذ بخمال و بے این صورت
نی گریه مینالد میزند و آرزو دارد که خلاص یاید هم بچنین باشد بچنین ماند
هؤلاء فی الجنة ولا ابالی وهؤلاء فی النار ولا ابالی جو آنی بینم
در صحن دوزخ هفتم رنگ سرخ بقدر موز و نعلی باز و با میج خورده و برون
آمده سین کشیده و گشاده دستک میزند و رقص میکند پرسیدش دوزخی
خندنی زد و گفتم بهشتی چشمک نمود و گفتم خازن دوزخی دست بر دست و وضو
چنان غنچه و دالے افزود حسن الصوت را مردشایے خبر و اذان کل
فصله اذان بابے قطره اذان در یار شمع اذان آبے می ندانم چیستی از
کجائی و کدائی بکجاری و از کجای باز آئی نام تو چیست لقب کد ام است
بکلامے هر چه فصیح تر با و از بے هر چه ملیح تر با بنگے هر چه لطیف تر این آیت
بر خواند و جواب ما را هم بران درست را ندانند الله تود السّموات والأرض
مَثَلُ تَوَدُّكَ مَثَلُ سَكْوَةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي رُجَا حَبَّةِ
الرُّجَا حَبَّةٌ كَأَنَّكَ لَوْ كُنْتَ تَوَدُّكَ مَثَلُ سَكْوَةٍ مَثَلُ تَوَدُّكَ مَثَلُ سَكْوَةٍ

شَرْقِيَّةٌ وَلَا غَرْبِيَّةٌ يَكَادُ زَيْتُهَا يَبْضَىٰ وَلَوْ كَدَّ تَمْسَسُهُ نَارُهُ
 تَوَدُّ عَلَىٰ نَوْرِهِ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَن يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ
 لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ فَهَقُّهُ كَرْدِ ضَحْكَ عَلَى وَجْهِهِ
 سَيِّدَةُ أَشْكَارِا وَاسْتَدْرَجَتْهُ اسْتَتَارَ مَحْجَبِ كُشْتِ فَرِيَادِ بَرَّادِ رَدَمِ
 آمِ بَاشِدِ مِمْ كَاهِ بِيْكَاهِ اَزِينِ جَمَالِ نَضِيْبِ اَزِينِ خَمِ جَرْمِ وَ اَزِينِ قَلْزَمِ قَطْرَةِ مَن
 غَيْبِ فِي غَلِيْبِ آوَا زِيْ بِيْصُوْتِي وَ حَرَفِي بِيْ مَكْلَفِي بِاِهْمِ لِيْنِ وَ لَطْفِي
 بِاِهْمِ حَسْنِ ظَرْفِي خَوَاسْتِي فِيْ بُيُوْتِ اِذْنِ اللّٰهِ اَنْ تَرْفَعَ وَيَذْكُرَ
 فِيْهَا اَنْمَهُ هَرَكَةِ اَيْنِ رَوِيْ رَا عِيْنِ اَلْعِيَانِ دِيْدِ زَبَانِ اَز بِيَانِ
 دَلِ اَز شَعُوْرِ فَنَمِ اَز جَنَانِ اَمَّا دَرْ طَلَبِ جَوِيَانِ بَا اَوْ بُوْدِنِ مُمْكِنِ نِيْ بِيْ
 اَوْ صِيْرِ مِيْزِ اَبِيْسِ اِنْجَا چِنِيْنِ مِيْگُوِيْدَا مَّا اَبِيْسِ اسْتِ بِيْ اَبْلَاسِ اَبِيْسِ
 نِيْسْتِ رَا يْتِ رُبِّيْ لِيْلَةِ الْمَصَادِ فِيْ اَهْيَبِ هِدْيَةِ فَضْهِ قَلَمِهِ
 عَلِيْ صَدْدِيْ فَوْجِدَتِ حَرَضِ رِيْهَا فِيْ قَلْبِيْ اَكْرَدِ دُوْرِ خِ دَرَا يْ
 لِبَاسِ اَبِيْسِ لِبَاسِ لَعْنَتِ مِهْتِ دَر بَرَكْشِيْ اَيْنِ تَرْكِ خُوْخُوْرِ اَوِيْنِ سِرْخُوْرِ
 قَهَارِ اَيْنِ نَقْصِمْ خُوْدِ رَا اَوِيْنِ كِيْنِهْ وَ رَكْرَدِنِ شَكْنِ اَكَا سِرْ وَ خُوْا يْنِ
 مُلُوْكَ سُلَا طِيْنِ اَرِ تَحْمِلِ رَا سِرَادِقَاتِ عَزْتِ عَكْسِ رَشْهُوْ دُوْا لِيْ كُوْرِ
 شَمِيْدَةِ اَحْيَابِ رَا كِهْ اَوْ مَسْمِ اَخْصِ خَوَاصِ نَضِيْبِ دَقِيْقِ تَرُوْشَعُوْرِ
 عَالِيْ تَرْكِ حَشْمِ خَوَاصِ اَز اَنْ خِيْرُ اسْتِ وَ كُوْشِ اِيْشَانِ صَحْمِ كَرْمِ اسْتِ
 دَر صَنْدِ وَ قَهَارِ اَنْدَا زَنْدِ دَر قَعْرِ دُوْرِ خِ دَر اَنْ خُلْمَا فَرُوْ بَرَنْدَا نِ كِيَا نَمْدِ
 اَنْبِيَا اَز اِيْشَانِ نَشَا نِيْ كُوِيْنْدَا وِلِيَا رَا خُوْدِ كَجَا اَنْ مَنَمْ تَا يْدَا نِ رَسَنْدِ مِهْتِ
 بِحَسَابِ اِيْشَانِ خَوَابِ اسْتِ يَا اَنْكِهْ بَا اَنْ حُوْرِ وَ قُصُوْرِ وَ بَاغِ وَ جَنَانِ اسْتِ
 بَلَكِهْ مِمْ دَر سَجُوْعِ وَ طَلَبِنْدِ خُدا يَا اِيْشَانِ اِيْشَانِ يَا خُدا كِيْ كُوِيْدِ كِهْ مَنِ اَوْ زَا مِ

دیگر بگوید کہ من او دین نیست مای و منی خوشبختی کرده اند اینجا احسراق
 نیست اینجا اعتناق نیست اینجا لذت نیست الم نیست درو نیست
 در مان نیست ہیہات ہیہات ایہا السادات در سفل السافلین
 رفیق شہر معہک جہانے با صفاے پر نورے از دو جام سکان آن
 مقارنہ علم کم عدد ہم و من ہم و ما ہم چو تراے تو گوی از فقرہ کردہ
 اند در میانہ شکل شاخ بالاے او برتر از عرش رفتہ سدرہ راسدہ
 شدہ است بر زمین افتاد بیت می نماید طوبی فرجہ شکرے گشتہ
 و اطراف او در لے سراوقات کشیدہ جو آنے سپید پوستے کشادہ
 پیشانی پیوستہ ابرو کشادہ سینہ کشیدہ کمرے جعدے درازے
 قدے بلندے جعدہ گردانیدہ از بس بر سر ناصیہ اشتہ نیزہ
 بستش نہ بر آن درخت بر سر آن چو ترہ ایستادہ بروے من خندنی
 زد گفتش این ہمہ ساخت و پرواخت ہر لے کراست گفت من ازل
 الی الابد در جستجوے اویم شاید ہم حریفے باشد باوے دست آویز
 نیزہ بازی کنم بر آن سمند کہ سوارم ہر طرفے کہ می تازم ہر بار کی نیزہ باز
 کردم از جان او سینہ اش گذراختم او پیش از آن برہ گذار ساز ساخت
 نیافتم کہے را کہ کیارے دست من بدین بازی و انداز و آسودگی
 یابد من محمد را میداشتم کہ او تابے خم من دارد در ضربا حد در دم
 تا بگذارمش چہ بیش آن حبیب من آن دوست من بہترین مخلوقات
 من خلاصترین موجودات من آن زیبا ترین کائنات آن سرور سادات
 آن محرم من آن ہم نشین من آن ضلیع من آنکہ او من و من ہر دو فریاد
 بر آورد ہر کہ آن عصا بہ را از من دفع کند اورا چنین و چنین باشد

پشت میزید برینہ احد میگردد اکنون این نیزه را هم بر سر خویش گردانم
 هم خود دارم نیست آن کس که بروی اندازم - نبرد
 تحفه دگر اگر غم آن میخورد و لو هلاکت هذه العصابة لم
 تعبد فی الارض اگر گزینم پستند گوچه کم آید چه زیادت شد یکے نظاره نبرد
 این سوکن ایشان کیانند از خود آن دم نظر بخشید الله علم چند هزار
 فرنگ در نظر آمد جهان دیدم هم در هم اندو هیچ یکے جز مدح و ثنائے
 خود نیگویند سمن جنبانید جولانی کرد بطبیعت آن سوخط افتاد اغنی
 الشکاء من الشک شینده چه خیال بود فخر الم تعبد فی الارض
 و لو شئنا لبعثنا فی کل قریة نذیرا محمداً عتذار پیش آمد استغفار
 نمود و فتحیابی دگر گردیم مادر فرزند را نگذار و اورا بسینه پروردستان در
 دهن فرزند است سینه بسینه متصل است لب هم در پیچیده است لعاب
 هر یکے یکام دیگر میشود جز نیست بعضیت را اثبات شده است
 اتحاد هر دو را بیک بار پرورده است رہے بیگانه نموده است یگانہ
 هم نمکشته است یا این همه لذت و راحت را به هم بجز و محبت در دهن
 بسنده کرده است ازین بیشتر روانیت ره را بر لبسته اند مادر بر پسر
 حرام است پسر از مادر امید ندارد و خوب طبعی در شهر بود بیت
 از گفتار او خواجه ما گاه گاه خواندے بیت
 قلم بشکن ورق سوز و سیاهی ریز و دم در کش
 حمید این قصه عشق است در دفتر نمی گنجد
 تنابر دم گفتم طرقت من شوخی کردی که تا این دم کسے کرده بود پیا از حد و اتره
 وجود خود پیشتر بردی دیگرے پسترافتد گفت هلم و ر کرد و لاهول

ولا قوة الا بالله

محمد جاب گفتار نیست یکے از حلقه ابدال در اثنای طواف
 به انصاف گرفت و در دو قسمت رفت بعد جست جوے بسیار برد خانه
 چشم انتظار کشاده میدارد گفتند چه زاد گفت سکنے دل بباد داد عرض
 و افتخار کنارے بس هلسر تو دوستان کشا و روے فتحیابی بین در شوبه
 شوخه عیاره ناخدا تر سے سے سرافرازے با همه تبختر و بے نیازی خند
 ز دزان در پیش سید در کنار خودش کشیده به آواز ب هر چه دلاویز تر بگفت
 هر چه فضیحت فریاد بر اور دای انا الله لا اله الا انا تا خواهم از و بد گیرد

و خود را بدو دهنه او بود و نه او بیت
 من بودم و او و دیگران جمله در و نحو حاشا که توان گفت که جز او در گریه بود

ابدال مسکین بد حال شد ز ندیق ملی گشت ملحد از ایشوا شد مغان را
 امام شت جهودان را دست ایستادے پیش گرفت نصاری را بنه و صفا
 شد بادی احمد بنی زاری پیش نهاد احمد واحد عیسی و موسی و بلین آدم
 و دجال و سحر و فسون و کلام الله و اسم اعظم در یک قدم دم زده اند و همه
 در با وینه هویت گم اندلن یلج ملکوت السموات من یولد مرتین
 الولادة ولاد تا آن ولادة طبعیة ولادة حقیقیة ولادت

یکے است طبیعت بحقیقت باز گرد حقیقت طبیعت شود این دوم
 ولادت باشد مادرے پسے زاد در کنار اختیار داد قفل شکن ایشوا
 سینا رسام اتا یک گشت کوک را در ربط کشیدند پرورش ازین جهت
 شد ازین زیادت زیادت باشد چون بلوغ شد چنان گشت که
 خود را خود یاد آورد عالم بسود و زیان خویش شد مرا حق گشت هواها

از درجه عکس و بر تو برون انداخت سر بمبلغ بلوغ کشید درین ورط
 اگر تعلیم غلغله گرفتن ادب آموختن حکمت و مصلحت باشد همچنان که کودک
 درگاه و آره بود همچنان بر مرشد افتاده اندر چه کمالی که در آن کمالیت
 تصور نتوان کرد قطبی اگر شغلیست قطب با قطبی شغل وقت او باشد آنرا
 که دوبار نیز این بخدا نرسد می توان بے طعام و آب مالی از سر جاده مال و
 هوا توانی خواست قطبی را هم توانی در بخت عاشق معشوق را انتظار
 کرد معشوق عاشق را خواهان نه این او را خواهد نه او این را فحشاء و
 و بخت دیدیم هر دو بیک یکسانند ص وَالْقُرْآنِ اشک می برد ق
 وَالْقُرْآنِ اشک می گرفت دعوی هر دو بیاب العلم بودند مدینه العلم
 مصدق فریضه مطلوبی دارد در بیان این درگاه و اتم در بسته باشد
 از درون سخنی شنید در کثود تمام را بگردم بر مال مال دید عجب بر عجب
 افرو و الکسبت بر یکم بحقیقت بلی آمده است قالوا از جهان قتل
 وقال پیش نیست نفی اثبات کرده است چون نفی منفی شد آن
 منفی مثبت گشت بیت

صبح می گفت بسته کای دریغ خانقاه خانه خمار میاید گندشت
 نشو دم نجم کبری با محراب بغدادی شطرنج بازی می باخت
 بیک معهودی بنود صورت دیوے موجب هدایت مجرب شد
 ان الله خلقهم سوطا يسوق به عباده الى الجنة
 بار ببار همه بر همه بر بند یک ره بضرورت بلا مرجح ترجیح ختیا
 افتد و خیر سپید پوستان حیفه مقبله عجزاء مدبره بدو نشان دهند
 سر و سر را بدو نسبت کنند بر وادرا قبله مفان خوانند و خساره

اور مسجد جهودان کرده اند بت پرستان و حده لاشریک له میگویند
 قوی ترکیب است حسن شکلیست نازنین است کبک روش است
 جهانے در پس جعد و سرین اوست کسے را پیش از و گذرنیست
 چشمک او طر فی احاطت میکند طر فی امانت می سازد لحظہ دیگر
 حیات می بخشد یک خندہ او ریاحین و گلبنان ہمہ را تازگی
 داده است بوسے جیب او جهان را بر آورده است به سروری
 میگوید کہ زمرہ بہم دستے نشاید قصے میکند فلک از گردش خویش
 ایستاده می نماید گاہے زیر لکہ آرد کویم سازد گاہے بر تالم کند زمرہ
 ذرہ بذات ہوا ہر گاہ بقہر و عورت چنان شاید کہ در چشم سر کہ شد
 گاہ بجمع آرد محارم نام نہند اگر درین بیان **اَلْكَرَّ تِلْكَ اٰیَاتُ**
 را اثر حے دہم ترا از تصویر این صورت و از تخیل این خیال رہ فہمے
 پیش آید در بدایے امر تا چہ اتفاق افتاویکے خود را از خود بد بر برون چہ
 معنی داشت تو گوی خواست در زنیغ و ضلال اندازد دیدی
يُوسُفُ میگوید **رَبِّ قَدْ اَنْتَ خَيْرُ الْمَلٰٓئِكِ عَلٰمُ نَفْسٍ**
تَاُوِيْلُ الْاَحَادِيْثِ فاطر السموات و الارض انت ولی
 فی الدنیا و الآخرۃ **تَوْفٰنِیْ مُسْلِمًا وَّ الْحَقِّیْ بِالْصّٰلِحِیْنَ**
 یوسف باہمہ اندوہ و اسف عما سلف کہ داشت پیسے آنکہ ملک
 و مملکت دستگ و بسطت پیش افتاد این مملکت را بان ملک
 این دولت را بان لذت مقابلہ نکرد بوبہم و خیال باز نسیرد آنکہ
 چہ تصور کرد تا نہان شکرت کشد اما چنین دہم میرود **تَوْفٰنِیْ**
مُسْلِمًا وَّ الْحَقِّیْ بِالْصّٰلِحِیْنَ ہمہ را یک گرہ بستہ می نماید یعنی

آن و این هر دو در صلصال همین تحقیق و یقین اند و اہم این شعور
 را الذمہ این حال را و الحقیقی اشارہ فرمود این شہود دایم است ہمہ
 مستغرقند اما ذائق فائق دیگر است الکفر و الایمان سجائبان
 بین الرب و العبد فوق العرش چہ باشد یعنی ہمہ وجوداً
 حجاب او بند یکے ازان حجب عرش است کفر و ایمان از حجاب
 عرش بالاتر دید یعنی دم سالک بقدم سلوک تا عرش رسید بیشتر
 ازان دو حجاب مانع آمد کفر و ایمان کفر باز گرداند ایمان ایستادہ
 دار و بیشتر شدن ندید

تا ایمان کفر و کفر ایمان نہ شود یک بندہ حق بحق سلمان نہ شود
 آن نازشیوہ ناک آن گندم گون بے پاک آن شوخ چالاک آن درویش
 صاف پاک بے پاک آن قلندر درویش بے رہ آن صوفی ضحہ خالے
 سیاه بر رخسارہ است صورت کفر با آن نور و صفاکہ دار و در حجب
 و دامن خویش نہادہ گرد و گفتمش با این تنزہ و بیاری ترا با این کج
 فرمود مرا بہر بار صد کار و صد بار است اغیار را نیز در مصالح من
 یکے اند ایشان شما گفتمش مقصود و غرض حاصل گفت ترا با این چہ
 کار و بر سر من کہ رسید کہ تو رسی غور مرا کہ دید کہ تو بینی آنکے کہ ترا بد ریا
 فرو بردم بعد چند ہزار سال قعر گرتی گمان بردی کہ بانہتار رسیدم
 من تحت نظر کردم جنوب شمال قد ام خلعت را نظارہ شد بچند ہزار مرتبہ
 ازان دریا کہ گذشتیم عمیق تر و دراز تر و فرو تر و فراخ تر دیدش پس آنکہ
 از و فرو بردم بچند ہزار سال دیگر رفتش ہم بہان بودیانبہ بچند ہزار بار بچند ہزار
 فرو تر رفتی پس آنکہ نعرہ بر آوردے رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ

الظَّالِمَ أَهْلُهَا بِرَأْسِهِ تَدْبِيرُهَا بِرَأْسِهِ تَدْبِيرُهَا بِرَأْسِهِ تَدْبِيرُهَا بِرَأْسِهِ
 وَرُوْحَالِ تَوْهَمِينَ بُوْدَرَبْنَا لَا تَرْخُ قُلُوْبُنَا بَعْدَ اَذْهَدَ يَتَنَا وَهَبْ
 لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ ما در مريم از خدا پرس
 خواهد قبولش اين بود دختر دادند به از پسر گيرے هدايت آن باشد که دران
 هدايت و هم ضلالت نبود شے واحد را هم تهدي هم تفضل گوی هدايت
 کجا شده آنکه اين بتلا باشد بلکه چه بايد گفتن بَشْرًا سَوِيًّا تَامِحِي الدِّينِ
 اينجا گمان و همه بر و نصاری اقاينم ثلاثه گویند نفخ روعے بود نفخ
 شد مريم را ازان شعورے نه انی لک هَذَا خَيْرٌ مِنْ دَرَكِ رِيَارِ هَمِينَ سَوِيًّا
 نَشِ يَغْيِرُ حِسَابٍ قَدْرَتِ غَيْتِ اِنَّ اللّٰهَ يَرْسُقُ مَنْ يَشَاءُ
 يَغْيِرُ حِسَابٍ جمله تخصیص بقییم شادیت مشیت بقییم علی حدیث
 از خلقت عیسی پرسیدم گفت نورے بوده آمده ام مجوز از صورته و هیئت
 هر تصویر کرد و سوسے خود خواند هر چند بے دعوت رفتم مانده ایستادم
 گفتمش بود هم الا ان یتَمَسَّجَ بِالْمَاءِ وَالطَّيْنِ باز گردانیدم و هم تعلوق داد
 خوردن آتش کمیدن از و آموختم چنانچه صورت من دانستی مردن و لیکن
 من هم بدان قیاس کن صورت من بلاء جان من شد تعین و تشخیص من
 محن و فتن بر من افتاده همان تعین که نور مجز و بودم از یگانگی و همزمانه
 و همسایگی بدر برده بود نامے دگر نهاده بودند تعین و تشخیص بلا نیست
 که هرگز رفتنی نیست خود هیچ دریغ افتاد از هر طورے گذشتن از عرش
 و کرسی از چنین چنان و فلان بهمان تا آنکه درین غبار او را در آوردند
 کافور رنگ سپید یوسے لطیف دارد سیاه و لیش کردند بر ساختند
 تا این ادبار پاسبے بناد شد از طیران باز ایستاد بسیار شعبده گری

آموخت توشنیده حیوانی از کل میگردم فضا نیز دم طاسری می نمود
 جهان را گمراه کرد و آنکه هدایت یافت با حقیقت من زبید غایت
 گفت عبد الله کلمة الله روح منه از من خبر ندارم و دمان
 نماز جمع می گذارند یکے در محراب شسته روی پریشان آورده چکوم پاتو
 که میگوید شسته چه می باز دین نماز شما و تسبیح و تلاوت شما بدین و با آن
 نیز در آن الله و انا الله رجعون یعنی چه گمان میرود از بغداد رفتن
 بچند روزی و هم بغداد باز گردند بعد از چند دیر یا نیست آمدنی
 و باز گشتنی بر صورتی و اعتباری نبود جبرئیل که باز گردود بعد از آن
 باز آید کما غاب حضراتین گویند نیست زمانه بلیس و آدمی
 نیست فرعون و موسی نیست عیسی و دجال نه محمد و ابو جهل
 نه حسین و یزید نه ستنه ستمند اگر بنامی خوانند آن کاره دگر
 است آمدن محمد از اجمال تفصیل بود و باز رفتن از تفصیل با جمال
 عشق بصورت طاوس شد بر کنگره عرش نشست با همه عز و تعالی
 برسم متاع البیت لیشبه رب البیت ندا بر آورده اثبات الوهیت
 میگرد میگفت انا الله لا اله الا انا این ندا را بنود جان که شنید
 همه گوش تیز کردند احساس قایل راه طریقه نظر داشتند هر دو بال
 را برهم زد و پرواز افشانند حجاب النور همه عالم را گرفت البصار خیره
 گشت البصار را مبصر نماند سر با نقیاد نهادند سرایت لا تدزنی فصرحاً
 هر یک میگفت از اضطراب پروبال او حجب بر حجب افتاده است جز خیا
 جمال نظاره نیست لکن الملک الیوم لله الواحد القهار همه گمانها را
 بے گمان کرده است طاوس داند مگر بر کنگره عرش است او نشست

و پرید بر کمر گنجره احاطت دید خود ره طیران سوے هوا گرفت در آشیانه
 فرو نخواستند آمد ادراک او در حوصله عقلی نگنجیده است او در قصص دنیا مدتهاست
 او صید کس نشده است او در دام نیفتاده است او دانه نخیده است او
 خلق ابدی در پائے دارد او سوار دیوی بر ساعدین دارد و طوق
 ازلی در گلو کشیده است تاج تنزیه سرفرازی بر سر گرفته است او بدست
 کس نه شسته است او وقت کس را شکار نکرده است او شکار کس
 نبوده است او از همه بزار و همه بخیاں گفت و شنید گرفتار در آشتا
 طیران یک پر از وے هم بارادت وے طرف آن چند در ماه زده
 و حیران کطویرة صغیرة طیرانے کرد هر یک بوجه و گمان خود زبان نشان
 کشاد و کاحول و لا قوۃ الا باللہ قطره را با دریا چه نسبت رشح
 را با زهری که روی چه کارا ما بان ازان یک بر صد نوع رنگ آمیزی شد
 کافر گفت نقطه سیاه بر آفتاب روشن نیکو تر دیدم بیت
 ای کفر چه چیزی که مغان از تو بلا فند مسکین چه کند که بت پرستی کند
 مؤمن طرے دیگر دید پسید صافے شفا فے عکس پذیر و لا وینے بر سر
 رہنای هر چه خواهد دران بیند هر چه خواهد ازان یا بدیکے چنین گفت
 انا فیه دوئی هوئی۔ لیس هو دینه و لیس هوئی فی معجزه
 موسی متکا دل او همه کارا و معین و یار اوید بیضا و عصا شد
 موسی را قوۃ عظمه که ازان بیضا محمدر ازان بدر بردند مهر نبوت
 در پس انداخت عصا را در گوشه نهان بخت و بدے راست ایستاد در
 پیر آن طاوس پرید یا قوت آن طاوس بود که بعد از آن طاوس و
 حوصله او گم گشت با و سه لخم و دم شده اجنباه و افتاه ازان عبادت

کروند کنت نبیا و آدم بین الماء والطين هم ازين بيان تعينه
 و تعينه شد فعلی در انجمنی را با محمد بنقار لطف و حرمت بر آوردان حکایت
 کرد محمد دریائے باشد موسی یک مع جے ازان شنیده و قتی آن طاووس
 دران دریا افتاد محمد آمد بے محمد آمد با محمد آمد از محمد آمد در محمد آمد محمد
 نازد، مانند طاووس پر خود محمد را باز بخود برد از پر خود باوے باخت محمد خود را
 عین طاووس یافت لیکن با آن طاووس رنگ آمیزی باقی بود هم بدین قدر
 کفایت شد آن رنگ نموده که نمود ج صد فتنه و شیوه است با محمد آمد
 طاووس فی غیب غیب رفت محمد بعثت بشری نمود با این بهم اشارت نظر
 بدینی برد ما کان محمد ایا احد من رجالکم بیزاری درستی میدهد
 و لیکن رسول الله باشما همین نسبت است تو میگوی جبریل بصورت
 و حیة کلی آمد و شنیده که بر لوط فرشتگان بکدام صورت آمدند محمد
 فرشته نیت و نسبت همه بدو ندارد اما قدسی قدوسی طهری طاهری سبوحی
 سبوحی بر تو پیدا شده اما من نام او بر تو نخواهم گفت که او نیست من طرف
 خویش هم گفته ام و اگر تو فهم کنی بدان مانی انگشتی بهین بهایش چند هزار
 درشت کرده حکمی رمالی عالمی را پرید گفت درون دست من
 چیست رملی زونقا طرا جمع آورد و صورتی را پیدا دید گفت چیزی بهیچ
 گفت نیکوترین گفت چیزی روشتی گفت نیکوترین گفت چیزی که
 بدان جمال خوبان باشد گفت نیکوترین گفت در میان سوراخ دارد
 گفت از نام او خبر ده حکیم عاقل مرد با تجربه با همه فکر و اندیشه فرمود بحقیق و

می در کتابی این است که انجمنی را با محمد بنقار لطف و حرمت بر آوردان حکایت کرد

طاووس دران دریا افتاد محمد آمد بے محمد آمد با محمد آمد از محمد آمد در محمد آمد محمد

تغییر خویش با تدال دریافت که آسیا باشد من تقصیر کرده ام اما خدا ترا فهم دهد
 محمد را عبد الله و ایمنه نزاده است محمد را ابو طالب نیز ورده است محمد خدیجه
 و عائشه را زن نکرده است محمد را رخسار و دندان کس شکست ایم الله
 محمد رسول الله محمد را کس شناخت و او را کسی ندیده است پرده
 کرده که الکبرياء دانی والعظمة اذاری بران پوشید همه را بمحمد و محمدی
 مشغول کرد و خود از میان نه اینجا نه آنجا نه آن طویر نه با سلیمان گنید
 احطت بآل محمد بخط به غوک موسی را در غرقاب حیرت انداخت هر نفس آوونی
 فرود آوونی کند موسی خود را در غرقاب دید که سال آن تصاویری آید از آن طویر که حکایت
 بنیاد نهاده ام بنیادیم کرد و فضا را طیران کنم بنیاد چیز که آنکه کنی شیئی لا کالاشیاء
 در آن فضا حرکت ظاهر شود چنانکه هوا بجنبند وجود مایمی پیدا آید تا بکدام صورت
 حجاب نماید طویر شاه مرغیست بهترین تشکلات تشکلات است زیرا تر
 استار و مجبست او صورت ندارد صورت او حجاب او باشد عائشه را
 میگوید و لو كنت نبیا لعاملتی كما تعامل الانبیاء مع نساءهم
 ازین سخن بود و اندر لبوستی انک لست بنبی قال او بلغت هذا قالت
 نعم قال شئتة اعرافها من احقر عادت و بر باره نیست من همین است
 ام اگر تا اینجا سی زب که توئی ابشر یهد و نفا کفر و اگر استغ این بود
 که بشهر هدایت کند هم کفر باشد و اگر هدایت را گویند بشهر نشاید هم کفر باشد
 محمد در شب معراج پس آنکه جبریل را گم کرد براق بر پرید و رفرت از میان
 رفت محمد ماند آنجا ماند که چنان بود محمد در مکان لامکان ایستاد و امکان
 نداشت محمد را نیز آنچنان کردند که مکان لامکان بود محمد را مکان امکان
 شد پس آنکه باز آمدن از او بر و ندکلا و هاشا آن حقیقت بود و این حقیقت

در آن

نشان داشت

نیرب بحق خود ثابت است آنکه تو بران آن تویی تو همین هم تویی تست محمد تمامه
 کماله آنچه آن که بود دست است مایه کفایت الا الرحمن باین همه
 حرکات پروبال و باین همه صباحت در هوا میگوید این جز فعل خداوند
 نیست موسی پرسید تو کئی باز خدای میداند هو الازل هو الابد لا ابتدا
 له ولا انتها له اما از خدای پرسیدی از زهره دنیا و هفت چند همچون دنیا
 پر مهر و اید قدر شرف و رزقش بعد شش ماه یکدانه عمر هم بر قدر دانه و اریکن
 شهباز همین خورد از نابار خور داری ترسید نالید گفت ای عمر من کم شد
 دانه بعد ساله فرما آخر وقت جان میداد و میگفت افسوس کن قدر
 نریستم کزین حیات خویش یادگار با خود برم و ما امرنا الا واحده
 کلیم بالبحر بالین همه عوام و شعور و فزون در پله نیک وزن بین این
 لمحۃ البصر یک چشمک همه را طرقت العین ساخته است بود آدم چند هزار
 سال از محمد مقدم بود و شهود وجود محمد در پرده است تا غیرت مخفی می بود و یکبار
 چنین اتفاق افتاد جمال خود را بر صورت آدم تجلی کرد بر تخت ربوبیت تجلی فرمود
 فَبَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ إِلَّا إِبْلِيسَ بِبَخْتِ اِزْنِ تَبْلِيسِ حَیْرَ
 آگهی داشت اما یک چشمش کو رست ندانست دوست با همه میا زد و کس
 نیر و از و بار دیگر شیوه دیگر بنیاد نهاد و چه دانه کندم خوردی فَبَدَلَتْ لَهُمُ
 سَوَاتِمَهُمْ عَیْبَ پُوشی نمیکند باین همه یکله الله شفاها است
 اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الشَّهِیْعُ البَصِیْرُ همه چشمها وز با نها بر بسته است همه در میا
 آمده است همه چشمها را کور کرده است و همه گوشها را اگر گردانیده است
 دوست همه ز با نها میگوید دوست همه گوشها می شنود دوست همه پاینها
 میبرد دوست همه چشمها می بیند او را از خود با خود دوم نباشد بان اضافی

این سخن از زهره
 از زبان حضرت
 محمد صلی الله علیه و آله
 و آله است

نیکباری

نیر و از زهره
 نیر و از زهره
 نیر و از زهره

بنسبت من تو مثالی فرض کن بیا و وجود آتے کہ ہم ازان در یارستہ ہما بخا ماند
 و ہما بخا بودہ آنکہ ایشان می بینند آوازے کہ ایشان میکنند ایشان نمی کنند
 دریا میکند قوتے کہ ایشان میخورند ایشان نمیخورند دریا میخورد محمد را در آن
 مکان لا مکان مثال بر فے و ژالہ و آن ہما لا مکان صورت مکان بنود آن
 گداخت صورت لباسی ازوے بد شد لا مکان لا مکان ہست باز دیگر صورت آدمی گذشت
 شیت در بر گرفت علی ہذا و غرقاب نوح نوح را محمد سر گرفته است ہمہ
 ہا شانی اوست کہ نوح رہ نجات یافتہ است ابراہیم را محمد خلیل اللہ نام
 کردہ و دوست گرفت پر آن طاوس با خود داشت در آتش کدہ ابراہیم
 ہماں پر را فشا آتش را کوئی بردا و سلاما فرمان داد و لوط بر کن شد و
 ہمو قوت بخشید ذرہ ازان تجلیات پر تو آن اگر اس آن الوار بر موسی تجلی
 کرد و بدیش چگونہ بہت فریاد بر آورد و در رائے استار ہموئی گفت
 وَخَذْ مَا آتَيْنَكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ قدم بر بساط بر اندازہ خود
 نہ تو ہنوز خود با خود ہشی با جمال احدیت چگونہ یگانگی توانی پیوست با مریم
 صورت رحمت شفقت نمود و ختم مثل لہا بئس اسویا بدن حسن و جمال بودہ
 محی الدین این اعرابی آنجا خیالے با خود بخت آن دیگ سودا اوست
 ہیج با لحم و دم مریم انصامے و انتطاعے کرد و آمدنی و بیرونی شدنی نبود
 انصامے و انفسالے نہ روح از روح و از عالم غیب فتوح بصورت
 ہر چہ شکر و نرم تر ظاہر گشت محمد راحی بینی خود را نام عیسی کردہ است کہے را
 نمی رباید و کہے را می راند از گلے صورتے میکنند می پراند ہر بین قیاس
 تا آنروز پیدا شد زمانہ آخر گشت اطوار مہتی شد آن دور آمد کہ آثار دور قمر ہما
 کہ او بسیار با آفتاب نسبت و سرو کارے دار و لہا سے کہ در بر کردہ است

شاید از و زیبا تر نماید محمدی اقرب من ربه کالقمر بالشمس محمد میگوید
 خلق آدم علی صورة الرحمن همه با صورت شمس مجیزه مقابل نمی برد
 والخلیفة کاملستخلف ضرورت است محمد نور است نه دارد
 اگر چه عکس است ولی خنک تر است زیبا تر است آسودگی و پس روی محمد
 است از و کسی نیا ساید و نیا سوده است او سوزنده است او فروزنده است
 خوابی از جمال آفتاب بیشه مسا بر خوری همه انظار کن مدانی عکس آن
 از عین شخص نقشه دارد و بر آید غره باشد اندک اندک برمی آید تا بکمال خود
 رسد بدرو لیه القمر لقبی تا مش نه سپس آنکه بزال گدالی از
 غر در ریود و از در تسع و اربع عشر از عشر بعض اکنون نقصان پیش افتاد نقل شد
 وادی برآمد مهادس آغاز شد ظلم نمودن گرفت بان و بان قمر محمد غروب
 کرد و راجدی فرو رفت بر آمدن راجا مانند شنیده بداء الاسلام غربیا
 بان و بان اکنون آن سر برمی آید تا ایام دولت طلوع او شد هر روز روشن تر
 برآمده تیر قوی تر لیطهره علی الدین کله اذا جاء النضر الله مثل مانند
 این ندانی و در برمی آیند میخوانند تا آنکه این مه طلوع شده را هنگام آفتاب
 افتاد بسلامت یا قتی رسول (بی فاجبت) دعواتی بحق شد میگوید
 بعد از این صحابه خود را تا چه باشد برین تا چه کنید شروق این نور قمری را
 هر روز بجا میدن و کم گشتن نشان میدهد ضلال فتن هم ازین حکایت
 میکند تا این بدر بنیر و سر و اسرار افتد کثر نفهم فی الصور آنکه لولا اهلنا
 خلقت الافلاک اے محمد همین تو بودی همی ترا گردانیدم و همی ترا
 در ششم کنون باز بر می آید این صورت دوی را با خود نمایم و یکسره بخوگیم با خود
 بنجو و یکسره با ششم گشته و شنیده کالک و بار و وصله و فصلی قریب و بعد

ن مانی

نصایح عقی

چند

در میان نباشد عجب کار کمال انفصال اتصال چه قیامت قائم شد نفخ
 صورت عجب نفخ یک کشته همه را بمیراند و از آنچه بودند همه را از آن بدین چیز را
 چنانچه او بود و نگذاشت نفخ دوم چنانچه بود و بر وی از گردانید هم چنان ساخت
 شنیده عیسی نفس نهد تا آنجا که نفس در سینه کافر که هست بمیرد این نفس هم
 از آن نفخ اولی است بدین هم یقین داری که عیسی صورت از گل پرداخته
 و در وی نفخ کرد و طاهر زنده شده پس بدین نفخ هم بدان دوم
 نسبت دارد اما جزوی و بعضی فیض و استغاثه نیستی باید دانست نفخ
 یکیت مادرش نفخ کنی تمام او پیرانی انبانی که هر دو طرف سوراخ از یک طرف
 فک کنی هر چه در آن باشد بدوم طرف بدر شود همان انبیا چه را یک طرف
 بند دوم طرف نفخ کنی هم درون ماند بر شود و الله علیه حکیم
 هر دو نفخ را بدین دو مثال تصور درستی کن ازین تفحین یک که ازین نفخ
 از وی حق و حقیقت اهل تحقیق را بر سر هر چند روشن تر وی نموده
 است ترائی گویند این جهان و آن جهان و هر چه هست در میان کفار
 و فجار و فساق و خراف و عوفا و علما و صلحا و انبیا و اولیا همه برباد هوا
 بیک فک پیزند بیک فک بدر روند تو خیر نداری که ترا در کدام گروپ
 او هام انداخت نمیدانی همه پیچ اند پیچ اوست که اوست ای محمد بسیار
 خواستی تا در وسع تو باشد این سخن که نمکنی همچنین با خود این دیگر درانی
 پختی که این قدم هم برین دم تمام شود الله اعلم تا چه قدر شد و شب که
 شب و شبیه یا نزد هم جمادی الاخره تاریخ مسلمة ثلاث و ثمانه و زنده
 که مولود از منسوب موجود از صلب منب ستر شد و طایفه مشی بنسب گویم
 ازین سخن که پدر هم گمان بر ند که رعایت و عنایت دارد و اگر نه گویم که در

نفس

نفس حریف

که در طریقه اجتهاد قدم استوار نهاده است در حقایق و معارف بدان
مرتبه باشد که در وقایع این کار و حقایق مردان که با کم نباشد و هر چه
گوید و شنود و داند از مشاهده و معاینه او باشد اگر او را میسر بود
من ابریتی کشی او میگردم نیک نفس صاف دلی پاک چشمی کاملی
راشده شدی آمدن در امار این بودم در مجلس شست و شستنی
استفسار کرد چندین جزو و مستطلی عرضه داشت ده جزو و کتاب معهود این
ده جزو بیست جزو شود در دل این فقیر فقیر مسکین صنیعت خف
آواره در مانده از خود افشاند در دمنده مندر اتمای افتاد که بسیار

گوی بسیار گوی است بان و بان بس بیت
سعد یا بسیار گفتن عمر ضائع کردست وقت نه راوردت استغفر الله العظیم
بسم الله الرحمن الرحیم

فصل بسیار باشد که عاشق غرق دریا عشق بود و با این همه خود را نداند
من شام منکر عشق بود بسا باشد که عشق حرف و اثر گونه نویسد و سطر و اثر گونه
خواند نقیض گوید محمول بی موضوع مراد و بسا باشد عاشق را عشق چنان
غلبه کند که معشوق هم گم شود بسا باشد عاشق معشوق را در بر گیرد و از
بوسه و اعتنائی برخوردار عشق فارغ شود بسا باشد که عین وصال
موج دریا عشق از غیرت عیوق در گذشت هر چه وصال پیشتر شد
عشق و شوق غالب تر آمد هر چه آب سرد تر بود بیشتر خور و عطش و چندان
تر بود بسا باشد عشق در نقصان افتد و عاشق آن مزید نالد بسا باشد
معشوق عاشق شود و عاشق معشوق دلی معشوقی سرافراز
بی توجه شوخی بی رویی هیچ مراد رسیدن ندید بسا باشد عشق

از فیضان عشق و من مثلی و در ب العرش محبوبی سرفرازی کند شاید
 گدای مبتلا شایسته شود گاه گاهی آن گداسرفرازی هم کند گوید که آن
 شاه جهان معشوق مست بسا باشد عاشق با اختیار هجران گزیند بسا باشد
 عاشق از وصال نالد بسا باشد عاشق با اختیار خویش از شهر معشوق
 سفر گزیند بسا باشد که عاشق و معشوق بهم در یک بستر باشند و هیچ یک
 را از دیگری شعور نه و لیکن ہذا وقتے نیز وی بچنگل گداخته است اما
 موجب معلوم نہ اگر معشوق خشم گیرد تدبیر عاشق چیست ضرورت باشد
 آن بپاید کرد اورا راضی شود و اگر ہیچ راضی نمی شود چشم بپاید بست صورت
 اورا متنبیالہ خویش منقش باید کرد تا بجای کار شد و آن خشم گرفته تو
 آن نیز اگر تہ تو شب و روز در کنار تو بمراد تست میدانی کار کجا کشید
 انت مصیط علیہ و لیس هو المصیط علیک و بسا باشد
 کہ عاشق معشوق را دشنامها گوید و لیکن قبیح ترین و شنیع ترین دشنامها
 معشوق بدان خوشتر گوید از بس غلبہ دوستی از بس کہ مراد مشتاق مراد
 است و آن بدام او نیست او آن خواهد کہ هیچکس اذن نتواند ہر آنکہ
 دشنام گوید و واجب بسیار است مرد عاشق را این قدر نمونہ باشد
 بسا باشد کہ عاشق از بس احترام و عظمت معشوق وصال را نظر ندارد
 اگر چه از بہر لحظہ می سوزد اما دور باش ادب مانع طلب مقصود نمی شود کار
 بجای کشد کہ محروم ماند بسا باشد عاشق از معشوق حظ وصال جوید
 و آن موجب ر و و طرد او گردد کہ چنین ہم باشد کہ معشوق دو چیز بیش
 عاشق آرد در ہر دو اعتبار اگر اعتبار رے رعایت میکند بحسب ہم اعتبار
 ماخوذ میگردد و کذا لک العکس چنانکہ البیس آدم البیس ازمان شد کہ سجدہ کن

جان بیک

ن در تحلیلی

ن گداز

ابلیس را دو کار پیش افتاد سجده کند یا نکند اگر سجده کند شاید این مواخذہ کنند
 ترا با ما دعوی عشق و محبت چه باشد کہ سجده پیش غیر مکنی و جہہ خویش پیش
 اوسالی و اگر نکند گویند بفرمانی ماکروی اگر ترا در دوستی ماصدقے بود فرمان
 مایستے بجا آوردن این حالت شکل ترین حالات عاشق باشد پس باشد
 میان عاشق و معشوق در افتادے و گفت و گوے و دشنامے رود عاشق
 و معشوق در عین وصال باشد ہر یکے اخلاصے و اختصاصے سلامے
 آر دہر یکے خود را فداے دیگرے نمی سازد ولیکن میان این دو آشنا کہ
 دعوی اتحاد و یگانگی می رود و ایمان شد چندان بیگانگی است کہ از مشرق
 تا مغرب دور تر باشد معشوق عاشق را وعدہ وصال کند و ظلمات باز د
 عاشق نسبتش بظلم کند گوید بچندین بایستے میگوید وعدہ تنہی و کلا تینہی
 عاشق خستہ تنہا کند خیال معشوق را بخواب بیند معشوق بدان راضی
 نباشد عاشق را زحمتے شود و از زحمت نال معشوق بر حرف صدق
 او خطے در کشد عاشق ہر روز خستہ و ہر شب خستہ فراغ چشم کشادہ
 ندارد و موجب دلش بیک خیال قرار گرفت و دماغ مسطوب از خواب
 افتاد اگر بجنبانی بیدار شود عاشق را ہر روز خور و خواب قرار نباشد
 خوردنش چیزے خفتنش غنودنے قرارش چون دانہ ہر تابہ عاشق جیتا
 را دوست دارد عاشق خود را مرگ مفاجات خواهد عاشق خود را
 زحمتے طلبد عاشق خود را با صحتے تذرتی و با قوت طلبد عاشق
 خود را آراستن باشد امید میدارد چنانچہ اورا من دوست دشم
 یحتمل بنوعے باشد کہ اورا از من تنگ آمدنی نبود عاشق ہموارہ در سحر
 و جادوے و طلسم ستغرق بود عاشق البستہ با کسان معشوق آشنائی

و دوستی و رزد با هر یک اختصا سے کند چنانکه ایشان اور اذنان
 خود دانند و در غم و شادی او یار باشند عاشق در کوئے معشوق بسیار
 تزلزل کند عاشق مکر و حیل بسیار سازد عاشق صلاح و تقوی پیش گیرد
 مگر معشوق از شر او امین شده نفسی با هم شنید عاشق که گپے دروغ
 گوید یک و در مندی خود راده کند عایله همین گوید اگر این دم مراد
 من بمن نشد بکین دم میرم و شاید سالها بگذرد تا که پیش جز این
 نیست عاشق خود را دیوانه سازد و هیچ غصه در کوئے معشوق نگیرد
 اگر پسند گوید دیوانه ام عاشق را شرطیت سحر گاہ ناله و آہ
 زند عاشق از خویش و خویشاوند بگاہ است و روى بیگانگی
 معشوق نہ عشق عاشق نہ بدان آتش سوزد کہ خاک تیرش شد
 بباد و او را گندہ نہ نہ کلمہ انضحت جلود همدید کنہم
 جلود اغیارها **فرد**

اشمع پیرس از و صالت می سوزم و می سوزم و می سوزم
 عاشق را قوت ایستاد نباشد بر هر دلی که ناوک عاشق رسید به شبه
 افتاد افتاد قابل ایستاد نیست عاشق کوریست کوریست عاشق
 دینے دارد بر مذہب و مذہب او دین او رة شوق است عاشق
 لار خسارہ زرد باشد چشم تر باشد لب تشنگی سر و سینہ گرم تن زار و
 خواب و خور کم عاشق بدر و عشق میرد بالغان راہ گویند سوس مسکین
 از درد بر خورد عاشق فاسق نباشد فاسق او بیفرمانی معشوق است
 عاشق کابل نباشد عاشق چالاک و سبک روح بود عاشق عاقل ترین
 مردمان باشد عاشق بدیشم باشد عاشق در کج خانه در خلوت ماند

عاشق بر سر کوچه و بازار نشیند عاشق در بادیه و در گورها و در غارها باشد
عاشق ذبول و خمول اختیار دارد عاشق مرد با آبرو باشد عاشق نام
و تنگ دارد که بغیر از معشوق پردازد عاشق بشرف نسب نازد عاشق
خفته باشد و دلش نام معشوقه هر چه یار و از بلندتر گوید که حاضران مجلس
باشوند عاشق میسین اگر با حرام گراید لعل سجده اگر با قحطام گراید لعل
یطره عاشق دوجا عاشق را بکمال خود دید قهر اینجا پیدا آید اثرش
بر اخس و اخس بر اثرش گلشن تالیه عاشق ملک محمود شاه عاشق
ایاز عشق میدانه فراخ دارد چو گانه بر قیاس بر دست عاشق
داده است گوی سبکی پیش داشته حریفی نه که گوشت از میان بروان
شهر و اتنهائی باز دور حال است بر می آید عاشق بے معشوق
نزد یا او با خیال او یا یاد او عشق قوت از عاشق گیرد چیز از
باو بده و نگذارد او بدین کجا میسر شود با معشوقه هم همین شیوه می باز
نه عاشق ماند نه معشوق هر دو در حوصله عشق نیست و نابود گشتند کج
و دم شدند حسن از عشق پیش دستی نموده است عشق دخیلی ثبوت
قدحی دارد اگر من نباشم ترا که خرد او میگوید اگر من نبودم تو کجا بر آئی
عاشق در باغ و صحرا و در نظاره سرو و گلشن هم کند هر که عاشق بیند
بنام معشوق خواند باد شاه بر تخت سلطنت عدل و افضل قتل و بیدل
بامضا رساند وزیر بر عهده مجلس ساخته کار رانی و کار دانی روان
میدارد در بان چوبی بدست گرفته در منتهی و اجازت نیست قاضی
بر سر محکم هر حیل و رشوتی را دفع میفرماید هر مدرسی نشسته پیش افکنده
و چند در فشیان نیز پیش او در سگهای و کلبه قصابی بر بر نیکو گشت

و در وزن و در فوختن آن غله فروش باغبان و اکسابی دیگر هم برین شمع عاشق
 را نظاره شو مسکین مجنون سر بر دریلی نهاده بان و بان نظم
 در هر دو جهان هر چه شود کوشو کوشو و ز دور زمان هر چه شود کوشو کوشو
 مشغول بحق باش مبر از دو کون و ز سود و زیان هر چه شود کوشو کوشو
 عاشق را اگر وصال معشوق مقصود باشد این مقصود پدام او هم از کاره
 براید حکایت بخار و دختر باد شاه شنیده باشی بسیار باشد عاشق
 چنانکه خنده معشوق را دوست دارد احیاناً خواهد که او از گریه او هم بشود
 و عاشق خواهد معشوق گیرد و قطراتی که از چشمش افتد و بدان وضع و ناز
 که بدان او چشم را پاک کند و سرخی که در رنگ خسار و در آن زگر خون خواهد
 او پیدا آید همه سبب مزید ابتلا آن عاشق باشد عاشق خواهد بسیار
 برین آرزو برد که معشوق به هم گشته برون افتاده از دست رفته
 بجنگ بدشنام دادن و بطعنه ایستد عاشق آرزو برد که معشوق بریند
 حسن سواری فرماید و ترکش ناز در کمر بندد و جعد را در میان یک در آورده
 بسجید می گرفته است بکشد و قوت خود سینه کشیده برآمده بر
 جگرش گذارد ز به ذوق عاشق گناه کار را معشوق شاید بسبب
 عجز و شکستگی و بسبب درمندگی و التجا او دوست هم گیرد عاشق
 آرزو کند معشوق نکند بر سینه اش ز ندیدین متنا دعوتی کرد معشوق
 نوید اگر تو مرا دوست داری من از تو ترا دوست ترا دارم اگر زخم گل
 بر سینه تو رسد زخم خواری بر دیدن من باشد چون تو انهم بر سینه ات
 نکند زدن عاشق برین آرزو میرود و برادر رسد عاشق در پی معشوق
 رود و هیچ در پس از نیمه و او در پی دل خود میرود او دل را بر در پی دل

خود و دید اگر کسی از سر تو دستار برد تو در پس او دوی و در پس او نمی دوی
 در پی دستار خود می دوی عاشق بشنیدن هم مبتلا گردد و چنانکه بدین
 چشم دید خبر بدل بر دل مبتلا گشت که ذلک گوش شنیده حکایت بدل
 رسانید دل عاشق شد عاشق وصال را تمام و کمال فحاشه و جمله خواه
 معشوق حکیم اگر مرادش بیکبار در بدش تحمل آن ندارد درین ساعت
 این شهباز مقلوب کلوه بر سر نهد و تصحیف قبا در بر کشد بامان امان
 گراید آسوده و فارغ ماند و معشوق را بدین رضانه عاشق در بر واد مراد
 چون شکر شهباز پرواز کن را عجب بیه و اگر صعوه ازان طرف برد فال تَقَمُّه
 الخُوت سازد عاشق را هر که نشان خانه معشوق پرسد اگر در مغرب
 بود او نشان بمشرق دهد عاشق بمعشوق آن محرمیت سازد و افتراق
 و احتراق را صورت تصور نتوان کردن معشوقه خواهد مصلحتی که او را است
 قدم از خم اندوه و غم چشاند عاشق را احضار آرد و روی از او گرداند
 جمال تجلی بدگران بخشند ز عذاب مصراع

هر چه خواهی بکن اید و ست بکن یار درگر

این تدبیر هم باشد یا و حکایت کند غماز سخن چینه را فرماید و گوش
 رساند که با دیگر ساخته است عاشق دوست معشوق را دشمن دارد
 نماند عاشق آرزو برد چند روزی بشنود و پس آن نفس بصلح و آشتی شده
 عاشق و همزده مردیت بهر چه عاشق مبتلا است آنست جز عصبه متلاشی
 نیست عاشق را پس گرفتاری تو با چیست عشق بیهوده کار نیست
 و مرد عاشق بیهوده کاری که گوید گرفتار رفتار فلانم این رفتار بکدام
 گرفتار و آید نه آنکه بیهوده کاریست عاشق را پر تو صورت قدس

ز دوا بادے مانند آمد و رفت این مرد از و خبر نبرد و همه باقی ماند آن دم
 بجای کشد جز جان از تن نبرد عاشق یقین داند خواهان کسی که دل
 منست اگر انکار و روز منضمین چندان قرار باشد و اگر حشمت نماید امید واری
 صلح نماید هم که شود لیکن من قبل از دور سلام علیک پیش نبود این دم که
 آن چشم فتنه لعل صبح آمد هر آینه رسم کار چنین آمد نیست از کنار دست
 بوسه و پابوسه خالی نبود و الاقل من کل قلیل و زمین بوسی این خشم
 باشتی آورد آن بعد بقرینت کشید آن بجران بوصلت سید عاشق چنانچه
 خوراد دوست دارد کسی را ندارد و عاشق خود خواه باشد عاشق خود بین باشد عاشق خود
 باشد پروبال است که از عیوق گذرد عاشق گسسته دله فرو فتاده که از
 قعر قیصر گذرد عاشق در دریای آشنائی میکند که هرگز ساحلش نمی بیند عاشق
 آشنای کند اما در آشنائی نشود عاشق در بند کسی نشود عاشق پند گوید و لے
 خرابی فرماید عاشق پند گوید و لے در بند کند عاشق پند گوید هر بند را بنده
 سازد عاشق پند گوید مردمان را در خنده آرد عاشق پند گوید مردمان را گریه
 گراید عاشق پند گوید رند را دل سپند افتد عاشق پند گوید زاهد و عابد را
 از جبین میکند عاشق پند گوید عارف و مقرب را بخیولیش و خولیش اندکند عاشق
 پند گوید مرده را زنده کند عاشق پند گوید زنده را کشته سازد عاشق پند گوید
 همه را دل بستند کند عاشق پند گوید جان و جهان بران اسفند شود عاشق
 را چندین هم باشد که عشق با دیگرے باز و اظهار میل و محبت اختیار کند
 از بے دیگرے بخشد بخواد مشوقه را بدین عیب طعنه نرسد بخواد که
 داند که در جهان کیست که شخصی بد و دل داده است خاطرش افتد
 بعضی چگونگی است عاشق را این سم قاتل بود بسا باشد خواهه کیفر است

در عاشق بود آنچه بکار نیست این آنرا که می باید پرسید یا گرفتن
 مایه بارین در خلا بر عاشق را استوار ندارند عاشق و دزد باشد شب گذر
 شد عاشق تارک دنیا باشد عاشق طالب دنیا باشد عاشق خوب و
 بد عاشق خوش و خویشت باشد عاشق فصیح کلام باید عاشق شیرین زبان
 شد عاشق چرب زبانی بسیار کند عاشق شکر خدای بسیار بجا آرد عاشق در
 دنیا بلیات بسیار صبر کند عاشق مقامات سلوک را نکند و اند عاشق گوید
 در دعوی عشق صادق نباشد که بر جفا معشوق صبر نکند دوستی
 بد حرف صدق او در قدم عشق درست منتقش نشود اگر در بلا معشوق
 نگر نگوی معشوق میفرماید نام او از دفتر عاشقان صادق محو بود اگر تله ذبایلم
 و ضرب معشوق نکند محقق فرماید در دار الضرب صدق مهر وجود او را سک بنام
 او نزنند اگر در قهر و ظلم معشوق احساس شتور باشد مهر و عزیز بلند منتش
 را و رئیس هر قوم هر طائفه را بر دو و زین زنده بجا ره رذیل کو خاری و زاری
 را بر تو عشق چلیپای عظمی زدا و آن کیست که حکایت برو نتواند گفت اینجا

تدبیر چیست جز این -

من سبک عشقا فایمیت هکذا لاخیر فی اموات بلا عشق
 عاشق بے نیاز باشد عاشق بایا ز باشد عاشق غماز باشد بسیار باشد
 عاشق مرد که قواده صفت بود هر روز با هر یک مهر صفت عشق میکند از چندین
 که او صفت پیش ایشان کرد یک دوس را البته دغدغه طلب بر سر افتد
 این عاشق چنین هم کند متناش این بود معشوق پریشان فاحشه گرد امیاد
 میان آن چند مرد و پرست یک او هم باشد اما بعد از طفر بر مرد هر یک را خواهر قوت
 عقدا اصل شود بعد از این پنج را همه در خود تیا بد عاشق بکتاب باشد عاشق

همتا ندارد عاشق که گپه خود را مستان سازد حضرت معشوق دست و پا
 اندازد اگر برضار و دنج و رنج ورنه عذر با خود دارد و ستم از خود چه خبر و اگر نه من کدام
 کسم چه کسم مرا این حضرت چه نسبت بے ادبی عاشق در حضرت معشوق بدان
 ادب آید پرنده بر سرش نشست اگر چه حرکت کند پرنده برو بدین سکون
 بدین قرار و قار شرط ایستاد آن حضرت است عاشق مقام باشد ولیکن بهر وقت
 دغا باز د عاشق را اگر مقامت با معشوق افتد فرح و خوشی و را خوشی و غم
 می باز و چه میکند می گذارد تا هر بار او ذره رود او را بدین بفرح سازد پس
 آن او را با این همه بخود در کشد عاشق گدای هم پیشته گیر دهر بار گاه و بیگاه
 بر در معشوق بگدای رود با و از بلند با آهنگ لطیف مدح و ثنا و دعا را و
 کند او گوید چیست کیست گدای بر کماله رفته التماس دارد اگر تو وقتی این
 گدای کرده باشی این سخن از وقت گیر عاشق نگاش شود که هم شود بازی
 کند همه بنظر آید شوند درین عید و نظری تیرے بر مرادے یا اشارتے
 و بشارتے لحظه و غمزه درست تر میسر آید عاشق پیش معشوق چه مرده بود
 پیش غسال این عاشق ازین معشوق با هیچ برخورداری نیابد با همه و برآ
 او باشد عاشق ستم گریم باشد که گاه گاه شکری تدبیر کار هم می شود عاشق
 معشوق را برتر ساند هم گوید تو بمراد من نه ترا سوا خواهم کرد او فرماید من آن
 بدنام فضیحت نیم که بگفت هم چه توے گرد بدنامی بدامن حضرت ما رسد اما
 این قدر باشد فرمایم ترا سنگسار کنند عاشق باشد بنامے باثرے بگمانے
 راضی شود بدان قرار گیر و چنانکه از دے باز ماند این عاشق محروم باشد
 از عین لذت وصال عاشق اقل الناس باشد هیچ ذمن تو بدان رسید
 عاشق برای تدبیر وصال چه شیوه بازی کند و چه تدبیر با انگیزد که

جمله عاقلان در تدبیر او عاجز باشند کمتر شیوه را این است به مشوق
 آنچنان خود را نمی نماید که هیچ غرض ندارد اگر چه گویم جای گفتار نیست
 این حکایتها نیست که انموده و نمودار است ایمان داری رسول الله
 عقل الانبیاء عقل الحکما است خطاب خطاب حسیست بدان عاقل
 و لیس من عاشق نظر هیچ برستی معشوق نیست همین کثرتی بیند و آن
 دلبر دلبری او جز بدین کنن سازی و شیوه بازی نیست مسکین خوب طبع

نکته

نکو و قوفی برین سر یافته است میگوید
 گزنگار طره به سجارتش کند تا با عاشق پشت خرد زار نشکند
 عاشق میدانی فراخی ندارد عاشق در مضیقه افتاده است همینین
 را مساعی نمانده است عاشق باول کار بهر چه دستش رسد در تدبیر
 حصول مقصود تقصیر نکند پس آنکه البته تمتع محصول بیند بعد ازین
 میان دو چیز یک چیز پیش آید یا غیر آن عذر آن صحرا و بیابان وادی
 نجره بیدار و کوچه پرانده یا حجر در حجره سردابه و رویه سپیده افتاده نخواهد
 روی کسی بیدار و در و در و دو تو شده است غم غم در غم گشته است
 همین تلخی و همین سوز قوت غذای اوست چنانکه عاشق باشد بعد
 طلب مقاسات مشتاق طریق بر رسیده هر آینه باغ در باغ گشت
 صحرا و تماشا امصار ام و نیز و یکم اند دوی در میان نمانده است
 یاد رصفه و طاق یاد صجره و رواق یا سردابه همه موافقت و درها محکم
 بسته رقیب مرده دلاله بیکار شده اگر باد در جهان بزد بلبا نیست
 بردش دیگر ایمان این دو اگر حکیم خواهد که اثبات خلایق کن جز با ایمان
 این دو صیغه نباشد مساعی یک عاشق معشوق را باز یور بالها سے

نظم

ز بیای رویه بینه چشم سر کشیده خواهد سوار و خفاخال را در نغمات و الحان
 طلبد همپای قیاس باقی پیرایه و لباس بر تنگی اش پیوسته بیاراید نظاره
 کند عاشق بسیار خند دهنده او گریه و گریه دهنده باشد عاشق معشوق را
 با ستغنا و جلالت و عظمت طلبد تا لذت عجز و زاری ذلت و سکنت بیاریگی
 گیرد شنیدی بلال با هم چه گفت تو خواهی و خواهی شنیاسی ما غلامانم ذوق
 دل عبودیت ما دانییم عاشق آرزو دارد که همیشه معشوق باشد و اگر از آن
 پستتر بستر کند هم زانوش شود و اگر از آن دورتر است اند هم از دور نظاره کند و اگر
 از آن خانه و از آن سرگشته نشکند گوید بر در نشینم اگر از خانه برانند و اگر از
 بودن بر دور بگردند کی از ساکنان کو می معشوق باشد و اگر آن میسر نشود
 یک از میقام آن شهر هم باشد جلا فرمایند هر جا که باشد رو بکوبد معشوق
 باشد و اگر آن میسر نشود یک از میقام آن شهر باشد با سکان کوشش
 در ساز و گاه بیگاه گذر کند و اگر از آن شهر هم جلا فرمایند هر جا که باشد
 رو بکوبد معشوق آرد و اگر از آنش هم باز دارند از خیال وصال و از شهو
 مو هووم که بازش دارد حال نیست معشوق بی عشق نه عاشق بی معشوق
 نه عاشق را دو حالت مبارک تر باشد گه وصال گه فراق هم لذت
 وصال به نعت کمال بعد از فراق ساعت او ساعتین اینجا عاشق را
 یک مشکلیست معشوق عاشق شود و در هر هوای و آرزوی هر نفسی که
 داشت بقهر خویش را اند عاشق را ممکن است که امتناع آرد اینجا کار بیجا
 کشد که عاشق ره گریز طلبد آن هم میسر نه جهان دل را خیال جمال معشوق
 احاطه می و شمول کرده است که نفس از آن فرجه بستن میسر نه عاشق از
 نغمه و الحان و سرود و فرغانه خالی نباشد البته نظم و نثر بشود

و یادش گیرد و بعضی از آنها وارد وقت خود ساز عاشقے چنین ہم کرده است
 صورت معشوق را بر حیف نگاشت یا از گلے و سگے و چوے و زرے و نقره
 صورت پرداخت همه روز و شب نظر بدان دارد بدانت علی کند عاشق
 شب را دوست دارد که بزلت معشوق ماند عاشق شب را دوست دارد
 از انچه طرفه فنی میسر است عاشق شب را دوست دارد و اتار یک میان
 دو نفر چیزے رود که پیچ یکے از ان شعور نیاید میان این دو نداند که
 یکے را با دیگرے چهره و عاشق همه وقت از دل بند خویش گله مند باشد
 عاشق نو مسلمان است هر چه کند عذر پیش آید که همه از سر نادانگی بود هنوز
 شریعت عشق را تعلیم نگرفته است مسائل و لداری نیاموخته است هنوز
 کوک است باش آتا بالغ شود مبلغ ر حال رسد عاشق را با معشوق
 جمله هم شود خورد و بزرگ که در آتش و بیگانه دوست و قرابت جمع آمده
 با همه اعر از و اکرام با همه آراستگی بجلی فائزه و طیب در و کج بار و شناہیا
 و مشعلها و شمعها و چراغها فروخته گرد آورده و از همه حرکات و سکنات
 او را باز داشته بیارند در بر عاشق نهند تحفه و دیگرے یکے دستکے و دے
 میزند و خند میکنند و نغف و سر و دے بر میارند خند و خجبت اتار را در هم
 بر هم میگیرند و ابراهام او بدو میسازند خند و چنین هست آه کسے را بود
 و باشد و شود اللهم الله عاشق مزید حیات او جز بخيال معشوق
 نباشد عاشق میرد و مردنش جز بدرد و سوز نبود یکے عاشق بر جمال
 مطلق شود یعنی هر جا که خوبے و خوب وے شوئے و شنگے و هر جا که باغ
 و صحرائے و هر جا که صفائے و در وے بنید ایستد یک نظرے تیزے
 گمارد و قوتے تمامے و حظه مرئیة شناسد چنانکه نظر بازان گویند بیک

لحظہ شش ماہہ قوت گرفت عاشق پیشہ جوان باشد بلکه عیان عنفوان اگر میان
عاشق پیرے بینی بدانی کہ او در عاشقی پیر شده است استاد جوانانست
عاشق رقص بسیار کند و در آن پاکو فتن و تیر کشش آہ زدن و سینه کوفتن بسیار
در داور تسلی و درمان باشد عاشق مبتلائے سماع باشد و اگر میان عاشق
و معشوق چیزے در میانست عاشق سماع شنود سماع عاشق را رہ صلاح
آموزد عاشق را سماع همچون روغنئے است بر تابیہ سوزان روزے باشد
میان عاشق و معشوق سلام علیک گفتے و شنیدے نالہ و آہے در میان
نگنجد عاشق کمر شکستہ باشد اگر معشوق تکیہ نہ دہم بین کہ دو تو شود عاشق
آرزو دار کہ معشوق استعمال محذرسے کند ساعتے بخوشی و خرمی گراید
مگر درین اجابت سوالے شود امیدے براید عاشق خواهد کسے معشوق
اور اپیش او سے گوید و عیبے کند تدبیری سازد مگر دلش صبر نہ تواند کرد
و جالش تسلی تواند گرفت عاشق را محبت نظارہ است مردم بجزیرہ
گفتند ہر قطرہ خون کہ از عاشق بر زمین چکد درست نقشے بنیشتہ
معشوق بر آید چہ باشد عاشق با معشوق یکے شد لحم و دم گشت اگر این
باشد از ان نفیش این مفہوم شود کہ من فلام تا آنکہ نام بنام اتحاد دست لحم
و دم بلحم و دم اجتماع است عاشق نام معشوق سرودے بند دو غزلے
بگوید انکو تدبیر نیست این بسیار خوبان خوب طبع رام دام شدہ درین ام
افتادہ اند عاشق خود را مرده سازد دندان بر دندان نہد دم گیرد فتنہ
آزمونے می کند کہ بدانی کہ چہ حد چہ اندازہ با من دارد دلش خواہان
من هست یا نہ بود من شادمان و بخت من غمگین بہت یا نہ عاشق
خود را بہستم رنجور سازد امیدوار کہ معشوق بعیادت آید بقار الخلیل

ن جوان

چہ از روی

شفا العلیل است گفته اند و لے آن علت از علت باشد عاشق اگر
 در وصال البتہ بتبیین سفر گزیند در سفر در کم نی شود و لیکن مشقت
 سفر معادلانی شود تمام او را بدر بودن نمی گذارد عاشق در فصل بہار
 سوداے وصال معشوق بیشتر در سرش افتد شوق ہر روزہ ترقی برود و قلق
 و اضطراب از حد احتساب گذرد عاشق در بہار دیوانہ ستے پر خمار باشد
 و در ہواے ابرو باران نیز ہمین صورت بطنازی و شیوہ بازی موج
 عشق درین دو فصل بعیوق رسد و عاشق را در تغلیات دارد عاشق
 افسانہاے عشق و اسما و محبت بسیار گوید و شنود عاشق شب بیدار
 قصدے در ستے پیوند و وعیتے چھے کند در خفا یا در زوایا مشغول
 بدخلے جوید در ایشست او جز بتقلب ہیئت بدان باشد سینه میگردد اند
 بر زمین می زند پس آن سیتہ بالا میکند پشت بر زمین میزند ہمہ برین
 قلب و ضطجاع از رہ ناودانے در آید ہمہ حس و خاشاک و خار را
 بر سینه و سر گیرد پس آنکہ در آید اگر مقصودے میرشد فَقَدْ فَازَ
 فَوْزًا عَظِيمًا - و اگر نہ ہم ازین در آمد و بدون شد اینجا کار با
 سزد و چہ غم نہا بر آید و چہ ناھے بانگے پیش دوست او او را باشد
 دام عشق را ملوانی باید عاشق با معشوق گوید و فادار من
 حسب و نسیم پدر من چنین کسے و مادر من چنین کسے جد من چنین
 کسے من در عمر خوردم داز بیا جوانان خوشتر و چالاک تر و زیبا تر من
 عاشق معشوق را گوید قدرے سرمہ در چشم کش او گوید در یغم آید
 میل در چشم رود آن پلک بر پلک نہم لیکن این از تو محقق شد کہ ترا
 نظر بر حسن بانیک تے مبتلا زمانہ تو مردک صورت پرستی عاشق خود در ستم

در محنت و مشقت در دوزخ خویش سینه میگوید مقرر حق دست گرفته
 لب خدی برد و اگر پیش چو زاد گوید معشوق بجلال و جمال بزدوری بزاری
 نموده است مرا تاب آن نه بخود باز آیم مگر او را بر من رحم و شفقت
 افتد مرا بمن گذارد و عاشق راه امیداری کار خود را قصه نکند و اگر
 نه ازین حدیث حادثه ظاهر شود خلافت مراد او باشد و اگر بای کس
 و هم امید نمی برد از حسد و غیرت کم نکند عاشق را هیچ حجاب غلیظ تر
 و سیاه تر و دور دارنده تر از مقصود او جاه نیست جاه خواه ازان
 باد شاه خواه پیغامبر خواه شیخ مرشد این سه قوم با سوز و درد میزند و سر گزیند
 نلند اگر چنان در آرد که البته بر محزون اظهار طلب مراد کند اما بصفته
 که خود هم از آن طلب لذت نگیرد این سه طایفه یا عین عشق اند عشق ایشان را
 خورده است ایشان عشق را خورده اند تعزز و تمکین نقد و وقت ایشان
 است بود و وجود ایشان عین شهود عشق است عاشق معشوق را شرمند
 خواهد عاشق معشوقه را منت خواهد عاشق معشوقه را محتاج خواهد عاشق شیر
 مرد باشد عاشق شجاع باشد عاشق خود کام باشد عاشق نه انجام کار نمیدانید
 عاشق پنهان عاقبت کس باشد عاشق چون پیر شود سخت شگسته دل گردد
 عشق متعدیست از فریاد یعنی دلی که شخص دوست دارد این که
 از دل او میله و رنجی طرف او بجنبد هرگز نباشد الا طلال شوق
 الا برار الی لقائی وانی الیهم لاشد شوقاً و سرور
 گردد در ره عشق قدم بصدق نپی
 معشوقه باول قدمت پیش آید
 عاشق مسحور هم باشد نشان مسحور صلیت که موجب گرفتاری او هم بود
 پیدا نباشد عاشق پیشتر چار باشد عاشق مرد اختیار باشد عاشق

مرد هر کار باشد عاشق را حرف جز از لب شوق نباشد عاشق از هر کاری که
 باشد عاشق کبوتر باز باشد کبوتر را به دل نه در آن نشان مشوقه باشد
 او میباید بدین هوای دل کیست که پرواز کرده است بهرین زن لعبت
 بازی هم کند نشان نیست میان این و نفر تو ندانی که کبوتر می پرد این جان
 و دل شکسته نیست که هوا تو پروبال گسترده است عجب نباشد که بهرین
 طیران گسته و شکسته افتد ناگهان چنین اتفاق هم شود که کبوتر بر بام
 معشوق فرو آید خواهد دانه و آب آید آنجا چو در عاشق را اینجا یک تیر خورش
 است می آید بر روی آید فریاد بری آرد که کبوتر من اینجا فرو آمده است
 بر آید باز و بهر چه رخ معشوقش می بیند من میباید غم باشد و اند
 مرا خبر نیست کبوتر را اینجا چه گذر و در خانه من چیست که فرو آید از لاه کار
 کند که بهر چه صید بندی شود بسته بهر بهانه آمد شد گفت شوق و فتنه
 بهر زون یک را نشاند کردن گردانیدن اکنون نظاره کن عشق بازی از شوق بر دل
 ای محمد حسینی هر زبان گوی بسیار پیش گرفتنی عنان سخن را
 ن هر دلی گرد آرزبان را در کشش نفس هر یانی بسیار پیش گرفته است برین سخن
 ختم کار کن منتها عشق بدینجا کشد عاشق ره روی نداند عاشق هر کار
 نداند عاشق در بند دین نباشد عاشق را از کس پی امید نباشد
 عاشق از بهشت دوزخ نترسد عاشق خدا و مصطفی را نشناسد عاشق
 خود را کم کرده بود تو بدان اگر بقا وجود تصور توان کرد گو که همه بود بهیت
 که باشد مازدا جدا مانده من و تو رفته و خدا مانده

فَقَمَّتْ كَلِمَةً دَرِيكَ صِدْقًا وَعَدًا
 تم الکلام تصنیف سید محمد حسینی کیسوراز

حافظ محمد حامد صدیقی
ہتمم اعزازی کتب خانہ روضتین گلبرگہ نے
انتظامی پریس حیدرآباد
میں چھپوا کر دفتر کتب خانہ روضتین گلبرگہ سے شائع کیا

ملنے کا پتہ
ہتمم اعزازی کتب خانہ روضتین گلبرگہ
قیست کتاب

2775

DUE DATE

1/15/50

NOV 11 1978

17-MAY-1979

AUG 2 1979

9076